

ಶ್ರೀಮದ್ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತ ರತ್ನಮಾಲಾ
ದ್ವಿತೀಯ ರತ್ನವು—ಹತ್ತನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯು

ಶ್ರೀಮನ್ನಿ ಗಮಾಂತ ಮಹಾದೇಶಿಕಪ್ರಣೀತ
ಶ್ರೀಮದ್ರಹಸ್ಯತ್ರಯಸಾರದ

ಸ್ಥಾನವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರ ಏಕೋನವಿಂಶತಿ.

ನಿರ್ಯಾಣಾಧಿಕಾರೋ ವಿಂಶತಿ.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಇಲಾಖಾ ರಿಪ್ರೆಸೆಂಟೇಟಿವ್ ಸರ್ಕಲ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಷನ್
ಸಿ. ಯಂ. ವಿಜಯರಾಘವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ
ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

ಆಚಾರ್ಯಹೃದಯಾನ್ವೇಷಿಣೀ

ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಅರ್ಥ ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು. ಫಿ.ಟಿ.

೧೯೩೫

ಕ್ರಯ ೧೦ ಅಣೆಗಳು

ಯತ್ಪ್ರಕಾಂಗ್ರಂ ಭವತಿ ಭಗವತ್ಪಾದಸೇವಾರ್ಜನಾದೇ ।
 ರತ್ನಪ್ರಕಾಂತ್ಯ ವ್ಯವಸಿತಧಿಯೋ ಯಸ್ಯ ಕಸ್ಯಾಪಿ ಲಾಭಃ ॥

ಅರ್ಥ :- ಯತ್ಯ - ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕೂ, ಭಗವಂತನ ಸೇವಾರ್ಥ
ಸಾಧನ :- ಭಗವಂತನ ಸಾಧನಗಳ ಸೇವೆ, ಅದ್ವೈತ ಮತದವುಗಳಿಗೆ, ಇಲ್ಲಿ ಅದಿ
ಶಬ್ದದಿಂದ

ಅರ್ಜುನಂ ವಂದನಂ ದಾಸ್ಯಂ ಸತ್ಯವಾತ್ಮನಿವೇದನಂ" ||

ನಂಜಳ್ಳಿ ಹಾವಸೇನನಂ ಅರ್ದನಂ ಎಂಬುದವರೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಸ್ತಂಭವು
ಕೈಬ್ಬರಗಳೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವು; ಇಂತಹ ಕೈಬ್ಬರಗಳೆಲ್ಲಾ ಐಕಾಗ್ರ್ಯಮ್-
ಚಿತ್ತಸಮಾಧಾನವು. ಭವತಿ - ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆದೋ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಇದು ಎಲ್ಲಾ
ರಸ್ತೆಗಳೂ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಯತ್ರ - ಯಾವ ದಿವ್ಯಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ಐಕಾಂತ್ಯ

~

ದೇಶವನ್ನೀಯಲು ಅರ್ಹನಾಗಿದ್ದರೆ ಉತ್ತಮ ಪಕ್ಷವು. ಒಂದುವೇಳೆ ಅಂತಹ ಉತ್ತಮ ಪಕ್ಷದವನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೈಶ್ಯ ಶೂದ್ರರಾದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲವು. ಅಂತಹ ಭಾಗವತನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಭಾವವು. ಅಂತಹ ಭಾಗವತನು ಜ್ಞಾನನಿಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸದ್ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಚಿತ್ತೈಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಭಗವದ್ಭಾಗವತ ಕೈಪುರೈಗಳನ್ನು ಮಾಹಿತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಅಂತವನ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ವಸಿಸುವದು “ಯದ್ಯದಾ ಚರತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ತತ್ತದೇವೇತರೋ ಜನಃ” (ಗೀ. ೩.೨೧) ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಪ್ರಪೆನ್ನನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಸೃತ್ತಿಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪರಮ ಭಾಗವತ ಶ್ರೀಮಾಣಿಯಾದ ವಿದುರನೂ, ಪರಮ ಭಕ್ತರಾದ ತಿರುಪ್ಪಾಣಾಳಾರ್ಯರೂ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲಾ ವಿಶೇಷ ಮಾನ್ಯರು. ಯಥಿಸ್ಥಿರನು ವಿದುರನನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಂಡಾಡಿರುತ್ತಾನೆ.

ಭವದ್ವಿಧಾ ಭಾಗವತಾಸ್ತೀರ್ಥಭೂತಾಸ್ಸಯಂ ಪ್ರಭೋ !

ತೀರ್ಥೀ ಕುರ್ವಂತಿ ತೀರ್ಥಾನಿ ಸ್ವಾಂತಸ್ಥೇನ ಗದಾಭೃತಾ !

ಮಹಾಪರಿಶುದ್ಧಾತ್ಮರಾದ ತಪ್ಪುಂಥಾ ಭಾಗವತರುಗಳು, ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಸದಾ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತೀರಿ ಎಂದು ಶ್ಲೋಕಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ನಿಗ್ರಹಿತೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಂಣೋ ಯತ್ರ ಯತ್ರ ವಸೇನ್ನರಃ

ತತ್ರ ತತ್ರ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ ನೈಮಿತಂ ಪುಷ್ಕರಂ ತಥಾ ||

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಮೂಹವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನು ವಸಿಸುತ್ತಾನೋ ಆ ಸ್ಥಳವೆಲ್ಲಾ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯ, ಪುಷ್ಕರ ಮೊದಲಾದ ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ ಇದನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ಸ್ವಾಮಿದೇಶಿಕರವರೂ, (೨) ವಾಸಸ್ಥಾನಂ ತದಿಹ ಕೃತಿನಾಂ ಭಾತಿ ವೈಕುಂಠ ಕಲ್ಪಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ದಿವ್ಯಸ್ಥಳವು ಈ ಲೀಲಾವಿಧಾತಿಯಲ್ಲೇ ಸಂಸಾರದೇಶೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ದಿವ್ಯ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಸ್ಥಳವು. ದಿವ್ಯ ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿನ ಹಾಗೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ವಿಕಾಗ್ರಚಿತ್ತತೆಯುಂಟಾಗುವದರಿಂದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಅನುಭವವೂ, ಅದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಆನಂದವೂ, ಭಗವತ್ಕೃಪ್ಯವ್ಯವೂ, ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ ವಿಷಯವಾದ ಭಾಗವತ ಕೈಪುರೈವೂ ಎಲ್ಲವೂ ಅಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದರಿಂದ “ಭಾತಿ

ಮೈಕುಂಠಕಲ್ಪಂ” ಪರಮಪದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದಾಗಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಭಿಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುವಂತಹ ಮಂತ್ರವಾದ ಇಂತಹ ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು “ತದಕ್ಷತ ತಪೋವನಂ ತವಚರಾಜಧಾನೀಸ್ಥಿರಾ” ಬವನಿಕಾರ್ಯಮಾಂ ನೋವಲಾದ ತಪೋವನಗಳಿಗೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮಾನ್ ನಿತ್ಯವಾದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಪರಮಪದಕ್ಕೂ ಸಮನೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅದರಲ್ಲಿ “ಅಯೋಧ್ಯಾ ಮಧುರಾ ಮಾಯಾ ಕಾಲಾ ಕಾಂಠಾ ಹೃದಂತಿಕಾ ಪುರಿಂದ್ರಾರವತಿಂಜಿತ ಸಸ್ತುತಃ ನೋಕ್ಷಮಾಯಕಾ” ಎಂದು ಹೇಳುವ ಈ ಸ್ತಂಭಗಳಿಗೆ ಮುನಿಗಳು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರಲ್ಲದೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಿರುತ್ತಾರೆ. “ಪ್ರಾಯೋದೇಶಾ ಮುನಿಭಿರುದಿತಾಃ ಪ್ರಾಯಕಾಚಿತ್ಯವನ್ತಃ” ಮಿಗೆ ಅಂತಹ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯಗಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡದನ್ನು ಮುನಿಗಳು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಬಹುದೆಂದು ಎಂಕು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವು ಪರಮ ಭಾಗವತರುಗಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರೀತಿಯಾದ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿ ಅಂತಹ ಭಾಗವತರ ಕುಟುಂಬಗಳಾಗಿವೆ. ಅನಂತ ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಉದಾರವಾದಿಗಳು ದೊರೆತು, ಚಿತ್ತೈಕಾಂತಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸ್ಥಳವಾದುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯುಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಾಗವತಾ ಗ್ರೀಸರಾದ ಭರತಾಚಾರ್ಯರು ಚಿತ್ರಕೂಟವನ್ನು “ಸುಭಗಶ್ಚಿತ್ತಕೂಟೋಪ” (ರಾಮಾ, ಅಯೋ.) ಎಂದು ಹೇಳಿ ರ್ಲಾಸಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು “ರಾಜೀವಾಕ್ಷ ನಾಗಿ ಮಹಾದ್ಯುತಿ”ಯಾದದ್ದಿರಾಮನು ಅಪರೂಪವನ್ನಂಕುಷಿಸುವುದರಿಂದ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಶ್ರೀರಾಮನಾದರೋ “ಅ ಗಿರಿರಾಜೋಪನೋ ಗಿರಿಃ” ಗಿರಿಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವಾದ್ರಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಚಿತ್ರಕೂಟವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ. ಅಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತ ಮುನಿರಾಜನಾದಿ ಪಾಸಮಾಡಲು ಕಾರಣವನ್ನು ತಾವೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ.

“ಮುನಯಶ್ಚ ಮಹಾತ್ಮಾನೋ ವಸಂತ್ಯಸ್ಥಿಃ ಶಿಲೋಚ್ಚಯೇ |

ಅಯಂ ವಾಸೋಭವೇತ್ತಾವದತ್ರ ಸೌಮ್ಯವಸೇಮಹಿ |

(ರಾ. ಅಯೋಧ್ಯಾ. ೫೬, ೧೫) ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಮುನಿಗಳು ಈ ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ತನಗೆ ಈಮನೆಗೌಹರವಾದ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾಸವು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಪ್ರಭುವು ತನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಳಿಸಿದರು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನದೀಪ್ತಿಯಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುವ ಮುನಿಗಳಿರುವುದರಿಂದಲೇ “ಯಾವತಾ ಚಿತ್ರಕೂಟಸ್ಯ ನರ ಶೃಂಗಾಣ್ಯವೇಕ್ಷತೇ | ಕಲ್ಯಾಣಾನಿ ಸಮಾಧತ್ತೇ ನಪಾಪೇ ಕುರುತೇ ಮನಃ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವವನಿಗೆ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ವತದ ಶೃಂಗಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವನೋ, ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದನ್ನು ಮಂಗಳಕರವಾದ ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವವಿಸುವುದೇ ವಿಶೇಷ

ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ
ತನಗೆ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯದಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ
ಆತನು ಸಕಲ ದಿವ್ಯರಾಜ್ಯಭೋಗಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ 'ಸಂಪ್ರಾಪ್ತ ಮಹ
ತೀಂಶ್ರಿಯಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಹಾಗೆ, ಸಂತೋಷಗೊಂಡವನಾಗಿ, ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ
ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಓ ಸೌಮ್ಯನೇ. ಈಗ ವರ್ಷಾಕಾಲವಾದುದರಿಂದ ಸೀತಾನ್ನೇ
ಷಣ ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದುದರಿಂದ ಹತ್ತರವಿರುವ ಪ್ರಸ್ರವಣ
ಗಿರಿಯ ಗುಹೆಯು ವಿಶಾಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ 'ದೃಢಂ ರಂಸ್ಯಾವ
ಸೌಮಿತ್ರೇ ಸಾಧ್ವತ್ವ ನಿವಸಾವಹೇ' ವಿಹರಿಸುತ್ತ ಇದ್ದುಬಿಡೋಣ, ಏಕೆಂದರೆ
ಈ ದೇಶವು ಬಹು ರಮಣೀಯವಾಗಿಯೂ, ಹತ್ತರದಲ್ಲಿ 'ರಮಣೀಯಾ ನದೀ
ಸೌಮ್ಯ ಮುನಿಸಂಘೈರ್ನಿಷೇದಿತಾ' ಮುನಿಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಅವಗಾಹನ
ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಪವಿತ್ರೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರಮಣೀಯವಾದ ನದಿಯು ಪ್ರವಹಿ
ಸುವುದರಿಂದಲೂ ನಮಗೆ ಈ ಪರ್ಮತಗುಹೆಯು ವಾಸಯೋಗ್ಯವುಳ್ಳವು' ಎಂದು ಹೇಳಿ
ರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಸುಭಗತ್ವ ರಮಣೀಯತ್ವಗಳೆಲ್ಲಾ ಯಾವಕಾರಣ
ದಿಂದೆಂದರೆ. ಮುನಿ ಸಂಘಗಳಿಂದ ನಿಷೇವಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ. ಆದುದರಿಂದ
ಅನೇಕ ಸುಷ್ಮಾಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಜನ್ಮದ್ರವ್ಯ ಅಷ್ಟು ಆದರವನ್ನು ತೋರಿ ಅವು
ಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತೆರಳಿ ಭರದ್ವಾಜಾದಿ ಬುಷಿಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಸಂದರ್ಶನವನ್ನು ದಯವಾ
ಲಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಭಾಗವತರುಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಪ್ರಪ
ನ್ನನಿಗೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವು. ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅವ
ರುಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ ಈತನಿಗೆ ರಜಸ್ತಪೋಗುಣಗಳ ನಾಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ
ಸತ್ಪವೃದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಪೂರೋತ್ತರಾಘದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರವರಿ
ಸುವುದಿಲ್ಲವು. ಹಾಗೆಯೇ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. (ಭ. ಗೀ. ೧೪-೧೬.)
ಸತ್ಪಾತ್ಸಂಜಾಯತೇ ಜ್ಞಾನಂ ರಜಸೋಲೋಭವಿನಚ|ಪ್ರಮಾದಮೋಹೌ
ತಮಸೋ ಭವತೋಽಜ್ಞಾನಮೇವಚ || ಅಪರಾಧ ಹೇತುಗಳಾದ ಲೋಭ
ಪ್ರಮಾದ ಮೋಹ ಅಜ್ಞಾನಾದಿಗಳು ತೊಲಗಿ ಸುಜ್ಞಾನಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಭಾಗವತರ
ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಹೀಗೆ ತೊಂಡರದಿಷ್ಟೊಡಿಯಾಳ್ವಾರ್ ತಿರುಪಾಣಾಳ್ವಾರ್
ತಿರುಮಂಗೈಯಾಳ್ವಾರ್ ಮೊದಲಾದ ಅಳ್ವಾರುಗಳಿಗೂ, ಯಾಮು ನೇಯರು ದರ್ಶನ
ಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು, ಪರಾಶರ ಭಟ್ಟರು, ಮೊದಲಾದ ಆಚಾರ್ಯರುಗ
ಳಿಗೂ, ಬಹಳ ಪ್ರಿಯವಾದ ಸ್ಥಳವಾದುದರಿಂದ ಶ್ರೀರಂಗಕ್ಕೆ ದಿವ್ಯದೊಳವೆಂಬ
ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು.

ಇದರಿಂದ ಪರಮೈಕಾಂತಿಗೆ ದೊಡ್ಡೂರು ತನ್ನ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರು ತನ್ನ ಕುಲದ
ವರೂ ಇರುವ ದೇಶ ಬೇಕಿಲ್ಲವು. ದಿವ್ಯ ವಿಷ್ಣು ಜೈತ್ರವೂ ವೈಷ್ಣವ ಭಾಗವತರೂ

ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಧರ್ಮಪ್ರತಿಷ್ಠಿತದೇಶಸ್ಥೋಪಾದೇಯತ್ವಕಥನಂ

ಇಜ್ಜುರುನ್ದ ನಾಳಿಪ್ಪಡಿ ಸ್ವಯಮ್ ಪ್ರಯೋಜನಮಾಗ ನಿರಪರಾಧಾ
ನುಕೂಲ ವೃತ್ತಿಯಿಲೇ ರುಚಿಯುಮ್ ತ್ವರೈಯು ಮುಡೈಯವ
ನಾಯ್ ೧ “ಏಕಾಂತೀವ್ಯಪದೇಷ್ಯವ್ಯೋ ನೈವಗ್ರಾಮ ಕುಲಾದಿಭಿಃ |
ವಿಷ್ಣು ನಾವ್ಯಪದೇಷ್ಯವ್ಯ ಸ್ತಸ್ಯಸರ್ವಂ ಸ ಏವಹೀ” ಎನ್ನುಮ್ ಪಡಿಯಾ

ಇರುವ ದೇಶವೆ ತನಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು.

ಆದುದರಿಂದ ಮಹಾ ಭಾಗವತೋತ್ತಮರುಗಳಿಂದ ಅಧಿಷ್ಠಿತವಾದ ದಿವ್ಯದೇಶ
ವಿಗ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಾಸಸ್ಥಳವು. ದೇಹಯಾತ್ರಾದಿ ತೊಂದರೆಗೆ
ಳಿಂದ ಅಂತಹ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರಲು ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಮಹಾಭಾಗವತನೊಬ್ಬನಾ
ದರೂ ಇರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಂಥಾವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪನ್ನನು ವಾಸಮಾಡತಕ್ಕ
ದ್ದೆಂಬುದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು.

ಇಜ್ಜುರುನ್ದ ನಾಳು—ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ವಿಷ್ಟು ದಿನ, ಹಾಗೆ ಇದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲವೆಂ
ದರೆ, ಕೃತಕೃತ್ಯಾಧಿಕಾರದಲ್ಲೂ ಸ್ವನಿಷ್ಠಾಭಿಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರದಲ್ಲೂ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ
ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ ಸ್ವನಿಷ್ಠಾಭಿಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಇದ್ದಷ್ಟುಕಾಲವು, ಇಪ್ಪಡಿ-ಈಪುಕಾ
ರವಾಗಿ ಎಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯನಿಯಮನಾಥಿ ಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಹಾಗೆ ಅಜ್ಞಾನುಜ್ಞಾ
ಕೃಷ್ಣರೈ ನಿರತನಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಾ, ಸ್ವಯಂ
ಪ್ರಯೋಜನಮಾಗ - ಉತ್ತರ ಕೃತ್ಯಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಕೃಷ್ಣರೈ
ಮಾಡುವದೇ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಅದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಫಲದಲ್ಲಿ ಆಸೆ
ಯನ್ನಿಡದೆ, ನಿರಪರಾಧಾನುಕೂಲ ವೃತ್ತಿಯಿಲೇ ರುಚಿಯುಮ್—ಅಪರಾಧ
ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಅನುಕೂಲ ವೃತ್ತಿಯಾದ ಭಗವದ್ಭಾಗವತ ಕೃಷ್ಣರೈದಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿ
ಯನ್ನು, ನಿರಪರಾಧವೆಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಅಪರಾಧ ಪರಿಹಾರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ
ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವೋತ್ತರಾಘದ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಎಂಬ ಭಾವ
ವೂ, ಅನುಕೂಲವೃತ್ತಿಯಿಲೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಪುರುಷಾರ್ಥಕಾಷ್ಠಾಧಿ
ಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಭಾಗವತ ಕೃಷ್ಣರೈವನ್ನೆಸಗಿ ಭಾಗವತ ಪ್ರಪನ್ನತೆ
ಯನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬುವುದರಲ್ಲಿ ರುಚಿಯನ್ನೂ, ತ್ವರೈಯುಮುಡೈಯವ
ನಾಯ್—ಒಂದುವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಕೃಷ್ಣರೈಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಉಂಟಾದರೆ ಅದನ್ನು
ಹೊಂದಲು ತ್ವರಾರೂಪ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲೂ, “ ಏಕಾಂತೀ—ಇಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತಿಶಬ್ದಕ್ಕೆ
ಪರಮೈಕಾಂತಿ ಎಂದೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಏಕಾಂತಿ ಎಂದರೆ “ಯೋ

ಯಿರುಕ್ಕಿರಪರಮೈಕಾಂತಿ(ಕು) ವೃತ್ತಿಕ್ಕನುಗುಣವಾಗ ವಾಸಸ್ಥಾನ

ಮೋಕ್ಷಫಲೇನ ಸಾಕಂ ಫಲಾಂತರಾಣ್ಯಪಿ ಭಗವತ ಏವೇಚ್ಛತಿ " ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ದೇವತಾಂತರದಿಂದಲದೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷಫಲದೊಂದಿಗೆ ಇತರ ಫಲಗಳನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವನು: ಪರಮೈಕಾಂತಿಯು, "ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಮನ್ಯತ್ಪಲಂ ಭಗವತೋಪಿನೇಚ್ಛತಿಯಃ ಸಪರಮೈಕಾಂತೀ", ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಾವುದನ್ನೂ ಭಗವಂತನಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸದೇ ಇರುವವನು, ಐಹಿಕ ಜಿಹಾಸೆಯುಳ್ಳವನು, ಗ್ರಾಮ ಕುಲಾದಿಭಿಃ—ಇಂತಹ ದೊಡ್ಡಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು, ಇಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು ಎಂದು, ನವ್ಯಪದೇಷ್ಯವ್ಯಃ—ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲವು. ಇನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯನೆಂದರೆ:— ವಿಷ್ಣುನಾವ್ಯಪದೇಷ್ಯವ್ಯಃ— ವಿಷ್ಣು ಸಂಬಂಧಿ ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯನು, ಕಾಂಚೀಪೂರ್ದರು ಶ್ರೀಶೈಲಪೂರ್ದರು ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಹೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು; ಅದೇಕೆಂದರೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ತಸ್ಯ ಸರ್ವಂ ಸ ಏವಹಿ— ಆತನಿಗೆ, ಉಪಾಯೋ ಉಪೇಯವಾಗಿ ಸರ್ವವೂ, ಮಹೋಪಕಾರಕನಾಗಿ ಸಮಸ್ತವೂ, ಸವಿವಹಿ— ಆಶ್ರಿಯಃ ಪತಿಯೇ, ಆತನಿಗೆ ಶ್ರಿಯಃ ಪತಿಯಲ್ಲದೇ ಇನ್ನಾವದೂ ಬೇಕಿಲ್ಲವು. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತೀ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಪರಮೈಕಾಂತಿಯೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು; ಆಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಶ್ರೀ ದೇಶಕರೂ ಪರಮೇಕಾಂತಿ ಎಂದೇ ಮುಂದೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. " ಎನ್ನುವುದಿಯಾ ಯಿರುಕ್ಕಿರ— ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತವೂ ತನಗೆ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಇರುವ, ಪರಮೈಕಾಂತಿಯ ವೃತ್ತಿಕ್ಕು— ಆಚರಣೆಗೆ, ಅನುಗುಣವಥಾಗ-ಯೋಗ್ಯವಾದ, ವಾಸಸ್ಥಾನ ವಿಶೇಷವು ಯಾವುದೆಂದರೆ, ಆರ್ಯಾವರ್ತಾದಿ ಪುಣ್ಯದೇಶಗಳ್. —"ಆರ್ಯಾವರ್ತಃ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿರ್ದೃಢ್ಯಂ ವಿಂಧ್ಯ ಹಿಮಾಗಯೋಃ " ಎಂದು ಅಮರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರಗಳಿಗೂ ವಿಂಧ್ಯ ಹಿಮವತ್ತರತ್ತಕ್ಕೂ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಆರ್ಯಾವರ್ತವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕರಾದ ಭಾಗವತರು ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಾನುದರಿಂದ ಆ ಹೆಸರು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮನುವು ಕೂಡ ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಂಡಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. "ಆ ಸಮುದ್ರಾಚ್ಚವೈ ಪೂರ್ವಾದಾಸಮುದ್ರಾಚ್ಚಪಶ್ಚಿಮಾತ್| ಹಿಮವದ್ವಿಂಧ್ಯಯೋರ್ಮಧ್ಯಮಾರ್ಯಾವರ್ತಂ ವಿದುರ್ಬುಧಾಃ," ಈ ಆರ್ಯಾವರ್ತವೇ ಮೊದಲಾದ ಪುಣ್ಯದೇಶಗಳು, ಯುಗಸ್ವಭಾವತ್ತಾಲೇ—ಈ ಕಲಿಯುಗದ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ, ಆ ಸ್ವಭಾವನೆಂಥಾದ್ದೆಂದರೆ:— "ಅಧರ್ಮೋಗ್ರಸತೇ ಧರ್ಮಂ" ಅಧರ್ಮವು ಧರ್ಮವನ್ನು ಎಂದರೆ

ವಿಶೇಷ ಮೇದೇಕ್ಷಿಲ್ — ಆರ್ಯಾವರ್ತಾದಿ ಪುಣ್ಯದೇಶಜ್ಞಾನ್, ಯುಗ
ಸಭಾವತ್ತಾಂಚಿ ಇಷ್ಟೋದು ವ್ಯಾಕುಲಿತಜ್ಞಾನ ಪಡಿಯಾಲೇ ಚಾತು
ರ್ಯುರ್ಧ್ವ ಧರ್ಮಮ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮಾನ ವಿಡತ್ತಿಲೇವಸಿಪ್ಪಾ ನೇಜ್ಜರದೇ
ಇಷ್ಟೋದೈಕ್ಕು ಉಪಾದೇಯಮ್.

ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಆಜ್ಞಾನುಜ್ಞಾ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳನ್ನು ನುಂಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ.
ಇನ್ನೂ, ಕಲಾ ಕಾರ್ಯಯುಗಂಧರ್ಮಂ ಕರು ಮಿಚ್ಚುತಿ ಯೋನರಃ | ಸ್ವಾಮಿ
ದ್ರೋಹೀತಿತಂ ಮತ್ಪಾತಸ್ಮೈ ಪ್ರದ್ವಿಷತೇ ಕಲಿಃ, ಎಂದರೆ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ
ಯಾವನಾದರೂ ಕೃತಯುಗದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಆತನನ್ನು
ಸ್ವಾಮಿದ್ರೋಹಿಎಂದೆಣಿಸಿ, ತನಗೆಬೇಕಾದ ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನಗೆ ವಿರೋಧವಾ
ದ ಧರ್ಮಚರಣೆಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕಲಿಯು ದ್ವೇಷಿಸುವನು, ಎಂದುಹೇಳ
ಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ; ಇಷ್ಟೋದು ವ್ಯಾಕುಲಿಂಗಳಾನ ಪಡಿಯಾಲೇ - ಒಂದಿನ ಕಾಲ
ದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಂದೆಣಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವುಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ
ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳು ನಷ್ಟವಾದಕಾರಣದಿಂದ, ಚಾತುರ್ಯುರ್ಧ್ವ ಧರ್ಮಮ್ ಪ್ರತಿ
ಷ್ಠಿತಮಾನ ವಿಡತ್ತಿಲೇ-ಬ್ರಹ್ಮಹಣಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೈಶ್ಯ ಶೂದ್ರರಾದ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗದ
ವರ ಧರ್ಮಗಳು ಜಿನ್ನಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ವಸಿಪ್ಪಾ ಎಜ್ಜರದೇ
ಇಷ್ಟೋದೈಕ್ಕು ಉಪಾದೇಯಮ್ ವಾಸನಾಡುವನೆಂಬುದೇ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ
ನಮಗೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದುದು.

ಒಂದಾನೊಂದುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿದ್ದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ವರ್ಣಾ
ಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಈಗ ಲೋಪವುಂಟಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ವಾಸ
ಯೋಗ್ಯಸ್ಥಳಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವು. ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಮೇಲ್ ಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲಾ
ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಸ್ಥಳಗಳೇ ಪರಮ ಗ್ರಾಹ್ಯಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.
ಹಾಗೆಯೇ ಮಹರ್ಷಿಯೂ “ಕ್ಷತ್ರಂ ಬ್ರಹ್ಮಮುಖಂಚಾಸೀ ದ್ವೈಶ್ಚಾಃ ಕ್ಷತ್ರಮ
ನುವೃತಾಃ | ಶೂದ್ರಾಸ್ಸಧರ್ಮನಿರತಾ ಸ್ತ್ರೀನ್ಯರ್ಣಾನುಪಚಾರಿಣಾಃ ಎಂದು
ಹೇಳಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳು ತಾಸ್ತೋತ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಾದುದರಿಂದ
ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಆರ್ಯವರ್ಮವೆಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ
ಸಲ್ಲಟ್ಟಿದೊಳಗಳು ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರ ಪ್ರದೊಳಗಾಗಿದ್ದರೂ
ಈಗ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾದುದರಿಂದ ಅವು ಅಷ್ಟು ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು. ಇನ್ನು ಯಾವ
ಪ್ರದೊಳಗುತ್ತಮವೆಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿರುವ
ದರಿಂದ ಅವು ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದುಹೇಳಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲೂ ಎಂತಹ ಪ್ರದೊಳಗಳು ಅಧಿಕ
ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದುದಾಗಿ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದೆಂಬುವದನ್ನು ಮುಂದೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾಗವತೋತ್ತರ ದೇಶಸ್ಯ ಅಧಿಕ ಪರಿಗ್ರಾಹಿತ್ವ ಕಥನಮ್

ಅವ್ವಿದಜ್ಞಾ ತನ್ನಿಲುಮ್, “ಕರುನ್ದಡಿ ಮುಗಿಲ್ ವಣ್ಣನೆ
ಕಡೈಕ್ಕೊಂಡು ಕೈತೊಳುಮ್ ಪತ್ತರಾಗೆರುನ್ದ ವೂರಿಲಿರುಕ್ಕು
ಮಾನಿದರೆತ್ತವಂಗಳ್ ಶೆಯಾದಾರ್ ಕೋಲೋ” ಎಜ್ಜರೆ ಪಡಿಯೇ
ಭಾಗವತೋತ್ತರಮಾನ ದೇಶಮ್ ಮುಮುಕ್ಷುವುಕ್ಕು ಪರಿಗ್ರಾ

ಮಹಾಭಾಗವತರುಗಳಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳೆ ಪರಮಗ್ರಾಹ್ಯಗಳೆಂದು ಅಲ್ವಾರ್ ಸೂಕ್ತಿ
ಮೂಲಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅವ್ವಿದಜ್ಞಾ ತನ್ನಿಲುಮ್ - ವರ್ಮಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳನುಷ್ಠಾನವಿರುವ ಅಂತಹ
ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, (1) ಕರುಮ್-ಕಪ್ಪಾಗಿ, ತಿಡಮ್-ದ್ವಂದ್ವಾದ, ಮುಗಿಲ್-ಮೇ
ಘದ, ಎಂದರೆ ಮೇಘಸಮೃದ್ಧವಾದ, ವಣ್ಣನೆ-ಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನನ್ನು, ನಿಲಮೇಘ
ಶ್ಯಮನನ್ನು, ಇದರಿಂದ ಸಂಸಾರಾದಿ ತಾಪತ್ರಯ ನಿವಾರಕತ್ವವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು,
ಕಡೈಕ್ಕೊಂಡು-ತಮಗೆ ರಕ್ಷಕನಾಗಿ ಶರಣಹೊಂದಿ, ಅಥವಾ ಕಡೈ-ಎಂದರೆ,
ನೈಚ್ಯವು, ತಮ್ಮ ನೈಚ್ಯವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕೈತೊಳುಮ್—
ನಾನಾವಿಧ ಕೈಜ್ಜಿರ್ಮಗಳನ್ನೆಸಗುವ, ಪತ್ತರಾಗಲ್-ಭಕ್ತರುಗಳು,
ಎಂದರೆ ಪ್ರಪನ್ನರಾದ ಭಾಗವತರುಗಳು, ಇರುನ್ದವೂರಿಲ್ — ಇರುವ
ಊರಿನಲ್ಲಿ, ಇರುಕ್ಕುಮ್ ಇರುವ, ಮಾನಿದರ್ ಮನುಷ್ಯರು, ಎತ್ತವಂಗಳ್
ಶೆಯಾದಾರ್ ಕೋಲೋ — ಯಾವ ಸುಕೃತಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರೋ”
ಎಂಗಿರಪಡಿಯೇ— ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಭಾಗವತೋತ್ತರಮಾನ—
ಭಾಗವತ ಪ್ರಾಚುರ್ಯವುಳ್ಳ, ಎಂದರೆ ಅನೇಕ ಭಾಗವತರುಗಳಿರುವ, ಪ್ರದೇಶವು,
ಮುಮುಕ್ಷುವುಕ್ಕು ಪರಿಗ್ರಾಹ್ಯಮ್—ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗೆ ವಿಶೇಷಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಎಲ್ಲಿ
ಭಾಗವತ ಪ್ರಾಚುರ್ಯ ಉಂಟೋ ಅಂತಹ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ಈ ಪ್ರಪನ್ನನು ದೇಹಾವಸಾ
ನದವರಿವಿಗೂ ವಸಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣ ಶ್ಲೋ
ಕವಾದ “ ಸದ್ವಿರೇವ ಸಹಾಸೀತಸದ್ವಿಃ ಕುರ್ವೀತ ಸಂಗಮಮ್ | ಸದ್ವಿರ್ಮಿ
ವಾದಂ ಮೈತ್ರಂಚ ನಾಸದ್ವಿಃ ಕಿಂಚಿದಾಚರೇತ್ | ಎಂಬುದು ಅನು
ಸಂಧೇಯವು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಭಾಷಾದರ್ಮನಂಸ್ಪರ್ಶಃ ಕೀರ್ತನಂ ಸ್ಮರಣಂ
ನತಿಃ ಪಾನನಾನಿಕಿಲೈತಾನಿ ಸಾಧೂನಾಮಿತಿ ಶ್ರುತ್ವಮ್ || ಮಹಾಭಾಗವತ
ರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಭಾಷಣೆಯೂ, ಅವರ ದರ್ಶನವೂ, ಸ್ಪರ್ಶವೂ, ಅವರಕೀರ್ತನ
ಸ್ಮರಣ ನಮಸ್ಕಾರಗಳೂ, ನಮ್ಮ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಪರಿಶುದ್ಧರನ್ನಾಗಿ
ಮಾಡುವುವು ಎಂದುಕೇ ಹ್ಯಾಳಿರುವೆವು. ಇದೇ ಶ್ರೀಯಾಮುನೇಯರು “ತವದಾಸ

ಸುಖೈಕಸಂಖ್ಯಾನಾಂ ಭವನೇಷ್ವಸ್ತು ಸಿಕೀಟಜನ್ಮವೇ" ನಿನ್ನ ಕೈಜ್ಜದ್ವದಲ್ಲೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುವವರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹುಳುವಿನ ಜನ್ಮವಾದರೂ ನನಗೆ ಉಂಟಾಗುವದು ಉತ್ತಮವು ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಭಾಗವತಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸವೆಂ ಪರಮಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದೇಕೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆಂದರೆ "ಪಶುರ್ಮನುಷ್ಯಃ ಪಕ್ಷೀವಾಯೇಷ ವೈಷ್ಣವಸಂಕ್ರಯಾಃ | ತೇನೈವ ತೇ ಪ್ರಯಾಸ್ಯಂತಿ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ" ಇವುಗಳಿಗೆಲಾ ವೈಷ್ಣವ ಭಾಗವತನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀದೇಶಿಕರವರು

"ತಸ್ಮಾದ್ವಿಷ್ಣು ಪ್ರಸಾದಾಯ ವೈಷ್ಣವಾ ಪರಿತೋಷಯೇತ್" ವಿಷ್ಣು ಪ್ರಸನ್ನತೆಗಾಗಿ ವೈಷ್ಣವ ಭಾಗವತರನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ, "ಕೇವಲಂ ಭಗವತ್ತಾದ ಸೇವಯಾ ಪಿಮುಲಂ ಮನಃ | ನಜಾಯತೇ ಯಥಾ ನಿತ್ಯಂ ತದ್ವಕ್ತು ಚರಣಾರ್ಚನಾತ್" ನಿತ್ಯ ಅತನ ಭಕ್ತರ ಪಾದಸೇವೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನ ಮಲಗಳು ತೊಲಗಿ ಪರಿಶುದ್ಧತೆ ಯುಂಟಾಗುವ ಹಾಗೆ ಬರಿಭಗವತೇವೆಯಿಂದ ಯುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವು." ಎಂಬ, ಇವೆ ಎಂಬುದಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹಿಂದೆ ಪುರುಷಾರ್ಥಕಾಷ್ಠಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಭಾಗವತ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯೊ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದುದೆಂದು ಯಾವಾಗ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ ಅದರಿಂದ ಅಂತಹ ಭಾಗವತರುಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೇ ಈತನು ವಸಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂಬುದು ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅವಿಡಂಗಳೆ ತನ್ನಿಲುಂ ಎಂದು ಹೇಳುವದರಿಂದ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳೂ ನಡೆದು ಭಾಗವತರುಗಳೂ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶವೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮವೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.

ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯವರ್ತವು ಈಗ ಅಷ್ಟು ಉಪಾದೇಯವಲ್ಲವು; ಭಾಗವತೋತ್ತಮರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ದೇಶವು ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರರ ದಿವ್ಯಸೂಕ್ತಿಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿರುವ ದ್ರವಿಡದೇಶವೇ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ವಾಸಯೋಗ್ಯವೆಂದು ವಾಮನಪುರಾಣ ದಿವ್ಯ ಸೂಕ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಲಾ-ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ, ಓ ಮೈತ್ರೇಯರೇ - ಪಾಪಂಶೋಭತತಾಜನಾಃ ಪಾಪಂಶೋಭಂ ಕಡಿಪಲ್ಪಟ್ಟ ಜನಗಳು, ಪಾಪಂಶೋಭಂ ಯಾರೆಂದರೆ—ಪಾರ್ಶ್ವ ಅಣಂತಿ ಎಂಬ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಸಾರಬಂಧಕ್ಕೆ ಹೇತುಭೂತವಾದ ಅಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವವರು, ಬೌದ್ಧಶಾಸ್ತ್ರಾಲಿಕ ಕ್ಷುಪಣಕಾದಿವೇದ ಬಾಹ್ಯರು. ಸರ್ವಸ್ರಷ್ಟಾರಂ - ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತಾವಾಗಿ, ಈಶ್ವರಂ-ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಭಾರಕನಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯನಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವವನಾಗಿರುವ

ಹೃಮ್. (೧) ಕಲಾ ಜಗತ್ಪತಿಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಸರ್ವಸೃಷ್ಟಾರ ಮೀಶ್ವರಂ |
ನಾರ್ಢ ಯಿಷ್ಯಂತಿ ಮೈತ್ರೇಯ ಪಾಪಂಜೋ ಪಹತಾ ಜನಾಃ ||
ಎನ್ಮುಚ್ಛೇಯಾದೇ ೨ “ ಕಲಾ ಏಲುಭವಿಷ್ಯಂತಿ ನಾರಾಯಣ ಪರಾ
ಯಣಾಃ | ಕ್ವಚಿತ್ಕ್ವಚಿನ್ಮಹಾ ಭಾಗಾ (ದ್ರಾ) ದ್ರಮಿಡೇಷುಚ
ಭೂರಿತಃ | ತಾಮ್ರಪರ್ಣೇ ನದೀಯತ್ರ ಕೃತಮಾಲಾ ಪಯಸ್ವಿನೀ |

ಜಗತ್ಪಾಲಕನಾದ, ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನಾರ್ಢಯಿಷ್ಯಂತಿ ಪೂಜಿಸುವುದಿಲ್ಲವು. “
ಎನ್ಮು ಚ್ಛೇಯಾದೇ-ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಕಲಾ-ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲೂ
ಕೂಡ, ನಾರಾಯಣ ಪರಾಯಣಾಃ-ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ
ವರು, ಸುಕೃತ ವಿಶೇಷದಿಂದಲೂ, ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರನನ್ನು ಹೊಂದುವ
ಉಪಾಯಾನುಷ್ಠಾನವು ತುಂಬಾ ಸುಕರವಾದುದರಿಂದಲೂ, ಭವಿಷ್ಯಂತಿ-ಜನಿಸಿ-
ವರು ಅಥವಾ ಆಗುವರು, ಮಹಾಭಾಗಾಃ-ನಾರಾಯಣ ಪರಾಯಣರಾದ
ಅಂತಹ ಸುಕೃತ ಶಾಲಿಗಳಾದ ಮಹಾ ಭಾಗವತರುಗಳು ಮಿಕ್ಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ವಚಿತ್ತ್ವ
ಚಿತ್-ಎಲ್ಲೋ ಒಂದೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವರು. ದ್ರಮಿಡೇಷು-ದ್ರಮಿಡ
ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಾದರೋ, ಭೂರಿತಃ-ಬಹಳವಾಗಿ ಜನಿಸುವರು. ಆ ದ್ರಮಿಡ
ದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವರು ಎಂದರೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಯತ್ರ - ಯಾವಸ್ಥಳ
ದಲ್ಲಿ, ತಾಮ್ರಪರ್ಣೇನದಿಯು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೋ, ಅಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವರು; ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ
ದುದರಿಂದ, ಅಳವಾರರುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ನಮ್ಮಾಳ್ವಾರವರ ಅವತಾರಸ್ಥಳವು
ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಯತ್ರ ಕೃತಮಾಲಾ-ಎಲ್ಲಿ ವೈಗೆ ಎಂಬ ನದಿಯು ಪ್ರವಹಿ
ಸುತ್ತದೋ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅವತರಿಸುವರು; ಈ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ತ್ರಿವಿಲ್ಲಿವು
ತ್ತೂರಿಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವರಿಯಾಳ್ವಾರವರು ಅವತರಿಸಿದರು; ಯತ್ರ ಪಯಸ್ವಿನೀ
ಎಲ್ಲಿ ಪಾಲಾರು ನದಿಯು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೋ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅವತರಿಸುವರು; ಇದರ
ದಡದಲ್ಲಿ ತಿರುಮಳಶೈಯ್ಯಾಳ್ವಾರವರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಜನಿಸಿದರು; ಯತ್ರ
ಮಹಾಭಾಗಾ ಕಾವೇರೀ-ಎಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಪುಣ್ಯ ನದಿಯಾದ ಕಾವೇರಿಯು ಪ್ರವಹಿ
ಸುತ್ತದೋ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾ ಭಾಗವತರು ಉಂಟು; ಇದರ ದಡದಲ್ಲಿ, ತೊಂಡರ
ಡಿಪ್ಪೊಡಿಯಾಳ್ವಾರ್ ತಿರುಪ್ಪಾಣಾಳ್ವಾರ್ ಮೊದಲಾದವರು ಶ್ರೀರಂಗದಲ್ಲಿ ಅವತರಿ
ಸಿದರು; ಯತ್ರ ಪ್ರತೀಚೀಚ ಮಹಾನದೀ-ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪ್ರತ್ಯಜ್ಞುಪೀ
ನದಿಯು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾಭಾಗವತೋತ್ತಮರಿರುವರು; ಇದ
ರ ದಡದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕುಲಾಕೇಶರಾಳ್ವಾರವರು ಅವತರಿಸಿದರು; ಹೇ ಮನುಜೇಶ್ವರ-
ಓ ರಾಜನೇ, ಯೇ ಮನುಜಾಃ - ಯಾವ ಮನುಷ್ಯರು, ತಾಸಾಂ-ಮೇಲೆ

ಕಾನೇರೀ ಚ ಮಹಾಭಾಗಾ ಪ್ರತೀಚೀ ಚ ಮಹಾನದೀ । ಯೇ ಪಿಬನ್ತಿ
ಜಲಂ ತಾಸಾಂ ಮನುಜಾ ಮನುಜೇತ್ಸರಃ । ಪ್ರಾಯೋ ಭಕ್ತಾ ಭಗವತಿ
ವಾಸುದೇವೇನುಲಾಶಯಾಃ ॥” ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಲ್ಲೇ ಕಲಿಯುಗತ್ತಿಲ್
ಭಾಗವತರುಗಳ ವಸಿಕ್ಕುಮ್ ದೇವವಿಶೇಷಮ್ ಶೋಲ್ಲುಗೈಯಾಲೆ, ಇನ್ದ
ಯುಗತ್ತಿಲ್ ಇಪ್ಪದೇಶಜ್ಞಳಿಲ್ ಭಾಗವತ ಪರಿಗೃಹೀತಮಾನ ಸ್ಥಲ
ಜ್ಞಳೀ ಪರಿಗ್ರಾಹ್ಯಜ್ಞಳಿಲ್. ತಿರುನಾರಾಯಣೇಯತ್ತಿಲ್ (೧) ಏಕಪಾದ

ಹೇಳಿದ ಅನುಗಳ, ಜಲಂ - ನೀರನ್ನು, ಪಿಬಂತಿ - ಕುಡಿದುಕೊಂಡು, ಅವರು
ಗಳು, ವಾಸುದೇವೇ ಭಗವತಿ - ವಾಸುದೇವನಾದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಯಃ-
ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಭಕ್ತಾಃ - ಭಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಮಲಾಶಯಾಃ - ನಿರ್ಮಲ
ಚಿತ್ತರಾದವರಾಗಿ ಆಗುವರು. ವಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗುವ
ಶಿವ ಭಾವವು” ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಲ್ಲೇ - ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ,
ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಭಾಗವತರುಗಳ, ವಸಿಕ್ಕುಮ್ - ವಾಸ ಮಾಡುವ, ದೇವವಿಶೇಷ
ವನ್ನು, ಶೋಲ್ಲುಗೈಯಾಲೆ - ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಇನ್ದ ಯುಗತ್ತಿಲ್ - ಈ
ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ, ಇಪ್ಪದೇಶಜ್ಞಳಿಲ್ - ಹಾರ್ಮರ್ವರ್ಣ್ಯ ಧರ್ಮಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾದ ಈ
ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಭಾಗವತ ಪರಿಗೃಹೀತಮಾನ - ಭಾಗವತರುಗಳಿಂದ
ಸ್ವೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಎಂದರೆ ಅವರುಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮತವಾದ, ಸ್ಥಳಗಳೇ, ಪರಿಗ್ರಾಹ್ಯ
ಜ್ಞಳಿಲ್ - ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಉಪಾದೇವ ನಾದವುಗಳು, ಅತನು ಅಧಿಮಾನಿವತಕ್ಕವು
ಎಂಬ ಭಾವವು. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಭಗವದಭಿಮತ ಸ್ಥಳಕ್ಕಿಂತ ಭಾಗವತಾಧಿ
ಮತಸ್ಥಳವು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂಬ ಭಾವವು. ಭಗವದ್ಭಾಗವತಾಧಿಮತಸ್ಥಳವಾದರೆ ಪರ
ಮೋತ್ಕೃಷ್ಟವೆಂಬುದೂ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ “ಯತ್ರಯತ್ರಹಿನೀತಿಶ್ಚಾಪ್ಯದ್ವೈ
ಷ್ಠನೀ ಶಿಷ್ಟಸಂನುತಾ । ತತ್ರತತ್ರ ವಸೇನ್ನಿತ್ಯಂ ನಾನ್ಯತ್ರೇತಿ ಮತಿರ್ಮಮ”
“ಪರಮಭಾಗವತರುಗಳಿಗಿಷ್ಟವಾದ ವೈಷ್ಣವನಿಷ್ಠೆಯು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿರುತ್ತದೋ, ಅಲ್ಲೆಲ್ಲೆ
ಲ್ಲಾ ಸದಾ ವಾಸಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇನ್ನೆಲ್ಲೂ ಕೂಡದು, ಎಂಬುವದು ನನ್ನ ಅಧಿ
ಪ್ರಾಯವು” ಎಂಬೀ ಪ್ರಮಾಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾ
ಭಾಗವತರುಗಳಿರುವ ಸ್ಥಳವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಅವರಧಿ
ಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ ಪಾಪುಂಡೋಪಹತಜನವೇ ಹೆಚ್ಚೊಂದೂ, ಅವರುಗಳು ಎಷ್ಟು ವ
ಸ್ತುರಾಧಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದರು. ಈ ಅಧಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಅವರ ಪೌತ್ರ
ರಾದ ಶುಕಮಹರ್ಷಿಯು “ಕೃಚಿತ್ಕೃಚಿನ್ಮಹಾಭಾಗಾಃ” ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಸ್ಥಿತೇ ಧರ್ಮೇ ಯತ್ರ ಕ್ವಚನ ಗಾಮಿನಿ | ಕಥಂ ವಸ್ತವ್ಯ ಮಸ್ಮಾಭಿರ್ಭಗ
ವಂ ಸ್ತದ್ವದಸ್ತ ನಃ ||” ಎನ್ನು ದೇವರಾಳುಮಾ ಋಷಿಗಳುಮಾ ವಿಣ್ಣು

ಮಾಡಿ ಅಂಥವರು ಎಲ್ಲೋ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅತಿ ವಿರಳರಾಗಿ ದೊರೆಯು
ವರೆಂದು ಹೇಳಿ, ಆವರೆ ದ್ರಮಿಡ ವೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ನದಿಗಳ ದಡದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ,
ಭೂರಿಶಃ - ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುವರೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದುದರಿಂದ ಇವರಿ
ಬ್ಬರ ಹೇಳಿಕೆಗೂ ಏನೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವು. ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾಗವತರಾಗಿ ಜ್ಞಾನ
ನಿಷ್ಠೆ ಕರ್ಮನಿಷ್ಠೆಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ, ತಮ್ಮ ದಿವ್ಯಸೂಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಪಾಮರ ಜನಗಳ
ಅಂಧಕಾರಗಳನ್ನು ತೊಲಗಿಸುವ ದ್ರಾವಿಡ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ, ದಿವ್ಯ
ಸೂರಿಗಳವತಾರವಾದ ಅಕ್ಷಾರಾಚಾರ್ಯರುಗಳು ಈ ನದಿಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಜನಿಸು
ವರೆಂದು ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಯೂ ಅವರ ಪುತ್ರರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ದಿವ್ಯಚಕ್ಷುಸ್ಸಿ
ನಿಂದ ನೋದಲೇ ನೋಡಿ, ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಪರಮಾತ್ಮರೈಕಾರವಾದ ವಿಷಯ
ವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇಂಥಾವರನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಗ್ರಂಥವು ಪರಮಾಪ್ತವಾಕ್ಯ
ವೆಂದು ತಿಳಿದು ಪರಿಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವು.

ಆದರೆ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತಗಳಾಗಿ ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದ ದೇಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈಗ ಭಾಗವತ ಪ್ರಿಯವಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು
ಪರಿಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಉಪದೇಶವು ಸರಿಯೋ ಎಂದಾಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ
ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಸರಿ ಎಂಬುವದಕ್ಕೆ ಭಾರತ ಶಾಂತಿಸರ್ವದಲ್ಲಿ ತಿರುನಾರ
ಣೆಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಮುಂದೆ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.
ಈ ಪ್ರಕರಣವು ಯಾವುದೆಂದರೆ, ಬದರಿಕಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನರನಾರಾಯಣರಲ್ಲಿ ಭಗ
ವಂತನಾದ ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣ ಋಷಿಯು ಇತರ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವ ಪ್ರಕ
ರಣವು. ತಿರುನಾರಾಯಣೇಯತ್ತಿಲ್ ಇತಿ. ಏಕಪಾದಸ್ಥಿತೇ ಧರ್ಮೇ -
ಧರ್ಮವು ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರಲಾಗಿ, ಎಂದರೆ ಒಂದು ಕಾಲ
ಪಾಲು ಧರ್ಮವು ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆಂದು ಮುಕ್ಕಾಲು ಪಾಲು ಅಧರ್ಮವು
ಎಂಬ ಭಾವವು. ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವು ನಾಲ್ಕು ಕಾಲಲ್ಲೂ ನಿಂತಹಾಗೂ,
ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಮೂರುಕಾಲಲ್ಲೂ, ದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕಾಲಲ್ಲೂ, ಕಲಿಯುಗ
ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲಲ್ಲೂ ನಿಂತಿರುವ ಹಾಗೆ ಭಾವನೆಯು ; ಮತ್ತು ಯತ್ರ ಕ್ವಚನ
ಗಾಮಿನಿ - ಒಂದೇ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವದರಿಂದ ಎಲ್ಲೋ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಹೋಗು
ತ್ತಿರಲಾಗಿ, ಅಸ್ಮಾಭಿಃ - ಅಧರ್ಮಭಯದಿಂದಿರುವ ನಮ್ಮಿಗಳಿಂದ, ಕಥಂ ವಸ್ತ
ವ್ಯಂ - ಹೇಗೆ ಎಲ್ಲಿ ವಸಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಭಗವತ್ - ಪಾಡ್ಗುಣ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ

ಪ್ಲಂ ಶಿಯ್ಯ ; (೧) “ಗುರುವೋ ಯತ್ರ ಪೂಜ್ಯಂತೇ ಸಾಧುವೃತ್ತಾತ್ಮನಾ
ನ್ನಿತಾಃ | ವಸ್ತವ್ಯಂ ಶತ್ರುಯುಷ್ಮಾಭಿಃ ಯತ್ರ ಧರ್ಮೋ ನ ಹೀಯತೇ |
ಯತ್ರ ವೇದಾಶ್ಚ ಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ತಪಸ್ಸತ್ಯಂ ದಮಸ್ತಥಾ | ಹಿಂಸಾ ಚ ಧರ್ಮ
ಸಂಯುಕ್ತಾ ಪ್ರಚರೇಯು ಸ್ಸುರೋತ್ತಮಾಃ | ಸವೈದೇಶೋಹಿ ವಸ್ತೇ
ವ್ಯೋ ಮಾವೋಽಧರ್ಮಃ ಪದಾಸ್ಪೃಶೇತ್” ಎನ್ನು ಭಗವಾನರುಳಿಚ್ಛೆಯ
ದಾನ್.

ಸ್ವಾವಿಯೇ, ತತ್ - ಅದನ್ನು, ನಃ - ನಿನ್ನ ಕರಣೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ನಮಗೆ,
ವದಸ್ವ - ದಯಮಾಡಿ ಹೇಳು,” ಎಂದು ದೇವತೆಗಳೂ, ಮುನಿಗಳೂ, ವಿಣ್ಣುಪ್ಲಂ
ಶಿಯ್ಯ - ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಭಗವಾನ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:—
ಸಾಧು ವೃತ್ತಾಃ - ಶಾಸ್ತ್ರಜೋದಿತವಾದ ವಿಧಿನಿವೇಧ ವಾಕ್ಯಗಳನುಸಾರವಾದ
ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿವೃತ್ತಿಗಳುಳ್ಳ, ಎಂದರೆ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಪರರಾದ, ತಮಾನ್ವಿತಾಃ -
ಅಂತರಿದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಶಾಂತತೆಯುಳ್ಳವರಾದ, ಗುರುವಃ - ಮನ
ಸ್ಸಿನ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ, ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ
ಅಚಾರ್ಯರುಗಳು, ಯತ್ರಪೂಜ್ಯಂತೇ - ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವವರೋ
ಆ ಕಾರಣದಿಂದ, ಯತ್ರಧರ್ಮೋ ನಹೀಯತೇ - ಎಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಲೋಪ
ವಿಲ್ಲವೋ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲಿ ವರಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ನ್ಯೂನತೆಯಿಲ್ಲವೋ, ತತ್ರ - ಅಲ್ಲಿ,
ಯುಷ್ಮಾಭಿಃ - ನಿಮ್ಮಗಳಿಂದ, ವಸ್ತವ್ಯಂ - ವಸಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಎಂದರೆ ಅಂತಹ
ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ಇರತಕ್ಕದ್ದು. ಯತ್ರ - ಎಲ್ಲಿ, ವೇದಾಶ್ಚ - ವೇದಗಳು
ಎಂದರೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನಾದಿಗಳೂ, ಯಜ್ಞಾಶ್ಚ - ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಗಳೂ,
ಮತ್ತು ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಇತರ ಯಜ್ಞಗಳೂ, ತಪಃ - ಕೃಷ್ಣ ಚಂದ್ರಾ
ಯಣಿ ಮತ್ತು ಏಕಾದಶೀ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ, ಸತ್ಯಂ - ಪ್ರಿಯವಾದ,
ಹಿತವಾದ, ಯಥಾರ್ಥವಾದ ವಾಕ್ಯ, ಇದರಿಂದ ಅಂತಹ ಉಪದೇಶವು ಹೇಳಲ್ಪ
ಟ್ಟಿತು, ತಥಾದಮಃ - ಹಾಗೆಯೇ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹವೂ, ಧರ್ಮ ಸಂಯು
ಕ್ತಾ ಹಿಂಸಾ-ಧರ್ಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಿಂಸೆಯು, ನ ಹಿಂಸತ್ಯಾತ್ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ
ವಿಧಿಯು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ನಿವೇಧಿಸಿದರೂ, ಪಶುಮಾಲಭೇತ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷ
ವಿಧಿಗಳು ಪಶುಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಧರ್ಮವೆಂದು ವೇದದಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸುವದರಿಂದ, ಧರ್ಮ
ದಿಂದ ಸೇರಿದ ಹಿಂಸೆ ಎನ್ನುವದರಿಂದ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯೋಮು, ರಾಜಸೂಯವೇ ಮೊದ
ಲಾದ ಯಾಗಗಳೂ, ಇವೆಲ್ಲವೂ, ಹೇ ಸುರೋತ್ತಮಾಃ - ಓ ದೇವತೆಗಳಿರಾ,
ಪ್ರಚರೇಯುಃ - ನಡೆಯುತ್ತವೆಯೋ, ಸವೈದೇಶೋಹಿ - ಅಂತಹ ದೇಶವು
ತಾನೇ, ವಃ - ನಿಮಗೆ, ಸೇವ್ಯಃ - ವಸಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವು ಎಂದರೆ ಇರಲು

ಅವ್ವಿಡಜ್ಜಿಳ್ ತನ್ನಿಲ್ ಉಗನ್ನರುಳಿನ ದಿವ್ಯದೇಶಜ್ಜಿಳಿಲಿ ತನುಕ್ಕು
ಕೈಜ್ಜಿಕ್ಕುತ್ತುಕ್ಕು ಸೌಕರ್ಯಮುಳ್ಳೆ ವಿಡತ್ತಿಲಿ ನಿರಂತರ ವಾಸಮ್ಮಣ್ಣ ಉಚಿ
ತಮ್.

ಯೋಗ್ಯವು, ಹೀಗೆ ಇಂತಹ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದುದಾದರೆ, ಅಧರ್ಮ - ಅಧರ್ಮವು, ವಾ -
ನಿಮ್ಮನ್ನು, ಪದಾ - ಕಾಲಿನಿಂದಲೂ ಕೂಡ, ಮಾಸ್ಪುಕೇತ್ - ಮುಟ್ಟಿದೇ
ಇರಲಿ ಎಂದರೆ ಅಧರ್ಮವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಕಾಲಿನಿಂದಲೂ ಮುಟ್ಟಲಾರದು
ಎಂಬ ಭಾವವು, ಎನ್ನು - ಎಂಬದಾಗಿ, ಭಗವಾನ್ - ನಾರಾಯಣ ಮುನಿಯು,
ಅರುಳಿಚೆಯ್ಯದಾನ್ - ಕೃಪಯಾ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ಇಂತಹ ಋತ್ವವರಾಗಿ
ಉಪದೇಶಿಸಲಾ ಯೋಗ್ಯರಾಗಿ, ಕರ್ಮನಿಷ್ಠೆ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಗಳಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುವ ಭಾಗ
ವತೋತ್ತಮರು ಯಾವ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆಯೋ, ಎಲ್ಲಿ ಪಾದಾರ್ಪಣೆ
ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದವು ಶಾಸ್ತ್ರನಿಯಮಾನುಸು
ಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೋ, ಅಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ನಿಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳ
ಗಳು, ಏಕೆಂದರೆ ಅಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಧರ್ಮವೆಂಬುವದು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪಾದವಿನ್ಯಾಸ
ವನ್ನು ಮಾಡಲಾರದು. ಈ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಧರ್ಮವು ಅಧರ್ಮವನ್ನು ನುಂಗಿಬಿಡು
ತ್ತದೆ ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಈ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ “ಹಿಂಸಾ ಚ ಧರ್ಮಸಂ
ಯುಕ್ತಾ” ಎಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಈಚಿನ ಮಾದ್ರಣದಲ್ಲಿ “ಅಹಿಂ
ಸಾ ಧರ್ಮಸಂಯುಕ್ತಾ” ಎಂಬ ಪಾಠವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ
ಪಶುವಧೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವರು; ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆನುಗುಣವಾಗಿ ಹೀಗೆ
ಮಹರ್ಷಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವರು. ಯುಕ್ತವಾದುದಲ್ಲವು. ಸ್ವಾಮಿದೇಶಿಕ
ರವರ ಕಾಲದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಾ ಚ ಧರ್ಮಸಂಯುಕ್ತಾ ಎಂಬದಾಗಿ ಇತ್ತೆಂ
ಬುವದು ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವು.

ಈಗ ಇಷ್ಟು ದೂರ ಉಪಪಾದಿಸಿದರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಅಭಿ
ಮತವು ಪ್ರಮಾಣಪುರಸ್ಕರವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.
ಅವ್ವಿಡಜ್ಜಿಳ್ ತನ್ನಿಲ್ - ಈಗ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂದ. ಹೇಳಿದ
ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ಉಗನ್ನರುಳಿನ - ಮಹಾಭಾಗವತರಗಳು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಉಚಿತ
ವೆಂದು ಹೇಳಿದ, ದಿವ್ಯದೇಶಜ್ಜಿಳಿಲಿ - ಶ್ರೀರಂಗ, ಕಾಂಚೀಪುರ, ತಿರುಮಲೆ,
ತಿರುನಾರಾಯಣಪುರ, ಆಳ್ವಾರ್ ತಿರುನಗರಿ, ಶ್ರೀವಿಲ್ಲಿಪುತ್ತುರ್, ವಾನಮಾನಲೆ,
ಮೊದಲಾದ ದಿವ್ಯದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ತನುಕ್ಕು - ಪ್ರಪನ್ನನಾದ ತನಗೆ, ಕೈಜ್ಜಿಕ್ಕು
ತ್ತುಕ್ಕು - ಭಗವದ್ಭಾಗವತ ಕೈಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ, ಸೌಕರ್ಯಮುಳ್ಳೆ - ಅನುಕೂಲವಿರುವ,

ಆತ್ಮ ತ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರ ದಿವ್ಯಸೂಕ್ತಿಕ.

ಇತ್ತೀ (೧) “ಯಾವಜ್ಞ ರೀರ ಪಾತ ಮತ್ತೈವ ತ್ರೀರಜ್ಞೇ ಸುಖ ಮಾಸ್ತು” ಎನ್ನು ಸತ್ತೋತ್ತರಜ್ಞ ಲಾನ ಭಗವತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಳುಕ್ಕು ಪ್ರದ ರ್ತನಾರ್ಥಮಾಗ ವರುಚಿಚ್ಚಯದಾರ್.

ಇಡತ್ತಿಲೇ - ಪ್ರದೇರರಲ್ಲ, ವಾಸಂ ಪಜ್ಞ ಉಚಿತಮ್ - ವಾಸ ಮಾಡುವದು ಉಚಿತವಾದುದು. ಇದರಿಂದ ಭಾಗವತ ಪ್ರಚಾರವಾದ ದಿವ್ಯದೇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಪನ್ನನು ದೇಹಾನುಸಾರವನೇಗೂ ವಾಸಮಾಡತಕ್ಕಷ್ಟೆಂದು ವಿವರಿಸಿತು. ಒಗೆ ವ.ವಾ ಭಾಗವತಾಧೀಶಾನುಸಾರ ದಿವ್ಯದೇಶನೇ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಾಸಸ್ಥಳ ವೆಂಬುವದಕ್ಕೆ ದರ್ಶನಸಾ ಪಕರಾವ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರೇಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಉದಾ ಹರಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಇತರ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿವಲೂ ಅವನ್ನೆಂ ಸಿ ರೀತಿಸುತ್ತಾರೆ. —

ಈ ಸಂವರ್ಧದಲ್ಲಿ ತ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ದಿವ್ಯಸೂಕ್ತಿಯು.

ಇತ್ತೀ - ಈ ಅಧಿಪ್ತಿಯವನು, ಎಂದರೆ ಸುಖಾನುನುತಾಧೀಶಾನುತಾ ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪ್ರಾಣಿಯವನು, “ಯಾವಜ್ಞ ರೀರಪಾತಂ - ದೇಹಾನುಸಾರವನೇಗೂ, ಅತ್ತೈವ ತ್ರೀರಜ್ಞೇ - ಈ ಶ್ರೀ ರಂಗದಜ್ಞೇ, ಸುಖಮಾಸ್ತು - ಸುಖವಾಗಿ ಇದ್ದುಬಿಡು.” ಎಂದು, ಸತ್ತೋತ್ತರಜ್ಞ ಲಾನ - ಸತ್ಸವಧಿಯಿರುವ ಎಂದರೆ ವ.ವಾಭಾಗವತ ಬಾಹುಳ್ಳವಿರುವ, ಅವರಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಸತ್ಸಗುಣಪ್ರಾಚಾರ್ಯವು. ಭಗವತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಳುಕ್ಕು - ಪ್ರಪನ್ನನ ಹೊಂದಿದ ವಿಷ್ಣುತ್ವಲಯಗಳಿಲ್ಲ. ಇತರ ದಿವ್ಯದೇಶಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರದರ್ಶನಾರ್ಥ ಮಾಗ - ಜೋಧಿಸುವವಕ್ಕಾಗಿ, ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿ, ಅರುಳಿಜಿಯದಾರ್ - ಕನು ಗ್ರಹಿಸಿದರು, ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದರು. ಶ್ರೀರಂಗದಜ್ಞೇ ವಸಿಸತಕ್ಕಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಿ ದುದು ಶ್ರೀರಂಗದ ದಾಗೆ ಭಾಗವತಪ್ರಚಾರವಿರುವ ಇತರ ದಿವ್ಯದೇಶದಲ್ಲೂ ವಸಿಸಬಹುದೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯವೆಂಟು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಇದು ಶ್ರೀಯತಿವರ್ಮರನುಗ್ರ ಹಿಸಿದ ಪ್ರಭುಗದ್ಯ ಅಥವಾ ಶರಣಾಗತಿ ಗದ್ಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿದೆ ಇದು ಶ್ರೀ ಯತೀಶ್ವರ ರಂಗೇಶ್ವರ ಸಬ್ಬಾಪರೂಪವಾದುದು. ಈ ತ್ರೀರಜ್ಞೇ ಸುಖಮಾಸ್ತು ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಶ್ರೀ ರಂಗನಾರ್ಥನು ಯತೀಶ್ವರರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ವ. ಪ್ರವಾದ ರ ರಿಂದನವಗೂ ಪರಮ ಪರಿಗ್ರಾಹ್ಯವಾದುದು

(೧) ಶರಣಾಗತಿ ಗದ್ಯ.

ಅತ್ರ ಇತರ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ.

ಭಗವತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಳೇ ವಿವೇಕಿಕ್ಕು ವಾಸಸ್ಥಾನ ಮೆನ್ನು ಮಿಡತ್ತೈ
(೨) “ಯತ್ರ ನಾರಾಯಣೋದೇವಃ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಸನಾತನಃ | ತತ್ಪುಣ್ಯಂ
ತತ್ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತೀರ್ಥಂ ತತ್ತಪೋವನಂ | ತತ್ರ ದೇವರ್ಷಯಸ್ಸಿದ್ಧಾ
ಸ್ಸರ್ವೇಚ್ಛಿವ ತಪೋಧನಾಃ ||” ಎನ್ನು ಅರಣ್ಯಪರ್ಮತ್ತಿಲ್ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೈ
ಯಿಲುಮ್ (೩) “ಗೋಮಂತಃ ಪರ್ಮತೋ ರಾಜ್ಞಃ ಸುಮಹಾನ್ಸರ್ಮಧಾ

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಇತರ ಪ್ರಮಾಣಗಳು.

ಭಗವತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಳೇ - ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ದೇವಾಲಯಗಳಿರುವ
ದಿವ್ಯದೇಶಗಳೇ ಎಂದರೆ ಸತ್ವೋತ್ತರಗಳಾದ ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳೇ, ವಿವೇಕಿಕ್ಕು -
ಸಾರಾಸಾರವಿವೇಚನವುಳ್ಳ ಜ್ಞಾನಿಗೇ, ವಾಸಸ್ಥಾನಮೆನ್ನುಮಿಡತ್ತೈ - ಯೋಗ್ಯ
ವಾದ ವಾಸಸ್ಥಾನವೆಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ಎಂಬ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು
ದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ:- ಇಂತಹ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ವಿವೇಕಿಯಾದ ಜ್ಞಾನಿಗೂ ಅವ
ಶ್ಯಕವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ಜ್ಞಾನಿಯು ಎಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದರೂ ಆಗ
ಬಹುದು; ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯನಿಗೆ ಇಂತಹ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡತಕ್ಕ
ದ್ದೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದೆಂದಾಲೋಚಿಸಿ ವಿವೇಕಿಯಾದ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಕೂಡ ಭಾಗ
ವತಾಭಿಮಾನವುಳ್ಳ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳೇ ವಾಸಸ್ಥಳವೆಂದುಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ:-
ಯತ್ರ - ಯಾವ ಮಹಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ಬದುಕಾಶ್ರಮವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿನ ಉಪೋದಕ
ಗಂಗೆ ಶೀತೋದಕಗಂಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಸಂದರ್ಭವು; ಸನಾ
ತನಃ - ಅನಾದಿಯಾದ, ಪರಮಾತ್ಮಾ-ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ, ನಾರಾಯಣೋ
ದೇವಃ - ಸರೈಶ್ವರನಾದ ನಾರಾಯಣನಿರುತ್ತಾನೋ, ತತ್ - ಆ ದಿವ್ಯಸ್ಥಳವು,
ಪುಣ್ಯಂ - ಮಹಾಪಾವನಕರವಾದುದು, ತತ್ - ಅದೇ, ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ - ಪರ
ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಾದುದು, ತತ್ತೀರ್ಥಂ - ಅದೇ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥವು, ಜೇರೆ ಪುಣ್ಯ
ತೀರ್ಥ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು, ತತ್ - ಅದೇ, ತಪೋವನಂ - ತಪಸ್ಸಿಗೆ
ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವು, ತತ್ರ - ಅಲ್ಲಿ, ದೇವರ್ಷಿಗಳೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ಸಮಸ್ತ
ತಪೋಧನರಾದ ಮುನಿಗಳೂ ಇರುವರು,” ಎನ್ನು-ಎಂಬದಾಗಿ, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೈ
ಯಿಲುಮ್ - ವನವಾಸದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಯಃ ಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಧಾಮ್ಯಮುಷಿಯು ಹೇಳುವ
ಉತ್ತರದೇಶದ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾ ಸ್ಥಳಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆಯಿಲ್ಲದ, ಇಲ್ಲಿ ತಪೋಧನರು
ಇದ್ದಾರೆ ಎಂಬುವದರಿಂದ ಭಾಗವತಾಭಿಮಾನವೂ ಇರುವದರಿಂದ ವಾಸಯೋಗ್ಯ

(೨) ಭಾರ. ಆರ. ಲಘ-೨೭, ೨೮. (೩) ಭಾರ. ಭೀಷ್ಮ. ೧೨-೮. ೯.

ತುಮಾನ್ | ವಸತೇ ಭಗವಾನ್ ಯತ್ರ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕಮಲಲೋಚನಃ |
ಮೋಕ್ಷಿಭಿ ಸಂಸ್ತುತೋ ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಭುರ್ಮರಾಯಣೋ ಹರಿಃ || ಎನ್ನು
ಪ್ರದೇಶಾಂತರತ್ತಿಲುಮ್ ಮಹರ್ಷಿಯರುಳಿಚ್ಛೆಯ್ ದಾನ್ . ತ್ರೀ ವಾ

ವೆಂಬ ಭಾವವೂ, ಮತ್ತೆ ತಪೋಭಸನಗೇ ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾದರೆ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ
ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ವಾಸಯೋಗ್ಯವೆಂಬ ಭಾವವೂ, ತೋರಿಬರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು, ಹೇ
ರಾಜ್ - ಓ ರಾಜನಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೇ, ಇದು ಸಂಬಂಧ: ಕ್ರಾಂಚದ್ವೀಪ
ವನ್ನು ನರ್ತಿಸುವ ಪ್ರಕರಣವು, ಸುಮಾರ್ಹ - ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದಾದ, ಸರಸ್ವ
ಧಾತುಮಾರ್ಹ - ಗೃಹಕಾವಿ ಸಮಸ್ತ ಧಾತುಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವ, ಗೋಮಂತ
ವೆಂಬ ಪರ್ವತವು ಆ ಕ್ರಾಂಚದ್ವೀಪದಲ್ಲಿದೆ, ಯತ್ರ - ಯಾವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಆ
ಗೋಮಂತ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ, ತ್ರೀಮಾನ್ - ಲಕ್ಷ್ಮೀಯುಕ್ತನಾದ, ಕಮಲಲೋ
ಚನಃ - ಭಕ್ತಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಸೂಚಕವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಪುಂಡರಿಕಾಕ್ಷ
ನಾದ, ಭಗವಾನ್ - ಪಾಡುಗ್ಗುಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಪ್ರಭುಃ - ಸ್ವಾಮಿಯಾದ,
ಹರಿಃ - ಪಾಪನಾಶಕನಾದ, ನಾರಾಯಣನು, ನಿತ್ಯಂ - ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ,
ಯಾವಾಗಲೂ, ಮೋಕ್ಷಿಭಿಃ - ಮೋಕ್ಷಕಾಂಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರಿಂದ, ಸಂಸ್ತುತಃ -
ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ನಿತ್ಯಂ ವಸತೇ - ಯಾವಾಗಲೂ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾ
ನೆಯೋ, ಎನ್ನು - ಎಂಬದಾಗಿ, ಪ್ರದೇಶಾಂತರತ್ತಿಲುಮ್ - ಬೇರೆ ದ್ವೀಪ
ವಾದ ಕ್ರಾಂಚದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ, ಮಹರ್ಮಿಯರುಳಿಚ್ಛೆಯ್ ದಾನ್ . ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾ
ಭಾರತಕರ್ಮವಾದ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಯು, ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಿದರು. ಇಲ್ಲಿಯೂ
ಮೋಕ್ಷಿಭಿಃ ಸಂಸ್ತುತಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದಲೂ, ಕಮಲಲೋಚನನು ಆ
ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಸಿಸಿರುವದರಿಂದಲೂ ಆ ಪರ್ಮತಕ್ಕೆ ವಾಸಯೋಗ್ಯವೆಂಬ ಮಾಹಾ
ತ್ಮೆಯು ಎಂಬ ಭಾವವು. ಮೋಕ್ಷಿಭಿಃ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವದರಿಂದ,
ಇನ್ನೊಂದಭಿಪ್ರಾಯವೂ ವ್ಯಕ್ತವು. ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲಿ
ಹೊಂದುವವನಿಗೂ ಅಂತಹ ದೇಶವಾಸವು ಉಚಿತವೆಂಬಂತವೂ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ.
ಈಗ ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ “ವಸತೇ ಭಗವಾನ್ ಯತ್ರ” ಎಂಬುವದಕ್ಕೆ
ಬದಲಾಗಿ “ಯತ್ರ ನಿತ್ಯಂ ನಿವಸತಿ” ಎಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು
ಅನೇಕವಿರುತ್ತವೆ. ಅರ್ಥವೇನೋ ಒಂದೇಯಾದರೂ ಮಹರ್ಷಿವಾಕ್ಯಗಳ ಬದ
ಲಾವಣೆಗಳು ಸರಿಯಾದುದಿಲ್ಲವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿಯು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ
ವಾಕ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವು. ಮುಂದೆ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು
ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಉಪಪಾದಿತವೆಂದು ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀ
ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿಯಿಂದಲೂ, “ಅಸೌ - ಈ ಪರಿವೃತ್ಯನಾದ ಚಿತ್ರಕೂಟ ಪರ್ಮ

ಶ್ಲೋಕ ಭಗವಾನುಲೂಮ್ (೪) ಸುಭಗ ಶ್ವೇತಕೂಟೋಸೌ ಗಿರಿರಾಜೋ
ಪಮೋಗಿರಿಃ | ಯಸ್ಮಿ ನ್ನೃಪತಿ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಃ ಕುಬೇರ ಇವ ನಂದನೇ ||
ಎಜ್ಜುರ ಎಡತ್ತಿಲ್ ಭಗವದಧಿಷ್ಠಿತ ಕ್ಷೇತ್ರತ್ತಿ ನುಡೈಯ ಅಭಿಗಂತವೃತ್ತೈ
ಸುಭಗ ಶಬ್ದತ್ತಾಲೆ ಸೂಚಿಕ್ಕಪ್ಪಟ್ಟಿದು. ಶ್ರೀ ಸಾತ್ವತಾದಿಗಳಿಲುಮ್

ತವ. ಗಿರಿರಾಜೋಪಮೋಗಿರಿಃ - ಗಿರಿಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕುನ.ವತ್ಸರ್ವತಕ್ಕೆ ಸಮಾ
ನನಾದ ಪರ್ವತವು. ಅಧುನಾ ಶ್ರೀಸುನಂದನಿಗೆ ಅವನಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಗಿರಿಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿ
ಸಿದ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟಾದ್ರಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಪರ್ವತವು. ಏಕಾದರ ಇದೂ ಆ ವೆಂಕ
ಟಾದ್ರಿಯ ಹಾಗೆ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಅವನುಭೂತವಾದುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-
ಯಸ್ಮಿನ್ - ಯಾವ ಈ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಚಿತ್ರಕೂಟದಲ್ಲಿ. ಕಕುತ್ಸ್ಥಃ ಪಮೋತ್ಪನ್ನ
ನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು, ಕುಬೇರ ಇವ ನಂದನೇ - ನಂದನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಕುಬೇರನು
ಹೇಗೆ ರಸಿಸುತ್ತಾನೋ, ಹಾಗೆ, ನೃಪತಿ - ಪರಿಸ್ವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಜ್ಜುರ ಎಡತ್ತಿಲ್ -
ಎಂದು. ಮಾರ್ಷಿಯು ಹೇಳುವ ವ್ಯಕ್ತವಲ್ಲಿ, ಭಗವದನುಷ್ಠಿತ ಕ್ಷೇತ್ರತ್ತಿ ನುಡೈ
ಯ - ಸ್ವರೂಪವುರೂಪ ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು, ಅಭಿಗಂತವೃತ್ತೈ - ಸ್ವರೂಪ ಅಭಿನಾ
ನಿಸಿ ಹೊಂದತಕ್ಕ ಸ್ಥಿತಿಯು, "ಸುಭಗ" ವೆಂಬ, ಶಬ್ದತ್ತಾಲೆ - ಪ್ರಯೋಗ
ದಿಂದ, ಸೂಚಿಕ್ಕಪಟ್ಟಿದು - ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. "ಮುನಯತ್ನ ಮಹಾತ್ಮಾ
ನೋ ವಸೆತ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಶಿಲೋಚ್ಚಯೇ" ಎಂದರೆ ಈ ಪರ್ಮತಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮ
ರಾದ ಮುನಿಗಳಿರುವದರಿಂದ ವಾಸಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಲಕ್ಷಣನ
ಮೂಲಕ ಆಶ್ರಮನಿರ್ವಾಣ ಮಾಡಿಸಿ ವಾಸಮಾಡಿದ ಈ ಚಿತ್ರಕೂಟವು ಮಹಾ
ಪುಣ್ಯಕರವಾದುದಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಪನ್ನಜನಕ್ಕೆ ಅತಿ ಪ್ರಿಯವಾಗಿಯೂ ಮನೋಹರ
ವಾಗಿಯೂ ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದೆ ಎಂಬ ಭಾವವು. ಇಲ್ಲಿ ಭಾಗವತಾಭಿ
ಮಾನವುಳ್ಳ ಭಗವದಧಿಷ್ಠಿತ ಪ್ರದೇಶವೇ ವಾಸಯೋಗ್ಯವೆಂಬುದು ಸ್ಥಾಪಿತವು.
(೧೩೧೫ ನೆಯ ಪುಟ ನೋಡಿ).

ಈಗ ಸ್ವಾಮಿದೇಶಿಕರವರು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ
ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಮಾಣವೆನೋ ಶ್ರೀಭಾಷ್ಯಕಾರೋಕ್ತಿಯಾಗಿಯೂ, ಅರ್ಚ್ಯವ
ತಾರಾಧಿಷ್ಠಿತ ಕ್ಷೇತ್ರವಿಷಯವಾಗಿಯೂ, ಇರುವದರಿಂದೇನೋ ಪರಮಗ್ರಾಹ್ಯವು,
ಇನ್ನು ಮೂರು ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಮಂತ ಪರ್ಮತ ವಿಷಯವು ಪ್ರದೇಶಾಂತರ
ವಿಷಯವಾದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದೇ ಅಲ್ಲವು. ಮಿಕ್ಕರೆಡೂ ವಿಭವಾ
ವತಾರಿಗಳೇ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯು ಆ ಸ್ಥಳ

ಸ್ವಯಂ ವ್ಯಕ್ತ ಸೈದ್ಧ ವೈಷ್ಣವಂಗಳೆಜ್ಜಿರ ಕ್ಷೇತ್ರ ವಿಶೇಷಜ್ಞಕ್ಕೈಯುಮ್
ಅವತ್ತಿನೆಲ್ಲೆಗಳಿಲ್ ಏತ್ತ ಚ್ಚುರುಕ್ಕಜ್ಞಕ್ಕೈಯುಮ್ ಪಿರಿಯಚ್ಚೊಲ್ಲಿ
(೫) “ದುಷ್ಪೇಂದ್ರಿಯ ವಶಾಚ್ಚಿತ್ತಂ ನೃಣಾಂ ಯತ್ (ಕಿಲ್ಪಿಷೈ) ಕಲ್ಪಿಷೈ

ಗಳಿಗೆ ಏರ್ಪಟ್ಟವು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅರ್ಚ್ಯಾವತಾರಾಧಿಸ್ಥಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಾಹಾ
ತ್ಮೈಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳುಂಟೋ ಎಂದರೆ, ಅಂತಹ ಪ್ರಮಾಣ
ಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ:—ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತದಲ್ಲೂ ಭಗವತ್ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಸದ
ಫಲವಿಶೇಷವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಅಂತಹ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಸವೇ ಉಚಿತ
ವೆಂಬದಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀ ಸಾತ್ವತಾದಿಗಳಿಲುಮ್ -
ಶ್ರೀ ಸಾತ್ವತಸಂಹಿತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ, ಸ್ವಯಂ ವ್ಯಕ್ತ - ಸರ್ವೇಶ್ವರ ಸಂಕಲ್ಪ
ದಿಂದಲೇ ಸ್ವತಃ ಅರ್ಚ್ಯಾವತಾರಿಯಾಗಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳು, ಇವುಗಳು
ಯಾವುವೆಂದರೆ:—ಅದ್ಯಂ ಸ್ವಯಮಿದಂ ವ್ಯಕ್ತಂ ವಿಮಾನಂ ರಂಗಸಂಜ್ಞೆ
ಕಂ | ಶ್ರೀಮುಷ್ಣಂ ವೇಂಜುಟಾದ್ರಿಂ ಚ ಸಾಲಗ್ರಾಮಂ ಚ ನೈಮಿಕಂ |
ತೋತಾದ್ರಿಂ ಪುಷ್ಕರಂಚೈವ ನರನಾರಾಯಣಾಹ್ವಯಂ | ಅಷ್ಟಾ ಮೇ
ಮೂರ್ತಯ ಸ್ನಂತಿ ಸ್ವಯಂ ವ್ಯಕ್ತಾ ಮಹೀತಲೇ || ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ
ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಶ್ರೀರಂಗವೂ, ಶ್ರೀಮುಷ್ಣವೂ, ತಿರುಪತಿ ಬೆಟ್ಟವೂ, ಸಾಲಗ್ರಾಮ
ವೂ, ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯವೂ, ವಾನಮಾಮಲೆಯೂ, ಪುಷ್ಕರವೂ, ಬದರಿಕಾಶ್ರಮವೂ,
ಎಂಬದಾಗಿ ಎಂಟು ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದಿವ್ಯಮಂಗಳ ವಿಗ್ರಹ
ರೂಪಗಳಿವೆ ಎಂದು ಸರ್ವೇಶ್ವರನೇ ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ; ಸೈದ್ಧ - ಸಿದ್ಧರಿಂದ ಪ್ರತಿ
ಷ್ಠಿತವಾದ ಸ್ಥಳಗಳು, ವೈಷ್ಣವಜ್ಞ - ವೈಷ್ಣವ ಮಹಾಭಾಗವತರುಗಳಿಂದ
ಆಗಮರೀತ್ಯಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದ ದೇವಾಲಯಗಳುಳ್ಳ, (ಕೆಲವು ದೇವತೆಗಳಿಂದ
ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದ ದೇವಾಲಯಗಳುಳ್ಳವು ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವೆನಿಸುತ್ತವೆ) ಕ್ಷೇತ್ರವಿಶೇಷ
ಜ್ಞಕ್ಕೈಯುಮ್ - ಮಹಾಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಅವರ್ತಿ - ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ, ಎಲ್ಲೆಗಳ
ಲ್ಲಿರುವದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಫಲಗಳ, ಏತ್ತ ಚ್ಚುರುಕ್ಕಜ್ಞಕ್ಕೈಯುಮ್-ಉತ್ಕರ್ಷಾ
ಪಕರ್ಷಗಳನ್ನೂ, ಪಿರಿಯ ಚ್ಚೊಲ್ಲಿ - ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಿ,
“ನೃಣಾಂ - ಮನುಷ್ಯರ, ಯತ್ - ಯಾವ, ಚಿತ್ತಂ - ಮನಸ್ಸು, ಇಂದ್ರಿಯ
ವಶಾತ್-ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ವಶವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಕಿಲ್ಪಿಷೈ ಅಥವಾ
ಕಲ್ಪಿಷೈ - ಪಾಪಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ದೋಷಗಳಿಂದ, ವೃತಂ - ಆರಂಭಲ್ಪಟ್ಟಿರು
ವದೋ, ತತ್ - ಅಂತಹ ಮನಸ್ಸೂ, ಅಂತಕಾಲೇ - ದೇಹಾವಸಾವಸಾನ ಸಮ

ವೃತಮ್ | ತದಂತಕಾಲೇ ಸಂಶುದ್ಧಿಂ ಯಾತಿ ನಾರಾಯಣಾಲಯೇ ||”
ಎನ್ನವೋ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಿಳಿಲ್ಲೆಕ್ಕುಳ್ಳೇ ವಸಿತ್ತವನುಕ್ಕು ದೇಹನ್ಯಾಸಕಾಲ
ತ್ತಿಲೆ ವರುಮ್ ವಿಶೇಷಮ್ ಶೂಲ್ಕಪ್ಪಟ್ಟಿದು.

ಯರಲ್ಲಿ, ನಾರಾಯಣಾಲಯೇ - ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ದಿವ್ಯ
ದೇಶದಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ವಸಿಸುವದರಿಂದ, ಸಂಶುದ್ಧಿಂ - ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು
ಎಂದರೆ ಪಾಪಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು, ಯಾತಿ - ಹೊಂದುತ್ತದೆ” ಎನ್ನು -
ಎಂಬದಾಗಿ, ಅವೋ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಿಳಿಲ್ ಎಲ್ಲೆಕ್ಕುಳ್ಳೇ - ಆಯಾ ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ
ಎಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ವಸಿತ್ತವನುಕ್ಕು - ವಾಸಮಾಡುವವನಿಗೆ, ದೇಹನ್ಯಾಸ ಕಾಲತ್ತಿಲೆ-
ದೇಹಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ವರುಮ್-ಉಂಟಾಗುವ, ವಿಶೇಷಮ್ -
ಮಹತ್ವವು, ಉತ್ಕರ್ಷವು, ಶೂಲ್ಕಪ್ಪಟ್ಟಿದು - ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಭಗವತ್
ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮರಣವಾಗುವವನಿಗೆ ಪಾಪನಿವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನು
ಹಿಂದಿನ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪರಿತಾಪಪಟ್ಟು ಮುಂದೆ ಅಂತಹ ಪಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ
ದಿಲ್ಲನೆಂಬ ದೃಢಮನಸ್ಸನ್ನಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಕೃತ ಮಾಡಿದರೆ, “ಕಥಂ
ಜಿದುಪಕಾರೇಣ ಕೃತೇನೈಕೇ ನ ತುಷ್ಯತಿ” (ರಾ. ಆಯೋಧ್ಯಾ.) ಎಂದು
ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಅದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು “ನ ಸ್ಮರತ್ಯಪಕಾರಾ
ಣಾಂ ಶತಮಸ್ಯಾತ್ಮವತ್ತಯಾ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಆತನ ಶತಾಪರಾಧ
ಗಳನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸಿಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಕೊಡುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು.
ಆದರೆ ಮಹಾ ಪಾಪಿಗಳಾಗಿ ಅನೇಕರು ದಿವ್ಯವೇಶಗಳಲ್ಲೇ ವಸಿಸಿ ಸ್ವಾವಿಯಲ್ಲಿ
ಸಕ್ತವಾಗದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ ಮರಣ ಹೊಂದುವರು. ಇವರುಗಳೂ ಕೂಡ
ಪಾಪಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವರೆಂಬರ್ಥ
ವಲ್ಲವು. “ಯಾದವಾದ್ರಿಗಿರಿಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದೂರಂ ಗಚ್ಛತಿ ದುಷ್ಕೃತಂ”
ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಯಾತ್ರೆಗಾಗಿ ಬರುವವರ ಸ್ವತ್ತನ್ನೇ ಸದಾ ಅಪಹರಿಸು
ವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವವನಿಗೂ, ದ್ರವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಕೊಲೆ ಮುಂ
ತಾದ ಮಹಾ ಪಾತಕಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನಿಗೂ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾಪಪರಿಹಾರ
ವಾಗುತ್ತದೆಂಬರ್ಥವಲ್ಲವು. ಅಂತಹ ಭಗವತ್ಕ್ಷೇತ್ರವಾಸವು, ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೇ
ಮನಸ್ಸನ್ನು ಇಡಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗುವದರಿಂದಲೂ ಮೊದಲು ಅದು ದುಷ್ಟೇಂದ್ರಿ
ಯಗಳಿಗೆ ವಶವಾಗಿ ಅನೇಕ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಇನ್ನು ತನಗೆ ದೇಹ
ತ್ಯಾಗ ಕಾಲವು ಸಮಾಪಿಸಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಆಗ ಪಾಪ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಏನು ಮಾಡ
ಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ಮಾಡಲು ಈ ನಾರಾಯಣಾಲಯವಾಸವು ಸಹಕಾರಿಯಾಗು
ವದರಿಂದಲೂ, ಈತನ ಮನಸ್ಸು, ಸಂಶುದ್ಧಿಂ ಯಾತಿ - ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು

ಅಗ್ನಿಯಾಲ "ಯತ್ಕಿಂಚಿದಪಿ ಕುರ್ವಾಣೋ ವಿಷ್ಣೋರಾಯತನೇ

ಹೊಂದುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಯಾದವಾದ್ರಿಗಿರಿದೃಷ್ಟವ್ಯ ಎಂದರೆ ಯಾದವಾದ್ರಿಗಿರಿಯು ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರಿಗೆ ಆವಾಸವೆಂದು ಪರಮ ಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ಕಂಡವನಾದರೆ, ಆಗ ದುಷ್ಕೃತನೆಲ್ಲಾ ದೂರವಾಗುತ್ತ ವೆಂಬ ಭಾವವು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪಾತಕಿಗಳು ಭಗವತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತಕ ಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಭಗವನ್ನಿಗೃಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಾ ರೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು; ಅಥವಾ ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಪ್ರಾರಬ್ಧದ ಫಲವಾಗಿ ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧನಾಶದಿಂದ ಕೊನೆಗೆ ಯಾದವಾದ್ರಿಶನ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಹೊಂದಬಹುದು; ಆದರೆ ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭವೇನೋ ಅತಿ ವಿರಳವು ಈ ಮೇಲಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವು ದುಷ್ಟೇಂದ್ರಿಯ ವಶವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ದುಷ್ಟ ವೆಂದು ಏಕೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದರೆ, "ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಪ್ರಮಾಥೀನಿ ಹರಂತಿ ಪ್ರಸಭಂ ಮನಃ" (ಗೀ. ೨ ೬೦) ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮದಿಸಿ ಬಲವತ್ತರವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೇ ಮದಿಸಿದ ಕುದುರೆಗಳೆಂದೂ, ಮನಸ್ಸೇ ಲಗಾಮೆಂದೂ, ಬುದ್ಧಿಯೇ ಸಾರಥಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧಿಯು ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದೆ ಅಶಕ್ತ ಸಾರಥಿ ಯಾದರೆ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಲಗಾಮನ್ನು ಸಡಲುವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು, ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿಬಿಡುವುದು. ಬುದ್ಧಿಯು ವಿವೇಕವುಳ್ಳದ್ದಾದರೆ ಸುಸಾರಥಿಯಾಗಿ ಮನ ಸ್ಸನ್ನು ಬಿಗಿಬಿಡದು, ಆ ದುಷ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ, ಆತ್ಮಾವನ್ನು ಕಾಪಾಡು ವದು ಎಂಬ ಭಾವವು.

ಆಗಲಿ, ಭಗವದ್ಭಾಗವತಾಭಿಮಾನವುಳ್ಳ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೇನೋ ಭಗವ ದ್ಭಾಗವತ ಕೈಷ್ಕರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾ ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಉಪ ದೇಶವು ಪರಮಗ್ರಾಹ್ಯವಾದುದೇನೋ ಸರಿಯೇ. ವಾಚನಿಕ ಕಾಯಿಕ ಕೈಷ್ಕರ್ಯ ಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೇನೋ ಅಲ್ಲಿ ವಸಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಯುಕ್ತವು. ಅದಕ್ಕೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದವನಾದ ಆಶ್ವಿರಬೇಕೆಂಬ ಆನಶ್ಯಕತೆಯೇನು ಎಂದಾಕ್ಷೇಪ ಬಂದೀತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅಂತಹ ಪ್ರಪನ್ನರೂ ಕೂಡ ಅಂತಹ ಭಗವದ್ಭಾಗವತಾ ಭಿಮಾನವುಳ್ಳ ದಿವ್ಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಸಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನ ಉಂಟೆಂದು ತಿಳಿ ಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಗ್ನಿಯಾಲ - ಭಗವದ್ಭಾಗವತ ಪ್ರಿಯವಾದ ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಸವೇ ಈ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಸ್ವರೂಪೋಚಿತವಾದುದರಿಂದ, ಯತ್ಕಿಂಚಿದಪಿ ಕುರ್ವಾಣಃ -

ವಸೇತ್ | ನ ಕಿಂಚಿದಪಿ ಕುರ್ವಾಣೋ ವಿಷ್ಣೋ ರಾಯತನೇ ವಸೇತ್ ||
 ಎಜ್ಜರಪಡಿಯೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿಗಳಾಲೆ ವಲ್ಲ ಕೈಜ್ಜುರೈತ್ತೈಪ್ಪಣ್ಣೆ
 ಕೊಂಡು ಭಗವದ್ಭಾಗವತಾಭಿಮಾನ ವಿಷಯಮಾನ ಸತ್ವೋತ್ತರಕ್ಷೇತ್ರ
 ತ್ರಿಲೇ ವಸಿಕ್ಕೈ ಉಚಿತಮ್.

ವಿನಾದರೂ ತನಗೆ ಶಕ್ಯವಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾನಸಿಕ ವಾಚನಿಕ ಕಾಯಿಕ ಕೈಜ್ಜುರೈ
 ಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ವಿಷ್ಣೋರಾಯತನೇ - ವಿಷ್ಣು ದೇವಾಲಯವಿರುವ
 ದಿವ್ಯದೇಶದಲ್ಲಿ, ವಸೇತ್ - ವಸಿಸತಕ್ಕದ್ದು; “ಕಥಂ ಚಿದುಪಕಾರೇಣ ಕೃತೇ
 ನೈಕೇ ಸ ತುಷ್ಯತಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ ಯಾವ ವಿಧ
 ಭಗವತ್‌ಕೈಂಕರ್ಯ ಮಾಡಿದರೂ ಶ್ರಿಯಃಪತಿಯು ಪ್ರೀತನಾಗುವನು; ಯತ್ಕಿಂ
 ಚಿತ್ ಭಾಗವತ ಕೈಂಕರ್ಯ ಮಾಡಿದರೆ, ಈತನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಭಾಗವತ ಪ್ರಸ
 ನ್ನತೆಯೂ, ತನ್ಮೂಲಕ ಭಗವತ್ತೀತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಭಾವವು. ನಕಿಂಚಿ
 ದಪಿ ಕುರ್ವಾಣಃ - ಹಾಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಅನುಜ್ಞಾ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳನ್ನು
 ಮಾಡಲು ಶಕ್ತನಲ್ಲದವನಾದರೂ, ವಿಷ್ಣೋರಾಯತನೇ ವಸೇತ್ - ಅಂತಹ
 ವಿಷ್ಣುಲಯವಿರುವ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ವಸಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಯಾವ ವಿಧವಿಹಿತ
 ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಶಾಸ್ತ್ರನಿಷಿದ್ಧ
 ವಾದ ನಿವೃತ್ತಿರೂಪ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳನ್ನಾದರೂ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾಕೈಂಕರ್ಯಗಳನ್ನು
 ನಡಿಸಿಕೊಂಡಾದರೂ ವಸಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಅದರಿಂದಲೇ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಸುಪ್ರೀತ
 ನಾಗುವನು. ಹಾಗೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ವಸಿಸಿದರೆ ಸ್ವಾಮಿಕೃಪೆಯುಂಟಾಗಿ ವಿಹಿತ
 ಅನುಜ್ಞಾ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿಯೂ ಲಭಿಸಬಹುದು ಎಂಬ
 ತಾತ್ಪರ್ಯವು” ಎಜ್ಜರಪಡಿಯೇ-ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿ
 ಗಳಾಲೆ - ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತ ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳೆಂದರೂ, ಶಾಸ್ತ್ರನಿಷಿದ್ಧವಾದ
 ವುಗಳ ಪರಿತ್ಯಾಗ ರೂಪ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳೆಂದರೂ, ವಲ್ಲ - ತನಗೆ ಶಕ್ಯವಾದ, ಕೈಜ್ಜು
 ರೈತ್ತೈಪ್ಪಣ್ಣೆಕೊಂಡು - ಕೈಂಕರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಭಗವದ್ಭಾಗವತಾಭಿ
 ಮಾನಕ್ಕೇ, ವಿಷಯಮಾನ - ಒಳಪಟ್ಟು, ಸತ್ವೋತ್ತರಕ್ಷೇತ್ರತ್ರಿಲೇ - ಸತ್ತ್ವ
 ಗುಣ ಪ್ರಾಚುರ್ಯವುಳ್ಳ ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ವಸಿಕ್ಕೈ ಉಚಿತಮ್ - ಈ ಕೃತ
 ಕೃತ್ಯ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯವಾದುದು. ಈ ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಈ
 ಅಧಿಕಾರದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವಾದ ಭಗವದ್ಭಾಗವತಾಭಿಮಾನವುಳ್ಳ ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ
 ವಾಸವೇ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದುಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಆದರೆ ಮಹಾಭಾಗವತನೊಬ್ಬನಿದ್ದರೂ ಸಾಕು; ಆತನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ
 ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಂತಹ ಪ್ರದೇಶವೂ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತಲ್ಲಾ

ಗತೃಭಾವೇ ಮಹಾಭಾಗವತ ಮಾತೃಾಧಿಸ್ಥಿತ ದೇಶಸ್ಯ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯಂ.

(೧) “ನಿಗೃಹೀತೇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಮೋ ಯತ್ರ ಯತ್ರ ವಸೇನ್ನರಃ | ತತ್ರ ತತ್ರ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ ನೈಮಿಶಂ ಪುಷ್ಕರಂ ತಥಾ ||” ಎನ್ನು ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಗತೃಂತರ ಮಿಲ್ಲಾದ ಪೋದು ಏದೇನು ಮೂರು ದೇಶತ್ತಿಲೆ ವಸಿತ್ತಾ ಲುವಾ, ಇವನಾಸತ್ತಾಲೆ ಅದ್ದೇಶಮುಮ್ ಪ್ರಶಸ್ತಮಾಮೈನ್ನೈಕ್ಕಾಗ.

ಅದರಭಿಪ್ರಾಯ ಹೇಗೆ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ, ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯ ದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬೇರೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲವೆ, ಅಂತಹ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ವಸಿಸ ಲಾರದವನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತೇ ಏನಾ, ಭಗವದ್ಭಾಗವತರುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳಗಳೇ ವಾಸಯೋಗ್ಯವೆಂಬುದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗತಿಯಿಲ್ಲದ ಪಕ್ಷ ಮಹಾಭಾಗವತರು ಮಾತ್ರವಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು.

“ನಿಗೃಹೀತೇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಮಃ - ನಿಗೃಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಇಂದ್ರಿಯವುಳ್ಳವರು ಗಳುಳ್ಳ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಕರ್ಮೀಂದ್ರಿಯಗಳು ಇ, ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಇ, ಮನಸ್ಸು ಇ, ಹೀಗೆ ಹನ್ನೊಂದೇಯಾದರೂ, ಅವುಗಳ ಹಾವಳಿ ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದ, ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮವೆಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು, ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಯಾವನು ವಶಪ ಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೋ, ಅಂತಹ, ನರಃ - ಮನುಷ್ಯನು, ಯತ್ರ ಯತ್ರ ವಸೇತ್ - ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ವಸಿಸುತ್ತಾನೋ, ತತ್ರ ತತ್ರ - ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಾ, ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವು, ನೈಮಿಶಾ ರಣ್ಯವು, ತಥಾ - ಹಾಗೆಯೇ, ಪುಷ್ಕರವೆಂಬ ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು, ಎಂದರೆ ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಭಾವವು” ಎನ್ನು - ಎಂಬದಾಗಿ, ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಗತೃಂತರ ಮಿಲ್ಲಾದ ಪೋದು - ಬೇರೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ ದಾಗಿ, ಎಂದರೆ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳವಾಸಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಏದೇನು ಮೂರು ದೇಶತ್ತಿಲೆ - ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಬೇರೆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದರೂ, ಇವನಾಸತ್ತಾಲೆ - ಈ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿ, “ವಶೇಹಿ ಯಸ್ಯೇಂದ್ರಿ ಯಾಣಿ ತಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ” ಎಂದು ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಪರಮ ಭಾಗವತನು ಅಲ್ಲಿ ವಸಿಸುವದರಿಂದ, ಅದ್ದೇಶಮುಮ್ - ಅಂತಹ ಸ್ಥಳವೂ ಕೂಡ, ಪ್ರಶಸ್ತಮಾಮೈನ್ನೈಕ್ಕಾಗ - ಯೋಗ್ಯವಾಗುವದು ಎಂದು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದುದು ಎಂಬ ಭಾವವು

ಇದುಕ್ಕು ಶಾಂಡಿಲೀ ವೃತ್ತಾಂತ ಮುದಾಹರಣಮಾಗೆ ಕೃಂಡುಕೊಳ್ಳಿದು. ಆಗೈಯಾಲಾ (೧) “ಜ್ಞಾನಸಮಕಾಲಮುಕ್ತಾ ಕೈವಲ್ಯಂ ಯಾತಿ ಗತ ಶೋಕಃ | ತೀರ್ಥೇ ಶ್ವಪಚಗೃಹೇವಾ ನಷ್ಟಸ್ಮೃತಿ ರಸಿ ಪರಿತ್ಯಜ್ಞ

ಮುಂದೆ ಅಂತಹ ಮಹಾಭಾಗವತನೊಬ್ಬನಾದರೂ ಇದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವುಂಟೆಂಬುವದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನೀಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಕೈ - ಅಂತಹ ಸ್ಥಳಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಉಂಟೆಂಬುವದಕ್ಕೆ, ಶಾಂಡಿಲೀ ವೃತ್ತಾಂತ - ಶಾಂಡಿಲೀ ಎಂಬ ಮಹಾಭಾಗವತಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಉದಾಹರಣವಾಗಿ, ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಿದು - ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಶಾಂಡಿಲೀ ವೃತ್ತಾಂತವು ಅಪರಾಧ ಪರಿಹಾರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲೂ ಶ್ರೀ ದೇಶಿಕರು ಉದಾಹರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ೧೫೫ನೆಯ ಪುಟ ನೋಡಿ. ಶಾಂಡಿಲೀ ಎಂಬ ಮಹಾಭಾಗವತೆಯು ಸಮುದ್ರದ್ವೀಪದ ಒಂದು ಪರ್ವತದಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಶ್ರೀ ವೈನತೇಯರು ಕಂಡು, ಇಂತಹ ಹೀನದೇಶದಲ್ಲಿರಬಹುದೇ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಣಿಸಿದ ಅಪರಾಧದಿಂದ ಅವರ ಪಕ್ಷಗಳು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗಿ, ಕಡೆಗೆ ಈಕೆಯ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದ ಪುನಃ ಪಕ್ಷಗಳು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಉಂಟಾದವೆಂಬುವದು ಇತಿಹಾಸವು.

ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಾಕ್ಷೇಪಕ್ಕೂ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಪನ್ನನಾದವನಿಗೆ ದೇಹಪರಿತ್ಯಾಗವು ಎಂತಹ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುವಾಗ, ಭಗವದ್ಭಾಗವತಾಧಿಮಾನವುಳ್ಳ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವೇ ಉಚಿತವಾದ ವಾಸಸ್ಥಳವೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬಹುದು ಎಂದರೆ ಆ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನುದಾಹರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ

ಆಗೈಯಾಲೇ - ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೀನದೇಶ ವಾಸವೇ ಮಹಾಭಾಗವತನೊಬ್ಬನಿರುವದರಿಂದ ಪ್ರಶಸ್ತವೆಂದಾಗುವದರಿಂದ, ಹಾಗೆಯೇ, “ಜ್ಞಾನಸಮಕಾಲಂ - ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾನವಿರುವ ಸುಸಮಯದಲ್ಲೇ, ಉಕ್ತಾ - ದ್ವಯಮಂತ್ರವನ್ನು ಚ್ಚರಿಸಿ, ಎಂದರೆ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಗತಶೋಕಃ - ಎನೊಂದೂ ದುಃಖವಿಲ್ಲದವನಾಗಿ, ತೀರ್ಥೇ - ಗಂಗಾ ಪ್ರಯಾಗಾದಿ ಮಹಾ ತೀರ್ಥಗಳಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಶ್ವಪಚಗೃಹೇವಾ - ಚಂಡಾಲಗೃಹದಲ್ಲೇ ಯಾಗಲಿ, ನಷ್ಟಸ್ಮೃತಿರಸಿ - ಸಾಯುವಾಗ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ದೇಹಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಞ - ದೇಹತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಕೈವಲ್ಯಂ - ಇಲ್ಲಿ ಕೈವಲ್ಯವು ಮೋಕ್ಷವೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ, ಮೋಕ್ಷವನ್ನು,

ದೇಹಮ್ ॥” ಎನ್ನು ತರೀರ ಪಾತತ್ತುಕ್ಕು ಒರುದೇಶ ವಿಕೇಷನಿಯಮು
ಮಿಲ್ಲೈ ಎನ್ನದುವುಮ್ ಎಪ್ಪಡಿಕ್ಕುಮ್ ಫಲತ್ತಿಲ್ ಇಳವಿಲ್ಲೈ ಯೆನ್ನೈ
ಕ್ಕಾಗ.

ಯಾತಿ - ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ” ಎನ್ನು-ಎಂಬದಾಗಿ, ತರೀರಪಾತತ್ತುಕ್ಕು - ದೇಹ
ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ, ಒರುದೇಶ ವಿಕೇಷ ನಿಯಮಮ್ - ಒಂದು ದಿವ್ಯದೇಶ ಸ್ಥಳವಾಗಿರ
ಬೇಕೆಂಬ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು, ಇಲ್ಲೈ - ಇಲ್ಲವು, ಎನ್ನದುವುಮ್ - ಎಂಬುವದೂ
ಕೂಡ, ಎಪ್ಪಡಿಕ್ಕುಮ್ - ಹೇಗೇಯಾಗಲಿ, ಫಲತ್ತಿಲ್ - ಫಲದಲ್ಲಿ, ಇಳ
ವಿಲ್ಲೈ - ಸಂಶಯವಿಲ್ಲವು, ಯೆನ್ನೈಕ್ಕಾಗ - ಎಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಹೇಳಿದ
ಮಾತಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವವು. ಮೇಲಿನ ವರಾಹಪುರಾಣ ಶ್ಲೋಕವು, ಪ್ರಪನ್ನನು
ಎಲ್ಲಿಯೇ ಮರಣ ಹೊಂದಲಿ, ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೇಯಾಗಲಿ, ಹೆಂಡಾಲಗೃಹದಲ್ಲೇ
ಯಾಗಲಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿದ್ದು ಹರಿಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಲೇಯಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ
ಇಲ್ಲದೇನೇಯಾಗಲಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರೂ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎನೂ
ಸಂಶಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿತೇ ವಿನಾ, ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ವಾಸಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳವೆಂಬ
ಪ್ರಶಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವಲ್ಲವು. ಎಂತಹ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಎಂತಹ
ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಮರಣವಾದರೂ, ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಅನಂತರ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿ
ಎಂಬುವದು ಸಿದ್ಧವೆಂಬ ಭಾವವು. ಪ್ರಪನ್ನನ ದೇಹತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ದೇಶಕಾಲನಿಯಮ
ಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. “ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತ
ಕ್ಷೇತ್ರೇ ವಿಸಿನ ವಿಷಯೇವಾ ವಿಧಿವಶಾತ್ಪ್ರಶಸ್ತೇ ದುಷ್ಕೇವಾ ಕ್ವಚನ ಸಮ
ಯೇ ತ್ಯಕ್ತ ವಪುಷಃ | ಮುಕುಂದ ಸ್ವಯಂತ ಪ್ರಥಿತಮಹಿನಾಸೂಯಂ
ಮನಘಾ ಪ್ರಪನ್ನಾನುದ್ಯುತ್ಯ ಸ್ವಪದ ಮನಪಾಯಂ ಗಮಯತಿ ॥”
ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವೂ ಈ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.
“ದೋಷರಹಿತರಾದ ಪ್ರಪನ್ನರು ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ
ಒಂದು ಅರಣ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆಗಲಿ, ದುಷ್ಕ
ವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಂದು ಕಡೆ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಹ
ಬಿಟ್ಟವರಾಗಲು, ಅವರನ್ನು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಅಂಶಹ
ಈ ಮುಕ್ತಿದಾಯಕನು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವಾದ ದಿವ್ಯ ಮೈಕುಂಠವನ್ನು ಏನೊಂದೂ ವಿಘ್ನ
ವಿಲ್ಲದೆ ಸೇರಿಸುವನು” ಎಂಬುವದು ಈ ಶ್ಲೋಕಾಧಿಪ್ರಾಯವು. ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ
“ತರೀರಪಾತತ್ತುಕ್ಕು” ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕಾರವಾದ
ನಿರ್ಮಾಣಾಧಿಕಾರವು ಸೂಚಿತವಾಯಿತು.

ವಾಸಯೋಗ್ಯ ಪ್ರಧಾನ ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಾಣ್ಯಾಹುಃ.

ಆರಾದ ವರುಳೆ ಮುದವನ್ ಪೊದಿನ್ನ ಕೋಯಿಲಮ್ಮಯತ್ತೋ
ನಯೋದ್ಧಿಮನ್ನರಾಕ್ಕಳಿತ್ತ ಕೋಯಿಲ್ ! ತೋರಾದ ತನಿವೀರ್ ಕೋ
ಳುದ ಕೋಯಿಲಮ್ಮಯಾನ ವೀಡಣರು ತುಣೈಯಾಮ್ ಕೋಯಿಲ್ ||
ಶೇರಾದ ಪಯನೇಲ್ಲಾಮ್ ಶೇರ್ ಕ್ಕುಮ್ ಕೋಯಿಲ್ ಶೆಳುಮರೈಯಿಲ್
ಮುದಲೆಳತ್ತು ಚೇರ್ ನ್ನ ಕೋಯಿಲ್ ! ತೀರಾದ ವಿನೈಯನೈತ್ತಮ್

ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾದ ಮುಖ್ಯ ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಯಾವುವೆಂದು
ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮೊದೆ ಮೂರು ಪಾಶುರಗಳಿಂದ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಿಯತಮಗಳಾದ
ಮೂರು ಮಹಾಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತವಾದ
ಶ್ರೀರಂಗ ವಿಮಾನ ಕ್ಷೇತ್ರವು ತುಂಬಾ ಮುಖ್ಯವಾದುದಾಗಿ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ
ಶ್ರೀ ಯತಿವರ್ಯರು ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ “ಅತ್ರೈವ ತ್ರೀರಜ್ಞೇ ಸುಖಮಾಸ್ವ” ಎಂದು
ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ, ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಅಲ್ಪಾರ್ ಆಚಾರ್ಯರುಗಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಿಯ
ವಾದುದರಿಂದ, ಅದರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾರೆ :—

ಅರ್ಥ :—ಆರಾದ - ಎಷ್ಟಾದರೂ ಸಾಕೆಂದೆನಿಸದ, ಅರುಳ್ - ಕೃಪೆ
ಯೆಂಬ, ಅಮುದವನ್ - ಅಮೃತವು, ಪೊದಿನ್ನ - ತುಂಬಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ, ಕೋ
ಯಿಲ್ - ವಿಮಾನವು, ಕೋರ್ ಎಂದರೆ ಸ್ವಾಮಿಯು, ಇಲ್ - ಎಂದರೆ ಇರುವ
ಸ್ಥಾನವು, ಅದುದರಿಂದ ಕೋಯಿಲ್ ಎಂದರೆ ದೇವಾಲಯವು ; ಅಮ್ಮಯ
ತ್ತೋರ್ - ಅಂಬುಜಾರಣನಾದ ಚತುರ್ಮುಖನು, ಅಯೋದ್ಧಿಮನ್ನರಾಕ್ಕು -
ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ರಾಜರುಗಳಿಗೆ, ಅಳಿತ್ತ - ದಯಪಾಲಿಸಿದ, ಕೋಯಿಲ್ -
ದೇವಾಲಯವು, ತೋರಾದ - ಜಯಿಸಲಸಾಧ್ಯನಾದ, ತನಿವೀರ್ - ಅದ್ವಿತೀಯ
ವೀರನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನಿಂದ, ತೊಳುದ ಕೋಯಿಲ್ - ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೇವಾ
ಲಯವು ; ತೊಣೆಯಾನ - ಸಹಾಯಕನಾದ, ವೀಡಣರು - ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ,
ತುಣೈಯಾಂ - ಸಂಸಾರ ಭಯನಿವೃತ್ತಿಗೆ ಸಹಾಯಭೂತವಾದ, ಕೋಯಿಲ್ -
ದೇವಾಲಯವು ; ಶೇರಾದ-ಪಡೆಯಲು ಕಷ್ಟವಾದ, ಪಯನೇಲ್ಲಾಮ್ - ಚತುರ್ದ
ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ, ಶೇರ್ ಕ್ಕುಂ ಕೋಯಿಲ್ - ಸೇರಿಸುವ ಎಂದರೆ
ಉಂಟುಮಾಡುವ ದೇವಸ್ಥಾನವು ; ಶೆಳು - ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಅಥವಾ ಸಮೃದ್ಧಿ
ಯಾದ ಎಂದರೆ ಅನಂತಗಳಾದ, ಮರೈಯಿಲ್ - ವೇದಗಳ, ಮುದಲೆಳತ್ತು -

ತೀರ್ ಕುಮ್ ಕೋಯಿಲ್, ತಿರುವರಣ್ಣಮನ ತ್ರಿಕಳುಮ್ ಕೋಯಿಲ್
ತಾನೇ |

ಪ್ರಥಮಾಕ್ಷರವಾದ ಪ್ರಣವವು, ಚೇರಾನ್ತ ಕೋಯಿಲ್ - ಸೇರಿರುವ ದೇವಾ
ಲಯವು ; ತೀರಾದ - ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮೂಲಕವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅನುಭವಸಿಯಾ
ಗಲಿ ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದ, ವಿನೈ - ಪಾಪಗಳ, ಅನೈತ್ತುಮ್ -
ಸಮಸ್ತವನ್ನು, ತೀರ್ ಕುಮ್ ಕೋಯಿಲ್ - ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ದೇವಾಲಯವು ;
ತಿರುವರಣ್ಣಮನ - ಶ್ರೀರಂಗವೆನ್ನುವ, ತಿಕ್ಕಳುಮ್ - ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ,
ಕೋಯಿಲ್ ತಾನೇ - ದೇವಾಲಯವಷ್ಟೇ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಶ್ರೀರಂಗಕ್ಷೇತ್ರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಥಮತಃ ಶ್ಲೋ
ಕಲು ಕಾರಣವೆನಿಸುವ. ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. (೧) “ಅದ್ಯಂ ಸ್ವಯಮಿದಂ
ವ್ಯಕ್ತಂ ವಿನೂನಂ ರಂಜಿಸಂಜ್ಞಕಂ” ಎಂದು ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅದಿ
ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದಲೂ, (೨) ಅದು ಅನೇಕ ಆಳ್ವಾರ್ ಆಚಾರ್ಯರುಗಳು
ಅಭಿನೂನಿಸಿದ ದಿವ್ಯ ಸ್ಥಳವಾದುದರಿಂದಲೂ, (೩) ನಮ್ಮ ಸಿಂಧಾಂತಸ್ಥಾಪಕ
ರಾದ ಯತಿವರ್ಮರಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯವಾದ ಸ್ಥಳವಾಗಿ, ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ “ಯಾವಚ್ಚುರೀರ
ಪಾತಮುತ್ರೈವ ತ್ರೀರಂಜ್ಞೇ ಸುಖಮಾಸ್ತು” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದಲೂ,
ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗವಿನೂನವು ತುಂಬಾ ಪ್ರಧಾನವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ನೊಂದಲು
ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆರಾದ ವರುಳೆ ಮುದಮ್ ಪೊದಿನ್ತ ಕೋಯಿಲ್ - ಇಲ್ಲಿ ಆರಾದ
ಎಂಬುವದು ಅರುಳ್ ಎಂಬುವದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿಯಾದರೂ, ಅಥವಾ ಅಮು
ದಮ್ ಎಂಬುವದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿಯಾದರೂ, ಭಾವಿಸಬಹುದು ನೊಂದಲ
ನೆಯ ಯೋಜನೆಯಾದರೆ, ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನ ಕೃಪಾಪೀಯೂಷಪ್ರವಾಹವು, ಆರಾದ
ಎಂದರೆ ಎಂದಿಗೂ ಬತ್ತಿಹೋಗದೇ ಇರುವಂಥಾದ್ದು ಎಂದೂ ಅರ್ಥ ಮಾಡ
ಬಹುದು. ಆ ಕೃಪೆಯು ಅನೇಕ ಜೀತನರಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಸ್ವಲ್ಪ
ವಾಗಲಿ ಕಮ್ಮಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವು ; ಅಥವಾ ಎರಡನೆಯ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಅರುಳೆ
ಮುದಮ್ ಎಂದು ಕೃಪಾಮೃತರೂಪನಾದ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನೆಂದು ಹೇಳಿ ಆತ
ನಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಕೋಯಿಲೆಂಬ ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದರೆ, ಆತನನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸೇವಿಸಿದ
ರಾಗಲಿ, ಅನುಭವಿಸಿದರಾಗಲಿ, ನೋಡಿದರಾಗಲಿ ತೃಪ್ತಿಯೇ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ,
ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಆಸೇಚನಕವೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಆಸೇಚನಕವೆಂದರೆ “ತದಾಸೇಚ

ನಕಂ ತೃಪ್ತೇರ್ಮಾಸ್ತೃನ್ನೋ ಯಸ್ಯದರ್ಮನಾತ್" ಯಾವ ಪ್ರಿಯವಸ್ತುವನ್ನು ಎಷ್ಟು ನೋಡಿದರೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದೆ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಅಶೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೋ ಅವನು ಇಲ್ಲಿ ಅನುದರ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು, ಸಂಸಾರತಾಪತಪ್ತರಾದವರಿಗೆ ಮಮಕಾಂತಿಯನ್ನೂ ನಿರ್ಭಯವನ್ನೂ ಕೊಡುವಂಥಾದ್ದು ಈ ರಂಗವಿನಾನವು ಎಂಬವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಆಯೋಧ್ಯಮನ್ಮರ್ಶಕೃತಿತ್ತ ಕೋಯಿಲ್ - ಈ ರಂಗವಿನಾನವು ಇಕ್ಕಾಸ್ವಿಕು ವಂತೀಯರಿಂದ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಪಾರ್ವತೃಪ್ತರಾಣವಲ್ಲ "ಯಾವ ಚಂದ್ರಶ್ಚ ಸೂರ್ಯಶ್ಚ ಯಾವತ್ತಿಷ್ಟ ತಿನೋದಿನೀ | ತಾನದ್ರಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಿತಿ ಕಾಲೇ ಮಮಸದಂ ವ್ರಜ | ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರದದೌ ತಸ್ಯೈ ಸ್ವವಿ ಕ್ಲೇಷಾ ಸಹಿಷ್ಣವೇ | ಶ್ರೀರಜ್ಞ ಶಾಯಿನಂ ಸ್ವಾರ್ಥ್ಯ ಮಿಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲ ದೈವತಂ | ರಜ್ಞಂ ವಿನಾನಮಾಡಾಯ ಲಂಕಾಂ ಪ್ರಾಯಾದ್ವಿಭೀಷಣಃ" ಎಂಬ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರೋಕ್ತಿಯು ಇರುವುದರಿಂದ, ಇದು ಆಯೋಧ್ಯಮ ರಾಜ ರಾದ ಇಕ್ಕಾಸ್ವಿಕು ಕುಲವನರಾಧಿಸಿದ ಪರವೇವತೆಯು. ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಭಿ ಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ:—"ಓ ವಿಭೀಷಣನೇ, ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರೂ ಧೂಮಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆಯೋ ಅವನವೆಗೂ ನೀನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವವನಾಗಿ ವಿಹರಿಸು, ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಇಕ್ಕಾಸ್ವಿಕು ಕುಲ ದೇವತೆಮಾದ ಶ್ರೀರಂಗಶಾಯಿಯು ಇರುವ ರಂಗವಿನಾನವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ವಿಮಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವಿಭೀಷಣನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸೇರಿದನು" ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ "ಲಬ್ಧ್ವಾ ಕುಲಧನಂ ರಾಜಾ ಲಂಕಾಂ ಪ್ರಾಯಾದ್ವಿಭೀಷಣಃ" ಎಂದು ಇರುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕುಲಧನವೆಂದು ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳದಿರುವುದರಿಂದ ಗೋವಿಂದ ರಾಜವೇ ಮೊದಲಾದವರು, ಇಕ್ಕಾಸ್ವಿಕು ಕುಲ ಧನವೆಂದೇ ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಇಕ್ಕಾಸ್ವಿಕು ವಂತೀಯರಿಂದ ಆರಾಧಿತನಾದ ಶ್ರೀರಂಗ ನಾಥನೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಶ್ರೀಮಹೇಶ ತೀರ್ಥಾದಿಗಳು "ಕಿಂಚಾನೈ ದ್ರಕ್ತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರ ಮಹಾಬಲ | ಆರಾಧಯ ಜಗನ್ನಾಥ ಮಿಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲದೈವತಂ ||" ಎಂದು ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅವ ತಾರ ಸಮಾಪ್ತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಇಕ್ಕಾಸ್ವಿಕು ಕುಲದೈವತರನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೇ ಎನು ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವು; ಆದುದರಿಂದ, ಲಬ್ಧ್ವಾ ಕುಲಧನಂ, ಎಂದರೆ ವಿಭೀಷಣನ ಕುಲಧನವೆಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಲಂಕಾರಾಜ್ಯ ವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸರಿಯಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲವು. ಏಕೆಂದರೆ, ಲಂಕಾ ರಾಜ್ಯವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ

ತರಣಕ್ಕೆ ಮುಂಜೆಯೇ ಲಂಕಾ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕಮಾವಿ, ಅದ. ಹೆಗಾದರೂ ನೆರ
ವೇರದೇಕೇ ಎಂದೆ: ಕಾದಿದ್ರು, ರಾವಣವಧಾ ನಂತರ ಲಂಕಾ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತ
ನನ್ನು ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗಿರ. ವದಕ್ಕಾಗಿ ಪುನಃ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟ ನಂತರ,
ಪುನಃ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಹೋತ್ಸವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟೆನೆಂದರೆ, ಎಷ್ಟು
ಸಲ ಒಂದೇ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ದಾನಮಾಡುವದು ಎಂಬಾಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಿಲ್ಲದಾ
ಗುತ್ತದೆ ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಭಿಷಣನಿಗೆ ಏನನ್ನೂ
ಕೊಟ್ಟು ಸನ್ಮಾನಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರು
ವುದೇನೆಂದರೆ :—“ಶಾಂತಿಸ್ವಯಂ ಸಖಿತ್ವೇನ ಕಾರ್ಯಂತೇ ಮಮ ಶಾಸನಂ ।
ಪ್ರಜಾಸ್ವಂರಕ್ಷ್ಯ ಧರ್ಮೀಣ ನೋತ್ತರಂ ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ ॥” ಎಂದರೆ ನೀನು
ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಶರಣಾಗತಿ ಮಾಡಿ ಪರಮಪ್ರಸನ್ನನಾದುದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪರಮ
ಸಖನಾಗಿ ಭಾವಿಸುವೆನು, ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ನಾನು. ಅನಂತರದವನಾದುದರಿಂ
ದಲೂ ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವು ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿರುವದರಿಂದಲೂ, ನೀನು ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞ
ನಾಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನಾಪಾದಿಸಿದುದರಿಂದಲೂ, ಪ್ರಜಾಸ್ವಂರಕ್ಷ್ಯ ಧರ್ಮೀಣ, ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಾದ
ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಪರಿಪಾಲಿಸು, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರಲ್ಲದೆ ಎಂಬುವದು
ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವದು. ಅದರೂ ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯೆಂದು
ಭಾವಿಸು. ಇದಕ್ಕೆ ಬದಲು ಹೇಳಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅನಂತರ “ಆರಾಧಯ
ಜಗನ್ನಾಥ ಮಿಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲದೈವತಂ । ಆರಾಧನೀಯ ಮನಿಕಂ ಸರ್ವೈ
ರ್ದೇವೈ ಸ್ಸವಾಸವೈಃ ॥” ತಾವು ಕೊಟ್ಟ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲಕ್ಕೆ ವೈವನಾದ, ಜಗ
ತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ನಾಥನಾದ, ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನನ್ನು ಆರಾಧಿಸು, ಹಾಗೆ ಆರಾಧಿಸುವದ
ರಿಂದ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದು ನನ್ನನ್ನಾರಾಧಿಸಿದಂತೆ ಭಾವಿಸುವೆನೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು.
ಆ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನಾದರೋ ಅನಿಕಂ - ಯಾವಾಗಲೂ, ಸಮಸ್ತರಿಂದಲೂ
ಇಂದ್ರನಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಆರಾಧಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ
ವನೆಂದು ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಕೊಂಡು ಇಕ್ಷ್ವಾಕು
ಕುಲದವರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನನ್ನು ಆರಾಧಿಸು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ,
ಆಗ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಹೇಶತೀರ್ಥರಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲವು. ಪಾದ್ಯ
ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂದರೆ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾ
ಯಣವೇ ಮುಖ್ಯಾಧಾರವಾದುದರಿಂದ ಇತರ ರಾಮಾಯಣಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆ ಬೇಕಿ
ಲ್ಲವು. ಆದರೆ ಪಾದ್ಯಪುರಾಣದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕ ಅಂಶವೇನೆಂದರೆ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕು
ಕುಲನಾಥನು ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನೆಂಬುವದು ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಈ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲನಾಥನು, ಶ್ರೀ
ರಂಗನಾಥನೆಂದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಹೇಳಿಲ್ಲವು. ಅಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವದು

ನಾರಾಯಣ, ಜಗನ್ನಾಥ ಶಬ್ದಗಳು. ಆರಾಧಯ ಜಗನ್ನಾಥಂ ಎಂದು ಶ್ರೀ ರಾಮನೇ ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲನಾಥನು ಜಗನ್ನಾಥನೆಂದು ಹೇಳ ಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಆಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವು ನಾಳೆ ನಡಿಯುತ್ತದೆಂದು ಕೇಳಿ “ಪ್ರಾಣಾಯಾಮೇನ ಪುರುಷಂ ಧ್ಯಾಯ ಮಾನಾ ಜನಾರ್ದನಂ” ಎಂದು ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಜನಾರ್ದನನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದ ಳೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ (ಆಯೋಧ್ಯಾ. ೪. ೩೩). ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು “ಪ್ರಭಾತೇತ್ವಕರೋತ್ಪೂಜಾಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪುತ್ರ ಹಿತೈಷಿಣೀ” (ಆಯೋಧ್ಯಾ. ೨೦. ೧೪) ಪುತ್ರನಿಗೆ ಸರ್ವಶ್ರೇಯಸ್ಸುಂಟಾಗಲೆಂದು ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ವಿಷ್ಣು ಮೂವನನ್ನು ಮಾಡಿದಳೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಸೀತಾರಾಮರಿಬ್ಬರೂ “ಸಹಾಪತ್ನಾಃ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಾಃ ನಾರಾಯಣಮುಪಾಸಮಾಹ” (ಆಯೋ ಧ್ಯಾ. ೬. ೧) ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಜಗನ್ನಾಥ, ಜನಾರ್ದನ, ವಿಷ್ಣು, ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೀ ರಂಗನಾಥ ನನ್ನೇ ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ಥಳಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಂಗನಾಥನು ವಿಧೀಪಕಾರಾಧ್ಯ ದೈವವೆಂದಿರುವದರಿಂದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲ ನಾಥನು ಶ್ರೀ ರಂಗನಾಥನೆಂದು ಹೇಳುವದರಲ್ಲಿ ಏನೊಂದೂ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ತೋರಾದ ತನಿವೀರ ತೊಳುದ ಕೋಯಿಲ್ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. “ಅಹೋ ವೀರೈಂ ಅಹೋದಾಕ್ಷೈಂ ವಿಷ್ಣೋರಿವ ಹಿದ್ಯತೈತೇ” (ರಾಮಾ. ಆರ. ೩೦. ೩೬) ಎಂಬ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಉಕ್ತಿಪ್ರಕಾರವೂ, “ಸ್ಥಾತುಂ ನ ತಕ್ತಾಸ್ಸಮರೇಷು ಸರ್ವೇ” (ಸುಂ. ೫೧) ಎಂಬ ಮಹಾ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಆಂಜನೇಯೋಕ್ತಿ ಪ್ರಕಾರವೂ, ಅಂಗುಳ್ಳಿಗ್ರೀಣ ತಾ ಹನ್ಯಾಂ ಇಚ್ಛಾ ಹರಿಗಣೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತಿ ಪ್ರಕಾರವೂ, ಶ್ರೀರಾಮನು ತೋರಾದ ತನಿವೀರನು ; ಅಸದೃಶವಾದ ವೀರೈವರಾಕ್ರಮಗಳುಳ್ಳವನು. ಅಂತವನಾರಾಧಿಸಿದ ಕೋಯಿಲ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ತುಣೈಯಾನ ವೀಡಣರ್ ಕ್ಕು ತುಣೈಯಾಂ ಕೋಯಿಲ್ - “ವಿಭೀಷಣ ಮಿಮಂ ಸೌಮ್ಯ ಲಂಕಾಯಾ ಮಭಿಷೇಚಯ । ಅನುರಕ್ತಂ ಚ ಭಕ್ತಂಚ ಮಮಚೈವೋಪಕಾರಿಣಂ ।” (ರಾಮಾ. ಯುಧ. ೧೧೫. ೧೦) ಮತ್ತು “ತವಾ ಪಿ ಮೇ ಪ್ರಿಯಂ ಕಾರ್ಯಂ ತ್ವತ್ಪ್ರಭಾವಾಚ್ಚ ಮೇಚಿತಂ” ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ವಿಧೀಪಣನನ್ನು ವಹೋಪಕಾರಿಯಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, ಓ ವಿಧೀಪಣನೇ, ನನ್ನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನನಗೆ ಜಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದರಿಂದ ನಾನೂ ಕೂಡ ನಿನಗೆ ಹಿತವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ನನಗೆ ಕರ್ತವ್ಯವಾದುದೆಂದು ಹೇಳುವದರಿಂದ, ತುಣೈಯಾನ ವೀಡಣರು - ಪರಮ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ

ವಿಭೀಷಣನೆಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು. ಹೀಗೆ ಈ ಮಹೋಪಕಾರಕ್ಕೆ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸರಿಯಾದ ಮಹೋಪಕಾರವನ್ನೇ ಎಣಿಸಿ ಸೀತಾದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮುಂದೆಯೇ ಲಂಕಾಧಿಪಿಕ್ರಮವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ಆತನು ಮಾಡಿದ, ನಿವೇದಯತ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಆತ್ಮನಿವೇದನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಪರಮಪದವನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಶ್ರೀ ದೇಶಿಕರವರೇ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಅಭಯ ಪ್ರದಾನ ಸಾರದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ತುಣ್ಣೆಯಿಂದ ಕೋಯಿಲ್ ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅರಾಧಯ ಜಗನ್ನಾಥಂ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಮುಂದೆ ಸರ್ವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟೆಂಬುವದು ವ್ಯಕ್ತವು. ಈ ಪಾಶುರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಂಗನಾಥನು ನಿತ್ಯವಿಭೂತಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ತೆರಳಿ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ರಾಜರಿಗೆ ಕುಲದೈವವಾಗಿ, ಅನಂತರ ಶ್ರೀ ರಘುಕುಲನಾಯಕನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನಿಂದಾರಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಬಳಿಕ ಶ್ರೀ ವಿಭೀಷಣಾಳ್ವಾನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಆತನಿಂದ ಶ್ರೀರಂಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡನೆಂಬ ಪುರಾಣೋಕ್ತಿಯು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನು ಶ್ರೀ ವಿಭೀಷಣಾಳ್ವಾರಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟನೆಂಬುದೇನೋ ಈ ಪೂರ್ವಕಥೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವು. ಆದರೆ ಆತನು ಈ ಕಾವೇರಿ ವಂಶ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಪಾಮರರಿಗೆಲ್ಲಾ ಸೇವೆಯನ್ನೀಡುತ್ತಾ ಇರಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ, ವಿಭೀಷಣನು ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ, ಈ ಕಾವೇರಿ ಮಧ್ಯದೇಶದಲ್ಲಿ ಚೋಳದೇಶದ ನಿಚಿಕಾಪುರದ (ಇದಕ್ಕೆ ವರಯೂರಿಂದು ಈಗ ಹೆಸರು) ರಾಜನಾದ ಧರ್ಮವರ್ಮನೆಂಬುವನನ್ನು ಕಂಡು, ಆತನಿಂದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲ ರಾಜರಿಂದ ನಡಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ರಥೋತ್ಸವವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಡಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ರಾಜನಿಗಾಗಿ, ಸರೋತ್ತರನ ಆತನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸುತೇನೆಂಬ ವಾಗ್ದಾನವಾಗಿತ್ತು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಕಾವೇರೀ ನದಿಯು ಗಂಗೆಗಿಂತ ಅಧಿಕವೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಇವೆರಡು ಕಾರಣಗಳದ್ದರಿಂದ, ವಿಭೀಷಣನು ರಥೋತ್ಸವವನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ನಡಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ಸರೋತ್ತರನು ಪ್ರೇರಿಸಿದನು. ರಥೋತ್ಸವಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲೇ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನನ್ನು ೧೫ ದಿನಗಳು ಬಿಡಮಾಡಿಕಳು ಬಹು ಸಂಧ್ಯಮದಿಂದ ರಾಜನು ಸರ್ವವೈಭವಗಳಿಂದ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನನ್ನು ಲಂಕೆಗೆ ಕರೆದೊಂಡುಹೋಗಲು, ಸರ್ವವಿಧ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ, "ನಾತಕದ್ರಜ್ಞಮುದ್ಧರುಮಸಿ ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನತಃ" ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಎತ್ತಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರೀರಂಗ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ವಿಭೀಷಣನು ತುಂಬಾ ವಿಷಾದವನ್ನು ಹೊಂದಿ,

ನನಗೆ ನೋಕ್ಷಸಾಧನ ಮೂರ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದೆ ಮಿಕ್ಕಿದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸಬಹುದೇ ಎಂದು ಶ್ರೀ ರಂಗನಾಥನಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ರಂಗನಾಥನು “ತನಾಭಿಮುಖಮೇನಾತ್ರ ಶಯಿತ್ಯೇಹಂ ವಿಭೀಷಣ” ನಿನಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಎಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಮಲಗಿರುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ, ಆತನು ಮಾಡಿದ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಸುಸಂಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಇತರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ, ಆಜ್ಞಾನುಜ್ಞಾ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳ ಫಲಸಂಗವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ ಮುಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವದೆಂದು ಹೇಳಲು, ಶ್ರೀ ರಂಗನಾಥನ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಲಂಕೆಗೆ ತೆರಳಿದನೆಂಬ ಪುರಾಣೋಕ್ತಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ಮಾಡಿರುವ ಶರಣಾಗತಿಯು ಸಾಂಗ ಶರಣಾಗತಿಯಾಗಿ ಸಮಸ್ತವಾದ ಐಹಿಕಗಳನ್ನೂ ತೊರೆದುದರಿಂದ ದೇಹಾವಸಾನವಾದ ಒಡನೆ ಪರಮಪದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ನಿಸ್ಸಂಶಯವು. “ತಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಸನ್ನೇ ಕಿಮಿಹಾಸ್ತ್ಯಲಭ್ಯಂ” ಎಂಬುವದು ಸಿದ್ಧವಾದುದರಿಂದ, ಶ್ರೀ ರಂಗನಾಥನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತನಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿದರೆ ಯಾವ ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ತಾನೇ ಕೊರತೆಯುಂಟು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಶೇರಾದ ಪಯನೇಲ್ಲಾ ಮ್ ಶೇರ್ ಕ್ಕಂ ಕೋಯಿಲ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ತುಂಬಾ ದುಷ್ಟರವಾದುದು ದಿವ್ಯವೈಕುಂಠ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು. ಇದನ್ನೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಸೌಲಭ್ಯ ಸೌಶೀಲ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಕೊಡಲು ಕಂಕಣಬದ್ಧನಾಗಿರುವಾಗ, ಇನ್ನು ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲವು, ಅದುದರಿಂದ ಪಯನೇಲ್ಲಾ ಮ್ ಶೇರ್ ಕುಮ್ ಕೋಯಿಲ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಶ್ರೀರಂಗ ವಿಮಾನಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೆಯಲ್ಲದೆ, ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಉಂಟೆಂದೂ, ಇದರಿಂದ ಇತರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದುದೆಂದೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ:—ಶಿಳುಮುರೈಯಿನ್ ಮುದಲೆಳತ್ತು ಚ್ಚೇರ್ ನ್ದ ಕೋಯಿಲ್, ಅನಂತಾವೈ ವೇದಾಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಸಮೃದ್ಧಗಳಾದ ವೇದಗಳ ಪ್ರಥಮಾಕ್ಷರವಾದ ಓಂ ಎಂಬ ಪ್ರಣವದ ಆಕಾರದಿಂದಲೂ ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವದರಿಂದಲೂ, ಅದರ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳದ್ದು. “ಯದ್ವೇದಾದೌ ಸ್ವರಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವೇದಾಂತೇ ಚ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಃ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ವೇದವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವಾಗಲೂ, ಮುಗಿಸುವಾಗಲೂ ಪ್ರಣವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿಯುಂಟು. ಹಾಗೆಯೇ “ಅದ್ಯಂತು ತ್ರ್ಯಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತ್ರಯಾ ಯಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ” ಎಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಣವವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆಯಷ್ಟೆ. ಅವುಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ:—ಸರ್ವೇಶ್ವರನು (೧)

ಕಣ್ಣನದಿಯುಳ್ಳ ಯಮಕ್ಕು ಕ್ಯಾಟ್ಮಿಮ್ ವೆರು, ಕೈಡು ವಿನೈಯ

ಅಧಿಕಾರಣನೆಂದೂ, (೨) ಸರ್ವರಕ್ಷಕನೆಂದೂ, (೩) ಸರ್ವತೇಷಿಯೆಂದೂ, (೪) ಶ್ರೀಮಃಪತಿಯೆಂದೂ ಪ್ರಣವವು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಂಗವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ರಂಗೇಶ ನಿದ್ದುಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಅಕಾರವು ಪ್ರಣವರೂಪವಾದುದರಿಂದ ಅತನು ಈ ಧರ್ಮಗಳುಳ್ಳವನೆಂದು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವವು. “ವಿಮಾನಂ ಪ್ರಣವಾಕಾರಂ ವೇದಕೃಜ್ಞಂ ಮಹಾದ್ಭುತಂ | ತ್ರೀರಜ್ಞ ಶಾಯಿಭಗವಾ ಪ್ರಣವಾರ್ಥಪ್ರಸಾದಕಃ |” ಎಂಬ, ಮತ್ತು “ಪ್ರಪದ್ಯೇ ಪ್ರಣವಾಕಾರಂ ಭಾಷ್ಯಂ ರಂಗಮಿವಾಪರಂ” ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಗಳು ಈ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಈ ದೇವಾಲಯವು ಇನ್ನೂ ಎಂಥಾದ್ದೆಂದರೆ ತೀರಾದವಿನಯನೈತ್ತುಮ್ ತೀರುಂ ಕೋಯಿಲ್ - ಆ ಶ್ರೀ ರಂಗನಾಥನ ಚರಣಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಕೃತ್ ತರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಅನುಷ್ಠಿಸಿದ ಪ್ರವನ್ನನ ಸರ್ವ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವಂಥಾದ್ದು. ಪಾಪಗಳೋ “ಯದ್ವ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪ ನಿಯುತಾನು ಭವೇ ಪೃಥಕ್ಯಂ ತತ್ಕಲ್ಪಿಷಂ ಸೃಜತಿ ಜಂತುರಿಹಕ್ಷಣಾರ್ಥೇ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಲಿಖಿ ಮಾಡಲು ಕೂಡ ಕಷ್ಟವಾದವು. ಇಂತಹ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲಾ ಅತನ ಪಾದವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದರೆ “ವಿವಂ ಹಾಸ್ಯಸರ್ವೇ ಪಾಪಾಃ ಪ್ರದೂಯಂತೇ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲಾ ದಗ್ಧವಾಗಬಿಡುತ್ತವೆ.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯುಳ್ಳದು ತಿರುವರಜ್ಞಮನ ಶ್ರೀಗುಮ್ ಕೋಯಿಲ್ - ಶ್ರೀರಂಗನಾಮದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ರಂಗವಿಮಾನವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀರಂಗವು ತುಂಬಾ ಹೃದ್ಯವಾದುದರಿಂದ “ರಂಗ ರಂಗಮಿತಿ ಬ್ರೂಯಾತ್” ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಪ್ರತಿದಿನದ ಭಗವದಾರಾಧನ ಕಾಲದ ಶಾಸ್ತ್ರಮರ್ಮಯಲ್ಲಿ “ತ್ವೀರಜ್ಞ ಶ್ರೀಯಮನುಪದ್ರವಾಮನುಜಿನಂ ಸಂವರ್ದಯ” ಎಂದು ರಂಗವಿಮಾನಕ್ಕೆ ಮಂಗಳಾಶಾಸನವು ಸರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಮಂಡಲಿಯಿಂದಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ.

ಅವತಾರಿಕೆ :—ಶ್ರೀ ರಂಗನಾಥನಿಗೆ ರಾಮಾತ್ಮಕತ್ವವೂ, ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಭಿವಾಸನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣಾತ್ಮಕತ್ವವೂ, ಶ್ರೀಮದ್ವರದರಾಜನಿಗೆ ಉಭಯಾತ್ಮಕತ್ವವೂ ಎಂಬಾಸಂಪ್ರದಾಯಾಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವದರಿಂದ, ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ ನಂತರ, ಈ ಪಾಕುರ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀ ವೇಂಕಟಾದ್ರಿನಾಥನನ್ನೂ, ಮುಂದಿನ ಪಾಕುರದ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀ ಕರಿಕೈಲನಾಥನನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ :—

ರಿರು ವಿನೈಯುಮ್ ಕಡಿಯುಮ್ ವೆರ್ಪು । ತಿಣ್ಣುಮಿದು ವೀಡೆನ್ನ ತ್ರಿಗ
ಳುಮ್ ವೆರ್ಪು, ತ್ರೆಳಿನ್ನ ಪೆರುಮ್ ತೀರ್ಥಜ್ಜಳ್ ಶೇರಿನ್ನ ವೆರ್ಪು ॥
ಪುಣ್ಣಯತ್ತಿನ್ ಪುಕುಲಿದೆನ್ನ ಪುಗಳುಮ್ ವೆರ್ಪು, ಪೊನ್ನುಲಗಿರ್ದೋಗಮ್
ಲ್ಲಾಮ್ ಪುಣ್ಣಯಮ್ ವೆರ್ಪು । ವಿಣ್ಣವರು ಮಣ್ಣವರುಮ್ ವಿರುಮ್ಪು
ಮ್ ವೆರ್ಪು, ವೇಜ್ಜಡ ವೆರ್ದಿನ ವಿಳಜ್ಜಮ್ ವೇದವೆರ್ದೀ ॥

ಅರ್ಥ:- ಕಣ್ಣ - ಕೃಷ್ಣ ರೂಪಿಯಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಶ್ರೀನಿ
ವಾಸನ, ಅಡಿಯಿಣ್ಣೆ - ಚರಣದ್ವಂದ್ವವನ್ನು, ಎನುಕ್ಕುಮ್ - ಅತ್ಯಲ್ಪರಾದ
ನಮಗೆ (ಆತನಲ್ಲಿ ನಾನೆಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಭಾವವು), ಕಾಟ್ಟುಮ್ - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತೋರಿ
ಸುವ, ವೆರ್ಪು - ಶೈಲವು; ಅಥವಾ, ಕಣ್ಣ - ಕೃಷ್ಣನಾದ ಶ್ರೀನಿವಾಸನು,
ಎನುಕ್ಕು - ಅತ್ಯಂತ ನಿಕ್ರೃಷ್ಟರಾದ ನಮಗೆ, ಅಡಿಯಿಣ್ಣೆ - ಅತ್ಯಂತ ಸಾಲಭ್ಯ
ದಿಂದಲೂ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಪಾಪದ್ವಂದ್ವವೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪಾಯವೂ
ಮತ್ತು ಉಪೇಯವೂ ಎಂದು, ಅವುಗಳನ್ನು, ಕಾಟ್ಟುಮ್ - ತನ್ನ ದಕ್ಷಿಣಕರ
ದಿಂದ ಅಥವಾ ಮುದ್ರೆಯಾಗಿ ತೋರಿಸುವ, ವೆರ್ಪು - ಬೆಟ್ಟವು; ಕಡು ವಿನೈ
ಯರ್ - ಕ್ರೂರಪಾಪಗಳನ್ನುಳ್ಳವರ, ಇರುವಿನೈಯುಮ್ - ಪುಣ್ಯಪಾಪರೂಪ
ಎರಡು ವಿಧ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ, ಕಡಿಯುಮ್ - ಸಂಹರಿಸುವ, ವೆರ್ಪು-ಪರ್ಮತವು;
ಸ್ಥಾರವಿವರಣೆ ನ್ಯಾಯಾತ್ಮವು, ಇರೈ - ಅಧಿಕವಾದ, ವಿನೈಯುಮ್ - ಪಾಪ
ಗಳನ್ನು ಎಂದು ಅರ್ಥ ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ತಿಣ್ಣಮ್ - ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಇದು
ವೀಡೆನ್ನ - ಇದು ದಿವ್ಯ ವೈಕುಂಠವೋ ಎಂಬದಾಗಿ, ತಿಗಳುಮ್ ವೆರ್ಪು -
ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಪರ್ವತವು; ಇದು ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಭೂವೈಕುಂಠವೆಂಬಭಿಪ್ರಾ
ಯವು; ತೆಳಿನ್ನ - ನಿರ್ಘಟವಾದ, ಪೆರುಮ್ ತೀರ್ಥಜ್ಜಳ್ - ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ
ಆಕಾಶಗಂಗೆ, ಪಾಪನಾಶನೀ, ಪಾಂಡವ ತೀರ್ಥಗಳು, ಶಿರಿನ್ನ - ಸೇರಿಸುವ,
ವೆರ್ಪು - ಪರ್ವತವು; ಪುಣ್ಣಯತ್ತಿನ್ ಪುಗಲ್ - ಪರಮ ನಿಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು
ಹೊಂದಲು, ಮಾರ್ಗವು, ಅಥವಾ ಸಮಸ್ತ ವಿಧ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೂ ಪಡೆಯಲುಪಾ
ಯವು, ಇದೆನ್ನ ಪುಗಳುಮ್ ವೆರ್ಪು - ಇದೇ ಎಂದು ಹೊಗಳು ವ ಪರ್ವತವು;
ಪೊನ್ನುಲಗಿಲ್ - ಹಿರಣ್ಮಯವಾದ ಪುರವೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರಮಪದದ,
ಭೋಗಮೆಲ್ಲಾಮ್ - ಪರಿಪೂರ್ಣಾನಂದಾನುಭವರೂಪ ಭೋಗವನ್ನೆಲ್ಲಾ,
ಪುಣ್ಣಯಮ್ ವೆರ್ಪು - ಇಲ್ಲಿಯೇ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಪರ್ವತವು; ವಿಣ್ಣವ
ರುಮ್ - ದೇವತೆಗಳೂ, ಮಣ್ಣವರುಮ್ - ಈ ಲೋಕದ ಮನುಷ್ಯರೂ ಸಹ,
ವಿರುಮ್ಪುಮ್ ವೆರ್ಪು - ಆದರಿಸಿ ಸೇವಿಸತಕ್ಕ ಬೆಟ್ಟವು; ವೇಜ್ಜಡ ವೆರ್ದಿನ-

ತಾನಿ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಚಕ್ರಾದೀನ್ಯಾಯಧಾನಿತಮ್ | ರಕ್ಷಂತಿ ಸಕಲಾಪದ್ಭೋ
ಯೇನ ವಿಷ್ಣುರುಪಾಸಿತಃ ||” ಎಂದು ವಿಷ್ಣುಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಈ
ಚೇತನನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಪತ್ತು ಸಂಸಾರವು, ಅದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಇತರ ಅಪ
ತ್ತುಗಳು, ಇವುಗಳೆಂಬೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ ದಿವ್ಯಾಯುಧಗಳು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ. ವ್ಯಾಜ
ಮಾತ್ರದಿಂದ ವಸಿಸಿದರೆ ಅತನಲ್ಲ ಭಕ್ತಿಯೂ ಕೂಡ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗ
ಬಹುದು. ಶ್ರೀ ನಮ್ಮಾಳ್ವಾರವರು “ಶಿಡಿಯಾರ್ ವಿನೈಗಳ್ ತೀರ್ ಮರು
ನ್ನೇ ತಿರುವೇಂಜ್ಞಡತ್ತೆಂಬರುಮಾನೇ” (೬ ೧೦ ೭) ಶಿಡಿ ಎಂದರೆ ಪಾಪವು
ಈ ಪಾಪದಿಂದಂಟಾಗುವ ದುಃಖಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿವಾರಿಸುವ ದಿವ್ಯೋಪಧಿಯು ಈ
ವೆಂಕಟಾದ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಜಮಾಡಿಸಿರುವ ಶ್ರೀನಿವಾಸನು ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.
ತಿಣ್ಣಮಿದು ವೀಡೆನ್ನ ತ್ತಿಗಳುಮ್ ವೆರ್ಪು - ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ
ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಅಭಿಸುವುವೋ ಅವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆಯಾ
ದುದರಿಂದ ಇದೇ ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಭೂವೈಕುಂಠವೋ ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಈ ಪರ್ಮ
ತವು ಬೇಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸರೈಶ್ವರನನ್ನು ಐಕಾಂತ್ಯದಿಂದ
ಅನುಭವಿಸುವ ಪರಮಾನಂದವೂ, ಅತನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಂಟುಮಾಡುವ ಕೈಂಕರ್ಯ
ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ದೊರಕುವುದರಿಂದ ಇದೂ ವೈಕುಂಠಸಮಾನವೇ ಎಂಬ
ಭಾವವು. “ವೈಕುಂಠ ಮೇತತ್ಕರಪಲ್ಲವೇನ ಸಂದರ್ಶಯ್ ಸರ್ವ ಸುರಾ
ಸುರಾಣಾಂ | ಅಸ್ತೇಹಿ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯ ಸಹವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿ ರಾದ್ಯಃ ಪುಮಾ ನಂ
ಜನ ಶೈಲ ಶೃಂಗೇ ||” “ಇದೇ ವೈಕುಂಠವೆಂದೇನಾದರೂ ಚಿಗುರಿಗೆ ಸಮಾನ
ವಾದ ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ವೇವತಿಗಳೂ ಅಸುರರಿಗೂ ಸಹ ತೋರಿಸುವ
ಹಾಗೆ ಸೇವೆಯನ್ನೀಯುತ್ತಾ, ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಆದಿಯಾಗಿರುವ ಪರಮಪುರುಷನಾದ
ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳ ಈ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತಿಯಾದ ಶ್ರೀನಿವಾಸನು
ಅಂಜನಾದ್ರಿಯಲ್ಲೇ ಬಿಜಮಾಡಿಸಿರುತ್ತಾನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಶ್ಲೋಕವು ಅನು
ಸಂಧೇಯವು. ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಯುಃಪತಿಯು ಹೇಗೆ ನಿತ್ಯಸೂರಿಗಳಿಂದ ಸೇವ್ಯ
ನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅವರುಗಳಿಂದ ಸೇವ್ಯನು ; ಆದುದರಿಂದ ಶ್ರೀ
ನಮ್ಮಾಳ್ವಾರವರು “ದೇಯ್ ವ ಕೋಮಾನೇ” ನಿತ್ಯಸೂರಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯೇ
“ಇವೈಯೋರ್ ಅಧಿಪತಿಯೇ” ನಿತ್ಯಸೂರಿಗಳಿಗೆ ನಿರಾಹುತನೇ, “ಇವೈ
ಯೋರ್ಗಳ್ ಎನ್ನಾಳುಮ್ ನಿನ್ರು ವಿತ್ತಿ” ನಿತ್ಯಸೂರಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ
ಸೇರಿದ್ದು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಾ, “ಅನುರರ್ ಮುನಿಗಣಜ್ಞಳ್ ವಿರು
ಮ್ಪುಮ್ ತಿರುವೇಂಜ್ಞಡತ್ತಾನೆ” ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಶ್ರೀನಿವಾಸ
ವಿಷ್ಣುವಾದ ಆರನೆಯ ಪತ್ತು ಹತ್ತನೆಯ ತಿರುವಾಯ್ ಮೊಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರು

ತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಮುಂದೆ, ಪೊನ್ನಲಗಿಲ್ ಭೋಗಮಲ್ಲಾಮ್ ಪುಣ
ರ್ಮಮ್ ವೆರ್ವಿಂದೂ, ವಿಣ್ಣನರುಮ್ ಮಣ್ಣನರುಮ್ ವರುಮ್ ಮ್ ವೆರ್ವಿಂದೂ
ವರ್ವಿಸರುತ್ತಾರೆ.

ತೆಳಿನ್ದ ಪೆರುಮ್ ತೀರ್ಥಜ್ಜಳ್ ಶೆರಿನ್ದ ವೆರ್ವು - ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ
ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತಗಾಪನಿಯಾದ ಆಕಾಶಗಂಗೆಯೂ,
ವೇಗವಿಂದ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಪಾಪನಾರಿನಿ ಎಂಬ ಜಲಪಾತವೂ ಇವೆ. ಆಕಾಶಗಂಗೆ
ಯಿಂದ ನಿತ್ಯವೂ ಸ್ವಾವಿ ಯ ಅಭಸೇಕಕ್ಕಾಗಿ ರಜತಕುಂಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಸ್ವಾದ್ಯವ
ಕವು ತರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಆ ಉದಕವು ಎಂಥಾವೆಂದರೆ “ರಮಣೀಯಂ ಪ್ರಸ
ನ್ನಾಂಬು ಸನ್ಮನುಷ್ಯ ಮನೋಯಥಾ” ಎಂದು ಮಹರ್ಷಿಮು. ಹೇಳುವ
ಹಾಗೆ, ಸತ್ಪುರುಷನ ಮನಸ್ಸಿನ ಹಾಗೆ ತುಂಬಾ ನಿರ್ಘಟವಾಗಿರುವಂಥಾದ್ದು.
ಆದುದರಿಂದ ತೆಳಿನ್ದ ಪೆರುಮ್ ತೀರ್ಥಜ್ಜಳ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಗಿವು.

ಪುಣ್ಯಯತ್ರಿಕ ಪುಗುಲಿದೆನ್ನ ಪುಗುಲೆಮ್ ವೆರ್ವು - ಸಮಸ್ತ ಲೋಕ
ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಗಗಿಗೂ ಸಾಧನಧೂತವೆಂದು ಹೊಗಳುವ ಪರ್ವತವು ಅನೇಕ ಮಕ್ಕ
ಳಿಲ್ಲದವರು, ಕಣ್ಣು ಕಾಣದವರು, ವ್ಯಾಧಿಸೀವಿತರಾದವರು, ಇವರು ಅನೇಕ ವಿಧ
ಆರ್ತರೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೀನಿವಾಸನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಕ್ಷೋಬಕೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿ
ಕೃತಜ್ಞತಾಭಾವದಿಂದ ಬಹು ದೂರದಿಂದಲೂ ಬಂದು ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನಾರಾಧಿಸಿ
ಆತನಿಗೆ ಕೈಂಕರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮನಸ್ಸಿನ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ
ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ತೆರಳುತ್ತಾರೆಂಬುವದು ಸರ್ವರಿಗೂ ವಿದಿತವಾದ ವಿಷಯವಾದುದರಿಂದ
ಸರ್ವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನೆಗೂ ಸಾಧನವೆಂದು ಉದ್ಘೋಷಿಸುವ ಪರ್ವತವೆಂದು ಹೇಳಿರು
ತ್ತಾರೆ. ಪುಣ್ಯವೆಂದರೆ ಸರ್ವಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧಕವಾದ ಧರ್ಮವಾದುದರಿಂದ, ಅದು
“ಕೃಷ್ಣಂ ಧರ್ಮಂ ಸನಾತನಂ” ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ಅಂತಹ ಧರ್ಮ
ರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀನಿವಾಸನೇ ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ “ಮಾಯಾವೀ ಪರಮಾನಂದಂ
ಮುಕ್ತಾಯೈಕುಂಠಮುತ್ತಮಮ್ | ಸ್ವಾಮಿ ಪುಷ್ಕರಣೀತೀರೇ ರಮಯಾ
ಸಹಮೋದತೇ” ಎಂದರೆ ಸರ್ವೋತ್ಕರನು ದಿವ್ಯ ವೈಕುಂಠವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು (ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ
ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲವು) ಈ ಸ್ವಾಮಿ ಪುಷ್ಕರಣೀ ತೀರವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೊಂ
ದಿಗೆವಹರಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ವಸಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು.
ಆದುದರಿಂದ ಸರ್ವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನಧೂತವಾದುದು ಈ ಪರ್ವತವೆಂಬ ಭಾವವು.

ಈ ಪರ್ವತವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಇದು ಮಗ್ಗೊದದಲ್ಲಿ “ಆರಾಯಿ
ಕಾಣೇ ವಿಕಟೇ ಗಿರಿಂ ಗೆಚ್ಚ ಸದಾನ್ವೇ” ಎಂದು ವೆದಪ್ರತಿಪಾದಿತ ಪರ್ವತ
ವಾದುದರಿಂದ, ವಿಳಜ್ಜುಮ್ ವೇದವೆರ್ದೇ ಎಂದು ಕೂಡಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಉತ್ತಮ ಮಮರ್ತ್ತಲ ಮಮೈತ್ತದೋರಿಳಿನ್ನು ವುಯರ್ತ್ತ ಕಣೈಯಾಲ್ | ಅತ್ತಿರ ವರಕ್ಕೈ ಮುಡಿಸತ್ತು ನೊರುಕೊತ್ತೆನ ವುದಿರ್ ತ್ತ (ವರುಳೋರ್) ತಿರಲೋರ್ | ಮತ್ತುರು ಮಿಗುತ್ತ ತ್ತಯಿರ್ ನೊಯ್

ಇಂತಹ ವಿಶೇಷ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯುಳ್ಳ ತಿರುಮಲೆಯೂ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ವಾಸ ಯೋಗ್ಯಸ್ಥಳವೆಂಬ ಭಾವವು.

ಅವತಾರಿಕೆ:—ಮುಂದೆ ಕಾಂಚೀಪುರವೂ ಕೂಡ ಭಗವದ್ಭಾಗವತರುಗೆ ಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಿಯವಾದ ಸ್ಥಳವಾದುದರಿಂದ ಅದೂ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ವಾಸಯೋಗ್ಯ ವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಚ್ಚಾವತಾರಿಯು ಶ್ರೀರಾಮರೂಪಿ ಎಂದೂ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರೂಪಿ ಎಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವುದರಿಂದ, ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಿಂದ ಶ್ರೀ ರಾಮನಿಗೆ ಅವಾಸಭೂತವೆಂದೂ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅವಾಸಭೂತ ವೆಂದೂ ಶ್ರೀಕಾಂಚೀ ನಗರದಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತಿಗಿರಿಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅರ್ಥ:—ಉತ್ತಮ - ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, “ರಾಮ ರಾವಣಯೋರ್ಬೃದ್ಧಂ ರಾಮ ರಾವಣಯೋರಿವ” ರಾಮ ರಾವಣರ ಯದ್ಭವ ಹೊಗಿತ್ತು ಎಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದಾಗಿ ಉಪಮಾನ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ರಾಮ ರಾವಣರ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಅಸದೃಶವಾದ ಎಂಬ ಫಲವು, ಅನುರ್ - ಯದ್ಭವವಾದುವ, ತಲವರ್ - ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ಅಮೈತ್ತದು - ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಥವಾ ಸಾಕಾದ ಎಂದರೆ ಶತ್ರುನಾಶಕ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ, ಓರ್ - ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ, ಎಳಿಲ್ - ಔಜ್ವಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ, ತನು - ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಉಯರ್ತ್ತ - ವಿರಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಕಣೈಯಾಲ್ - ಬಾಣದ ದೆವೆಯಿಂದ, ಅತ್ತಿರ ವರಕ್ಕೈ - ಅಸ್ತಬಲ ಹೊಂದಿದ ರಾವಣನ, “ದ್ವಿಧಾ ಭಜ್ಜೀಯ ಮಜ್ಜೇವಂ ನನಮೇಯಂ ಕಥಂಚನ” “ಎರಡು ತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ನಾನು ಯಾರಿಗೂ ತಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡೆನ” ಎಂದು ಸ್ಥಿರಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ ರಾವಣನ, ಮುಡಿ ಪತ್ತುಮ್ - ಹತ್ತು ತಲೆಗಳನ್ನೂ, ಒರು ಕೊತ್ತೆನ - ಒಂದೇ ಗೊಂ ಚಲು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ ವುದಿರ್ತ್ತ - ನೆಲಕ್ಕೆ ಉದ್ದರಿಸಿದ, ತಿರಲೋನ್ - ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೊಂದಿದ ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನಾಗಿ, ಅರಳೋರ್ - ಎಂಬ ಪಾಠವಾ ದರೆ, ಇಂತಹ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಲೋಕಕ್ಷೇಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಪರಮ ಕೃಪಾಳುವಾದ ಶ್ರೀರಾಮನಾಗಿ ಎಂಬರ್ಥವು; ಮುಂದೆ ಕೃಷ್ಣ ವತಾರಿಯಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ:—ಮತ್ತುರು - ಕಡೆಗೋಲಿನಿಂದ ಬಲವಾಗಿ ಕಡೆಯಲ್ಪ

ತ್ವ ವೆಣ್ಣೆಯಾ ವೈತ್ತತುಣುವತ್ತ ನಿಡಮಾ | ಮತ್ತಿಗಿರಿ ಪತ್ತರ್ ವಿನೈ
ಪೊತ್ತರವರುಕ್ಕು ಮಣಿಯತಿ ಗಿರಿಂಯೇ

ಟ್ಟಿದುದರಿಂದ, ಮಿಗತ್ತ ತಯಿರ್ - ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಮೊಸರು, ಮೊಸರು
ತುಂಬಾ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಬಲವಿಂದ ಕಸೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪ
ಟ್ಟಿತು, ಅಂತಹ ಮೊಸರನ್ನು ಕಡೆದರೆ ಅದು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು,
ಅಂತಹ ಮೊಸರಿನಲ್ಲಿ, ಮೊಯ್ ತ್ತ - ಉಂಟಾದ ವೆಣ್ಣೆಯಾ - ಬೆಣ್ಣೆಯು,
ವೈತ್ತ - ಯಶೋದೆಯೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಗೋಸಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಇಟ್ಟಂಥಾ
ದ್ದನ್ನು, ಉಣುವಾ - ಭುಜಿಸುವ, ಅತ್ತರ್ - ವರಮಾಸ್ತನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ
ಆಗಿ, ಇಂತಹ ರಾಮ ಕೃಷ್ಣಾವತಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸೆರ್ವೈತ್ತರನ, ಇಡಮಾ
ಯ್ - ವಾಸಸ್ಥಳವಾಗಿರುವ, ಅತ್ತಿಗಿರಿ - ಹಸ್ತಿಗಿರಿಯು ಕಾಂಚೀಪುರದಲ್ಲಿ
ಶ್ರೀ ವರದನು ಬಿಜಮಾಡಿಸಿರುವ ಶ್ರೀ ಹಸ್ತಿಶೈಲವು. ಪತ್ತರ - ತನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿ
ಸಿದ ಭಕ್ತರ, ವಿನೈ - ಪಾಪಗಳನ್ನು, ಪೊತ್ತರ - ಅವರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ
ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ, ಅರುಕ್ಕುವಾ - ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ.
ಹಸ್ತಿಗಿರಿ ಪರ್ವತವೇ ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆಯಾದುದರಿಂದ, ಅತ್ತಿಗಿರಿ - ಈ ಶ್ರೀ
ವರದನು ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಪರಿಹರಿ
ಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಧರಿಸಿದ ದಿವ್ಯಾಯುಧರೂಪವಾದ ಚಕ್ರಾಯುಧವು, ಅಣಿಯೇ -
ಇಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರಪ್ರಾಯವಾದುದು ಮಾತ್ರವೇ, ಏಕೆಂದರೆ ಭಕ್ತರ ವಿರೋಧಿ
ನಿಗ್ರಹವೆಲ್ಲಾ ಹಸ್ತಿಗಿರಿಯೇ ಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಸ್ವಾಮಿ ಚಕ್ರವು ಅಲಂಕಾರ
ಮಾತ್ರವೇ ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು.

ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಶ್ರೀ ಕಾಂಚೀ ವರದನನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ
ರಾನಣ ಸಂಹಾರಕನಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ ಶ್ರೀರಾಮ ರಾವಣರ ಯುದ್ಧವು
ಅಮೃತವಾದುದಾಗಿ ಅಪರಾಧವಾದುದು, ಅದುದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಅಮರ್ -
ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಗಳ ಯುದ್ಧವು “ಸುಖೋರಂರೋಮಹರ್ಷಣಂ”
ಅದುದು. ಗಗನಂ ಗಗನಾಕಾರಂ ಸಾಗರಸ್ಸಾಗರೋ ಪಮಃ, ಗಗನ
ಸಾಗರಗಳಿಗೆ ಉಪಮೆಯಾಗಿ ಮೂವುದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಗಗನವು ಗಗನದ ಹಾಗೆ ಸಾಗ
ರವು ಸಾಗರದ ಹಾಗೆ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೋ, ಹಾಗೆಯೇ
ಇವರುಗಳ ಯುದ್ಧವು ಬೇರೆ ಉಪಮೆ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ರಾಮ ರಾವಣರ ಯುದ್ಧದ
ಹಾಗೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ ಅಂತಹ ನಿರುಪಮವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ

ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಧರಿಸಿದನೆಂದು ಅವೈತ್ಯದ ಹಿರ
ಎಳಿಲಾತನು ಎಂಬುವದೊಳಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗಾಗಿ
ವಿಷ್ಣುರುದ್ರರ ಪಾಠವು ಪರೀಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ
ಎರಡು ಧನುಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಿವನ ಧನುಸ್ಸು ವಿಷ್ಣುನು ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ
ಸ್ವಂಭೀಭೂತವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟುದರಿಂದ ಜ್ಯಂಭಿತಂ ತದ್ಧನುರ್ಮೃಷ್ಣಾಃ
ಶೈವಂ ವಿಷ್ಣು ಪರಾಕ್ರಮೈಃ ಅಧಿಕಂ ಮೇನಿರಿ ವಿಷ್ಣುಂ ದೇವಾಸ್ಪರ್ಷಿ
ಗಣಾಸ್ತದಾ || ವಿಷ್ಣುವು ಪರದೇವತೆಯಿಂದ ಮೇವತೆಗಳೂ ಋಷಿಗಳೂ ನಿಷ್ಕ
ರ್ಷಿಸಿರುವರು, ರುದ್ರನು ಆ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ವಿವರ್ಧರಾಜನಾದ ಮೇವರಾತನಿಗೆ
ಕೊಟ್ಟನು ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಮಹೇಶನೊಬ್ಬ ಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ
ಟ್ಟನು. ಆ ರುದ್ರನ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಮಹೇಶನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ವಿಷ್ಣು
ವತಾರಿಯಾದುದರಿಂದ ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮುರಿದು ಸಂತಾ ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿ
ಕೊಂಡನು. ಋಷೀಕಣ್ಣದ ವೈಷ್ಣವ ಧನುಸ್ಸು, ಆತನ ಮಗ ಚಾಮದಗ್ನಿ
ಮೂಲಕವಾಗಿ ಆತನ ಪುತ್ರನಾದ ಪರಶುರಾಮನಿಗೆ ಸೇರಿತು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಶಿವ
ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಮುರಿದನೆಂದು ಕೇಳಿದ ಒಡನೆಯೇ ಪರಶುರಾಮನು ಶ್ರೀರಾಮನೊಂ
ದಿಗೆ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಆ ವೈಷ್ಣವ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ಬಾಣವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ,
ಇದಕ್ಕೆ ಹೆದೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬಾಣವನ್ನೊಳಗವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅಗ ನೀನು ದ್ವಂದ್ವ
ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆರೋಪಿಸಿದು ಘಾವಿಸುವೆನೆಂದು, ಒಡನೆ ಶ್ರೀರಾಮನು ಧನುಸ್ಸನ್ನು
ಒಗ್ಗಿಸಿ, ಹೆದೆಯನ್ನು ಬಿಗಿದು ಬಾಣವನ್ನೊರಿಸಲು, ಪರಶುರಾಮನು ಇದನ್ನು
ಕಂಡು ಆ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಶ್ರೀರಾಮನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಆತನ ಸಮಾ
ಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮಹೇಂದ್ರಾದ್ರಿಗೆ ತೆರಳಿದನು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ವರುಣ
ನಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವು ಇಂದ್ರನ ಮೂಲಕ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಋಷಿಯ ವಶಕ್ಕೆ
ಬಂದವು. ಆದನ್ನು “ಇದಂ ದಿವ್ಯಂ ಮಹಚ್ಛಾಪಂ ಹೇಮರತ್ನ ವಿಭೂಷಿ
ತಂ | ವೈಷ್ಣವಂ ಪುರುಷವಾಘ್ರ ನಿರ್ಮಿತಂ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಣಾ |” ಎಂದು ಹೇಳಿ,
ನುತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತಶರೋತ್ತಮವನ್ನೂ ಕತ್ತಿಯನ್ನೂ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮಹಾ ಋಷಿಯು
“ಅಜಹಾರ ಶ್ರೀಯಂ ದೀಪ್ತಾಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ
ದನು. ಅಂತಹ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಿದ ಧನುಸ್ಸಾದುದರಿಂದ, ಅದರಿಂದಲೇ ರಾವಣ
ವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದುದರಿಂದಲೇ, ಎಳಿಲಾತನು, ಮಹಾತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದ
ಧನುಸ್ಸೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇಂತಹ ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತಲಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತ
ನಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು “ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತಂ ಮಹಾಬಾಣಂ ಅಮೋಘಂ ಯುಧಿವೀ
ರ್ಯವಾಃ | ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ನಿರ್ಮಿತಂ ಪೂರ್ಣಂ ಇಂದ್ರಾರ್ಥ ಮಮಿತೌಜಸಾ” ಎಂದು

ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಅಗತ್ಯರಿಂದ ಪಡೆದ ಈ ಜ್ವಲಿಸುವ ಬಾಣವಿಂದ ಆ ರಾವಣ ವಧೆವ ಸ್ತು ನೆರೆವೇರಿಸಿದನು. ರಾವಣನೂ ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲವು. ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮ ಶಾಲಿಯು, ಅಶನಿಗೂ ಮಹಾ ಶಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರ ಬಲವುಂಟೆಂದು “ಅತ್ತಿರನರಕ್ಕಳ್” ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟಥಂಭಿಗಳ್ಳ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿಭೀಷಣನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಾಗ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಭಯ ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಬಂದುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಾಣಗಳ ಆ ಶಕ್ತಿಯಮೇಲೆ ನಾಟದೆ, ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು. ಅಂತಹ ಬಹು ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ರಾವಣನು. ಇಂತವನ ದಶ ಶಿರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಸಲ, ಒಂದು ಮರದ ಗೊಂಚಲನ್ನು ಭೇದಿಸುವ ಹಾಗೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳಿಸಿದ ಶ್ರೀರಾಮನು. ಇಂತಹ ಅಪ್ರತಿಮ ವೀರನಾದ ಭೀರೋದಾತ್ತನು ಬಿಜಮಾಡಿಸಿರುವ ಕಾಂಚೀಪುರವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಆತನ ಅತಿಮಾನುಷ ಜೇಷ್ಠತೆಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ ಮುಂದೆ ಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಆತನ ದಿವ್ಯಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಶೋದೆಯೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೆಪ್ಪು ಹಾಕಿದ ಮೊಸರನ್ನು ಕಡೆದು ತೆಗೆದ ನವನೀತವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಭಯ ಕ್ಷಾಂಭೀಯೇ ಆತನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದ ಹಾಗೆ ನಿಲುವಿನ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನೂ ಕೂಡ ಸ್ನೇಹಿತರೊಂದಿಗೆ ಮೆದ್ದವನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೂರೇಶರವರ ಅತಿಮಾನುಷಸ್ವವದ ಖಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನುಸಂಧೇಯವು :—

ಸತ್ಯೇವ ಗಮ್ಯ ನಿವಹೇ ನಿಜಧಾಮ್ನಿ ಭೂಮ್ನಾ ಪರೈಸ್ತ ಸದ್ವಸುಕಿ ಮರ್ಥ ಮಚೂಚೂರಸ್ತ್ವಂ | ಮುಷ್ಣಂತ್ಯ ಕಿಂ ವ್ಯಜಘಟೋ ಘಟಶೇಷ ಮಗ್ರೇ ಗೋಪೀಜನಸ್ಯ ಪರಿಹಾಸಪದಂ ಕಿಮಾಸೀಃ || “ನಿನಗೆ ಸ್ವಕೀಯ ವಾದ ಯಶೋದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಹಾಲು ಮೊಸರು ಬೆಣ್ಣೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ನೆರೆಹೊರೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನೇಕೆ ಕಳವು ಮಾಡಿದೆ ? ಆಗಲಿ ನೀನು ಬುಜಿಸಿದ್ದೇನೋ ಹೋಗಲಿ, ನೀನು ತಿಂದು ಮಿಕ್ಕಿದುದನ್ನು ಗಡಿಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಅವರುಗಳ ಮುಂದೆಯೇ ಏಕೆ ಒಡೆದುಹಾಕಿದೆ ? ಹಾಲು ಮೊಸರು ಬೆಣ್ಣೆ ಮುಂತಾದುದನ್ನು ಮೈಮೇಲೆಲ್ಲಾ ಸುರಿಸಿಕೊಂಡು ಗೋಪೀಜನರ ಪರಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಗುರಿಯಾದೆ ?” ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಬೆಣ್ಣೆಯನ್ನು ಯಶೋದೆಯ ಮತ್ತು ಇತರ ಗೋಪೀಜನರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದುದು, ಸರೈಶ್ವರನಿಗೆ ಆಶ್ರಿತರಲ್ಲಿರುವ ಪರಮ ಸೌಲಭ್ಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಮಾವತಾರಿಯಾಗಿ ಶರಣಾಗತರ ರಕ್ಷಣವೂ, ಅವರುಗಳ ವಿರೋಧಿಗಳ ನಿರಸನವೂ, ಕೃಷ್ಣಾ ವತಾರಿಯಾಗಿ

ಅತ್ತಿತರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಪ್ರಕಾಶವಲ್ಲದ್ದು. ಎರಡು ಅನಂತರಗಳಲ್ಲಿ
ತನಗೆ ಪ್ರಪನ್ನಜನ ರಕ್ಷಣೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ತನ್ನ ಸುಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಅಭಿವಿಂ
ಸರ್ಮ ಭೂತೇಭ್ಯೋ ದದಾಮ್ಯೇ ಪದ್ವೃತಾ ಮಮ ಎವಂ "ಸಾಮೇಕಂ
ಶರಣಂ ಪ್ರದ | ಅಹಂ ತ್ವಾ ಸರ್ಮಪಾಪೇಭ್ಯೋ ಮೋಕ್ಷಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಸಾ
ಪುಚ್ಛಾ" ಎಂದೂ ಅಮೋಘಾಕ್ಷಿ ಗೌರವ ಸುವಾಚನವು ಪ್ರಕಟವಿತ್ತಾನೆ.
ಹೀಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ನಾಲಭ್ಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಕೃಪಾ ವ್ಯಭಾಷಣದ
ಗೃಹ್ಯ, ವಾನರ, ವಾಮನ, ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳನ್ನೂ, ಗೋಪಿಕಾ ಪ್ರೀತಿ, ಅಕ್ಕೂರಿ,
ಉನ್ನತ ಮಾರಾಕಾರಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದ ವ.ಹಾಸ್ಯವಾದುದರಿಂದ,
ಅತ್ತಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ದೇವಶಬ್ದವು ತನ್ನ ರಾಮೋದ್ಧಾರಭಿಭಾ
ಷಣೆ, ಶೀರಾಮನು ಎರಡು ಮಾತನ್ನಾಡುವನಲ್ಲವು ; ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನಾದುದರಿಂದ,
ದ್ಯೌಃಪತೇತ್ ಪೃಥಿವೀಶೀಲೈರ್ದಿವ್ಯಮಾರ್ಗಾ ಪಕಲೀ ಭವೇತ್ | ಶು
ಷ್ಕೇಶೋಯನಿಧಿಃ ಕೃಷ್ಣೇ ನಮೋಮೋಘಂ ಪಚೋ ಭವೇತ್ || "ಹಿ
ದ್ರೌಪದಿಯೇ, ಆಕಾಶವಾದರೂ ನೆಲಕ್ಕೆ ಉಬ್ಬಿತು, ಪೃಥಿವೀ ಶೀಲೆಯಾದೀತು,
ಹಿಮವತ್ಸರ್ವವು ಹೊರಹೊರೆಯಿತು, ಸಮುಪ್ರಸು ಶೋಷಿಸಿಹೋದೀತು,
ನನ್ನ (ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ) ವಾಕ್ಯವೋ ಎಂದಿಗೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲಾರದು ಎಂದು ಹೇಳಿ
ದವನು. ಅದುವರಿಂದ ಪ್ರಪನ್ನರಿಗೆ ಆಪ್ತತಮನು. ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದು
ಕಡೆಯಲ್ಲೂ, "ಅಪ್ಯಹಂ ಜೀವಿತಂಜಹ್ಯಾಂ ತ್ವಾಂನಾಸೀತೇ ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಾಂ |
ನಹಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂ ಸಂಶ್ರುತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೇಭ್ಯೋ ವಿಶೇಷತಃ ||" ಎಂದರೆ ಶರ
ಣಾಗತನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವನೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪವು ಸಿದ್ಧಿಸುವವಕ್ಕಾಗಿ, ನನ್ನ
ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ತೊರೆದು, ವೆನು, ಪರಮಪ್ರಿಯವಾದ ನಿನ್ನನ್ನಾದರೂ ಬಿಟ್ಟುಗಳು
ವೆನು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ಕೂಡ ತ್ಯಜಿಸುವೆನು, ಇನ್ನು ಆ ಶರಣಾಗತರು ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತು
ಗಳಾದರೆ ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷವೇ, ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನಿವೆ ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಪ್ರಪನ್ನ
ಜನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವದರಿಂದ, ಆತನಿಗಿಂತ
ಆಪ್ತರು ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅತ್ತಿ ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ
ವಿಭವವತಾಗಿ ಇಡಂ - ವಾಸಸ್ಥಾನವು ಈ ಹಸ್ತಗಿರಿಯಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಪನ್ನ
ಜನವಾಸಯೋಗ್ಯವೆಂಬ ಭಾವವು ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲವು. ಇಲ್ಲಿ ವಸಿಸು
ವದರಿಂದ ಪ್ರಪನ್ನರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವ್ಯಾಪ್ತರಾಘವ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತೆಂಬ ಭಯ
ಲೇಶವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವು ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅತ್ತಿಗಿರಿ - ಹಸ್ತಗಿರಿಯು, ಪತ್ತರ
ವಿನೈ ತೊತ್ತರವರುಳ್ಳುಮ್ - ಪ್ರಪನ್ನರ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ
ಛೇದಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಪ್ರಪನ್ನರ ವಿದೋಧಿಸರ್ಗ ನಿವೃತ್ತಿಗೋಸ್ಕರ

ಸ್ವಾಮಿಯು ಕೈಯಲ್ಲಿ “ನಿಖಿಲದುಷ್ಟರ್ಮ ಕರ್ಮನ” ಎಂದು ಸುದರ್ಶನಾಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಅಮಃಧವಾಗಿ ಅಭರಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿರುವ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರವು, ಬೇರೆ ಮನೆಯು ಅಲಂಕಾರವೇ. ಭಕ್ತರ ಪಾಪನಿವರ್ತಕ ಕರ್ಮವನ್ನು ಹಸ್ತಿಗಿರಿಯೇ ನಡೆಸುವದರಿಂದ, ಚಕ್ರಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು.

ಹೀಗೆ ಈ ಮೂರು ಪಾಶುರಗಳಿಂದ ಶ್ರೀರಂಗ, ತಿರುಮಲೆ, ಕಾಂಚೀಪುರಗಳ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಇವುಗಳೇ ಪ್ರಸನ್ನರಿಗೆ ಪ್ರಧಾನವಾಸಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳಗಳೆಂದುಪದೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿರುವದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಾರ್ಥವು ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ನಿತ್ಯಂತಚ್ಚರಣಾರವಿಂದ ಧ್ಯಾನಾವೃತಾಸ್ವಾದಿಗಳಾದ ಪ್ರಸನ್ನರಿಗೆ ರಹಸ್ಯತ್ರಯವೇ ಪರಮಜೀವನವಾದುದರಿಂದ, ಈ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳು ಈ ಮೂರು ರಹಸ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದಕಗಳೆಂದು ಈ ಮೂರು ಪಾಶುರಗಳಿಂದಲೂ ತೋರ್ಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ :-

(೧) ಆರಾದವರುಳೆಮುದಮ್ ಎಂಬ ಪಾಶುರದಲ್ಲಿ, ಶೆಳುಮುರೈಯಿನ್ ನೊದಲೆಳತ್ತು ಎಂಬುವದರಿಂದ ಮೂಲಮಂತ್ರದ ಪ್ರಣವಾರ್ಥವೂ, ತೀರಾದ ವಿನೈಯನೈತ್ತುಮ್ ತೀರ್ಕ್ಕುಂ ಕೋಯಿಲ್ ಎಂಬುವದರಿಂದ ಸಖಂಡ ನಮಶ್ಯ ಬ್ದಾರ್ಥವೂ, ವೀಡಣರುಕ್ಕು ತುಣೈಯಾಂ ಕೋಯಿಲ್ ಎಂಬುವದರಿಂದ ಅಖಂಡ ನಮಶ್ಯಬ್ದಾರ್ಥವೂ, ಆರಾದವರುಳೆ ಮುದಮ್ ಎಂಬುವದರಿಂದ ಸಾರಾಯಣ ಶಬ್ದಾರ್ಥವೂ, ತೊಳುದ ಕೋಯಿಲ್ ಎಂಬುವದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತ ಚತುರ್ಥ್ಯಾರ್ಥವೂ ತೋರಿಬರುತ್ತವೆ. -

(೨) ತಿರುಮಲೆ ಪಾಶುರದಲ್ಲಿ ಧೈಯಮಂತ್ರದ ಪೂರ್ವಖಂಡದರ್ಥವು “ಪುಣೈಯತ್ತಿನ್ ಪುಗುಲಿದೆನ್ನ ಪುಗಳುಮ್ ವೆರ್ಪು” ಎಂಬುವದರಿಂದಲೂ, ಉತ್ತರ ಖಂಡಾರ್ಥವು “ಪೊನ್ನುಲಿಗಿಲ್ ಭೋಗಮೆಲ್ಲಾ ಮ್ ಪುಣರ್ ಕುಮ್ ವೆರ್ಪು” ಎಂಬುವದರಿಂದಲೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವು.

(೩) ಹಸ್ತಿಗಿರಿ ಪಾಶುರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಾವತಾರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನರಿಗೆ ಪ್ರಬಲ ವಿರೋಧಿಯಾದ ದಶಶಿರೋರೂಪ ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂದುಂಟಾದ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಕೃಪಾಳು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದಲೂ ಪತ್ತರ ವಿನೈತೊತ್ತು ರವರುಕ್ಕುಮ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದಲೂ, ಸರ್ವಪಾಪೇಭ್ಯೋ ನೋಕ್ಷಯಿ ಸ್ಯಾಮಿ ಎಂಬುವದರ ಅರ್ಥವೂ, ಪತ್ತರ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ತರಣಂ ವ್ರಜ ಎಂಬುವದರ ಅರ್ಥವೂ ತೋರಿಬರುವದರಿಂದ, ಚರಮಶ್ಲೋಕಾಧಿಪ್ರಾಯವು ಉಪಪಾದಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಚರಮಶ್ಲೋಕವೆನಿಸಿರುವ ಅರ್ಜುನ ಲೀಲಾ ಸಾರಥಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅವೋಘೋಕ್ತಿಯ ಹಾಗೆಯೇ ದಂಡಕಾರಣ್ಯ ತಪೋ

ತೇನಾರ್ ಕಮಲ ತ್ರಿರುಮಗಣಾತನ್ರಿಕಳ್ ನ್ನುರೈಯುಮ್
ವಾನಾಡು ಗನ್ನವರ್ ವೈಯತ್ತಿರುಪ್ಪಿಡಮ್ ವನ್ನರುಮು ||

ಭಸರ ಪರಮ ಸುಹೃತ್ತಾದ ಶ್ರೀರಾಮನೂ “ಸಕೃದೇವ ಪ್ರಪನ್ನಾಯ ತವಾ
ಸ್ತೀತಿಚಯಾಚಿತೇ | ಅಭಯಂಸರ್ವಭೂತೇಭ್ಯೋ ದದಾಮ್ಯೇ ತದ್ವ್ರತಂ
ಮಮ ||” ಎಂಬ ಅಮೋಘೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವು ಶ್ರೀಮದ್ರಾ
ಮಾಯಾಣ ಚರಮಶ್ಲೋಕವೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ರಾಮಾಚಾರಿ
ಯಾಗಿಯೂ, ಕೃಷ್ಣಾಪತಾರಿಯಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ದೃಢಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ
ದುದರಿಂದ ಅತ್ತೆ, ಪರಮಾಶ್ವಪಾಕೃವನ್ನ ಪವೀತಿಸಿದುದರಿಂದ ಪರಮಾಶ್ವನು
ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದಲೂ ಭಾಗವತೋತ್ತರ ಭಗವತ್ ಕ್ಷೇತ್ರ
ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳು, ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ದೇಹಾವಸಾನವರೆಗೂ
ಇರಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳಗಳೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವು. ಆದರೆ ದೇಹಯಾತ್ರೆ
ಮೊದಲಾದ ಅನುಪ್ರಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಅಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿ
ಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ, ಆಗ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ನೈಸ್ತಭರಾಗಿಯೂ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞರಾಗಿಯೂ
ಇರುವ ಮಹಾ ಭಾಗವತರು ವಸುವ ಸ್ಥಳವೇ ಸಕಲ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳಗಳೂ ಪುಣ್ಯ
ತಿರ್ಥಗಳೆಂದು ಒಂದು ಪಾಠದಿಂದ ಮೂಲಕ, ಈ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಪಪಾದಿಸಿದ
ಅರ್ಥವನ್ನೇ, ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥಾನು ವಸಿಸುವ ದೇಶವೇ, “ವಸಂತಿ
ವೈಷ್ಣವಾ ಯತ್ರ ತತ್ರ ಸನ್ನಿಹಿತೋ ಹರಿಃ” ಎಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವರು ವಾಸ ಮಾಡು
ತ್ತಾರೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವನು ಎಂದೂ, “ನಿರಪೇಕ್ಷಂ
ಮುನಿಂ ಶಾಂತಂ ನಿರ್ದ್ವಿರಂ ಸಮವರ್ತಿನಂ | ಅನುಪ್ರಜಾಮೃಹ ನ್ನಿತ್ಯಂ
ಪೂಯೇ ಯೇತ್ಯಂಭಿ ರೇಣುಭಿಃ” ಯಾವುದರವೇಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಬಾಹ್ಯೇಂ
ದ್ರಿಯ ಅಂತರಂದ್ರಿಯ ನೈರ್ವಲ್ಯ ಹೊಂದಿ, ಯಾರನ್ನೂ ದ್ವೇಷಿಸದೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ
ಸವ ವಾಗಿ ನೋಡುವ ವಚಾನುಭಾವನನ್ನು ಸದಾ ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯುವನು,
ಆತನ ಪಾದರೂಪಿನಿಂದ ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ,
ಸರ್ವವಿಧ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳೂ ಸೇರಿರುವ ಸ್ಥಳವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಹೇಳು
ತ್ತಾರೆ.

ಅರ್ಥ:—ತೇರ್ - ಮಧುವಿನಿಂದ, ಆರ್ - ಪೂರ್ಣವಾದ, ಕಮಲ -
ಸದೃಷ್ಟಾನೀಯವಾದ, ತಾವರೇ ಪುಷ್ಪದಲ್ಲವತರಿಸಿದ, ತಿರುಮಗಳ - ಸಾರೀಣಾ
ಮುತ್ತಮಾ ವರ್ಧೂಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ತ್ರೀಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ,

ಕಾನಾರಿಮಯಮುಮ್ ಗಜ್ಜಿಯುಮ್ ಕಾವಿರಿಯುಮ್ ಕಡಲುಮ್
ನಾನಾ ನಗರುಮುಮ್ ನಾಕಮುಮ್ ಕೂಡಿಯ ನನ್ನಿಲಮೇ || ೭೫ ||

ನಾಥ - ಪತಿಯಾದ ಸಾರಾಯಣನು, ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನಾಗಿ, ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶನಾಗಿ, ತಿಗಳನ್ನು ಎಂಬುವದನ್ನು ವಾನಾಡುವಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶವಾಗಿರುವ ಎಂದರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು ಉರೈಯುಮ್ - ನಿತ್ಯವಾಸ ಮಾಡುವ, ವಾನಾಡು - ಪರಮಪದವನ್ನು, ಉಗನ್ನವರ್ - ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರಾಭಿಲಾಷೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ಪ್ರೀತಿಯ ವನ್ನೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಮಹಾಭಾಗವತರಾದ ಪ್ರಪನ್ನರ, ವೈಯ್ಯತ್ತು - ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಇರುಪ್ಪಿಡಮ್ - ವಾಸಸ್ಥಾನವು, ವನ್ನರುಮ - ಒಲವಾದ ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದ, ಎಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಧಿ ನಿಷೇಧವಾಕ್ಯಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿವೃತ್ತಿ ಧರ್ಮಗಳುಳ್ಳ ಎಂಬರ್ಥವು, ಇದು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಕಾನಾರಿಮಯಮುಮ್, ಗಜ್ಜಿಯುಮ್ ಎಂಬ ಎರಡಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷಣವು ಕಾನಾರಿಮಯಮುಮ್ - ಕಾಣ, ಆರ, ಯಿಮಯಮುಮ್ ಕಾನನದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತವು ಇದರಿಂದ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮವೂ ; ಸಾರವಿಸಿಕಾ - ಸಾರವರಣೆ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ವಾಖ್ಯಾತ್ಯಗಳು ವನ್ನರುಮ ಎಂಬುವದನ್ನು ಕಾನನಪೂರ್ಣವಾದ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ; ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳಗಳೂ ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದುದರಿಂದ, ವನ್ನರುಮ ಗಜ್ಜಿಯುಮ್, ವನ್ನರುಮ ಕಾವಿರಿಯುಮ್ ಎಂದು ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು, ಗಜ್ಜಿಯುಮ್ - ಗಂಗಾತೀರ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳಗಳಾದ ಹರಿದ್ವಾರ, ಪ್ರಯಾಗ, ಕಾಶಿ ಮೊದಲಾದ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳೂ, ಕಾವಿರಿಯುಮ್ - ಕಾವೇರೀ ನದಿಯ ತೀರಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದ ಶ್ರೀರಂಗ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಾದಿ ದಿವ್ಯದೇಶಗಳೂ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳೂ, ಕಡಲುಮ್ - ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದ ದರ್ಭಶಯನ, ಜನಾರ್ದನ, ಸೇತು ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ, ನಾನಾನಗರುಮುಮ್ - ಅವಂತೀ, ಮಧುರಾ, ಮಾಯಾ, ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ದಿವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೂ, ನಾಕಮುಮ್ - ಪರಮಪದವೂ, ಕೂಡಿಯ - ಇವೆಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿರುವ, ನನ್ನಿಲಮೇ - ಪರಮೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ದಿವ್ಯಸ್ಥಳವೆಂದೇ ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಭಗವದಭಿಮತವಾಗಿ ಭಾಗವತ ಪ್ರಾಚುರ್ಯವುಳ್ಳ ಸ್ಥಳವು ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಲಭಿಸಿದರೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಇವೆರಡೂ ಸೇರಿರುವ ಸ್ಥಳವು ಅನುಕೂಲಿಸದಿದ್ದರೆ, ಕರ್ಮನಿಷ್ಠೆ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಗಳಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಒಬ್ಬ ಮಹಾಭಾಗವತನು ವಸಿಸುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ವಾಸ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವು. ಅಂತಹ ಭಾಗವತೋತ್ತಮನಿಂದ, “ದರ್ಮನಾದೇವ ಸಾಧವಃ” ಎಂದೂ, “ಅಥಂ ವಿಸಶ್ಚಿತೋಘ್ನಂತಿ ಮುಹೂರ್ತ ಸೇವಯಾ” ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಆ ಸ್ಥಳವು ತುಂಬಾ ಪವಿತ್ರವಾದುದು ಆಗುವದರಿಂದ, ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರಗಳೂ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿವೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಸಮುದ್ರಸ್ನಾನ, ಗಂಗಾಸ್ನಾನ, ಕಾವೇರೀ ಸ್ನಾನ, ಮತ್ತು ನಾನಾ ನಗರಿಯಲ್ಲಿನ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವಾಸ, ಇವುಗಳಿಂದೆಲ್ಲಾ ಉಂಟಾಗುವ ಫಲವು ಅಂತಹ ಭಾಗವತೋತ್ತಮನಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭಾವವು.

ತೇನಾರ್ ಕಮಲ ತ್ತಿರುಮಗಳ್ ನಾರ್ಥ. ಮಕರಂದ ರಸಪಂಪೂರ್ಣ ವಾದ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಆವತರಿಸಿದವಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಆಕೆಯು ಮಾದರ್ವ ಲಾವಣ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವಳೆಂದೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅನುಗ್ರಹ ಮೂರ್ತಿ ಎಂದೂ, ಅಜ್ಞಾತನಿಗ್ರಹಕೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ತೇನಾರ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಅವಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದರೆ ಮನೋರಥ ಪೂರ್ಣವಾಗದೇ ಇರಲಾರದೆಂಬ ಭಾವವು. ಇಂತಹ ಪುರುಷಕಾರಭೂತಳಾದವಳಿಗೆ ನಾಥನಾದುದರಿಂದ, ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮಾತಿಗೆ ಕಟ್ಟು ಬಿದ್ದು, ಶಿಕ್ಷಿಸದೆ ರಕ್ಷಿಸುವನು. ಪ್ರಾಪ್ಯದೇಸಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯುಕ್ತ ನಾಗಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವನೆಂಬುದೂ ತಿರುಮಗಳ್ ನಾರ್ಥ ಎಂಬುವದರಿಂದ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ ತಿರುಮಗಳ್ ನಾರ್ಥ ವಾಸಮಾಡುವ ಪರಮಪದವೆಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ದ್ವಯದ ಉತ್ತರ ಖಂಡಾರ್ಥವೂ ಶ್ರೀಮಚ್ಛಬ್ದಾರ್ಥವೂ ಸಹ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಇಂತಹ ಪ್ರಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಲಾಷೆಯುಳ್ಳ ಪರಮ ಭಾಗವತರು ವಸಿಸುವ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳವೇ ಭಗವತ್‌ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೂ, ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳೂ, ದಿವ್ಯ ವೈಕುಂಠವೂ ಎಲ್ಲವೂ ಎಂಬ ಭಾವವು ಹಾಗೆಯೇ ಅಂತಹ ಭಾಗವತೋತ್ತಮನು ವಸಿಸುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಧೀಶ್ವರನಿಂದ “ತದಕ್ಷತತಪೋವನಂ ತವಚಿ ರಾಜ ಧಾನೀ ಸ್ಥಿರಾ ಸುಖಸ್ಯ ಸುಖಮಾಸ್ವದಂ ಸುಚರಿತಸ್ಯ ದುರ್ದಂ ಮಹತ್” ಅದೇ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮವೇ ಮೊದಲಾದ ತಪೋವನವೆಂದೂ, ಸರ್ವೇಶ್ವರನಿಗೆ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ನಿತ್ಯವಿಭೂತಿಯೆಂದೂ, ಭಗವದ್ವಿಷಯಾನುಭವಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವೆಂದೂ, ಭಾಗವತೋತ್ತಮ ಧರ್ಮದ ನಿರ್ಭೇದ್ಯವಾದ ದುರ್ಗಪ್ರವೇಶವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ತಿರುಮಗಳ್ ನಾರ್ಥ ತಿಗಳನ್ನು ಉರೈಯ್ಯುನ್ ಪಾಂಡು ಎಂದು ಪ್ರಾಪ್ಯದೇಶಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವದರಿಂದ,

ಸಾ ಕಾಶೀತಿ ನ ಚಾಕಶೀತಿ ಭುವಿಸಾ ಯೋಧ್ಯೇತಿ ನಾಧ್ಯಾಸ್ಯತೇ ।

ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ನಿರ್ಯಾಣಾಧಿಕಾರವು ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವದೆಂಬುವದು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ಭಾಗವತಾಧಿಷ್ಠಿತ ಸ್ಥಳವು ಪರಮ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯುಕ್ತವು ಎಂಬುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ “ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಚ ಮದ್ಭಕ್ತಾಃ ಪ್ರಶಾನ್ತಾಸ್ಸಮದರ್ಶಿನಃ । ಸಾಧವ ಸ್ಸಮುದಾಚಾರಾ ಸ್ತೇ ಪೂಯಸ್ತೇಷಿ ಕೇಕಟಾಃ ॥” ಎಂಬ ಭಾಗವತ (೭, ೧೦, ೧೮) ಶ್ಲೋಕವು ಇಲ್ಲಿ ಅನುಸಂಧೇಯವು. ನರಹರಿಯು ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯ ಅಂತರೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಭಗವದಾತ್ಮಕವಾದುದರಿಂದ ಸಮವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾ, ಪರೋಪಕಾರಕರಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯನಿಷ್ಠೆ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಗಳುಳ್ಳ ನನ್ನ ಭಕ್ತರು ವಸಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮೇಚ್ಛದೇಶಗತರಾದರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ ಪವಿತ್ರರೇ.

ಅನಂತಾರಿಕೆ :—ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಗವದ್ಭಾಗವತರಿಗೆ ಉಪಾದೇಯ ಸ್ಥಳವೇ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ ಪ್ರವನ್ನನಿಗೆ ದೇಹಾವಸಾನದವರೆಗೂ ವಾಸಯೋಗ್ಯಸ್ಥಳವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಹಾಗೆ ಎರಡೂ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರಲು ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಹಾ ಭಾಗವತೋತ್ತಮರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಇರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅತನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಸಿಸಿದರೆ, ಸರ್ವಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಸರ್ವಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೇನೂ ಕಮ್ಮಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದುಪದೇಶಿಸಿದರು. ಈ ಎರಡನೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಸ್ಥಿರಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಹಿಂದೆ “ಪ್ರಾಯೋದೇಶಾ ಮುನಿಭಿರುದಿತಾಃ ಪ್ರಾಯಕೌಚಿತ್ಯವಂತಃ” ಅಧಿಕಾರಾದಿ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನು, ಈಗ ವ್ಯತಿರೇಕ ರೀತ್ಯಾ ಹೇಳುವವರಾಗಿ, ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಗವದಧಿಷ್ಠಿತ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಮಹಾಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಭಾಗವತರಿಂದ ಲಾಗಲಿ ಋಷಿಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ಈಗ ಅಂತಹ ಭಾಗವತರುಗಳಿಗೆ ಅದು ಉಪಾದೇಯವಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ, ತಮಗೂ ಕೂಡ ಅಂತಹ ಪ್ರದೇಶವು ವಾಸಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂದುಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅರ್ಥ ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳು :—ವೈಕುಂಠಕಥಾ ಸುಧಾರಸಭುಜಾಂ-ವೈಕುಂಠ-ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ, ಕಥಾ-ದಿವ್ಯಜೇಷ್ಠತಗಳ ಕಥಾರೂಪ, ಸುಧಾರಸಭುಜಾಂ-ಸುಧೆಯನ್ನು ಸೇವಿಸಿದ ಮಹನೀಯರಾದ ಮಹಾಭಾಗವತರುಗಳ, ಚೇತಸೇ-ಮನಸ್ಸಿಗೆ, ಯಾ - ಯಾವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ಥಳವಾಗಲಿ ನೋರೋಚೇತ - ವಾಸ

ಸಾವಂತೀತಿ ನ ಕಲ್ಮಷಾ ದವತಿ ಸಾಕಾಂಚೀತಿ ನೋದಂಚಿತಿ ।
 ಧತ್ತೇಸಾ ಮಧುರೇತಿ ನೋತ್ತ ಮಧುರಂ (೮೦೦) ಮಾನ್ಯಾ ಪಿ ನಾನ್ಯಾ
 ಪುರೀ । ಯಾ ವೈಕುಂಠ ಕಥಾ ಸುಧಾರಸ ಭುಜಾಂ ರೋಚೇತ ನೋ
 ಚೇತಸೇ ॥ ೪೩ ॥

ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ರುಚಿಸುವದಿಲ್ಲವೇ, ಸಾ - ಅಂತಹ ಸ್ಥಳವು, ಕಾಶೀತಿ - ಕೇವಲ
 ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಗಂಗಾಸ್ನಾನಕ್ಕನುಕೂಲವಾದ ಕಾಶಿ ಎಂಬ ನಾಮಮಾತ್ರ
 ದಿಂದ, ನಚಾಕಶೀತಿ - ಪ್ರಕಾಶಿಸುವದಿಲ್ಲವು. ಸಾ - ಅಂತಹ ಸ್ಥಳವು, ಭುವಿ-
 ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಆಯೋಧ್ಯೇತಿ - ಶ್ರೀರಾಮನ ಜನ್ಮಸ್ಥಳವೆಂಬುದರಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ
 ವಾಗಿ ಕೇವಲ ಆಯೋಧ್ಯೆ ಎಂಬ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ, ನಾಧ್ಯಾಸ್ಯತೇ - ಪ್ರಪನ್ನ
 ರಿಂದ ವಸಿಸಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲವು, ಪಾಸಿಷ್ಯರಿಂದ ಒಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಹೆಸ
 ರನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಭಾಗವತರುಗಳಿಗೆ ಅದು ರುಚಿಸದಿದ್ದರೆ ಅದು ಪ್ರಪನ್ನ
 ರಿಗೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು ; ಸಾ - ಅಂತಹ ಸ್ಥಳವು, ಅವಂತೀತಿ -
 ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಂತೀ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿ
 ದ್ದರೂ, ಆ ಕೇವಲ ನಾಮಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ, ನ ಕಲ್ಮಷಾದವತಿ - ಪಾಪಗಳಿಂದ
 ರಕ್ಷಿಸಲಾರದು, ಸಾ - ಅಂತಹ ಸ್ಥಳವು. ಕಾಂಚೀತಿ - ಶ್ರೀ ವರದರಾಜರಿಂದ ಅಧಿ
 ಸ್ಥಿತವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ನಾಮಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ, ನೋದಂಚಿತಿ -
 ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲವು. ಒರೀ ಭಗವದಧಿಸ್ಥಿತವಾದುದರಿಂದಲೇ
 ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯಿಲ್ಲವು ; ಅದಕ್ಕೆ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯು ಗರುಡೋತ್ಸವಾದಿ
 ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸದಾ ಭಾಗವತಾಭಿಮತವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ
 ವೇದಘೋಷವೇನು, ದ್ರಾವಿಡ ವೇದಘೋಷವೇನು, ಇವುಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವದರಿಂ
 ದಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಎಂಬ ಭಾವವು ; ಸಾ - ಅಂತಹ ಭಾಗವತಾಭಿ
 ಮಾನವಿದ್ದ ಸ್ಥಳವು, ಮಧುರೇತಿ - ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಚಿನ್ಮಸ್ಥಳವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು
 ಹೊಂದಿದುದರಿಂದಲೇ ಕೇವಲ ಮಧುರೆ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ,
 ಉತ್ತಮ ಮಧುರಂ ಅಥವಾ ಮಧುರಂ - ದಿವ್ಯ ವೈಕುಂಠವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವ
 ಉತ್ತಮವಾದ ಭಾರವನ್ನು, ಅಥವಾ ದಿವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ
 ಯನ್ನು, ನಧತ್ತೇ - ಧರಿಸಲಾರದು, ಹೊಂದಲಾರದು, ಅನ್ಯಾಪುರೀ - ಇವು
 ಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಮಾಯಾ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಟ್ಟಣವಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಇನ್ಯಾವ
 ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಟ್ಟಣವಾಗಲಿ, ನಮಾನ್ಯಾ - ಆದರಣೀಯವಲ್ಲವು, ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲವು,

ಶ್ರೀಮುಷ್ಣಂ ವೇದ್ಯಾಟಾದ್ರಿಂಚ ಸಾಲಗ್ರಾಮಂಚ ನೈಮಿಶಂ । ತೋ
ತಾದ್ರಿಂ ಪುಷ್ಕರಂ ಚೈವ ನರನಾರಾಯಣಾಶ್ರಮಂ ॥ ಅಯೋಧ್ಯಾ ಮಧು
ರಾ ಮಾಯಾ ಕಾಶೀ ಕಾಂಚೀ ಹೈವಂತಿಕಾ । ಪುರೀ ದ್ವಾರವತೀ ಚೈವ
ಸಹ್ಯಾದ್ರಿತಾ ಮುಕ್ತಿದಾಯಕಾಃ ॥ ಇನೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಮಹಾ
ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವು ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಏಕೆ ಹೊಂದಿ
ದವು ಎಂದರೆ ಆಗಲೂ ಭಾಗವತಾಗ್ರೇಸರರಿಗೆ ಅದಿಮತವಾದುದುಂಟಲೇ ಪ್ರಾಶ
ಸ್ತ್ಯವು ಎಂದು ಅಧಿಕಾರದ ಆದಿ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ
ಹಿಂದೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೆಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ಈಗ ಅವುಗಳು
ಮಹಾಭಾಗವತ ಪಂಗ್ರಹವಿಲ್ಲದುದಾದರೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕಾಶೀ,
ಅಯೋಧ್ಯಾ, ಅವಂತೀ, ಕಾಂಚೀ, ಮಧುರಾ, ಮಾಯಾ ಎಂಬುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೇ
ನೋ ಮಹಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವುಗಳೇ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಭಾಗವ
ತಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವಾದರೆ ಅಗ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಅವು ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾ
ಗುವದಿಲ್ಲವು. ಒಂದು ನಗರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಷ್ಣುಲಯವಿರಬಹುದು, ಅದರಿಂ
ದಲೇ ಆ ನಗರವು ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾಗುವದಿಲ್ಲವು. ಪರಮ ಭಾಗವ
ತೋತ್ತಮನು ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಆತನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆತನ
ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲನುಕೂಲವಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಸಿಸಬಹು
ದೆಂಬುವದು ಮುಖ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಆದೇನು ಪರಮ ಭಾಗವತಾಭಿಮತವಾದ
ಪ್ರದೇಶವೇ ವಸಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದು ಎಂದರೆ ಅನು ಮೈಕುಂಠಕಥಾಸುಧ
ರಸ ಭುಜರು, ಸರ್ಮೀಶ್ವರನ ದಿವ್ಯಜೇಷ್ಠಗಳ ಕಥಾಮೃತವನ್ನು ಆಸ್ವಾದನ ಮಾಡಿ
ದವರು; ಕಥಾ ಸುಧಾರಸ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ “ಕೋನಾಮ ತೈಪ್ಯೇದ್ರಸ
ವಿತ್ಕಥಾಯಾಂ ಮಹತ್ತಮೈಕಾಂತ ಪರಾಯಣಸ್ಯ” (ಭಾಗ. ೧. ೧೮. ೧೪)
ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರುವ, ಪರಮೋತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗಿಯೂ
ಪ್ರಾಪಕನಾಗಿಯೂ ಆಧಾರಭೂತನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸರ್ಮೀಶ್ವರನ ದಿವ್ಯಕಥಾ
ಶ್ರವಣದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕೇಳಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಯುಂಟೆಂಬ ಭಾವವು ತೋರಿ
ಬರುತ್ತದೆ. ಕಥಾಸುಧಾರಸಭುಜಾರಿ ಎಂದು ಹೇಳುವವನು ಶ್ರವಣ ಸಾರ್ಥಕ
ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಾರ್ಥಕಕ್ಕೂ ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಅವುಗಳ
ಸಾರ್ಥಕವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದವರು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಅವರುಗಳು “ಮನಃ
ಕೃಷ್ಣಪದಾರವಿಂದಯೋಃ ವಚಾಂಸಿ ಮೈಕುಂಠ ಗುಣಾನುವರ್ತನೇ” ಎಂದು
ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪಾದಕಮಲಗಳಲ್ಲೂ, ಮಾತುಗಳನ್ನು
ಮುಕುಂದನ ಗುಣಗಳ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲೂ ಇಟ್ಟವರು, ಮತ್ತು ಕರಯುಗ್ಮವನ್ನು

ಅನನ ಅರ್ಚನಾದಿಗಳಲ್ಲೂ, “ಮುಕುಂದ ಲಿಂಗಾ ಲಯ ದರ್ಶನೇ ದೃಶಾ” ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಕುಂದನ ಅರ್ಚಾವತಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ದಿವ್ಯಮಂಗಳ ವಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಆತನ ಅಲಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲೂ, ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯವನ್ನು ಆತನ ಪಾದ ಕಮಲದಲ್ಲರಿಸಿದ ತುಲಸೀ ಸೌರಭವನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸುವದರಲ್ಲೂ “ಪಾದಾ ಹರೇಃ ಕ್ಷೇತ್ರ ಪಥಾನುಸರ್ಮಣೇ” ಪಾದಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಅಲಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೋಗುವದರಲ್ಲಿಯೂ, “ಶಿರೋ ಹೃಷೀಕೇಶ ಪದಾಭಿವಂದನೇ” ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಆತನ ಪಾದಕ್ಕೆ ಎರಗುವದರಲ್ಲಿಯೂ, ಹೀಗೆ ಸರ್ವಾವಯವಗಳಿಗೂ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹಾನುಭಾವರು. ಇಂಥಾವರಿಗೆ ಯಾವ ಸ್ಥಳ ವಾಗಲಿ ಹಿಂದೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ಈಗ ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲವಾದುದಾದರೆ, ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಕೂಡ ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು. ಆದರೆ ಒಂದು ವಿಧ ಸಂದೇಹವು ಕೆಲವು ಪ್ರಪನ್ನರಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ವೃತ್ತಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಭಗವದ್ಭಾಗವತ ಪ್ರಾಚುರ್ಯವುಳ್ಳ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಪರಮಭಾಗವತನೊಬ್ಬನಾದರೂ ಇರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಾಗಲಿ ಇರಲು ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಕುಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಸಿಸಿದನಾದರೆ ಆತನಿಗೇನಾದರೂ ಮೋಕ್ಷ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂದುಕನೇ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಆತನಿಗೂ ಕೂಡ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲವು. ಅಂಥಾವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಮೂರ್ಖೋತ್ತರಾಭಿವು ಉಂಟಾಗದೇ ಇರಲು ಯಾವದೊಂದು ಸಾಧನವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲವು ಆವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಸಂಪಾದನೆಗೂ ಅನುಕೂಲತೆ ಇರುವದಿಲ್ಲವು. ಆದುದರಿಂದ ಅಂಥಾವರೂ ಕೂಡ, ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸ್ಥಾನವಿಶೇಷದಲ್ಲೇ ವಸಿಸುವದು ಯೋಗ್ಯವು.

ಇಂತು ಶ್ರೀಮದ್ರಹಸ್ಯತ್ರಯಸಾರದ ೧೯ನೆಯ ಅಧಿಕಾರವಾದ

ಸ್ಥಾನ ವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ

ತಿರುನಾಯಣಪುರಂ ವಿಜಯರಾಘವ ಶರ್ಮನ

ಆಚಾರ್ಯ ಹೃದಯಾನ್ವೇಷಣೇ

ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಅರ್ಥ ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳು ಸಮಾಪ್ತವಾದುವು.

ಶ್ರೀಮತೇ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮಹಾದೇಶಿಕಾಯ ನಮಃ

ಶ್ರೀಯೈ ನಮಃ

ಶ್ರೀಮತೇಃ ರಾಮಾನುಜಾಯ ನಮಃ

ಶ್ರೀಮತೇಃ ನಿಗಮಾನ್ತ್ರ ಮಹಾದೇಶಿಕಾಯಃ ನಮಃ

ಅಥ ನಿರ್ಯಾಣಾಧಿಕಾರಃ ೨೦

ಮನಸಿ ಕರಣಗ್ರಾಮಂ ಪ್ರಾಣೇ ಮನಃ ಪುರುಷೇಚ ತಂ |

ಝಟಿತಿ ಘಟಿಯ೯ ಭೂತೇಷ್ಟೇನಂ ಪರೇ ಚ ತಮಾತ್ಮನಿ ||

ಅವತಾರಿಕೆ. ಮುಮುಕ್ಷುನು ಸಾಬ್ಬ ಪ್ರಪಂಚನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ
ಮೊದಲು ದೇಹಾವಸಾನದವರೆಗೂ ಪ್ರಪನ್ನನು ವರ್ತಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಹಿಂದಿನ
ವಿಳುಪಧಿಕಾರಗಳಿಂದ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಪ್ರಥಮತಃ ಆತನು ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ
ಇನ್ನೇನೂ ಮಾಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಕೃತಕೃತ್ಯನೆಂದೂ, ಆತನಿಗೆ ಸ್ವಸ್ವ
ರೂಪ, ಉಪಾಯ, ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಸ್ವನಿಷ್ಠಾಭಿಜ್ಞಾನವಿರಬೇಕೆಂ
ದೂ, ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದರೂ ಆತನಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೃತ್ಯಗಳುಂಟೆಂದೂ, ಆ ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ
ಪುರುಷಾರ್ಥಕಾಷ್ಟಾರೂಪವಾದುದು ಭಾಗವತಕೈಂಕರ್ಯವೆಂದೂ, ಇಂತಹ ಉತ್ತರ
ಕೃತ್ಯಗಳಾದ ಅಜ್ಞಾನುಜ್ಞಾ ಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನಿಯಮನವಾನುಕೃತ
ವೆಂದೂ, ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ ನಂತರ ಅಪರಾಧಗಳು ಬಾರದಹಾಗೆ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರ
ಬೇಕೆಂದೂ, ಒಂದುವೇಳೆ ಅವು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಜಾತುರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತ
ವಾದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮೂಲಕ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ, ಅಂತಹ
ಅಪರಾಧಗಳು ಬಾರದಿರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈತನು ಭಗವದ್ಭಾಗವತಾಧಿನಾನುಕೃತ
ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಸಿಸಿ ಅವರುಗಳ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು.
ಈ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ದೇಹಾವಸಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಹೇಳ

ಸ್ವವಿದ ವಿದುಷೋ ರಿತ್ಯಂ ಸಾಧಾರಣೇ ಸರಣೇ ಮು (ಖ್ಯೇ) ಬೇ ।
ನಯತಿ ಪರತೋ ನಾಡೀ ಭೇದೈ ರ್ಭೂಭೋಚಿತ ಮೀಶ್ವರಃ ॥೪೪॥

ಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರಪನ್ನೇತರರ ದೇಹಾವಸಾನಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಿಂತ ವಿನಾದರೂ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯ ಉಂಟೋ? ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಪಾಪಪುಣ್ಯವಿನಾಶಗಳು ಪ್ರಪದನ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೋ? ದೇಹಾವಸಾನ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೋ? ಪ್ರಪನ್ನನ ದೇಹಾವ ಸಾನಕ್ಕೆ ಕಾಲನಿಯಮಗಳೇನಾದರೂ ಉಂಟೋ? ಇಲ್ಲವೋ? ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರಣವಾದರೂ ಮುಕ್ತಿಯುಂಟೋ? ಅಂತಿಮಸ್ಥರಣೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ? ಅದು ಆವಶ್ಯಕವೋ? ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟೋ? ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳು ಈ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಪ್ರಥಮತಃ ಈ ಸಣ್ಣ ಹೆಣ್ಣೀಕವಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಪ್ರಪನ್ನನ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮಕ್ಕೂ ತದಿಂತರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮಕ್ಕೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನೂ, ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ :-

ಅರ್ಥ—ಮನಸಿ - ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಕರಣಗ್ರಾಮಂ - ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಮುದಾನವನ್ನೂ, ಝಟಿತಿ - ಬೇಗ, ಘಟಿಯೇ - ಸೇರಿಸುವನಾಗಿ, ಪ್ರಾಣೇ - ಪಂಚವೃತ್ತಿಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ, ಘಟಿಯೇ - ಸೇರಿಸುವನಾಗಿ ತಂ - ಆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು, ಪುರುಷೇ - ಆತ್ಮನಲ್ಲೂ, ಝಟಿತಿ ಘಟಿಯೇ - ಬೇಗ ಸೇರಿಸುವ ನಾಗಿ, ಏನಂ - ಹೀಗೆ ಈ ಕರಣಗ್ರಾಮ, ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಸ್ಥೂಕ್ತ ದೇಶ ಯಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತನಾದ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು, ಭೂತೇಷು - ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಸೇರಿದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರದಲ್ಲೂ, ಘಟಿಯೇ, ಮತ್ತು ತಂ-ಆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ, ಮನಸ್ಸೂ, ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳಿಂದ ಸೇರಿದ ಆತ್ಮನನ್ನು, ಪರೇಚಿ ಆತ್ಮನಿ - ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಹಾರ್ದನಾಗಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನಲ್ಲೂ, ಘಟಿಯೇ-ಸೇರಿಸುವನಾಗಿ, ಇತ್ಯಂ- ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಈಶ್ವರಃ - ಸರ್ವೇಶ್ವರನು, ಸ್ವವಿದವಿದುಷೋಃ - ಸ್ವವಿತ್ - ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದ ಎಂದರೆ ಭಕ್ತಿಪ್ರಪತ್ತಿಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಪ್ರಪನ್ನರ, ಮತ್ತು ಅವಿದುಷಃ - ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ಇರುವವರ ಹೀಗೆ ಎರಡು ವಿಧವರಿಗೂ, ಸರಣೇಃ - ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವಾದ ಅರ್ಪಿರಾದಿ ಧೂಮಾದಿ ಮಾರ್ಗಗಳ, ಮುಖೇ - ಆರಂಭವು, ಸಾಧಾರಣೇ ಸತಿ - ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದೇಯಾಗಲಾಗಿ, ಎಂದರೆ ಸ್ಥೂಲಶರೀರವನ್ನು ದೇಹಾವಸಾನಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು, ಪ್ರಪನ್ನರಿಗೆ ಅರ್ಪಿರಾದಿ ಮಾರ್ಗವೂ ಪ್ರಪನ್ನರಲ್ಲದವರಿಗೆ ಧೂಮಾದಿ ಮಾರ್ಗವೂ ಉಂಟಾಗುವದಕ್ಕೆ ಮೂರ್ಖಭಾವಿಯಾದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮವು ಇಬ್ಬರಿಗೂ

ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿರಲಾಗಿ ಎಂಬ ಭಾವವು, ಪರತಃ - ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ನಂತರ, ಯಥೋಚಿತಂ - ಇಂತಹ ಪ್ರಪನ್ನ ಅಪ್ರಪನ್ನರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ, ನಾಡೀಭೇದೈಃ - ಪ್ರಪನ್ನರನ್ನು ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ, ಇತರರನ್ನು ವಿಷಜ್ವ ನಾಡಿಗಳ, ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ನಾಡಿಗಳ, ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ, ನಯತಿ - ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವನು ಎಂದರೆ ಹೋಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ—ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಮೂಲಕ ಜೀವಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹೊರಡುವ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕ್ರಮವು ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾರೀರಕ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ನುಸರಿಸಿ “ಮನಸಿಕರಣಗ್ರಾಮಂ” ಎಂದಾರಂಭಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಶ್ರುತಿಯು ಯಾವುದೆಂದರೆ “ಅಸ್ಯ ಸೋಮ್ಯಪುರುಷಸ್ಯ ಪ್ರಯತಃ ವಾಙ್ಮನಸಿ ಸಂಪದ್ಯತೇ, ಮನಃಪ್ರಾಣೇ, ಪ್ರಾಣಸ್ತೇಜಸಿ, ತೇಜಃಪರಸ್ಯಾಂ ದೇವತಾಯಾಂ” ಎಂದರೆ ಪ್ರಯತಃ - ಹೊರಟುಹೋಗುವ ಎಂದರೆ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವ, ಪುರುಷಸ್ಯ - ಪುರುಷನ, ವಾಕ್ - ವಾಕ್ಯ, ಇದೂ ಮಿಕ್ಕ ಒಂಭತ್ತು ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಉಪಲಕ್ಷಣವು, ಮನಸಿ ಸಂಪದ್ಯತೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿಸೇರುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಲ್ಲೂ, ಪ್ರಾಣವು ಜೀವಾತ್ಮನಲ್ಲೂ ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ, ಮನಸ್ಸೂ, ಪ್ರಾಣವೂ ಸೇರಿದ ಜೀವಾತ್ಮನು ತೇಜಸಿ ಎಂದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಶರೀರವಾಗಿರುವ ಪಂಚಭೂತದಲ್ಲೂ, ಅನಂತರ ಹೀಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರ ಹೊಂದಿದ ಜೀವಾತ್ಮನು, ಪರಸ್ಯಾಂ ದೇವತಾಯಾಂ - ಹೃದಯ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಾರ್ದರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೂ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವು. ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಗತಿಯು ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಪ್ರಪನ್ನನಲ್ಲದವನಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವು. ಅನಂತರ ಪ್ರಪನ್ನನು ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಮೂಲಕ ಈ ಸ್ಥೂಲದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು ; ಪ್ರಪನ್ನನಲ್ಲದವನು ಇತರ ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಧೂಮಾದಿ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೆಂಬುದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಸಂಗ್ರಹ ತಾತ್ಪರ್ಯವು.

ಶ್ರೀ ದೇಶಿಕರವರು ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವು ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯದ ಇನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ೨ನೆಯ ಪಾದದ ಮೊದಲು ಆರು ಅಧಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವದನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ವಾಙ್ಮನಸಿ ಎಂದರೆ ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಶ್ರುತಿಯು ಸಂಪದ್ಯತೇ ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದರಿಂದ ವಾಕ್ಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ

ಲೀನವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ, ವಾಗ್ವಾದಿಯಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಘಟನೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದೂ ವಿಳಾಸವಕ್ಕಾಗಿ ಝಟಿತಿ ಘಟಿಯಾ ಎಂಬ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ವಾಕ್ಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಾಪಾರವೆನೋ ಉಂಟು, ವಾಕ್ಯದ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಂತುಹೋಯಿತು ಎಂಬರ್ಥವಲ್ಲವು. ವಾಗ್ವಾದಿಯವು, ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಇಂದ್ರಿಯದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಂಬ ಭಾವವು. ಶ್ರುತಿಯ ವಾಗ್ವಾದಿಯವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು ಹತ್ತು ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಉಪಲಕ್ಷಣವು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು, “ಮಾಣ್ವನಸಿ ದರ್ಶನಾಚ್ಚಬ್ಧಾಚ್ಚ” ಮತ್ತು “ಅತ ಏವ ಸರ್ವಾಣ್ಯನು” ಎಂಬ ಎರಡು ವ್ಯಾಸಸೂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ನುಸರಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿ “ಮನಸಿ ಕರಣಗ್ರಾಮಂ” ಎಂದು ಸದೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ಕರಣಗ್ರಾಮಂ ಎಂಬುದರಿಂದ ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಃಪ್ರಾಣೇ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ಶ್ರೀ ದೇಶಿಕರವರೂ ಪ್ರಾಣೇ ಮನಃ, ಈ ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿವ ಮನಸ್ಸು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಶ್ರುತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯವು “ತನ್ಮನಃ ಪ್ರಾಣ ಉತ್ತರಾತ್” ಎಂಬ ವ್ಯಾಸ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಪಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ತನ್ಮನಃ - ಹಾಗೆ ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣೇ - ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಉತ್ತರಾತ್ - ಮಂದೆ ಶ್ರುತಿಯು ಮನಃಪ್ರಾಣೇ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ, ಎಂಬುವದು ಈ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವು.

ಈ ದಶೇಂದ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸೇರಿವ ಪ್ರಾಣವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಜೀವನೋಂದಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಪುರುಷೇಚ ತಂ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಶ್ರುತಿಯು “ಪ್ರಾಣಸ್ತೇಜಸಿ” ಪ್ರಾಣವು ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದರೆ ಛೇತಸೂಕ್ಷ್ಮ, ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇವಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯದೊಂದಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಶ್ರೀ ದೇಶಿಕೋಕ್ತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಯಿತಲ್ಲಾ ಎಂದರೆ ಹಾಗಲ್ಲವು ಏಕೆಂದರೆ ಬೃಹದಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ “ಏನ ಮೇವೇಮಮಾತ್ಮಾನ ಮನ್ನಕಾಲೇ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಾಣಾ ಅಭಿಸಮಾಯಂತಿ, ತಮುತ್ಕ್ರಾಮಂತಂ ಪ್ರಾಣೋನುತ್ಕ್ರಾಮತಿ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಪಂಚಪ್ರಾಣವೂ ಬೇವಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ, ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವಾಗ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಅರ್ಥ ಹೇಳಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯಕವಾದುದರಿಂದ ವ್ಯಾಸನುಹರ್ಷಿಯು, “ಸೋಧ್ಯಕ್ಷೇ ತದುವಗಮಾದಿಭ್ಯಃ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರ

ದಿಂದ ಸೇವಾಂಧ್ರಿಯುಗೇರ ಸೇರಿದ ಮನೋವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಾಣವು, ಅಧ್ಯಕ್ಷೇ ಕರಣಾದಿವೇ - ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಯಜಮಾನನಾದ ಜೀವಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿತು. ಶ್ರೀ ದೇಶಿಕರವರು ಈ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಶ್ರುತಿಯನ್ನೂ ಈ ವ್ಯಾಸಸೂತ್ರವನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಿ “ಪುರುಷೇಚ ತಂ ಘಟಿಯಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿದುದೇನೋ ಎಂಬುದೇ ಅದರ ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಶ್ರುತಿಯ ವಾಕ್ಯವಾದ “ಪ್ರಾಣಸ್ತೇಜಸಿ” ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವಿರೋಧಾರ್ಥವು ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣವೂ ಜೀವನನ್ನು ಹೊಂದಿ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕೇನೂ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲವು ಹೇಗೆಂದರೆ ಯಮುನಾ ನದಿಯು ಗಂಗೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೂ ಯಮುನಾ ನದಿಯು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆಂಬ ವಾಕ್ಯವೂ ಹೇಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಎಂದು ಶ್ರೀ ಯತಿವರ್ಯರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವೇ ಜೀವನಿರ್ಮಾಣ ಕ್ರಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವದರಿಂದ ತೇಜಶ್ಚ ಬುದಿಂದ ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮವು ಜೀವನಿಗೆ ಶರೀರವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ ತೀರಲು ಹೊರಟು ಘಟಿಯಂ ಭೂತೇಷ್ಟೇನಂ ಎಂಬುದರಿಂದ, ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣನೆಂದಿಗೆ ಸೇರಿದ ಜೀವಾತ್ಮನು ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇವ ಒಲ್ಲದವ ಪಂಚಭೂತಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಾನೆಂದು, ಬೋಧಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನೇ ವ್ಯಾಸಸೂತ್ರವಾದ “ಭೂತೇಷು ತಚ್ಚುತೇಃ” ಎಂಬುದು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಛಾಂದೋಗ್ಯದ ತೇಜಶ್ಚ ಬುದ್ಧವು ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬೋಧಿಸುವದಲ್ಲವು, ಅದು ಪೃಥವೀ ಅಪ್ತೇ ಜೋವಾಯ್ವಾದಿ ಸರ್ವಭೂತಗಳಿಗೆ ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಹಾಗೆಯೇ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಶ್ರುತಿಯಿರುವದರಿಂದ ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ಶರೀರವಾಗಿ ಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಸೇರಿದ ಜೀವಾತ್ಮನು ಆ ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಸೇರುವನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. “ಅಧಿಷ್ಠಾನಂ ತಥಾ ಕರ್ಮ ಕರಣಂ ಚ ಪೃಥಗ್ವಿಧಂ” ಎಂಬ ಗೀತಾ ಶ್ಲೋಕಾನುಸಾರ ಮುಂದಿನ ಸಾಧಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅದ್ವಿತೀಯ ಧೂಮಾದಿ ಮಾರ್ಗ ಗತಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಕರಣವನ್ನೂ, ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾದ ಭೂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನೂ ಈ ಕರ್ಮವಾದ ಜೀವಾತ್ಮನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆಂಬ ಭಾವವು

ಅಲ್ಲಿಂದ ಈ ಜೀವಾತ್ಮನು ಪರೀಚಿತ ಆತ್ಮನಿ - ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ತನ್ನ ಜ್ಞಾನ ಸರೋತ್ಪರನು, ಘಟಿಯಂ - ಸೇರಿಸುವನೆಂದುಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಛಾಂದೋಗ್ಯವೂ ಹಾಗೆಯೇ “ತೇಜಃ ಪರಸ್ಯಾಂ ದೇವತಾಯಾಂ” ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ

ಸೇರಿದ ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮವು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ, ತೇಜಸ್ಸೊಂದಕ್ಕೇ ಶರೀರವಾಗಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿಶದೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಜೀವಾತ್ಮನ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ಕೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೋಗಿ ಸೇರುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರಕನಾದ ಜೀವನೇ ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಹೀಗೆ ಜೀವಾತ್ಮನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದುದು ಸ್ವರೂಪೈಕ್ಯರೂಪಲಯವೋ ಇಲ್ಲವೇ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸಂಪತ್ತಿಯೋ, ಎಂಬ ಸಂದೇಹದಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತಿ ಮಾತ್ರವೇ ಎಂದು “ಅವಿಭಾಗೋ ವಚನಾತ್” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ವಾಚ್ಯನಸಿ ಸಂಪದ್ಯತೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಭಾಗವಿಲ್ಲದಹಾಗೆ ಇರುವಿಕೆಯು ; ಏಕೆಂದರೆ ವಚನಾತ್ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪದ್ಯತೇ ಎಂಬ ಅನುಷಂಗ ವಚನವಿರುವದರಿಂದ ಲೀನವೆಂಬರ್ಥವಲ್ಲವು. ಹೀಗೆ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನು ಎಂಬರ್ಥವಲ್ಲವು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಪ್ರಪಂಚನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಾಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ಇದು ಪ್ರಪಂಚ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಪಂಚ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಾಕ್ಯವೆಂದು “ಸಮಾನಾಚಾ ಸ್ಯತ್ಯುಪಕ್ರಮಾತ್” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ “ಸ್ವವಿದವಿದುಷೋರಿತ್ಥಂ ಸಾಧಾರಣೇ ಸರಣೇರ್ಮುಖೇ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಪದೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಸ್ಯತ್ಯುಪಕ್ರಮಾತ್, ಸ್ಯತಿ ಎಂದರೆ ಗಮನವು, ಅದುದರಿಂದ ಅರ್ಚರಾದಿ ಗಮನವು ಪ್ರಪಂಚನಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವವರೆಗೂ, ಪ್ರಪಂಚನಿಗೂ ಪ್ರಪಂಚನಲ್ಲದವನಿಗೂ, ಸಮಾನಾಚಾ - ಸಮಾನವಾದುದೇ.

ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಮನಃ ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದ ಜೀವನು ಭೂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ನಂತರ, “ನಯತಿ ಪರತೋ ನಾಡೀಭೇದೈ ರ್ಯಭೋಚೇತ ಮೀಶ್ವರಃ” ಆತನನ್ನು ಸರೋತ್ತರನು ಈತನ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಾಡೀಭೇದಗಳ ಮೂಲಕ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು “ಶತಂಚೈಕಾಚ ಹೃದಯಸ್ಯ ನಾಡ್ಯಸ್ತಾಸಾಂ ಮೂರ್ಧಾ ನಮಭಿನಿಷ್ಪುತ್ಯೈಕಾ | ತಯೋರ್ದ್ವಮಾಯನ್ನಮೃತ ತತ್ಪ್ರಮೇತಿ ವಿಷ್ವಜ್ಜನ್ಯಾ ಉತ್ಕ್ರಮಣೇ ಭವನ್ತಿ ||” (ಕಠ. ೨. ೬. ೧೬) ಎಂಬ ಕಠಶ್ರುತಿಯು. ಹೃದಯದ ಮುಖ್ಯನಾಡಿಗಳು ನೂರೊಂದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಒಂಧಾದ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡೀ ಮೂಲಕ

ನಿರ್ಮಾಣಸ್ಯ ವಿಳಂಬಾವಿಳಂಬ ಹೇತವಃ

ಇಪ್ಪಡಿ (೧) "ಲೋಕವಿಕ್ರಾಂತ ಚರಣಾ ಕರಣಂತೇವ್ರಜಂ ವಿಭೋ"

ನಾಗಿ ಉದ್ಭವಗತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೊರಟು ಅರ್ಚರಾದಿ ಮಾರ್ಗ ಮೂಲಕ ಹೋಗುವನಾಗಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಇತರ ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋಗಿರುವ ನೂರು ನಾಡಿಗಳು ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ಸಂಸಾರ ಹೊಂದಲು ಕಾರಣವಾದ ಉತ್ಕ್ರಮಣಗಳಿಗೆ ಧೂಮಾದಿ ಮಾರ್ಗ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ, ಎಂದರೆ ಇತರ ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಉತ್ಕ್ರಮಣ ಉಂಟಾದವರಿಗೆ ಧೂಮಾದಿ ಮಾರ್ಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಭಾವವು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ, ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಾಣನಲ್ಲೂ, ಪ್ರಾಣವು ಆತ್ಮನಲ್ಲೂ, ಆತ್ಮವು ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮದಲ್ಲೂ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿದ ಆತ್ಮಾಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೂ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವದರಿಂದ, ಇವೆಲ್ಲಾ ತುಂಬಾ ಕಾಲವಿಳಂಬದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಉತ್ಕ್ರಮಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲಾ ಬಹು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಝಟಿತಿ ಘಟಿಯಾ ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಇಷ್ಟು ಶಾಸ್ತ್ರಪಜ್ಞಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟವರಾಗಿ ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಅರ್ಚರಾದಿ ಧೂಮಾದಿ ಗತಿಗಳಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಪ್ರಪನ್ನ ಅಪ್ರಪನ್ನ ರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಉತ್ಕ್ರಮಣ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲುಂಟಾಗುವ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮವು, ಯಾವಾಗ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಥಮತಃ ಚರ್ಚಿಸುವರಾಗಿ, ಎಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಇದು ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಎಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ವಿಳಂಬದಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಚರ್ಚಿಸಿ, ಆ ವಿಳಂಬಾವಿಳಂಬಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಅಪರಾಧಪರಿಹಾರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ಪುನಃ ಜ್ಞಾಪಕ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಪನ್ನನ ನಿರ್ಮಾಣದ ವಿಳಂಬಾವಿಳಂಬಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು.

ನೊಂದಲು ನಿರ್ಮಾಣವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದವರು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಅವರು ಸರ್ವೇ ಶ್ವರನಿಗೆ ಪರಮಪ್ರಿಯರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಪ್ಪಡಿ - ಈ

(೧) ಜಿತಂತಾ ಸ್ತೋತ್ರವು.

ಎನ್ರಿವರ್ ಕಾಲ್ಪಿಪಿಡಿಕ್ಕ, (೨) “ಹಸ್ತವಲಂಬನೋ ಹೈಕೋ ಭಕ್ತಿ
ಕ್ರೇತೋ ಜನಾರ್ದನಃ” ಎಜ್ಞರಪಡಿಯೇ ಇವನೈ ಕೈಪಿಡಿತ್ತು (೩)
“ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಸ್ವರೇಷಾಂ” ಎಜ್ಞರಪಡಿಯೇ, ಉಭಯ ವಿಭೂತಿ
ನಾಥನಾನ ಸರ್ವೇಶ್ವರ ತಾನುಗನ್ನದೊರು ನಿಲತ್ತಿಲೆ ವೈಕ್ಯ, ಅಭಿಷಿಕ್ತೈ
ಯಾನ ಮಹಿಷಿಯೈಪೋಲೆ ಬಹುಮತ (ಮಾಯಾ ನಾಯಾತ್ಮ ಪರ
ಮೈಕಾಂತಿತ್ತುಕ್ಕು ಅನುರೂಪಮಾನ ವೃತ್ತಿಯೋಡೆ ಪೋರುಮಿಷ್ಟಾ

ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಪಾದಿಸಿದ ಹಾಗೆ, ಇದಕ್ಕೆ “ಪೋರು
ಮಿವ್ಯಧಿಕಾರೇ” ಎಂಬುವದೊಂದಿಗೆ ಅನ್ವಯವು, “ಹೇ ವಿಭೋ - ಓ
ಸ್ವಾಮಿಯೆ, ಲೋಕವಿಕ್ರಾಂತ ಚರಣಾ - ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾವತಾರಿಯಾಗಿ ಸರ್ವ
ಲೋಕವನ್ನೂ ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ಎರಡು ಪಾದಗಳನ್ನೂ, ಶರಣಂ - ಉಪಾಯವಾಗಿ,
ಅವ್ರಜಂ - ಹೊಂದಿದೆಯೆ” ಎನ್ನು - ಎಂಬ, ಇವಳ - ಈ ವೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಯು,
ಕಾಲ್ಪಿಪಿಡಿಕ್ಕ - ಕಾಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರೆ ಎಂದರೆ ಶರಣಾಗತನಾದರೆ,
“ಹಸ್ತವಲಂಬನೋಹಿ - ಕೈಹಿಡಿದು ಎತ್ತುವನಾದವೋ, ಏಕೇ - ಒಬ್ಬನಾದ,
“ಭಕ್ತಿಕ್ರೇತಃ - ಭಕ್ತಿಗೆ ಪಾರಲ್ಪಟ್ಟವನಾದ, ಎಂದರೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವಾಧೀನ
ನಾಗುವ, ಜನಾರ್ದನಃ - ಮಹಾ ವಿಷ್ಣುವು, (ಈತನು ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚೇತನ
ರನ್ನ ಪೀಡಿಸುವನು, ಎಂದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವಹಾಗೆ ಮಾಡು
ವನು, ಅವರಿಂದ ಜನಾರ್ದನನೆಂದು ಹೆಸರು)” ಎಜ್ಞರಪಡಿಯೇ ಎಂದು ಹೇಳಿ
ರುವ ಹಾಗೆ, ಇವನೈ ಕೈಪಿಡಿತ್ತು - ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಎತ್ತಿ,
“ಸರ್ವೇಷಾಂ - ಸಮಸ್ತರಿಗೂ, ರಾಜಾಧಿರಾಜಃ - ರಾಜರುಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ರಾಜ
ನಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಉಭಯ ವಿಭೂತಿನಾಥ
ನಾನ - ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಲಯಗಳಿಗೆ ವಶವಾದ ಲೀಲಾವಿಭೂತಿಯೂ, ಹಾಗೆ ವಶವಾಗದ
ನಿತ್ಯವಾದ ನಿತ್ಯವಿಭೂತಿಯೂ ಇವೆಡೆಕ್ಕೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಣವಾದ
ಸರ್ವೇಶ್ವರನು, ತಾನುಗನ್ನದೊರು ನಿಲತ್ತಿಲೆ - ತಾನು ಅತ್ಯಂತಾಧಿರಾನದಿಂದ
ತನುಷ್ಠಪಟ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ವೈಕ್ಯ - ಇಡಲು, ಅಭಿಷಿಕ್ತೈಯಾನ ಮಹಿಷಿಯೈ
ಪೋಲೆ - ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪಟ್ಟಿ ಮಹಿಷಿಯು, ಬಕರತ
ನಾಯಾ - ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ, ತನ್ನ ಪರಮೈಕಾಂತಿತ್ತುಕ್ಕು
ಅನುರೂಪಮಾನ ವೃತ್ತಿಯೋಡೆ - ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಗಳ ನಿಷ್ಠಾ ಇನ್ಯಾವದನ್ನೂ

ಅಪೇಕ್ಷಿಸದಿರುವ ತನ್ನ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಅನುಷ್ಠಾನದೊಂದಿಗೆ, ಇವ್ವ
ಧಿಕಾರೀ - ಈ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ ಪ್ರಪನ್ನನು, ಪೋರುಮ್ - ಪರಿಸ್ಥಿತಕ್ಕದ್ದು.
ಕೃತಕೃತ್ಯನು ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಎಂಟು ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ
ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಜ್ಞಾಪಕ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಕಾಲ್ಪಿ
ಸಿಡಿಕ್ಕೆ ಎಂಬುವದರಿಂದ ಸಾಜ್ಜಪ್ರವದನಾಧಿಕಾರಾರ್ಥವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು.
ಇವನ್ನೈ ಕೈಸಿಡಿತ್ತು ಎಂಬುವದರಿಂದ ರಕ್ಷ್ಯವಸ್ತುವೆಂದು ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಸ್ವೀಕರ
ಿಸಿದನೆಂಬರ್ಥವು ತೋರಿಬರುವದರಿಂದ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಧಿಕಾರಾರ್ಥವು ಬೋಧಿಸಲ್ಪ
ಟ್ಟಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಲೋಕವಿಕ್ರಾಂತ ಚರಣಾ ಎಂಬುವದರಿಂದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ನಿರ್ಣೇ
ತುಕ ಕೃಪೆಯೂ, ಆತನು ಸರ್ವಲೋಕ ಶರಣ್ಯನೆಂಬುವದೂ, ಸರ್ವರೂ ತನ್ನನ್ನು
ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಕುತೂಹಲವೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ವಿಭೋ
ಎಂಬುವ ಸಂಬೋಧನೆಯಿಂದ ಆತನು ಸ್ವಾಮಿ, ನಾವು ಆತನಿಗೆ ಸ್ವಂ, ಆತನಿಗೆ
ಶೇಷಭೂತರು ಎಂಬುದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಹಸ್ತಾ ವಲಂಬನ ಎಂಬುವ ಪ್ರಯೋಗ
ದಿಂದ, ಮಗ್ನಾ ನಾಂ ಭವಿನಾಂ ಭವಾರ್ಥವಸಮುತ್ಪಾದಾಯ ನಾರಾಯಣಃ,
ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲಾ, ಇವರು ನನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ
ದವರಾದುದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಎತ್ತುವದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸು
ವವನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅದೇನು ಹಾಗೆ ಎಂದರೆ ಆತನು ಭಕ್ತಿಕ್ರೀತಃ -
ಭಕ್ತಿಗೆ ಮಾರಲ್ಪಟ್ಟವನು, ವಶ್ಯನು, ಭಕ್ತಪರಾಧೀನನೆಂಬ ಭಾವವು. ಇಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಕೈ
ಹಿಡಿದು ಎತ್ತುವನು “ಏಕಃ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಜನಾರ್ದನನಾದ ಶ್ರೀಮ
ನ್ನಾರಾಯಣನಲ್ಲದೆ ಇತರರಿಗೆ ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು; ಬ್ರಹ್ಮ
ರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿಗಳಾಶ್ರಯವು ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಸುತರಾಂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವೂ
ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಕೈಸಿಡಿತ್ತು ಎಂಬುವದರಿಂದ ಆತನೇ ಪುರುಷಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ
ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಪುರುಷನಾಗಿ, “ಸ್ತ್ರೀಸ್ತ್ರಾಯಮಿತರತ್” ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಗೆ
ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯಾದುದರಿಂದ, ಈ ಚೇತನನ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನು ಮಾಡಿ,
ಪತಿಯು ಪಾರತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅಬಲಿಯಾದ ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯನ್ನು
ರಕ್ಷಿಸುವ ತೆರದಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂಬ ಭಾವವು ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. “ಪ್ರಿಯೋ ಹಿ
ಜ್ಞಾನಿನೋತ್ಕರ್ಷ ಮಹಂ ಸಚಿ ಮಮ ಪ್ರಿಯಃ” (ಗೀ. ೭ ೧೭.) ನಾನು
ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನು, ಆತನಾದರೋ ನನಗೂ ಪ್ರಿಯನು ಎಂದು ಶ್ರೀ
ಕೃಷ್ಣನೇ ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಮುಂದೆ ಅಭಿಷಿಕ್ತಿಯಾನ ಮಹಿ
ಷಿಯೈಪ್ಪೋಲಿ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಪತಿವ್ರತೆಯು ಹೇಗೆ
ಐತಿಗೆ ವಿಧೇಯಳಾಗಿ, ಪರಮಪಾರತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿ, ಆತನೇ ಪರಮಗತಿ

ಯಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, ತದೇಕಚಿತ್ತಳಾಗಿ, ತದೇಕಭೋಗ್ಯಳಾಗಿ, ಪತಿ ಕೈಂಕರ್ಯವೇ ಸರ್ವಸಂಪತ್ತೆಂದು ಭಾವಿಸುವಳೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಪನ್ನನೂ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾದರಲ್ಲೂ ಪರಮಪಾರತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದವನಾಗಿ, ತದನನ್ಯಗತಿಕನಾಗಿ, ತದೇಕಚಿತ್ತನಾಗಿ, ತದೇಕ ಭೋಗ್ಯನಾಗಿ, ಸದಾ ತತ್ಕೈಂಕರ್ಯನಿರತನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೆಂಬುದು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇದರಿಂದ ಸ್ವನಿಷ್ಠಾಭಿಜ್ಞಾನ, ಉತ್ತರ ಕೃತ್ಯಾಧಿಕಾರಗಳ ಅರ್ಥವು ವ್ಯಕ್ತವು. ತಾನುಗನ್ನದೊರುನಿಲತ್ತಿಲೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಿಲತಬ್ಬವು ಸ್ಥಾನವಿಶೇಷಕ್ಕೂ ಅರ್ಥವಾಗುವದರಿಂದ ದೇವತಾಂತರ ಸಂಬಂಧಗಳಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸದೆ ತನಗಭಿಮತವಾಗಿರುವ ಭಗವದ್ಭಾಗವತ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯ ವಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ “ವೃತ್ತಿಂ ಕಲ್ಪಿತವಾ ಪ್ರಭುಃ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವನೆಂಬ ಸ್ಥಾನವಿಶೇಷಾಧಿಕಾರಾರ್ಥವು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಉಭಯವಿಭೂತಿನಾಥನೆಂದು ಏಕೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟು ನೆಂದರೆ, ಈ ಲೋಕವೂ, ದಿವ್ಯವೈಕುಂಠವೂ, ಎರಡೂ ಆತನ ವಿಭೂತಿಗಳೇಯಾದುದರಿಂದಲೂ ಈತನು ಪರತಂತ್ರನಾಗಿ, ಆತನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾದುದರಿಂದಲೂ ಈತನನ್ನು ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಎಲ್ಲಿ ಇಡಲಿಷ್ಟವೋ ಅಲ್ಲಿ ಇಡಬಹುದು. ಐಹಿಕದಲ್ಲಿ ಜಹಾಸೆಯುಳ್ಳವನಿಗೆ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ಲಭಿಸುವ ಆನಂದ ಕೈಂಕರ್ಯಾದಿಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಲಭಿಸುತ್ತವೆಯಾದುದರಿಂದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವುಕಾಲವಿಟ್ಟರೆ ಅದೂ ಈತನಿಗೆ ಸಮ್ಮತವೇ ಸರಿ ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈತನು “ಭಾವೋ ನಾನ್ಯತ್ರಗಚ್ಛತಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಅಜ್ಞಾನವತಾರಿಯಾದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿನ ವಾಸಕ್ಕೂ ದಿವ್ಯ ವೈಕುಂಠ ವಾಸಕ್ಕೂ ಏನೊಂದೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾಮ್ಯಭಿಮತಾನುಸಾರವಿರಲು ಸಮ್ಮತಿಸುವನೆಂಬ ಭಾವವು. ಬಹುಮತನಾಯ್ ಎಂಬುದರಿಂದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈತನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂದೂ ಬುದ್ಧಿಪೂರೋತ್ತರಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಆತನ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಕೂಡದೆಂದು ಅಪರಾಧಪರಿಹಾರಾಧಿಕಾರಾರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಇತರರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈತನನ್ನು ಬಹುಮಾನಿಸುವನು ಯುಕ್ತವಾದುದೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಬಹುಮತನಾಯ್ ಎಂಬುವದರಿಂದ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ತ ಪರಮೈಕಾಂತಿತ್ವಕ್ಕೂ ಅನುರೂಪನಾನ ವೃತ್ತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ, ಆ ವೃತ್ತಿಯು ಅಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾ ಕೈಂಕರ್ಯಗಳಾಗುವದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನಿಯಮನಾಧಿಕಾರಾರ್ಥವೂ, ಮತ್ತು ಭಗವತ್ಕೈಂಕರ್ಯವೂ ತತ್ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯಾದ ಭಾಗವತ ಕೈಂಕರ್ಯವೂ ಮತ್ತು ಅವರುಗಳ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯ ಸಂಪಾದನೆಯೂ ಆಗು

ಕಾರೀ. ಇಪ್ಪದಿಪ್ಪಟ್ಟಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಲೇ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ದುಷ್ಕೃತ ವಿಶೇಷ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಾಲೇ ವರುಮ್ ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳೆನ್ನ, ಅವೈಯಡಿ ಯಾಕೆ ವರುಮ್ ಅಪಚಾರಜ್ಞೆನ್ನ, ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರ ರುಚಿಯೆನ್ನ, ಅದಡಿಯಾಗ ಸಂಭಾವಿತಮಾನ ದೇವತಾಂತರ ಸ್ವರ್ತಮೆನ್ನ, ಬುದ್ಧಿ

ವದರಿಂದ ಪುರುಷಾರ್ಥಕಾಷ್ಠಾಧಿಕಾರದಧಿಪ್ರಾಯವೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಈ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ ಪ್ರಸನ್ನನು ದೇಹಾವಸಾನದವರೆಗೂ ವರ್ತಿಸ ತಕ್ಕದ್ದೆಂದುವದೇಶಿಸಿದರು.

ಈ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾದ ಪ್ರಸನ್ನರು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲೇನೋ ಇರ ತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಪಾಪವಿಶೇಷವು ಕೆಲವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಕೆಲವು ವೈಪರೀತ್ಯಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆಂದೂ, ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ ಕೆಲವು ಸುಕೃತಾದಿ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅಂತಹ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳುಂಟಾಗದೇ ಇರುವದರಿಂದ, ಮೊದಲನೆಯ ವರಿಗೆ ನಿರ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ವಿಳಂಬವೂ, ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಅವಿಳಂಬವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತ ದೆಂದುವದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ವಿಳಂಬವುಂಟೆಂದು ಹೇಳತಲ್ಲ, ಆ ವಿಳಂಬ ವೇನು ಕಲ್ಪಾಂತಪರ್ಯಂತವೇ ? ಜನ್ಮಾಂತ ಪರ್ಯಂತವೇ ? ಕೆಲವರಿಗೆ ವಿಳಂಬ ವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತಲ್ಲ, ಅದೇನು ಉತ್ತರ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ? ಅಥವಾ ಶರೀರಾ ವಸಾನದಲ್ಲಿಯೇ ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಪ್ಪದಿಪ್ಪಟ್ಟಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಲೇ - ಇಂತಹ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾರಬ್ಧ ದುಷ್ಕೃತ ವಿಶೇಷ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಾಲೇ - ಪ್ರಾರಬ್ಧವು ಅಭ್ಯುಪಗತ, ಅನಭ್ಯುಪಗತವೆಂದು ಎರಡು ವಿಧವೆಂಬದಾಗಿ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅನ ಭ್ಯುಪಗತವು ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಬ್ಧವೆಂದರೆ ಅಭ್ಯುಪಗತ ಪ್ರಾರಬ್ಧವು, ಆದರೆ, ದುಷ್ಕೃತ ವಿಶೇಷ - ಪಾಪಾಂತದ, ವೈಚಿತ್ರ್ಯ ಯಾಲೇ - ವಿಚಿತ್ರತೆಯಿಂದ, ವಿಜಾತೀಯವಾದುದೆಂಬ ಭಾವವು, ವರುಮ್ - ಉಂಟಾಗುವ, ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳೇನು, ಅವೈಯಡಿಯಾಗ - ಆ ಅಹಂ ಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ, ವರುಮ್ ಅಪಚಾರಜ್ಞೆನ್ನ - ಉಂಟಾ ಗುವ ಭಗವದ್ಭಾಗವತ ಅಪಚಾರಗಳೇನು, ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರ ರುಚಿಯೆನ್ನ - ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಾದ ಅರ್ಥ ಕಾಮಗಳ ರೂಪವಾದ ಐಹಿಕಪ್ರಯೋಜನ ಗಳಲ್ಲಿ ಆಶೆ ಏನು, ಅದಡಿಯಾಕೆ ಸಂಭಾವಿತಮಾನ ದೇವತಾಂತರ ಪೈರ್ಮ ಮೆನ್ನ - ಆ ಐಹಿಕ ಪ್ರಯೋಜನದ ಆಶೆ ಮೂಲಕ ಉಂಟಾಗುವ ಅನ್ಯದೇವತಾ

ದೌರ್ಬಲ್ಯಮೆನ್ನ, ಅದಡಿಯಾಗ ವರುಮ್ ಉಪಾಯಾಂತರ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆ ಯೆನ್ನ, ಇವೈಪರೀತ್ಯಮ್ ಪಿರನ್ನವರ್‌ಗಳುಕ್ಕುಮ್, ಇವೈ ಪಿರಿನಾದೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಸುಕೃತ ವಿಶೇಷತ್ತಾಲುಮ್, ಪೂರೈಪ್ರಪತ್ತಿಯಿಲ್ ಫಲಸಂಜ್ಞೆ ವಿಶೇಷತ್ತಾಲುಮ್, ಭಿದ್ರಮಿಲ್ಲಾದ ಕೈಜ್ಜುರೈತ್ತಿಲೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರಾಯ್ ಪೋನ್ನವರ್‌ಗಳುಕ್ಕುಮ್, ಸಂಸಾರತ್ತಿಲ್ ನಿನ್ನುಮ್ ನಿರ್ಮಾಣತ್ತುಕ್ಕು ವಿಳಂಬಾ ವಿಳಂಬಜ್ಞೆಲಿ ನಿಲೈ ಇರುಕ್ಕುಮ್‌ಪಡಿ, ಎಜ್ಜಿನೇ ಎನ್ನಿಲ್.

ಸಂಬಂಧವೇನು, ಸ್ವರೈವೆಂದು ಹೇಳುವದರಿಂದ ಅನ್ಯದೇವತಾಸ್ವೈಕೈ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಕೂಡದೆಂಬ ಭಾವವು ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ, ಬುದ್ಧಿದೌರ್ಬಲ್ಯ ಮೆನ್ನ - ವಿಶ್ವಾಸ ಕಮ್ಮಿಯಾಗೋಣವೇನು, ಅದಡಿಯಾಗ ವರುಮ್ ಉಪಾಯಾಂತರ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆಯೆನ್ನ - ಪ್ರಪದನವು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸವು ಯಾವಾಗ ಕಮ್ಮಿಯಾಯಿತೋ ತನ್ನೂಲಕವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವೆಂದರೆ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೇನು, ಇವೈಪರೀತ್ಯಮ್ ಪಿರನ್ನವರ್‌ಗಳುಕ್ಕುಮ್ - ಇಂತಹ ಅಪರಾಧ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಉಂಟಾದವರಿಗೆ, ಸಂಸಾರತ್ತಿಲ್ ನಿನ್ನುಮ್ ನಿರ್ಮಾಣತ್ತುಕ್ಕು ವಿಳಂಬತ್ತಿಲ್ ನಿಲೈ ಯಿರುಕ್ಕುಂಪಡಿ - ಎಂಬುದೊಂದಿಗೆ ಅನ್ವಯವು, ಈ ಜನ್ಮದಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ವಿಳಂಬಾವಿಳಂಬ ಉಂಟಾಗುವದರ ಪ್ರಕಾರವೂ, ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಯಾರಿಗೆ ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:—ಇವೈ ಪಿರಿನಾದೆ - ಈ ಅಹಂಕಾರ ಮವ.ಕಾರಗಳೂ, ಅಪಚಾರಗಳೂ, ಐಹಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಮತೆಯೂ, ದೇವತಾಂತರ ಭಜನವೂ, ಬುದ್ಧಿದೌರ್ಬಲ್ಯವೂ, ಉಪಾಯಾಂತರ ಸರಿಗ್ರಹವೂ, ಇವುಗಳು ಯಾವುವೂ ಉಂಟಾಗದೆ, ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಸುಕೃತ ವಿಶೇಷದಿಂದ, ಪೂರ್ವಪ್ರಪತ್ತಿಯಿಲ್ - ಮೊದಲು ಪ್ರಪತ್ಯನುಷ್ಠಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲೇ, ಫಲಸಂಜ್ಞೆ ವಿಶೇಷತ್ತಾಲುಮ್ - ಬುದ್ಧಿವೋರೋತ್ತರಾಘಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಪಾಪಾಂತರವೂ ನಷ್ಟವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಫಲಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸಜ್ಜಲ್ಯ ವಿಶೇಷದಿಂದ, ಭಿದ್ರಮಿಲ್ಲಾದ ಕೈಜ್ಜುರೈತ್ತಿಲೆ - ಉಪಚಾರಾಪದೇಶೇನ ಕೃತಾನೆಹರಹರ್ಮಯಾ । ಅಪಚಾರಾನಿರ್ಮಾಣ ಸರ್ವಾತ್ಮಮಸ್ತವುರುಷೋತ್ತಮ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರುವ ಹಾಗೆ ಅಪಚಾರಗಳಲ್ಲದ ಕೈಜ್ಜುರೈತ್ತಿಲೆ, ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರಾಯ್ - ದೃಢಾಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ, ಪೋನ್ನವರ್‌ಗಳುಕ್ಕುಮ್ - ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ, ಸಂಸಾರತ್ತಿಲ್ ನಿನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣತ್ತುಕ್ಕು - ಈ ಜನ್ಮ

ದಿಂದ ನಿರ್ಯಾಣಕ್ಕೆ, ಅವಿಳಂಬಜ್ಞಳಿಲ್ ನಿಲೈ ಯಿರುಕ್ಕಂಪಡಿ - ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲ ದಿರುವದರ ಪ್ರಕಾರವೂ, ಎಜ್ಜನೇ ಎನ್ನಿಲ್ - ಹೇಗೆಂದರೆ, ಮುಂದೆ ಹೇಳು ತ್ತಾರೆ.

“ತಾವದಾರ್ತಿ ಸ್ತಥಾ ವಾಂಛಾ ತಾವನ್ನೋಹಃ ತಥಾ ಸುಖಂ ।
ಯಾವನ್ನಯಾತಿ ಶರಣಂ ತ್ವಾಮಶೇಷಾಘನಾಶನಂ ॥” ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣ
ದಲ್ಲಿ ಶರಣ ಹೊಂದಿದ ಒಡನೆಯೇ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಎಂದು ತೋರಬಹುದು.
(ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಲಳಂನೆಯ ಪುಟ ನೋಡಿ) “ತನೂಕೃತ್ಯಾ
ಖಿಲಂ ಸಾಪಂ ಮಾಮಾವೋತಿ ಸರತ್ಯನೈಃ । ಅಥೋಪಾಯ ಪ್ರಸ
ಕ್ತೋಪಿ ಭುಕ್ತ್ವಾ ಭೋಗಾನನಾಮಯರ್ಥಾ । ಅನ್ತೇ ವಿರಕ್ತಿ ಮಾಸಾದ್ಯ
ವಿಶತೇ ವೈಷ್ಣವಂ ಪದಂ ॥” ಎಂಬುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವು ತೋರಿಬರು
ತ್ತದೆ. (೧೫೩ನೆಯ ಪುಟ ನೋಡಿ) ಹೀಗೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ವಿಳಂಬಾವಿಳಂಬ
ಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಸರಿಯಾದಭಿಪ್ರಾಯಗಳೇ
ನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವರಾಗಿ ಈ ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯಮೂಲಕವಾಗಿ, ಹೀಗೆ ಪ್ರಪತ್ಯ
ನುಷ್ಠಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ನಿರ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ವಿಳಂಬ ಉಂಟೆಂದೂ, ಯಾರಿಗೆ ವಿಳಂಬ
ವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾರಬ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ದುಷ್ಕೃತವಿಶೇಷ
ವುಂಟು. ಕೆಲವರಿಗೆ ಸುಕೃತವಿಶೇಷವುಂಟು ದುಷ್ಕೃತವಿಶೇಷವಿದ್ದವರು, ಈ
ದುಷ್ಕೃತವು ಬುದ್ಧಿವೂರ್ದೋತ್ತರಾಘಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡದ ಹಾಗೆ, ಪ್ರಪದನಕಾಲ
ದಲ್ಲೇ ದುಷ್ಕೃತನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಸಜ್ಜಿಲ್ಪಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಅನುಷ್ಠಿ
ಸದೇ ಇದ್ದವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವೂರ್ದೋತ್ತರಾಘಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಕ್ರಮವನ್ನು
ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲು ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳೂ, ತನ್ಮೂಲಕ ಭಗವ
ದ್ಭಾಗವತಾಪಚಾರಗಳೂ, ಐಹಿಕಾಸಕ್ತಿಗಳೂ, ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಅನ್ಯದೇವತಾ
ಭಜನವೂ, ಮಹಾವಿಶ್ವಾಸನಾಶವೂ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಅನ್ಯೋಪಾಯಾವಲಂಬ
ನವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಂತಹ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ದುಷ್ಕೃ
ತವಿರುವಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ವಿಳಂಬವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂಬ
ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಮೊದಲು ಪ್ರಪದನ ಮಾಡುವಾಗಲೇ ಪ್ರಾರಬ್ಧ
ದುಷ್ಕೃತವಿನಾಶಕ್ಕೂ ಸಜ್ಜಿಲ್ಪಿಸಿದ್ದರಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಪ್ರಾರಬ್ಧದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಕೃತ
ವಿಲ್ಲದೆ ಸುಕೃತವೇ ಇರುವವರಿಗಾಗಲಿ, ಇಂತಹ ವಿಪರೀತಗಳು ಯಾವುವೂ
ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ವಿಳಂಬವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕೆಲವರಿಗೆ ವಿಳಂಬ ಉಂಟು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಆ ವಿಳಂಬವೇನು ಜನ್ಮಾಂ
ತರ ಕಲ್ಪಾಂತರ ಪರ್ಯಂತವೇ ? ಇಲ್ಲವೇ ಧೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲೇ ವಿಳಂಬವೇ ? ಎಂಬ

ವಿಳಂಬ ಹೇತುಭೂತ ವೈಪರೀತ್ಯಾನಾಂ ಪರಿಹಾರಕ್ರಮಃ

ಇ(ಅ)ವ್ವಿಡತ್ತಿಲವರ್ಗಳುಕ್ಕು ಚಾಂವ್ವಾದಿಗಳಕ್ಕು ಪ್ಪೋಲೆ ನಿಲೈನಿನ್ರ
ಆಹಜ್ಜಾರ ಮಮಕಾರಜ್ಜಳ್ ಪುಗಿರಾದು. ಅವಹಿತರಾಯ್ ನಡಪ್ಪಾ

ಪ್ರಶ್ನೆಯು ನ್ಯಾಯವಾದುದು. ಆದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವು ಈ ದೇಹಾವಸಾನಕ್ಕೇ ವಿಳಂ
ಬವೇ ವಿನಾ, ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಪದನಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಜನ್ಮಾಂತರ
ಗಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಅಪರಾಧಗಳ ಪರಿಹಾರ ಹೇಗೆ
ಎಂದು ಮುಂದೆ ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾ
ರವೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳ ಪರಿಹಾರ ಹೇಗೆ
ಎಂಬುವದನ್ನೂ ಸಹ ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದುದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲೈ
ನಿನ್ರ - ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರಭಿಪ್ರಾಯವು, ಆ ಕಾಲವಿಳಂಬವು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ
ಮತ್ತು ಆ ವಿಳಂಬ ಕಾರಣಗಳ ಪರಿಹಾರ ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂಥಾ
ದ್ದಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸುಕೃತಿಗಳಿಗೆ ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲವೆಂದರೆ, ಭರನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ
ಉತ್ತರ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ? ಅಥವಾ ದೇಹಾವಸಾನಾಂತರವೇ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು
ಯುಕ್ತವಾದುದು. ಅರ್ತನಾದರೆ ಒಡನೆಯೂ, ದೃಷ್ಟನಾದರೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಹಾಗೆ
ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲೂ ನಿರ್ಯಾಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಿಳಂಬಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ದೋಷಗಳ ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮವು.

ಮೊದಲು ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳ ಪರಿಹಾರವು ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ
ನಿರ್ಯಾಣಕಾಲದೊಳಗೇನೆ ಉಂಟಾಗುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ :—ಇವ್ವಿಡ
ತ್ತಿಲ್ - ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅವರ್ಗಳುಕ್ಕು - ಆ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ದುಷ್ಟತನಿರುವ
ಪ್ರಪನ್ನರಿಗೆ, ಚಾಂವ್ವಾದಿಗಳುಕ್ಕು ಪ್ಪೋಲೆ - ತಾನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಲ್ಲ
ವೆಂದೂ, ಈ ರೋಕವಲ್ಲದೆ ಬೇರೇ ಇನ್ನು ಸ್ವರ್ಗ ವೈಕುಂಠಾದಿಗಳು ಯಾವವೂ
ಇಲ್ಲವೆಂದೂ, ಹೇಳುವ ನಾಸ್ತಿಕರ ಹಾಗೆ, ನಿಲೈ ನಿನ್ರ - ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರ
ಪುಗಿರಾದು - ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸ
ನಾಸ್ತಿಕನಾದರೋ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವದರಿಂದ ಅಂಥಾ
ನಾಸ್ತಿಕ ಮಮಕಾರಗಳು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಹುದು. ಋಣಂ ಕೃತ್ವಾ

ರಿಡರುಮಾಪ್ಪೋಲೆ ಎಚ್ಚಿನ್ನು ನೊರುಕ್ಕಾಲ್ ವರುಮ್ ; ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಚ್ಚಿಳ್ ವಿವೇಕಾವಧಿಗಳಾಯ್ ಪಿನ್ನುತ್ತ ತೆಳಿವಾಲೇ ತೆಳಿನ್ನು ಪೋಮ್. ಅಪರಾಧಚ್ಚಿಳ್ ಪಿರಿನ್ನಾಲ್ ಕ್ಷಾಪಣಾವಧಿಯಾಯುಮ್, ಶಿಕ್ಷಾವಧಿಯಾಯುಮ್, ಕೋಲಿನ ಕಾಲತ್ತುಕ್ಕುಳ್ಳೇ ಅಪರಾಧ ನಿಸ್ತಾರಮ್ ಪಿರುಕ್ಕುಂಪಡಿ ಅಪರಾಧ ಪರಿಹಾರಾಧಿಕಾರತ್ತಿಲೇ ತೊನ್ನೋಮ್.

ಘೃತಂ ಪಿಬೇತ್ ಎಂಬುದು ಆತನ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾದುದರಿಂದ ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳು ಉಂಟು. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಪನ್ನನು ಸರ್ದೇಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಈತನಲ್ಲಿ ಅವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲಿಸಲಾರವೆಂಬ ಭಾವವು. ಈತನ ನಿರ್ಮಾಣಕಾಲದವರೆಗೂ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಾರವು ಎಕೆಂದರೆ ಭಗವದನುಗ್ರಹವಿರುವುದರಿಂದ ಅವು ನಿವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಇರಲಾರವೆಂಬುದು ಕಾಮುತಿಕ ನ್ಯಾಯಸಿದ್ಧವು ಅವಹಿತರಾಯ್ ನಡಪ್ಪಾರ್ - ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಏಡೆಯುವರು, ಹಾಗೆರೂಕತೆಯಿಂದ ಏಡೆಯುವ ರೆಂಬರ್ಥವು, ಇಡರುಮಾಪ್ಪೋಲೆ - ಎಡವುವ ಹಾಗೆ, ಎಚ್ಚಿನ್ನು ಒರಕ್ಕಾಲ್ - ಎಲ್ಲೋ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ವರುಮ್ - ಬರಬಹುದು. ಈ ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳು, ವಿವೇಕಾವಧಿಗಳಾಯ್ - ವಿವೇಕ ಹುಟ್ಟುವ ತನಕ ಇರುವವುಗಳಾಗಿ, ಪಿನ್ನುತ್ತ ತೆಳಿವಾಲೇ - ಆಮೇಲೆ ಉಂಟಾದ ತತ್ವಜ್ಞಾನದಿಂದ, ತೆಳಿನ್ನು ಪೋಮ್ - ನಾಶವಾಗಬಹುದು. ಅಪರಾಧಚ್ಚಿಳ್ ಪಿರಿನ್ನಾಲ್ - ಇಂತಹ ದೋಷಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ, ಕ್ಷಾಪಣಾವಧಿಯಾಯುಮ್ - ಕ್ಷಮಾಪಣೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನೇ ಅವಧಿಯಾಗಿ ಉಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಎಂದರೆ ಸರ್ದೇಶ್ವರನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಒಡನೆಯೇ ಈ ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರ ರೂಪ ದೋಷವು ತೊಲಗುತ್ತದೆಂಬ ಭಾವವು. ಶಿಕ್ಷಾವಧಿಯಾಯುಮ್ - ಹಾಗೆ ಅನುತಾಪಾದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಸರ್ದೇಶ್ವರನು ಕೊಡುವ ಅಲ್ಪಶಿಕ್ಷೆಯೇ ಅವಧಿಯಾಗಿಯೂ, ಎಂದರೆ ಹಾಗೆ ಅಲ್ಪಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಭವಿಸಿದ ಒಡನೆಯೇ ಅವು ತೊಲಗುತ್ತವೆಂಬ ಭಾವವು; ಕೋಲಿನ ಕಾಲತ್ತುಕ್ಕುಳ್ಳೇ - ದೇಹಾವಸಾನವಾದ ಒಡನೆಯೇ ಹೇಗೋ ತಾನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಕಾಲ ದೊಳಗೇನೇ, ಅಪರಾಧ ನಿಸ್ತಾರಮ್ ಪಿರುಕ್ಕುಮ್ಮಡಿ - ಈ ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರ ರೂಪದೋಷ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯುಂಟಾಗುವ ಕ್ರಮವನ್ನು, ಅಪರಾಧ ಪರಿಹಾರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ, ತೊನ್ನೋಮ್ - ಹೇಳಿದೆವು. ಪ್ರಾರಬ್ಧ ದುಷ್ಕೃತ

ಮೋಕ್ಷಮ್ ಪೆರುಗೈಕ್ಕು ಕಾಲವಿಶೇಷಮ್ ಕುರಿಯಾದೆ ಪ್ರಪನ್ನರಾನಾ ರೈ ಪ್ಪತ್ತ (೧) “ ಅಸಾಯಾ (ವಿರತಃ) ದ್ವಿರತಶ್ಚಕ್ಷನ್ಮಾಂಚೈವ ಶರಣಂ

ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಈ ಪ್ರಪನ್ನನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಚಾರ್ವಾಕನಿಗಾದರೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಹುದು. ಈ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗಾದರೆ ಭಗವದನುಗ್ರಹ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಇಂತಹ ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳು ಎಲ್ಲೋ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಉಂಟಾದರೂ ಶೀಘ್ರ ನಿವೃತ್ತಿಯುಂಟೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪರಿತಾಪ ಹುಟ್ಟಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮೂಲಕ ಕ್ಷಮಾಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಒಡನೆಯೇ ನಿವರ್ತಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆ ಕ್ಷಮಾಪಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸದಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಪಶಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ನಿವರ್ತಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲವಿದ್ದು ವಿವೇಕ ಉಂಟಾದ ಒಡನೆಯೇ ನಿವರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಈತನು ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಅಷ್ಟ ರೊಳಗೇ ಇನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆದುಹೋಗಿ ಪ್ರಪನ್ನನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನಿರಾಣವುಂಟಾಗಲು ಅಧ್ಯಂತರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಪನ್ನನು ಪ್ರಪತ್ತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಸತ್ಯವ್ರತನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಶರಣಾಗತಿ ಸಜ್ಜಲ್ಪಾನುಗುಣ ಆ ಸತ್ಯಸಜ್ಜಲ್ಪನು ನಡಿಸಿಕೊಡದೇ ಇರನು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಹಿಂದೆಯೇ ಅಪರಾಧ ಪರಿಹಾರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ನಿರಾಣಕಾಲದ ವಿಳಂಬಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು.

ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ವಿಳಂಬ ಉಂಟಾಗದಿದ್ದರೆ, “ಅಸಾಯಾ ವಿರತಃ” ಎಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮೀತಂತ್ರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬ ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲಾ, ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ಅದನ್ನು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದವನಿಗೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ವಿಳಂಬ ವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಿಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದರು. ಈ ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹಾಗೆ ಕಾಲವಿಶೇಷವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸದೆ ವ್ರತದನ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ವಿಳಂಬ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀತಂತ್ರ ಪ್ರಮಾಣವು ಅಂತಹ ಪ್ರಪನ್ನರನ್ನು ಕುರಿತದ್ದೆಂದೂ ಉಪದೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೋಕ್ಷಮ್ ಪೆರುಗೈಕ್ಕು - ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವ

ಗತಃ | ತನೂಕೃತ್ಯಾಖಿಲಂ ಸಾಪಂ ಮಾಮಾಪ್ನೋತಿ ನರತ್ಯನ್ಯಃ | ”
ಎನ್ನು ಶೋಲಗಿರದು.

ದಕ್ಕೆ, ಕಾಲವಿಕೇಷಂ ಕುರಿಯಾದೆ - ಇಂತಹ ಕಾಲವೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸದೆ, ಪ್ರಸನ್ನರಾನಾರ್ಯಪುತ್ರ-ಭರಣ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಕುರಿತು “ಅಪಾಯಾ ವಿರತಃ” ಎನ್ನು ಶೋಲಗಿರದು-ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—ಅಪಾಯಾ ವಿರತಃ ಎಂಬ ಪಾಠವಾದರೆ, ಮಾಂ ಶರಣಂಗಳೋಪಿ - ನನ್ನನ್ನು ಶರಣುಹೊಂದಿದರೂ ಕೂಡ, ಶತ್ವತ್ - ಶರಣುಹೊಂದಿದ ನಂತರ ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೂ, ಅಪಾಯ-ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅಪರಾಧಗಳಿಂದ, ಅವಿರತಶ್ಚೇತ್ - ಕೂಡಿದವನಾದರೆ, ಸ ನರಃ - ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು, ಅಖಿಲಂ ಸಾಪಂ ತನೂಕೃತ್ಯ-ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಆ ಸರ್ವಸಾಪವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವದರಿಂದ ಖ್ವೇಣವಾಗುವಹಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎಂದರೆ ನಾಶಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತನ್ಯಃ-ಕಾಲವಿಳಂಬದಿಂದ, ಮಾಮಾಪ್ನೋತಿ - ನನ್ನನ್ನು ಹೊಂದುವನು. “ಅಪಾಯಾದ್ವಿರತಃ” ಎಂಬ ಪಾಠವಾದರೆ, ಅಪಾಯಗಳಿಂದ ಎಂದರೆ ಅಪರಾಧಗಳಿಂದ, ವಿರತಸ್ಥಃ - ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ, ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವೆಂಬುದು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ, ಅಥವಾ ಇನ್ನೊಂದು ಜನ್ಮಘಂಟಾಗುವ ಹಾಗೂ ವಿಳಂಬವಾಗಬಹುದೋ ಎಂಬಂಶವು ಹೇಳಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲವು. ಸಾರಾಸ್ವಾದಿನಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೃವು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರ ರುಚಿಯು ನಶಿಸಿ ಹೋಗದೆ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಕಾಲನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಪ್ರಸದನ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಜನ್ಮಾಂತರ ವಿಳಂಬವೂ ಉಂಟಾಗಬಹುದೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಿಗೆ ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ, ಒಂದುವೇಳೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ, ವಿನೇಕಾವಧಿಯಾಗಲಿ, ಕ್ಷಾಪಣಾ ವಧಿಯಾಗಲಿ, ಶಿಕ್ಷಾವಧಿಯಾಗಲಿ ಇರುವದಾಗಿ, ಅತನು ದೇಹಾನಸಾನದಲ್ಲೇ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದರೆ ವಿಳಂಬಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀತಂತ್ರವಾಕ್ಯವು ವಿಳಂಬ ಉಂಟೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಲವನ್ನು ಕುರಿತು ಭರಣ್ಯಾಸಮಾಡದೇ ಸುಮ್ಮನೆ ಭರಣ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಆಗ ವಿಳಂಬ ಉಂಟಾಗಬಹುದೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವಿಳಂಬವೂ, ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಳಂಬವೆಂಬುವದನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರರುಚ್ಯಾಃ ವಿಳಂಬಾವಿಳಂಬ ಹೇತುತ್ವಂ.

ಮುಮುಕ್ಷುವಾಯಿಳಿನ್ನವನಾಗೈಯಾಲೆ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರ ರುಚಿ ನಿಲೈನಿರೈ ಉಣ್ಣಾಗಾದು. ಉಭಯಭಾವನೆಯುಳ್ಳೋಲೆ ಮೋಕ್ಷರುಚಿ ಯೋಡೇ ಕೊಡ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರ ರುಚಿಯುಮ್ ಕಲಿನ್ನುವನ್ನಾಲ್, ಇವನುಕ್ಕು ಹಿತಪರನಾನ ಈಶ್ವರ (೧) “ಯಾಚಿತೋಪಿ ಸದಾಭಕ್ತ್ಯೈ

ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರ ರುಚಿಗೆ ವಿಳಂಬಾವಿಳಂಬಗಳು ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ?

ಮುಂದೆ ಎರಡನೆಯ ವಿಧ ದೋಷವಾದ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರ ರುಚಿ ಎಂದರೆ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿ ಕಾಮನಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ವಿಳಂಬಾವಿಳಂಬಗಳುಂಟೋ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು “ಮುಮುಕ್ಷುವಾಯಾ” ಎಂದಾರಂಭಿಸಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮುಮುಕ್ಷುವಾಯಿಳಿನ್ನವನಾಗೈಯಾಲೆ - ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ ದವನಾದುದರಿಂದ ಎಂದರೆ ಭರಣ್ಯಾಸ ಮಾಡಿರುವದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರ ರುಚಿ - ಮೋಕ್ಷವಲ್ಲದ ಇತರೆ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯು, ಆಶೆಯು, ನಿಲೈ ನಿರೈ ಉಣ್ಣಾಗಾದು - ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಈ ಪ್ರಪನ್ನಾಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಏನೋ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಉಪಭೋಗವು ಅಲ್ಪಾಸ್ಥಿರವಾದುದರಿಂದಲೂ ದುಃಖೋದರೈತ್ಯ, ದುಃಖಮಿಶ್ರತ್ವಾದಿ ದೋಷ ಯುಕ್ತವಾದುದರಿಂದಲೂ, ಮೋಕ್ಷವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿರತಿಶಯ ಸುಖ ರೂಪವಾದುದ ರಿಂದಲೂ, ಈ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರದಲ್ಲಿ ಮಮತೆಯು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೇ ತೊಲಗುತ್ತ ದೆಂಬ ಭಾವವು ಆದುದರಿಂದ ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ವಿಳಂಬಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ವೆಂಬುದು ಮುಖ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಆಗಲಿ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲೂ ರುಚಿಯುಂಟು, ಇತರ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಾದ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳಲ್ಲೂ ಅಭಿರುಚಿಯುಂಟು, ಅಂಥಾವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ? ವಿಳಂಬ ಉಂಟೇ ಇಲ್ಲವೇ ? ಎಂದರೆ, ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಉಭಯ ಭಾವ ನೆಯುಳ್ಳೋಲೆ - ಐಹಿಕ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲೂ ರುಚಿಯುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರಾದಿಗಳ ಹಾಗೆ, ಮೋಕ್ಷರುಚಿಯೋಡೇ ಕೊಡ - ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಭಿಲಾಷೆ ಯೊಂದಿಗೆ, ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರ ರುಚಿಯುಮ್ - ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಾದ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳಲ್ಲೂ ಅಭಿಲಾಷೆಯು, ಕಲಿನ್ನುವನ್ನಾಲ್ - ಸೇರಿಬಂದರೆ,

(೧) ವಿಷ್ಣು ಧರ್ಮ.

ನಾರ್ಹಿತಂ ಕಾರಯೇದ್ಧರಿಃ" 1 (೧) ಯಸ್ಯಾನ್ಯಗ್ರಹಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಧನಂತಸ್ಯ ಹರಾಮ್ಯಹಂ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಲ್ಲಮ್, ಕುಂಡಧಾರೋಪಾಖ್ಯಾನಾದಿಗಳಿಲ್ಲಮ್, ಶೋಲ್ವಗಿರಪಡಿಯೇ ಶಿಲಪ್ರಯೋಜನಾಂತರಜ್ಞಿ ಕೊಡಾದೆ ಕಣ್ಣಿತ್ತುಮ್, ಶಿಲವತ್ತಿಲೆ ಅಲ್ಪಾಸ್ಥಿರತ್ವ ದುಃಖಮಿಶ್ರತ್ವಾದಿ ವಿನೇಕ ತ್ತಾಲೆ ಇವ್ ತನುಕ್ಕು ಅರುಚಿಯೈ ವಿಳೈಸ್ಸಿತ್ತುಮ್, ಸೌಭರಿ ಕುಚೇಲಾ

ಇವನುಕ್ಕು - ಇಂತಹ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ, ಹಿತಪರನಾನ ಈಶ್ವರ - ಯಾವಾಗ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನೋ ಒಡನೆಯೇ ತನ್ನವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹಿತಮಾಡುವದರಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು "ಯಾಚಿತೋಪಿ ಸದಾಭಕ್ತ್ಯುಃ - ಭಕ್ತರುಗಳಿಂದ ಹಿತಾಹಿತಗಳೆಂಬ ವಿನೇಕವಿಲ್ಲದೆ ಅಹಿತವು ಸದಾ ಯಾಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ, ಹರಿಃ - ಪಾಪಹರನಾದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು, ಅಹಿತಂ - ಅಹಿತವಾದುದನ್ನು, ನಕಾರಯೇತ್ - ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವು, ಪ್ರಪನ್ನನಾದ ನಂತರ ಆತನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಇಷ್ಟನಾದುದರಿಂದ ಆತನು ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಹಿತವಾದುದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಪರಮಹಿತೈಷಿಯಾಗಿ ಆದನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು," ಎಂಬ, ಮತ್ತು "ಯಸ್ಯ - ಯಾವನಿಗೆ, ಅನುಗ್ರಹಮಿಚ್ಛಾಮಿ - ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವೆನೋ, ತಸ್ಯ - ಅವನ, ಧನಂ - ಧನವನ್ನೂ ಅಥವಾ ಪರಮಧನವಾಗಿ ಭಾವಿಸುವ ಆತನ ಪ್ರಿಯವಸ್ತುವನ್ನು, ಅಹಂ ಹರಾಮಿ - ನಾನು ಅಪಹರಿಸುವೆನು ಎಂದರೆ ನನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವೆನು, ಎಂಬುದು ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ವಾಕ್ಯವು. ಅದೇತಕ್ಕೇ ಹಾಗೆ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದೆಂದರೆ, ಅವುಗಳೆಲ್ಲಾ ನಶ್ವರವಾದವು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮನಃತೆ ಕೂಡದೆಂದು ವೈರಾಗ್ಯವು ತಲೆದೋರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಬ ಭಾವವು" ಎಂಬ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಲ್ಲಮ್ - ಇಂತಹ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಲ್ಲೂ, ಮತ್ತು ಕುಂಡಧಾರೋಪಾಖ್ಯಾನವೇ ನೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲೂ, ಶೋಲ್ವಗಿರಪಡಿಯೇ - ಹೇಳಿರುವ ಮೇರಿಗೆ, ಶಿಲಪ್ರಯೋಜನಾಂತರಜ್ಞಿ ಕೊಡಾದೆ - ಯಾಚಿಸಿದರೂ ಇಂತಹ ಕೆಲವು ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರಗಳನ್ನು ಕೊಡದೆ, ಕಣ್ಣಿತ್ತುಮ್-ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿಯೂ, ಮತ್ತು ಶಿಲವತ್ತಿಲೆ-ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಪಾಸ್ಥಿರತ್ವ-ತುಚ್ಛವಾಗಿರುವದೇನು, ಅಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವದೇನು, ಆದಿ - ಇವೇ ನೊದಲಾದವುಗಳೆಂದುಂಟಾಗುವ, ವಿನೇಕತ್ತಾಲೆ - ವಿನೇಕದಿಂದ, ಇವ್ ತನುಕ್ಕು - ಈ

ದಿಗಳಕ್ಕುಳ್ಳೋಲೆ ಶಿಲಭೋಗಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕೊಡುತ್ತ ತಾನೇ ಯಲಮರನ್ನು
ವಿಡಪ್ಪಣ್ಣಿಯುಮ್ ವಿಡುಗೈಯಾಲೇ ಮೋಕ್ಷಕಾಲಮ್ ಕುರಿತ್ತು ಪ್ರಪತ್ತಿ
ಪಣ್ಣಿನವನುಕ್ಕು ಅಕ್ಕಾಲತ್ತುಕ್ಕುಳ್ಳೇ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರ ವೈಮುಖ್ಯಂ
ಪಿರನ್ನು ವಿಡಮ್.

ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ, ಅರುಚಿಯೈ ವಿಳೈಪ್ಪಿತ್ತುಮ್ - ಆ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ
ಜಿಹಾಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಅಥವಾ ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿಯೂ, ಸೌಭರಿ ಮತ್ತು ಕುಚೇ
ಲರೇ ಮೊದಲಾದವರ ಹಾಗೆ, ಶಿಲಭೋಗಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕೊಡುತ್ತ - ಸಂಸಾರಸುಖ,
ಧನ ವಸನಾದಿಗಳಾದ ಕೆಲವು ಭೋಗಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಾನೇ, ಅಲವುರನ್ನು
ವಿಡಪ್ಪಣ್ಣಿಯುಮ್ - ತಾವೇ ಜುಗುವೈ ಹೊಂದಿ ತಟಸ್ಥರಾಗಿಯಾಗುವ ಹಾಗೆ
ಮಾಡಿಯೂ, ವಿಡುಗೈಯಾಲೇ - ಬಿಡುವದರಿಂದ, ಮೋಕ್ಷಕಾಲವನ್ನು ಕುರಿತು
ಪ್ರಪತ್ತಿ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ, ಅಕ್ಕಾಲತ್ತುಕ್ಕುಳ್ಳೇ - ತಾನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಕಾಲದ
ಒಳಗೇನೆ, ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರ ವೈಮುಖ್ಯಮ್ ಪಿರನ್ನುವಿಡಮ್ - ಮೋಕ್ಷೇ
ತರ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಹಾಸೆಯು ಹುಟ್ಟಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಥಮತಃ ಪ್ರಪನ್ನಾಧಿ
ಕಾರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅಧಿರುಚಿಯುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರು.
ಆತನು ಪರಮಪದವೇ ಪರಮನಿಶ್ಚಯಸ್ಸು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿರುವದರಿಂದ ಅಂತಹ
ಆಶೆಯು ಆತನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂ
ದ್ರಾದಿಗಳಿದ್ದಾರೆ; ಅವರು ಪ್ರಪನ್ನರೂ ಹೌದು, ಐಹಿಕ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಾದ ಸೃಷ್ಟಿ
ಲಯಾದಿಗಳೇನು, ಇನ್ನೂ ರಾಜಸ ತಾಮಸರೂಪ ಕಾರ್ಯಗಳೇನು ಹೀಗೆ ಮೋಕ್ಷ
ರುಚಿಯೂ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರರುಚಿಯೂ ಎರಡೂ ಅವರಿಗೆ ಉಂಟು. ಅವರಿಗೆ
ಇರುವ ಹಾಗೆ ಇತರ ಪ್ರಪನ್ನರಿಗೂ ಇರಬಹುದಲ್ಲಾ ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ
ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :-

(ಅ) ಕಾಲವನ್ನು ಕುರಿತು ಶರಣಾಗತಿ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಅಂಥಾವನ ವಿಷಯ
ದಲ್ಲಿ ಹಿತವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಕೋರಿಕೆಯುಳ್ಳ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು,

೧. ಅಹಿತವಾದ ಆತನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡದೆ ಕಾಪಾಡುವನು.
ಅಥವಾ,

೨. ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರದಲ್ಲಿ ಜಿಹಾಸೆ ಹುಟ್ಟುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನಿಗೆ
ತುಂಬಾ ಮನುಕೆಯುಳ್ಳ ದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅವಹರಿಸಬಿಡುವನು.

ಇದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಕುಂಡಾಧಾರೋಪಾಖ್ಯಾನವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅಥವಾ

೩. ಈ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರಗಳು ಅಲ್ಪಾಸ್ಥಿರವಾದವು, ದುಃಖಮಿಶ್ರವಾದವು ಎಂಬ ವಿವೇಕ ಹುಟ್ಟಿಸುವವು. ಅಥವಾ

೪. ಕೆಲವು ದಿನ ಅವರಿಗೆ ಉಪಭೋಗಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಅನಂತರ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಹಾಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವು. ಇದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳು, ಸೌಭರಿ ಕುಚೇಲರು.

ಹೀಗೆ ಕಾಲವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಭರನ್ನಾಸ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರದಲ್ಲಿ ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ, ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ಆತನು ಕೋರಿದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ನಿರ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡುವವನು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು.

(ಆ) ಹಾಗೆ ಕಾಲವನ್ನು ಕುರಿತು ಶರಣಾಗತಿ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಅಂಥಾವನಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯ ಹುಟ್ಟುವ ತನಕವೂ ಕಾಲವಿಳಂಬ ಉಂಟೆಂದು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಾಹಿತಂ ಕಾರಯೇದ್ಧರಿಃ - ಸರೈಶ್ವರನು ತನ್ನ ನಿರ್ಹೇತುಕ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ಕರಣಕಳೇಬರ ಯೋಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಪದೇಶಿಸುವ ಸದ್ಗುರುಗಳು ಈ ವೃಥಾವಿಯಲ್ಲವತರಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ, ಚೇತನರು ತನ್ನನ್ನು ಶರಣುಹೊಂದಿ ತನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಿಯಾರೇ ಎಂದು ಅವಸರ ಪ್ರತೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿರುವವನು. ಇಂತಹ ಕೈಪಾಸಾಗರನು ಎಂದಿಗಾದರೂ ಆಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಿಯಾನೇ ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು. ಆದರೆ ಅನೇಕ ಕೆಟ್ಟ ಜಂತುಗಳಾದ ವ್ಯಾಘ್ರ ಹಾವು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವದಿಲ್ಲವೇ ? ಅನೇಕ ಕೆಟ್ಟವರು ಹುಟ್ಟಿ ಈ ಲೋಕದ ಜನರು ಕೆಡುವಹಾಗೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೇ ? ಅನೇಕ ಕೆಟ್ಟಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ, ರಾಜಸ ತಾಮಸವುರಾಣಗಳೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲವೇ ? ಇವುಗಳನ್ನು ಪದೇಶಿಸಿ ಬುದ್ಧಿ ಕೆಡಿಸುತ್ತಾ ತಾವು ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಲ್ಲವೇ ? ಇವೆಲ್ಲಾ ಆಹಿತ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲವೇ ? ಎಂಬಾಕ್ಷೇಪ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲಾ ಕರ್ಮಾನುಗುಣ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿರುವ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅವರವರ ದುಷ್ಕರ್ಮಾನುಗುಣ ದುಃಖಪ್ರಾಪ್ತಿಗೋಸ್ಕರ ಸಾಧನಗಳು. ಅಪರಾಧಾನುಗುಣವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಗೆ ಜೈಲು ಮುಂತಾದವುಗಳು ಹೇಗೆ ಸಾಧನಗಳೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸರೈಶ್ವರನೂ ಕೆಲವು ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಅಪರಾಧಿಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಯು ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವದರಿಂದ ಹೇಗೆ

ನಿಷ್ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲವೋ, ಅಹಿತ ಮಾಡುವನಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೂ ಅಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು. ಮುಂದಕ್ಕೆ ಆತನು ಸುಕೃತ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆ, ಆತನಿಗೆ ಹಿತಮಾಡಲುಪಕ್ರಮಿಸಿ, ಆತನು ತನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಕಾಪಾಡುವನು ಎಂಬ ಭಾವವು. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ಎಂದಿಗೂ ನಾಹಿತಂ ಕಾರಯೀದ್ಧರಿಃ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ಕುಂಡಧಾರೋಪಾಖ್ಯಾನ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವು:—ಒಬ್ಬ ಬಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅದು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗದಿರಲು, ಆಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ಕುಂಡಧಾರವೆಂಬವರನ್ನು ಕಂಡು, ಇವನಿಗೆ ನನ್ನ ಮನೋರಥವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುವನು ಎಂಬ ಭಾವಿಸಿ, ಆ ಕುಂಡಧಾರರನ್ನು ಅರ್ಘ್ಯ ಪಾತ್ಯ ಗಂಧ ಧೂಪ ದೀಪಾದಿಗಳಿಂದ ಅರ್ಚಿಸಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗ “ಆಶಾಯಾ ಸ್ತನಯೋಽಧರ್ಮಃ ಕ್ರೋಧೋಸೂಯಾ ಸುತ ಸ್ಪೃಹತಃ ” ಎಂದು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿ, ಅನಂತರ ಒಂದು ದಿನ ಕುಂಡಧಾರರು ತಮ್ಮ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೆಯಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಸ್ವಪ್ನ ಉಂಟಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಕುಶಾಸನದಲ್ಲಿರುವವರಾಗಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಮಾಣಿ ಭದ್ರನೆಂಬ ದೇವತೆಯ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಈ ಕುಂಡಧಾರರೂ ಸಹ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ದೇವತೆಗೆ ನಮಿಸಿ, ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಧನವನ್ನೀಯಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ, ಆತನಿಗೆ ಈ ಧನಾಶೆಯು ತೊಲಗಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸುಂಟಾಗುವ ಹಾಗೂ ಆಶೀರ್ವದಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು, ಹಾಗೇ ಆಗಲೆಂದು ದೇವತೆಯು ವರವನ್ನು ಕೊಡಲು, ಈ ಸ್ವಪ್ನದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗಿ ಧನಾಶೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಧರ್ಮದಿಂದ ಜೀವಿಸುವನೆಂದು ವನಕ್ಕೆ ತಪಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಹೋದನು. ಕೆಲವು ಕಾಲಾನಂತರ ಕುಂಡಧಾರರು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ಓ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನೇ, ನಿನಗೆ ದಿವ್ಯ ಚಕ್ಷುಸ್ಸನ್ನಿತ್ತಿರುವೆನು, ನೀನು ದ್ರವ್ಯವನ್ನೇ ಪೇಕ್ಷಿಸಿದೆಯಲ್ಲವೇ? ಪುಷ್ಕಳ ದ್ರವ್ಯವಿದ್ದ ರಾಜರುಗಳ ಗತಿಯನ್ನು ನೋಡು. ಮಹಾಪಾಪಿಗಳಾಗಿ ನರಕಭಾಕ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕಾಮಾರ್ಥಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪರಮ ನಿಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ದ್ವಾರವು ಮುಚ್ಚಿರುವುದನ್ನು ನೀನೇ ನೋಡು. ಈ ಕಾಮನೆಗೆ ಅನುಬಂಧಿಗಳು ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮದ, ಮಾತ್ಸರ್ಯ, ಭಯಾದಿಗಳು ಎಂಬ ಹೇಳಿ, ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ಧನಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೀಯುವ ಶಕ್ತಿ ನನಗುಂಟು. ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿದ್ದರೆ ಕೊಡುವೆನು, ಎನಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನು ಅವರ

ಪಾದಕ್ಕೆರಗಿ, “ಧರ್ಮೇತು ಪರಮಂ ಸುಖಂ” ಎಂಬ ಪರಮತತ್ವವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕಾಪಾಡಿದಿರಿ, ನನಗೆ ಈಗ ಧನವು ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿಪ್ರವರನು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಹರಿಸಿ ಕುಂಡಧಾರರು ಅಂತರ್ಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. (ಭಾರತ, ಶಾಂತಿಪರ್ವ, ೨೭೭ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ)

ಸೌಭರಿ ವೃತ್ತಾಂತವು, ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಚತುರ್ಥಾಂಶ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಋಷಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಆ ನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮೀನು ದಾರ ಪುತ್ರ ಪೌತ್ರಾದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿನೋದವಾಗಿ ರಮಿಸುವದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಸಂಗದೋಷದಿಂದ ತಾನೂ ಹೀಗೆಯೇ ಕನ್ಯಾರತ್ನವನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪುತ್ರ ಪೌತ್ರಾದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಸಂಸಾರಭೋಗವನ್ನನುಭವಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಾಮನೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಾಂಧಾತರಾಯನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿನಗಿರುವ ಐವತ್ತು ಕನ್ಯಾರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ರಾಜನು ಈ ವೃದ್ಧ ಋಷಿಗೆ ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಒಪ್ಪಿದರೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕಾಮರ್ಷಿಯು ಸಮ್ಮತಿಸಿ, ಬಹು ಲಾವಣ್ಯಯುಕ್ತವಾದ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಐವತ್ತು ಕನ್ಯೆಯರೂ ತನ್ನನ್ನು ಮೋಹಿಸುವಹಾಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಈ ಐವತ್ತು ಪತ್ನಿಯರಿಗೂ ಸರ್ವವಿಧ ಭೋಗದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವರೊಂದಿಗೆ ರಮಿಸಿ, ನೂರೈವತ್ತು ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಪೌತ್ರರನ್ನೂ ಪಡೆದು ಸುಖದಿಂದಿದ್ದು ಅನಂತರ ಬಿಹಾಸೆ ಹುಟ್ಟಿ, ತನ್ನ ಅವೇಕವನ್ನು ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:—

“ಪೂರ್ಣೇಷು ಪೂರ್ಣೇಷು ಪುನರ್ಮಾನಾ ಮುತ್ಪತ್ತಯಸ್ಸಂತಿ ಮನೋರಥಾನಾಂ, ಐಹಿಕ ಮನೋರಥಗಳು ಪೂರ್ಣಪೂರ್ಣವಾದಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಪುನಃ ಪುನಃ ಉತ್ಪತ್ತಿಯುಳ್ಳವುಗಳು,” ಅದುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಂತ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವು, “ನಿಸ್ಸಂಗತಾ ಮುಕ್ತಿಪದಂ,” ಮುಕ್ತಿಗೆ ನಿಸ್ಸಂಗತ್ಯವೇ ಹೇತುವು, “ಸಂಗಾದ ಶೇಷಾಃ ಪ್ರಭವಂತಿ ದೋಷಾಃ” ಸಂಗದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲಾ ದೋಷಗಳು ಎಂದು ತಿಳಿದವರಾಗಿ, ಆರಾಧಯಿಷ್ಯೇ ತಪಸ್ಯೇವ ವಿಷ್ಣುಮ್ ತಪಸ್ವಿನಿಂದ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣು ವನ್ನಾರಾಧಿಸುವೆನೆಂದು, ವನಕ್ಕೆ ಪತ್ನಿಯರೊಂದಿಗೆ ತೆರಳಿ, ಅವರನ್ನು ಅನಂತರ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಯತ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಅಚ್ಯುತಪದವನ್ನು ಸೇರಿದರು.

ಕುಚೇಲೋಪಾಖ್ಯಾನವು. ಭಾಗವತಾಗ್ರೇಸರರಾಗಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಮರಾಗಿಯೂ ಶೀರಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖರಾಗಿಯೂ ಕುಚೇಲರೆಂಬುವರೊಬ್ಬರಿದ್ದರು.

ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಇವರ ಪತ್ನಿಯು ಇವರನ್ನು ಕುರಿತು, ದಾರಿದ್ರ್ಯವು
 ಪೂರಾ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಸರ್ವ ಪುರುಷಾರ್ಥದಾಯಕನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿಗೆ
 ಹೋಗಿ, ಬೇಡಿದರೆ ಪುಷ್ಕಳದ್ರವ್ಯವು ಸಿಕ್ಕಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಶ್ರೀಯಃ
 ಪತಿಯನ್ನು ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ನಮಿಸಿ ದೇಹಸಾರ್ಥಕೃತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬರುವ
 ಸುಕೃತವು ಲಭಿಸಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಕುಚೇಲರು ಪರಮಹರ್ಷಿತರಾಗಿ, ಪತ್ನಿಯು
 ನೆರೆಮನೆಯಿಂದ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಅವಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಉಪಾಯನವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು
 ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ದಿವ್ಯಭೂತಗಳ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಕಂಡು ಪರವಶ
 ರಾಗಿರುವಾಗ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಓಡಿಬಂದು ಗಾಢಾಲಿಂಗನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು
 ಆತನನ್ನು ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ, ಅರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯಾದಿ ಸಮಸ್ತೋಪಚಾರಗಳನ್ನೂ
 ಹೊಂದಿ, ಅನಂತರ ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಸಾಂದೀಪಿನೀ ಎಂಬ
 ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದಾಗ ನಡೆದ ಬಾಲ್ಯದ ದಿವ್ಯಜೇಷ್ಠತಗಳ ಕಥಾಪ್ರಸಂಗವೂ,
 ಜರಗಿದ ನಂತರ, ಸರ್ವೋತ್ತರನು ಈ ವಿರಕ್ತತಿಖಾಮಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು “ಕಿಮುಪಾ
 ಯನವನಾನೀತಂ ಬ್ರಹ್ಮಣ್” ಓ, ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಾದ ಪ್ರಿಯಸಖನೆ, ಮಿತ್ರನಿಗಾಗಿ
 ಉಪಾಯನವೇನನ್ನು ತಂದಿದ್ದೀ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು, ಎಲ್ಲಾ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನದೇ
 ಯಾಗಿ, ಅಂತಹ ರಾಜಾಧಿರಾಜನಿಗೆ ಕೊಡಲೂ ಕೂಡ ಯೋಗ್ಯವಾದುದಲ್ಲದುದರಿಂದ
 ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಬಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು ಆಗ “ಅಜ್ಞಪ್ರಾಪ್ತಾಹ್ಯತಂ ಭಕ್ತ್ಯೈಃ ಪ್ರೇ
 ಮ್ನಾ ಭಾರ್ಯೇವ ಮೇ ಭವೇತ್ | ಭಾರ್ಯಸ್ಯ ಭಕ್ತೋಪಹೃತಂ ನಮೇ
 ತೋಷಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ||” ಎಂದರೆ ಭಕ್ತರುಗಳು ಎಷ್ಟು ಅಲ್ಪವಾದುದನ್ನು
 ತಂದುಕೊಟ್ಟರೂ ಅದು ಅವರುಗಳ ಪ್ರೀತ್ಯತೀತವಾದಿಂದ ನನಗೆ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗು
 ತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿದುರಾನ್ನವು ನಿದರ್ಶನವು. ಅಭಕ್ತರುಗಳು ಎಷ್ಟು ಸಮೃದ್ಧಿ
 ಯಿಂದ ತಂದುಕೊಟ್ಟರೂ ನನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದು, ಎಂದೂ, ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವು,
 ದುರ್ಯೋಧನನು ಸರ್ವಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೃಷ್ಣಾತಿರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಏರ್ಪಾಡು,
 “ಅಶ್ವಾಮಿ ಪ್ರಯತಾತ್ಮನಃ” ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು
 ತಾನೇ ಆತನ ಹರಕು ಬಟ್ಟೆಯ ಗಂಟನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ, ಒಂದು ಹಿಡಿ ಅವಲಕ್ಕಿಯನ್ನು
 ಪರಮಸಂತೋಷದಿಂದ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕೃತಜ್ಞಿಯವರು ಮಾಡಿದ
 ವಿಧವಿಧವಾದ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ ಕುಚೇಲನು ಮಾರನೇ ದಿನ
 ತನ್ನ ಊರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಪ್ರಯಾಣವನಾಡಿದನು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಸರ್ವ
 ಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಕುಚೇಲಪತ್ನಿಯ ಇಂಗಿತವನ್ನು ತಿಳಿದವನಾದರೂ, ದ್ರವ್ಯವನ್ನೇನೂ
 ಕೊಡಲಿಲ್ಲವು. ಮಹಾ ವಿರಕ್ತಾಗ್ರೇಸರನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲವು. “ಅಧನೋಯಂ
 ಧನಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಮಾದ್ಯನ್ನುಚ್ಛಿರ್ಮವಾಂ ಸ್ಮರೇತ್ | ಇತಿ ಕಾರುಣಿಕೋ

ನೂನಂ ಧನಂ ಮೇ ಭೂರಿನಾ ದಧಾತ್ || ನನ್ನಂತಹ ದರಿದ್ರನು ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ ತುಂಬಾ ಗರ್ವಿತನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದೆ ಹೋಗುವನೆಂದೆಣಿಸಿ, ಪರಮ ಕಾರುಣಿಕನು ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವು” ಎಂದು ಹರ್ಷಗೊಂಡವನಾಗಿ, ದರಿದ್ರನಾದ ನಾನೆಲ್ಲಿ, ಸಕಲಕ್ಕೂ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆಲ್ಲಿ, ಅಂಥಾವನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಆವಾಸಯೋಗ್ಯವಾದ ವಕ್ರಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿದನೇ, ನನಗಿಂತ ಸುಕೃತಿಯು ಯಾರು ಎಂದು ಪರಮಾನಂದಭರಿತನಾಗಿ, ಸ್ವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಲು, ಮನೆಯು ದಿವ್ಯಪ್ರಸಾದವಾಗಿ, ಭಾರ್ಯೆಯು ಸ್ವಾಭರಣ ಪೀತಾಂಬರಾದಿಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತಳಾಗಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಮೃದ್ಧಿಯುಂಟಾಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ, ಇದೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನ ಲೀಲೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಈ ಸಮೃದ್ಧಿಗೆ ಮನಗೊಡದೆ ವಿರಕ್ತನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಈ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಸ್ವಾಮಿಯು ತನ್ನ ನಿರ್ಹೇತುಕ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರೂ, ಅದರಿಂದ ಮದಾಂಧರಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದೆ ಇರಕೂಡದೆಂದೂ, ಕೃತಜ್ಞತಾ ಭಾವದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಆತನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸಿಕೊಂಡು, “ವಿಷಯಾನ್ವಯಯಾ ತ್ಯಕ್ತ್ವೈನ್ನುಭುಜೇ ನಾತಿ ಲಂಪಟಃ” ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಶೆಯನ್ನು ತೊರೆಯುತ್ತಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆತಿ ಲಂಪಟನಾಗದೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಲಿಪ್ತನಾಗದೆ ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂಬುವದು. ಈ ಮಹಾಭಾಗವತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕಾಲ ತೊಳೆಯುವದೇ ಮೊದಲಾದ ಉಪಚಾರಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಮಗೆ ಬೋಧಿಸಿರುವ ಮುಖ್ಯೋಪದೇಶವು ಏನೆಂದರೆ :—

ತಸ್ಯೇವ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಹರೇರೈಷ್ಯ ಪತೇಃ ಪ್ರಭೋಃ |

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಪ್ರಭವೋ, ದೈವಂ ನತೇಭ್ಯೋ ವಿದ್ಯತೇ ಪರಂ ||

ಭಗವಂತನು ತಾನೇ ನಿಸ್ಸಮಾಭ್ಯಧಿಕನಾಗಿದ್ದರೂ, ತಾನೇ ದೇವದೇವನಾಗಿ ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದರೂ, ತಾನೇ ಸರ್ವ ಕರ್ಮಾರಾಧ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ, ಆತನು ಮಹಾಭಾಗವತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಗಳನ್ನು ತನಗೆ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ, ಅವರುಗಳಿಗಿಂತ ಪರದೈವವು ಬೇರೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸುವನು ಎಂಬುದು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಾವುಗಳು ಅಂತವರನ್ನು ಪರದೈವವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಡವೇ ?

ಈ ಅಚ್ಚುತವಾದ ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕ ಚಾರಿತ್ರದಿಂದಲೂ, ಸೌಭರಿ ವೃತ್ತಾಂತದಿಂದಲೂ, ಸರೋತ್ತರನು ತಾನೇ “ಶಿಲಭೋಗಜ್ಞಿ ಕೊಂಡುತ್ತು ತಾನೇ ಅಲ

ಮತ್ತೈಯವನುಕ್ಕುಮ್ (೧) “ಅಥೋಪಾಯ ಪ್ರಸಕ್ತೋಪಿ ಭುಕ್ತಾಭೋಗಾನ ನಾಮರ್ಯಾಃ | ಅಂತೇ ವಿರಕ್ತಿ ಮಾಸಾದ್ಯ ವಿಶತೇ ವೈಷ್ಣವಂಪದಂ”, ಎಜ್ಜರಪಡಿಯೇ ವೈರಾಗ್ಯಾವಧಿ ವಿಳಂಬವಾಯಿರು ಕ್ಕುಮ್.

ಮರನ್ನು ವಿಡಪ್ಪಣ್ಣಿಯುಮ್” ಎಂಬುವದರಿಂದ ಆ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಹಾಸೆ ಯಿಂಟುಮಾಡುವನೆಂಬುದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಲ್ಲ.

ಮುಂದೆ ಕಾಲವನ್ನು ಕುರಿತು ಭರಣ್ಯನ ಮಾತನೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಭರಣ್ಯನ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರಾಸಕ್ತಿಯುಂಟಾದರೆ ಹೇಗೆ ಎಂಬುವದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ:—ಮತ್ತೈಯವನುಕ್ಕುಮ್ - ಇತರರಾದ, ಕಾಲವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಶರಣಾಗತಿ ಮಾಡಬೇ ಇರವ, ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಕೂಡ, “ಅಥ - ಅನಂತರ, ಪ್ರಪದನಾಂತರ, ಉಪಾಯ ಪ್ರಸಕ್ತೋಪಿ - ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರಕ್ಕಾಗಿ, ಸಾಧನವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದರೂ ಕೂಡ, ಎಂದರೆ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಅನಾಮರ್ಯಾಃ - ನಿರಪವ್ರವಗಳಾದ ಎಂದರೆ ಅಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದೆ ನಿರ್ದುಷ್ಟಗಳಾದ, ಭೋಗಾಃ - ಐಹಿಕ ಭೋಗಗಳನ್ನು, ಭುಕ್ತಾ - ಅನುಭವಿಸಿ, ಅಂತೇ - ಕಡೆಗೆ, ವಿರಕ್ತಿ ಮಾಸಾದ್ಯ-ವಿರಕ್ತಿಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ವೈಷ್ಣವಂಪದಂ - ವಾಸುದೇವನ ದಿವ್ಯ ವೈಕುಂಠವನ್ನು, ವಿಶತೇ - ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು” ಎಜ್ಜರಪಡಿಯೇ - ಎಂದು ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ, ವೈರಾಗ್ಯಾವಧಿ - ವೈರಾಗ್ಯವು ಹುಟ್ಟುವ ತನಕ, ವಿಳಂಬವಾಯಿರುಕ್ಕುಮ್ - ವಿಳಂಬವಾಗುತ್ತದೆ, ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ವಿಳಂಬವೆಂಬ ಭಾವವು. ಈ ಕಾಲವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸದೆ ಶರಣಾಗತಿ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ, ವಿರಕ್ತಿ ಉಂಟಾಗುವವರೆಗೂ ದೇಹಾವಸಾನದ ವಿಳಂಬವೇ, ಅಥವಾ ದೇಹಾವಸಾನದವರೆಗೂ ವಿರಕ್ತಿಯುಂಟಾಗದೆ ಹೋದರೆ, ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಾದರೂ ವಿರಕ್ತಿ ಹೊಂದುವವರೆಗೂ ವಿಳಂಬವೇ ಎಂಬುವ ಸಂದೇಹದಲ್ಲಿ, ಹಿಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಾಲತಕ್ಕುಳ್ಳೇ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರ ವೈಮುಖ್ಯಮ್ ಪಿರನ್ನು ವಿಡುಮ್ ಎಂದು ವಿಶಲಿಸಿರುವದರಿಂದ, ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿಬರುವುದರಿಂದ ಜನ್ಮಾಂತರ ವಿಳಂಬವಾದರೂ ಆಗಬಹುದೆಂದು ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾರಾಸ್ವಾದಿನಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತವು ಹೀಗೆಯೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಸಾರವಿವರಣೆಯವರು ಈ ವಾಕ್ಯವು ಅನಿರುತಾಯಸ್ಸುಗಳ ಪರವಾದುದೆಂದೂ,

ದೇವತಾಂತರ ಸ್ವರ್ತ ವಿಕಲಂಜಾವಿಕಲಂಜ ಕಥನಂ

ದೇವತಾಂತರ ಸ್ವರ್ಮಮುಣ್ಣಾಯಿತ್ತಾಗಲಿಮ್ ಸರ್ವೇಶ್ವರಃ ಏದೇನು ಮೊರುನಾಳಿಲೆ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತಮಾನ ಪಡಿಯೇ ಪರಮೈಕಾನ್ತಿಗಳೋಡೆ ಶೇರ್ತ್ತು ಲಜ್ಜಾವಧಿಯಾಗತ್ತಿರುತ್ತಿ ಇವನುಡೈಯ ವ್ಯಭಿಚಾರತ್ತೈ

ಇದರ ಹಿಂದಿನ ವಾಕ್ಯವು ನಿಯತಾಯುಸ್ಸುಗಳ ಪರವೆಂದೂ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಮಿಕ್ಕ ವರೇನನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವು.

ದೇವತಾಂತರ ಸ್ವರ್ತ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕಲಂಜಾವಿಕಲಂಜದ ಕಥನವು.

ದೇವತಾಂತರ ಸ್ವರ್ಮ ಮುಣ್ಣಾಯಿತ್ತಾಗಲಿಮ್ - ಅನ್ಯದೇವತಾ ಸಂ ಬಂಧವು ಉಂಟಾದುದೇಯಾದರೆ, ಸರ್ವೇಶ್ವರನು, ಏದೇನು ಮೊರು ನಾಳಿಲೆ - ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಎಷ್ಟರೇ ದೇಹಾವಸಾನದೊಳಗೆ ತೋರಿದ ಕಾಲದೊಳಗೆ, ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತಮಾನಪಡಿಯೇ - ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಪರಮೈಕಾನ್ತಿಗಳೋಡೆ ಶೇರ್ತ್ತು - ಪರಮೈಕಾನ್ತಿಗಳಾದ ಮಹಾ ಭಾಗವತ ರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ, ಲಜ್ಜಾವಧಿಯಾಗತ್ತಿರುತ್ತಿ - ಹಿಂದೆ ಹೀಗೆ ಮಾರ್ಗ ತಪ್ಪಿ, ಪ್ರಪನ್ನನಾದವನು ಅನ್ಯದೇವತಾ ಭಜನ ಮಾಡಬಹುದೇ ಎಂಬ ನಾಚಿಕೆಯು ಉಂಟಾಗುವದೇ ಅವಧಿಯು, ಅದು ಉಂಟಾಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಒಡನೆ ಆತ ನನ್ನು, ತಿರುತ್ತಿ-ಅನ್ಯದೇವತಾ ಭಜನದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿ, ಇವನುಡೈಯ ವ್ಯಭಿ ಚಾರತ್ತೈ - ಈತನು ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನ್ಯದೇವತಾವಲಂಬನ ಮಾಡಿದ ದೋಷವನ್ನು, ಪ್ರಪನ್ನನು ಪತಿವ್ರತಾ ಸ್ತ್ರೀಯ ಹಾಗೆ ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಮ ನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನೇ ನಂಬಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು, ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ನಂಬಿದರೆ ವ್ಯಭಿಚಾರದೋಷಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವನೆಂಬ ಭಾವವು. ತೀರ್ಕ್ಕುಮ್- ಅಲ್ಪ ದಂಡನೆ ಮೂಲಕ ಕೃಪಯಾ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವನು. ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ನನಗೆ ಗತಿಯು, ಇನ್ಯಾರೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಹಾನಿಕರವಾಗಿ ಅನ್ಯದೇವತಾ ಭಜನ ಮಾಡಿದನೇ ಎಂಬ ಲಜ್ಜೆಯ ಸ್ವಾಮಿ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತ ವಾಗಿ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಮನ್ನಿಸಿಬಿಟ್ಟು, ಹಾಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಪ ದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಿ, ಕೋರಿದ ಕಾಲ ದಲ್ಲೇ ನಿರಾಣ ಮೂಲಕ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೀಯುವನೆಂಬ ಭಾವವು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾ ಯವು ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧವಾದುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಶ್ರುತಿಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ :-

೧. ಸಂಧಾಂಜಯಾಂ ಸಂದರ್ಭೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೈಷಃ, ರಮತೇ ತಸ್ಮಿ
 ನ್ನುತ ಜೀರ್ಣೀಕಯಾನೇ, ನೈನಂ ಜಹಾತ್ಯಹಸ್ಸಪೂರ್ವೇಷು (ತೈ. ಆರ.
 ೩. ೧೪) ಎಂದರೆ, ಯಾವನು ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದನೋ,
 ಅವನು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ, ದೇಹವು ಜೀರ್ಣವಾಗಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನೇಲಿ
 ರಮಿಸುವನು, ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂದಿನ ಹಾಗೆ ಈತನನ್ನು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ತ್ಯಜಿಸುವ
 ದಿಲ್ಲವು. ಸಾರದೀಪ ಸಾರಾಸ್ವಾದಿನಿ ಸಾರವಿವರಣೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೃಗಳು ಹೀಗೆ ಅಭಿ
 ಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಾರಪ್ರಕಾಶಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾರವಿವರಣೆಯವರೂ ಜಾನ
 ಶ್ರುತಿರೈಕ್ವರ ಸಂವಾದವು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದೇ ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಶ್ರುತಿ
 ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಜಾನಶ್ರುತಿಗೆ ದೇವತಾಂತರಸಂಬಂಧವೂ
 ಇಲ್ಲವು. ಆತನು ರೈಕ್ವರ ಸಮಾಗಮವನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಭರನ್ಯಾಸ
 ವನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲವು. ಜಾನಶ್ರುತಿ ವೃತ್ತಾಂತಕ್ಕೆ ನೆಯ ಪುಟ
 ನೋಡಿ. ಪರಮೈಕಾಂತಿಗಳೋಡು ಶೇರ್‌ತ್ತು ಎಂಬುವದಕ್ಕೆ “ಯೇತತ್ರ ಬ್ರಾ
 ಹ್ಮಣಾಸ್ಸಮ್ಯಕ್ಸಿನಃ ಯುಕ್ತಾ ಆಯುಕ್ತಾಃ ಅಲೂಕ್ಯಾಧರ್ಮಕಾಮಾಸ್ತುಃ,
 ಯಥಾತೇ ತೇಷು ವರ್ದೀರಣ, ತಥಾ ತೇಷು ವರ್ದೀಥಾಃ” ಹೀಗೆಯೇ “ನ
 ಖಲು ಭಾಗವತಾ ಯಮವಿಷಯಂ ಗಚ್ಛಂತಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದೂ ಕೂಡ
 ಅನ್ಯದೇವತಾಭಜನ ಮಾಡದೇ ಇರುವ ಸರಿಯಾದ ಉಪಾಯನಿಷ್ಠರನ್ನು ಕುರಿತೇ
 ಹೇಳಿರುವದು ಎಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಶ್ರುತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯವು ದೇವತಾಂತರ
 ಸಂಬಂಧವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲದೆ, ನಿರಾಣ ಕಾಲದ ಒಳಗಾಗಿ ಲಜ್ಜಾಪ್ರಾಪ್ತ
 ವಾದವನ ವಿಷಯವು. ಆದರೆ ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಶ್ರುತಿಗಳು “ಯೋ ವೈಸ್ವಾಂ ದೇ
 ವತಾಮತಿಯಜತೇ ಪ್ರಸ್ವಾವೈ ದೇವತಾಯೈ ಚೈವತೇ ನಹರಾಂ ಪ್ರಾ
 ಪ್ನೋತಿ ಸಾಪೀರ್ಯಾ ಭವತಿ.” “ಧ್ಯಾಯತೇರ್ಚಯತೇ ಯೋನ್ಯಂ
 ವಿಷ್ಣುಲಿಂಗಮುಪಾಶ್ರಿತಃ | ಕಲ್ಪಕೋಟಿಶತೇನಾಪಿ ಗತಿಸ್ತಸ್ಯ ನ ವಿದ್ಯತೇ”
 ಎಂದರೆ “ಯಾವನೊಬ್ಬನು ತಾನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಪರದೇವತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನ್ಯ
 ದೇವತೆಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾನೋ, ಅವನು ಮೊದಲಾಶ್ರಯಿಸಿದ ಪರದೇವತೆ
 ಯಿಂದ ಜಾರಿಬೀಳುವನು, ಎಂದರೆ ಆತನು ಇವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸನು ಎಂಬ ಭಾವವು;
 ಆಂಥಾವನು ಪ್ರಾಪ್ತವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲವು. ಅವರಾಧಿಯಾಗಿ ಜನ್ಮಾಂತರ
 ವನ್ನು ಹೊಂದುವನು” ಮತ್ತು “ವಿಷ್ಣು ವಿನ ದಿವ್ಯಮಂಗ್ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿ
 ಸಿದವನು ಎಂದರೆ ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಆರ್ಚಿಸಬೇಕಾದವನು, ಬೇರೇ ದೇವತೆಯನ್ನು
 ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿದರೆ, ಕಲ್ಪಕೋಟಿ ಶತವಾದರೂ ಆತನಿಗೆ ಉತ್ಪಮಗತಿಯಿಲ್ಲವು.”
 ಶ್ರೀಮಾ ತೆಟ್ಟಿಲ್ಲೂರು ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರು

ತಿರ್ಮಮ್ ; ಶಿಲರ್ಮ ದೇವತಾಂತರ ಸ್ವರ್ಮ ನಿಲೈನಿರ್ಮಮಾಗಿಲ್
ಮುನ್ನು ಉಪಾಯಸ್ವರ್ಮಮಿಲೈ ; ಮೇಲ್ ನರಕಾದಿಗಳು ಮುಣ್ಣೆನ್ನರಿಯ

ವದು, “ಅಧಿಯಜೇತ ನಿಜಾಯದಿ ದೇವತಾಮುಭಯತತ್ತ್ವವತೇ ಜುಷ
ತೇಪ್ಯಘಂ” (ಯಾದವಾಭ್ಯುದಯ ೬) ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಸ್ವಂತದೇವತೆಯಾದ ಸರ್ವೇ
ಶ್ವರನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಇತರ ದೇವತೆಯನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಾನೋ, ಆತನು ಎರಡು ಕಡೆ
ಯಿಂದಲೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಲ್ಲವದನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೂ ಕೈಬಿಡು
ತ್ತಾನೆ ; ಆ ಅನ್ಯದೇವತೆಗೆ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ ;
ಹೀಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳೆವೆಯಲ್ಲ, ಆದು ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ, ಇದು ದೇವತಾಂತರ
ಸಂಬಂಧವು ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತವನ ವಿಷಯವೆಂದೂ, ಹಾಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತಿ
ದ್ದರೆ, ಅಂಥಾವನಿಗೆ ಭರನ್ಯಾಸರೂಪೋಪಾಯದ ಸಂಬಂಧವೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಉಂಟಾ
ಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ ಅಂಥಾವನಿಗೆ ನರಕಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದರೂ ಆಗಬಹು
ದೆಂದೂ, ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈತನಿಗೆ ವಿವೇಕೋತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಲಜ್ಜೆಯೂ
ಉಂಟಾಗದೇ ಇರುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು, ಭಗವದನುಗ್ರಹವಿಲ್ಲದಿರುವದು ; ಯಾ
ವಾಗ ಭಗವದನುಗ್ರಹವಿಲ್ಲವೋ ಆಗ ಭರನ್ಯಾಸವೇ ಸಿದ್ಧಿಸಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು.

ಶಿಲರ್ಮ-ಕೆಲವರಿಗೆ, ದೇವತಾಂತರ ಸಂಬಂಧವು, ನಿಲೈನಿರ್ಮಮಾಗಿಲ್-
ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಕೊನೆವರೆಗೂ ನಿಂತಿದುದಾದರೆ, ಮುನ್ನು ಉಪಾಯಸ್ವರ್ಮಮಿಲೈ -
ಮೊದಲು ಭರನ್ಯಾಸ ಸಂಬಂಧವೇ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದು, ಏಕೆಂ
ದರೆ ಅನ್ಯದೇವತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋದುದರಿಂದ ಮಹಾ ವಿಶ್ವಾಸವೆಂ
ಬಂಗವೇ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಪತ್ತಿ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯೇ ಆಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು.
ಮೇಲ್ - ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ನರಕಾದಿಗಳೂ, ಉಂಡೆನ್ನರಿಯಲಾವ್-
ಉಂಟೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವೇನೆಂದರೆ “ಯೋವೈಶ್ವಾಂ
ದೇವತಾಂ” ಇತ್ಯಾದಿ ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಶ್ರುತಿಗಳು. ನರಕಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ
ಉಂಟಾಗಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ, ಹಾಗೆ ನರಕವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ
ಜನ್ಮಾಂತರಾದಿ ಶಿಕ್ಷೆಗಳೂ ಉಂಟೆಂಬುದು ಕೈಮುತಿಕ ನ್ಯಾಯಸಿದ್ಧವು ಎಂಬ
ಭಾವವು. ಮೊದಲುಪಾಯವಾದ ಪ್ರಪತ್ತಿಯು ಕೈಗೂಡಿದ್ದರೆ, ಶ್ರೀಯಃಪತಿಯನ್ನು
ಬಿಟ್ಟು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಹೋಗದಿರುವನು. ಯಾವಾಗ ಬಿಟ್ಟೇ ಹೋದನೋ ಆಗ
ಪ್ರಪತ್ತಿಯು ಮಹಾ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಕೈಗೂಡಲೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು.

ಆದರೆ, ಇವನಿಗೆ ಮಹಾವಿಶ್ವಾಸದ ನ್ಯೂನತೆಯಿಂದೇನೋ ಅನ್ಯದೇವತಾ

ಲಾಮ್. ಇವನುಕ್ಕು ಭಗವದ್ವಿಷಯಸ್ತೀಲ್ ಕೃತಾಂತಮ್, ಎನ್ನೇನು ಮೊರುನಾಳ್ ಉಪಾಯನಿಷ್ಪತ್ತಿಯೈಪ್ಪಣ್ಣಿ ಕಾರ್ಯಕರಮಾಮ್.

ಸಂಬಂಧ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಶರಣಾಗತಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಭಿಮುಖ್ಯತೆ ಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶನೆ ಮಾಡಿರುವದೂ, ಪಂಚಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವದೂ, ಪ್ರಪತ್ತಿಯು ಇತರ ಅಂಗಗಳಾದ ಅನುಕೂಲ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪಾದಿಗಳನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರಪತ್ತಿಯೂ ಇವೆಲ್ಲಾ ಹಾಗಾದರೆ ವ್ಯರ್ಥವೋ ಎಂದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಯಾವತ್ತಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ ಉಪಾಯವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ:—

ಇವನಕ್ಕು - ಈ ಅನ್ಯದೇವತಾಸಂಬಂಧವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲಸಿರುವವನಿಗೆ, ಭಗವದ್ವಿಷಯ ಕೃತಾಂತಮ್ - ಭಗವತ್ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಉಪಾಯ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯುಂಟಾಗದ ಈ ಅನುಷ್ಠಾನಾಂತವು, ಎನ್ನೇನು ಮೊರುನಾಳ್-ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಒಂದು ದಿನವೆಂದರೆ, ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ, ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ದಿನ, ಉಪಾಯ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯೈ - ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಉಪಾಯ ಸಂಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು, ಪಣ್ಣಿ - ಮಾಡಿ, ಕಾರ್ಯಕರಮಾಮ್ - ಪ್ರಯೋಜನರೂಪವಾಗುವದು, ಮೋಕ್ಷದಾಯಕವಾಗುವದು. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ “ನೇಹಾಭಿ ಕ್ರಮನಾ ಶೋಸ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯವಾಯೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ | ಸ್ವಲ್ಪಮಪ್ಯಸ್ಯಧರ್ಮಸ್ಯ ತ್ರಾಯತೇ ಮಹತೋಭಯಾತ್” (ಗೀ. ೨. ೪೦) ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಮುಗಿಸದ ಸತ್ಕಾರ್ಯವು ನಿಷ್ಫಲವಾದುದಾಗುವದಿಲ್ಲವು, ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ನಿಂತುಹೋದರೂ ಪ್ರತ್ಯವಾಯವಿಲ್ಲವು; ಸುಕೃತ ಕರ್ಮದ ಸ್ವಲ್ಪಾಂಶವಾದರೂ ಮಹತ್ತಾದ ಸಂಸಾರಭಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಈ ಆರಂಭಿಸಿದ ಪ್ರಪದನವು ಸದೃಢದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗದಿದ್ದರೂ ಕಾಲಾನುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫಲಕಾರಿಯಾಗಲು ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಯೋಗಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬುವನಿಗೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಕೆಲಸವು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ನಿಂತುಹೋದರೂ “ಸಾರ್ಥ ನೈವೇಹನಾಮುತ್ರ ವಿನಾಶಸ್ತಸ್ಯವಿದ್ಯತೇ” (ಗೀ. ೬. ೧೦) ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಯೋಗಾರಂಭವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟು ನೋಕ್ಷಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ದುರ್ಗತಿ ಎಂಬುವದಿಲ್ಲವು. ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ “ಬುದ್ಧಿ ಸಂಘೋಗಂ ಲಭತೇ” ಯೋಗವಿಷಯಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯೋಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ,

ಬುದ್ಧಿ ದೌರ್ಬಲ್ಯಸ್ಯ ಉಪಾಯಾನ್ತರ ಪ್ರತ್ಯಾಶಾಯಾತ್ಮ
ವಿಳಂಬಾವಿಳಂಬ ಹೇತುತ್ವಂ

ಮಹಾವಿಶ್ವಾಸಮ್ ಪೂರ್ಣಮಾಗ ಪ್ಪಿರನ್ನು ಪ್ರಪತ್ತಿಪಣ್ಣಿನಾರ್ಕು
ಬುದ್ಧಿ ದೌರ್ಬಲ್ಯಮುಮ್ ಉಪಾಯಾನ್ತರ ಪ್ರತ್ಯಾಶೈಯುಮ್
ಪಿರನಾದು. ಇನ್ನೆ ಪಿರನ್ನವರ್‌ಗಳುಳ್ಳು ಮುನ್ನು ಪಿರನ್ನ ವಿಶ್ವಾ
ಸಮ್ ಮಂದಮಾಯಿರುಳ್ಳುಮ್. ಇವರ್‌ಗಳೈಯುಮ್ ಸರ್ವೇಶ್ವರರ್
ಮಹಾವಿಶ್ವಾಸಾವಧಿಯಾಗ ತಿರುತ್ತಿ ಪೂರ್ಣಪ್ರಪತ್ತಿ ನಿಷ್ಕರಾಳ್ಳುಮ್.

“ತತೋಯಾಂತಿ ಪರಾಂಗತಿಂ” ಅನಂತರ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೆಂದು
ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು, ಈ ಪ್ರಪತ್ತಿಯಿಂದ ಜಾರಿದವನಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆಂದು
ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಮುಂದೆ ಬುದ್ಧಿ ದೌರ್ಬಲ್ಯಕ್ಕೂ ಉಪಾಯಾನ್ತರ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆಗೂ
ವಿಳಂಬಾವಿಳಂಬಗಳು ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ.

ಮಹಾವಿಶ್ವಾಸಮ್ ಪೂರ್ಣಮಾಗಪಿರನ್ನು - ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಎಂದಿಗೂ
ರಕ್ಷಿಸದೇ ಇರುವನಲ್ಲವೆಂಬ ಮಹಾವಿಶ್ವಾಸವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಂಟಾಗಿ,
ಪ್ರಪತ್ತಿಪಣ್ಣಿನಾರ್ಕು - ಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನನುಷ್ಠಿಸಿದವರಿಗೆ, ಬುದ್ಧಿ ದೌರ್ಬಲ್ಯವೂ,
ಉಪಾಯಾನ್ತರ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆಯುಮ್ - ಇನ್ನೊಂದುಪಾಯವಾದ ಭಕ್ತ್ಯು
ಪಾಯದಲ್ಲಿ ಆಶೆಯು, ಪಿರನಾದು - ಹುಟ್ಟಲಾರದು. ಈ ಲಘುವಾದ
ಉಪಾಯಾದಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತವೂ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಕೆ ಇರುವವನು
ಇನ್ನಾವ ಉಪಾಯವನ್ನೂದರೂ ಅವಲಂಬಿಸುವನೇ ಎಂಬ ಭಾವವು. ಇನ್ನೆ
ಪಿರನ್ನವರ್‌ಗಳುಳ್ಳು - ಈ ಬುದ್ಧಿದೌರ್ಬಲ್ಯವೂ ಉಪಾಯಾಂತರ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆ
ಯೂ ಹುಟ್ಟಿದವರಿಗೆ, ಮುನ್ನು ಪಿರನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸಮ್ - ಮೊನ್ನೆ ಪ್ರಪದನ
ಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಹಾವಿಶ್ವಾಸವು, ಮಂದಮಾಯಿರುಳ್ಳುಮ್ -
ಅಲ್ಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ ; ಇವರ್‌ಗಳೈಯುಮ್ - ಇವ
ರನ್ನೂ, ಸರ್ವೇಶ್ವರನು, ಮಹಾವಿಶ್ವಾಸಾವಧಿಯಾಗ - ಮಹಾವಿಶ್ವಾಸವು
ಪುನಃ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದೇ ಅವಧಿಯಾಗಿ, ಎಂದರೆ ಅದು ಹುಟ್ಟುವವರೆಗೂ
ವಿಳಂಬವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಭಾವವು, ತಿರುತ್ತಿ - ಅಲ್ಪದಂಡನೆಯ ಮೂಲಕ

ವೈಪರೀತ್ಯ ರಹಿತಾನಾಂ ವಿಳಂಬ ಶಙ್ಕಾಪಿ ನಾಸ್ತಿ

ಇವೈವೈಪರೀತ್ಯಗಳೊನ್ಮಮ್ ಪಿರಿವಾದೆ ನಡೆವರಾಗಳುಕ್ಕು ವಿಳಂಬಾದಿ ಶಙ್ಕೆಯುಮ್ ಕೂಡ ಇಲ್ಲೈ; ಇವರಾಗಳುಕ್ಕು ಇಚ್ಛಾ ವಧಿ ವಿಳಂಬಮ್; ಇವರಾಗಳ್ ಕೋಲಿನ ಎಲ್ಲೈಯಿಲ್ ಮೋಕ್ಷ ಮವಿ ನಾಭೂತಮ್. ಇನ್ನಿಷ್ಟೆಯೆಪ್ಪತ್ತ ಇವ್ವಧಿಕಾರಿ (೧) “ಕಡೈತ್ತಲೈ

ತಿದ್ದಿಹಂತಿರುಗಿಸಿ, ಪೂರ್ಣಪ್ರಪತ್ತಿನಿಷ್ಠರಾಕ್ಕುಮ್-ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಪತ್ತಿ ಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪದನಾನು ಪ್ಪಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ವಿಶ್ವಾಸಾದ್ವಿಲ್ಲಾ ಅಂಗಗಳೂ ಇರುವದರಿಂದ ದೇಹಾವ ಸಾನದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬುವದು ಸಿದ್ಧವು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು.

ಇಂತಹ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ವಿಳಂಬಾ ಶಙ್ಕೆ ಕೂಡ ಇಲ್ಲವು.

ಈ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳೊನ್ಮಮ್ ಪಿರಿವಾದೆ - ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಆಹಂ ಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳು ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರರುಚಿ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಪರೀತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೊಂದೂ ಹುಟ್ಟಿದಹಾಗೆ, ನಡೆವರಾಗಳುಕ್ಕು - ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪ್ರಪನ್ನರಿಗೆ, ವಿಳಂಬವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶಂಕೆಯೂ ಕೂಡ, ಇಲ್ಲೈ-ಇಲ್ಲವು. ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರಪತ್ತಿಯಾದ ಒಡನೆಯೇ ಮೋಕ್ಷವೋ ಎಂದರೆ, ಹಾಗೆ ಆರ್ತನಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿರುವದು ಅಗ್ನಿಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಹಾಗೆ ದುಸ್ಸಹವಾಗಿ ಎಚ್ಚಿ ಒಡನೆಯೇ ನಿರಾಶಾ ಇಂದಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಬೇಕೆಂದಪೇಕ್ಷಿಸುವವರಿಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಾರಬ್ಧವೂ ನಶಿಸಿ ಒಡ ನೆಯೇ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ, ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇರುವ ಆಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಕುಚೇಲರಿಗಿತ್ತ ಹಾಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಪ್ತನಾಗದೆ ಆನುಭವಿಸಿ ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷ ಬೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಗಿಗೂ ಆತನ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆಂದೂ, “ಇವರಾಗಳುಕ್ಕು” ಎಂದು ಆರಂ ಭಿಸಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರಾಗಳುಕ್ಕು - ಇಂತಹ ವೈಪರೀತ್ಯಗಳಿಲ್ಲದಿರುವ ಪ್ರಪ ನ್ನರಿಗೆ, ಇಚ್ಛಾವೇಧಿ ವಿಳಂಬಮ್ - ಇವರ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಳಂಬವು ; ಆರ್ತನಾಗಿ ವಿಳಂಬ ಬೇಡವೆಂಬುವನಿಗೆ ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲವು; ದೇಹಾವಸಾನದವ ರಿಗೂ ವಿಳಂಬ ಬೇಕೆಂಬವರಿಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಫಡಿಸಿಕೊಡುವನು ;

ಯಿರುನ್ನು ವಾಳುಮ್ ಶೋಷ್ಪುರ್ಪಿಯುಕತ್ತಿ” ಎಜ್ಜಿರಪಡಿಂಯೇ ಶ್ರೀಯಃ
ಪತಿಯಾನ ಸರ್ವೇಶ್ವರನುಕ್ಕು ಸರ್ವದಾಭಿಮತನಾಯಿರುಕ್ಕುಮ್.

ಉಗತ್ತಿ ಪೋಲುವುಮ್ ಎಂಪ. ಮುಂದಿವೆ, ತತ್ಕೃತ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತೀ
ಯಲ್ಲವೇ” ಎಜ್ಜಿರಪಡಿಂಯೇ ಎಂಪ. ತೊಂದವಡಿಪ್ಪೊತಿಮಾಕಪ್ಪುಗ್ಗನು ತಿರು
ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಮುನಿತಿಯವನು ಸರ್ವಾಪ್ಪರಸಿಗೆ, ಸರ್ವದಾಭಿ
ಮತನಾಯಿರುಕ್ಕುಮ್ - ಮಾನಾಗಲೂ ತುಂಬಾ ಪ್ರಿಯನಾಗಿರುವನು. ಈ
ಪೂರಾ ಪಾಶುವು ಮಾಪುವೆಂದರೆ :-

ಮೇಲೆ ಪೋಲುಕ್ಕೋಗ ನಿಟ್ಟುಮೆಯು ಮೈಯ್ಯ ಮಿಗವುಣರು
ಅಂ ಪರಿ ಶಿರಿನ್ನಕೊಂಡು ಬಂಬುಲನೆಗೆತ್ತಡಕ್ಕಿ
ಕಾಂಬರತ್ತಲೈ ಶಿರೈಪ್ಪುನ್ನಡತ್ತಲೈ ಯಿರುನ್ನು ವಾಳುಮ್
ಶೋಂಬರೈ ಯುಗತ್ತಿಪೋಲುವುಮ್ ಶೂಳ್ಪಿನ ಲರಜ್ಜಿತ್ತಾನೇ ||೩೮||

“ಓ, ಕಾವೇರೀ ಸಮೀಪದ ಸುತ್ತಲ್ಲಟ್ಟು ಶ್ರೀರಂಗ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿರುವ ಶ್ರೀ
ರಂಗನಾಥನೇ, ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸವಾಸನವಾಗಿ
ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ, ಈ ಅತ್ಯುತ್ಕೃತ ಯಾಥಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಿ,
ಪ್ರಾಪ್ಯವಾದ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನರಿತು, ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ
ಪ್ರವರ್ತಿಸದ ಹಾಗೆ ನಿರ್ದೋಷಿಸಿ, ಉಪಸನಾದಿ ಉಪಾಯಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ತನಗೇನೂ
ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲಾ ನಾಶವಾಗುವ ಹಾಗೆ ನಿನ್ನ ಅಲಯದ
ಕೊನೆಯ ಬಾಗಲನ್ನು ಕಾದುಕೊಂಡು, ಬಹುಕಬೇಕೆಂಬಾಯಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭರ
ನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾದ ಅಶಕ್ತರನ್ನು ನೀನು ವಿನಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಿಯರೆಂದೂ
ಉದಾರರೆಂದೂ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತೀಯಲ್ಲವೇ” ಈ ವೈಮೋಕ್ಷಾದಿಗಳಿಂದೂ
ಇಲ್ಲದ ಪ್ರಪನ್ನನು ಶ್ರೀಯಾತತಿಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಿಯನು. ಇವಕ್ಕೆ ರಾಮಾಯಣ
ದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳುಂಟು. ಶರಣಾಗತ ಪ್ರಪನ್ನರು ತಮಗೆ ಸೀತೆಗಿಂತ
ಪ್ರಿಯರೆಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ :- “ಅಪ್ಯಹಂ ಜೀವಿತಂ
ಜಹ್ಯಾಂ ತ್ವಾಂ ವಾಸೀತೇ ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಾಂ | ನಹಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂ ಸಂಕೃತ್ಯ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯೋ ವಿಶೇಷತಃ” ಶರಣಾಗತರಕ್ಷಣಿಗಾಗಿ ಜೀವನನ್ನಾದರೂ ತೊರೆ
ಯುವನು, ಓ ಸೀತೆಯೇ ನಿನ್ನನ್ನಾದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಂದಿಗೆ ತ್ಯಜಿಸುವೆನು,
ಈ ಶರಣಾಗತರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಗಳಾದರೆ ಇನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದೇನಿದೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿ
ರುತ್ತಾನೆ.” ಹೀಗೆ ಶರಣಾಗತರಾದ ಮುಷಿಗಳ ಸಂಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ವನಕ್ಕೆ

ಪ್ರಪನ್ನ ವಿಷಯೇ ಭಗವದನುಗ್ರಹ ಪರಂಪರಾಃ

ಇವನ್ನಿರತ್ತಿಲ್ ನಿರುಪಾಧಿಕ ಸರ್ವಶೇಷಿಯಾಯ್, ನಿರುಪಾಧಿಕ

ಬಂದು, ನೀತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರ ಕೇಯಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸುಗ್ರೀವನೂ, ನೀಚನಾದ ರಾವಣನ ಪ್ರವೃತ್ತಿವರ್ತನದಲ್ಲಿ, ಇವನೇ ತನ್ನ ಪರಮ ಮಿತ್ರನ ದಾರಣೋರನು ಎಂದು ಕೊಂಪಗೊಂಡು, ಒಂದೇ ಸಲಕ್ಕೆ ನೆಗೆದು ರಾವಣನಲ್ಲಿಗೆ ಸೇರಿ ಎವೆಮು ಮೇಲೆ ಗುದ್ದಲು, ರಾವಣನ ಮಹುಟವು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು, ಅನಂತರ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಲು, ಶತ್ರುಸೈನ್ಯ ಮಧ್ಯೇ ಒಬ್ಬನೇ ಹೀಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದುದು ತುಂಬಾ ಅಪಾಯಕರವಾದುದಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಗ್ರೀವನು ತ್ರೀರಾಮಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಲು, ತ್ರೀರಾಮಪ್ರಭುವು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—“ತೃಯಿಕಂಚಿತ್ಸವಾನ್ ಸ್ತೇ ಕೌಕಾರ್ಯಂ ನೀತಯಾಮಾಮ್” “ಈಗ ಇಷ್ಟು ಮಹಾಪ್ರವತ್ಸವೂ ಸಿಂತಿಗಾಯೇ, ಈ ಪ್ರವತ್ಸದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನೇ, ನಿನ್ನಗೂ ಏನಾವರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿನತು ಪ್ರಪ್ರವಾದವಾದರೆ, ನನಗೆ ನೀತೆಯಿಂದೇನು?” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಪನ್ನನು ಸರ್ವೇಶ್ವರನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಅಭಿನತರು. ಅದರಿಂದ ಈಶ್ವರನು (೧) “ಉದಾರಾ ಸ್ವರ್ದ ಏವೈತೇ ಜ್ಞಾನೀತ್ವಾತ್ಮೈವ ಮುಃ ಸುಕಂ” ಪರಮೋದಾರರೆಂದೂ (೨) “ಯೋವದ್ಧೃಕ್ಪ್ರೇಮೇ ಪ್ರಿಯಾಃ” ಅಂತವನು ತುಂಬಾ ಪ್ರಿಯನೆಂದೂ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಕೊಂಡಾಡಿರುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಪನ್ನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಃಪತಿಯು ಮಾಡುವ ಅನುಗ್ರಹ ಪರಂಪರೆಗಳು.

ಮುಂದೆ “ಇವನ್ನಿರತ್ತಿಲ್” ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಃ ಪತಿಯು, ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ವುರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿಯೂ, ನಿರ್ಮಾಣಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಅಮೇಲೂ ಮಾಡುವ ಉಪಕಾರ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವಾಕ್ಯದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಂದೂ, ತದನುಗುಣವಾದ ಆಚಾರ್ಯಸೂಕ್ತಿಗಳೆಂದೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಾಕ್ಯವು ದೊಡ್ಡದಾದುದರಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಕ್ಯಗಳಾಗಿ ಭಾವಿಸಬಹುದು. (೧) ಇವನ್ನಿರತ್ತಿಲ್ - ಇಂತಹ ಪ್ರಪನ್ನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ನಿರುಪಾಧಿಕ ಸರ್ವಶೇಷಿಯಾಯ್ - ತಂದೆ ಮೊದಲಾದವರ ಹಾಗೆ ಸೊಂಪಾಧಿಕಶೇಷಿಯಲ್ಲದೆ, ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನಮಗೆ ಶೇಷಿಯಾಗಿ. ನಾವು ಸ್ವತಃ ಶೇಷಭೂತರಾದುದರಿಂದ,

ಸ್ವತಂತ್ರನಾಯಕ, ಸತ್ಸಂಜ್ಞೆ ಲ್ಲನುಮಾನ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷ ಸರ್ವಭೋಜ್ಯನು
ಕೃಪಾ ಕಾರಣವಾನ ನಿಗ್ರಹ ಸಜ್ಜುಲ್ಲತ್ತಿ, (೧) "ತವಭಿಗಮ ಉತ್ತರ
ಪೂರ್ವಾಘಾಯೋ ರಣೇವನಿಸಾರಾ, ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್" ಎನ್ನ ರಪಣಿಯೇ
ಸದ್ವಾರಕ ಪ್ರಪತ್ತಿನಿಷ್ಠನುಳ್ಳ ಉಪಾಸನ ಪ್ರಾರಂಭತ್ತಿರ್ದೋರಿ ಪ್ರಪತ್ತಿ
ವಾಕ್ಯೋಚ್ಚಾರಣತ್ತಿಲ್ ಪ್ರಥಮಪ್ಪಣತ್ತಿತಿ ನಿಲತಿ, (೨) ಇವನಿ,ಯವನ

ಅತನು ನವಗೆ ನಿವರಾಧಿಕ ಶೇಷಿಯು, ನಿರುಪಾಧಿಕ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಯಕ -
ಅತನು ಇನ್ಯಾದಿಗೂ ಅಧೀನನಲ್ಲವೆ, ಪರಿಪಾಢ್ಯ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಯಕ, ಸತ್ಸಂ
ಸಂಕಲ್ಪನಾವ ಸರ್ವೋತ್ಕರ್ಷನು ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಿಗೂ ಕಾರಣಭೂತನಾದ ಸರ್ವೋ
ತ್ಕರ್ಷನ ನಿಗ್ರಹ ಸಜ್ಜುಲ್ಲತ್ತಿ, ಇಂತೆ ದಾನಿ ಇವನು ಉತ್ತಮನು
ವರ್ತುವನು ಕ್ರಿಯೆಯೊಂದಿಗೆ ಅನ್ಯಾದಿ "ತವಭಿಗಮೇ - ೨" ಪ್ರಪತ್ತಿನಿಷ್ಠನು
ಅನುಪಾಸನಗ್ರಹವು ಉಪಾಸನೆಯ ಮುಖವು ವರ್ತಮಾನ, ಉತ್ತರಪೂರ್ವಾ
ಘಾಯೋ ಅಲ್ಲೇವನಿಸಾರಾ - ಸದ್ವಾರಕಭೂತನು, ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್ ಸ್ವಾ
ಪಾಸಗಲು ಲೇಖಿಸೇ ಇವೇವಾಪೂ ವಿವಾಹವಿತ್ತಿ ಮುಂತಿವಿವು ಸ್ವಾ
ಪಾಸಗಳ ನಾಪೂ ಉಂಟಾ - ೨; ಏಕೆಂದರೆ ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್ - ಹಾಗೆ
ಪ್ರತಿಮಾ ಪೇಶಿವತ್ತಿ - ಇವರ ಸ್ವಭಾವವು - ೨; "ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್
ಮಗ್ನಾ ಪೋತು ಪ್ರವರಯೇತ ಏನಂ ವಾಕ್ಯವರ್ತೀ ವಾಕ್ಯವೇ ಪ್ರವರ
ಯೇಂತೇ" (ಭಾಂ. ೪. ೧೪. ೩) ಇವೇವನು ಮುಂತೇ ವತ್ಸ್ಯಸಬೋ
ಹತ್ತಿಯ ಅನುಪಾಸನೆಯು ಉತ್ತಮವು ವರ್ತಮಾನ ಉತ್ತರಪೂರ್ವಾ
ಘಾಯೋ ಉಪಾಸನಾರ್ಥಕವಾದ ಪ್ರಾರಂಭವೇವಾ ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್
ಸರ್ವ ಪಾಸಗಳೂ ನಿವರಮಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಮತ್ತು "ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್
ಪಲಾಶ ಅಪೋನಲ್ಲಿಪ್ಪವೇವಾ ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್ ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್
(ಭಾಂ. ೪. ೧೪. ೩) ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್ ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್ ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್
ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಾದ ಉಪಾಸನೆಯು ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್ ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್
ಗಳೂ ಮುಂತವೆ" ಎನ್ನ ರಪಣಿಯೇ ಎಂಬ ರಾಜನು, ಸದ್ವಾರಕ
ಪ್ರಪತ್ತಿನಿಷ್ಠನುಳ್ಳ - ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್ ಉಪಾಸನೆಯು, ಉಪಾಸನ
ಪ್ರಾರಂಭತ್ತಿರ್ದೋರಿ-ಉಪಾಸನ ಪ್ರಾರಂಭವು ಕೇವಲ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಪತ್ತಿ
ವಾಕ್ಯೋಚ್ಚಾರಣತ್ತಿಲ್ - ಇವರಾತ್ ವತ್ಸ್ಯಸಬೋರಾತ್ ಪ್ರಪತ್ತಿ ಮುಂತವು

(೧) ಬ್ರ. ಸೂ. ೪. ೧. ೧೩.

[illegible]

ಇವನುಡೈಯ ಅನುಬಂಧಿಗಳೆಂಬವರ ನಿತ್ಯಸೂರಿಗಳ ಕೋರವೈಯಿಲೇ ಕೋತ್ತಾಲುವಾ ಅಸಲ್ ಕೆಡಾದೆ ಅಶ್ರಿತಾಪರಾಧರಾಗಿಗಳಿಲ್ಲದ್ದು ಗುರುಕಾಟ್ಟಾದೆ ವಯಿರುದಾರಿಯಾಯ್, ಅನುಬಂಧಿಗಳೆಂಬೆಯ ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಾಪರಾಧಗಳುಳ್ಳವರ ಅನುತಾಪಾದಿಗಳಾಲಿ ನಿನ್ನಾರಮ್ ಪಣ್ಣು ವಿಕೃಂಪಡಿಕ್ಕಿಡದಾನ್ ಅನುಗ್ರಹ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲತ್ತೈಪ್ಪಣ್ಣಿ,

ಉತ್ತರಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಈತನ ಪ್ರಾರಬ್ಧನ ವಿಶಾ ಪೂರ್ವಾಭಕ್ತಿಲ್ಲಾ ನಾಶವೂ ಉತ್ತರಾಭಕ್ತಿ ಅಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕವಾದುದಕ್ಕೆ ಒದ್ದೆಗಳೂ ದೇವಪುಟ್ಟುಕು; ಇದು ಅಪರಾಧ ಪರಿಹಾರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಬ್ಧೇತರ ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲೂ ಅಧಿಕಾರದ ಉಪಪಾದನದಲ್ಲೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. (೨) ಎರಡನೆಯ ಉಪಕಾರವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಇವನೈಯುವಾ ಎಂದಾರಂಭಿಸಿ ಸಜ್ಜಿಲ್ಲತ್ತೈಪ್ಪಣ್ಣಿ ಎಂದು ಪೂರೈಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ವೇಶ್ವರನುಗ್ರಹವು ಪ್ರವಸ್ಥನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ತಲ್ಲವು. ಪ್ರವಸ್ಥನ ಭರಣ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತರಾದ ದಾರ ಪುತ್ರಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಹೊಂದುವರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:—ಇವನೈಯುವಾ ಇವನುಡೈಯವನುಬಂಧಿಗಳೆಂಬವರ - ಈ ಪ್ರವಸ್ಥನನ್ನು ಮತ್ತು ಈತನ ಭರಣ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭೂತರನ್ನೂ, ನಿತ್ಯ ಸೂರಿಗಳ, ಕೋರವೈಯಿಲ್ - ಎಂದೊಲ್ಲ. ಕೋತ್ತಾಲುವಾ - ಸೇರಿಸಿದರೂ, ಅಸಲ್ ಕೆಡಾದೆ - ಶ್ರದ್ಧಾತಿತವು ಕೆಡದೆ, ಅಶ್ರಿತಾಪರಾಧರಾಗಿ ಗಳಿಲ್ - ಅಶ್ರಯಿ ಸರ ಅತ್ಯಾತ್ಮೀಯ ವರ್ಗದ ಪಾಪಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿ, ಉಣ್ಣು ದುರುಕಾಟ್ಟಾದೆ - ಭಜಿಸುವವನು ತಾರ್ಪಣದಿವನ ಎಂದರೆ ಆ ಪಾಪಸಮೂಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನುಂಗಿದವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದವನ್ನು ನೊರಪಡಿಸಿದೆ, ವಯಿರುದಾರಿಯಾಯ್ - ಹೊಟ್ಟೆ ತಂಬಿಕೊಳ್ಳುವನಾಗಿ, ಅಶ್ರಿತಾಪರಾಧಗಳನ್ನು ಬೇಸರ ವಿಲ್ಲದೆ ಎತ್ತು ಗುಂಗಡವೂ ತುಂಬದ ಹೊಟ್ಟೆಯವನಾಗಿ, ಅನುಬಂಧಿಗಳೆಂಬೆಯ - ಈ ಪ್ರವಸ್ಥನ ಅಶ್ರೀಯದ, ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಾಪರಾಧಗಳುಳ್ಳ - ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳಿಗೆ, ನಿನ್ನಾರಮ್ ಪಣ್ಣು ವಿಕೃಂಪಡಿಸಿ - ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ ಹಾಗಿ, ಹೇಗೆ ಪರಿಹಾರವೆಂದರೆ, ಅನುತಾಪ, ಉಪರಮ, ಪ್ರಯತ್ನ, ಪ್ರಾದಕ್ಷಿಣ್ಯಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ, ಈಡಾನ್ - ಅನುಗುಣವಾದ, ಸಜ್ಜಿಲ್ಲತ್ತೈಪ್ಪಣ್ಣಿ - ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿ; ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ತನ್ನ ತಿರುವಡಿಯ ನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದ ಪ್ರವಸ್ಥನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆತನ ಭರಣ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಅನುಬಂಧಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಅನುಗ್ರಹ

ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕ.ಕಣಬನು ಗಾಂ ಶ್ರದ್ಧಾಯುಕ್ತನಾದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :- ಕಥಂಚಿದವನು ರಮಣದ್ವಯ ತನ್ನೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರುವವರಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡವನಾಗಿ, ಅದರ ಮರ್ಮವಿವರಿಸುವುದಿಗಾಗಿ - “ನಸ್ಮರತೃಪಕಾರಾಣಾಂ ಶತಮಃ ಸ್ಯಾತ್ಪವತ್ರಯಾ” (ರಾ. ೩೦೦೦೦೦೦೦) ಎಂದು ವೇದವು ಹಾಗೆ ಅಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಪಾಸಪಮಾನಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಲ್ಪವಾದ ಉಪಮಾಡಿ ಬಿಡುವನು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದರು ಕಾಣ್ವುದೇ ವಯಸ್ಸಾದಾರಿಯಾಯ್ - ಇಂತವರ ಪಾಸಪಮಾನಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ತಿಳಿದರೂ ಅತನಿಗೆ, ಗೋಪಿಯರ ಮನೆಯ ಬಿಟ್ಟು ಅಂಕುರಾಗೆ ಹೋಗಿ ತಂದವೆಂದು ಹೇಳುವಾರೆ. ಸ್ವಾಮಿಯವರು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ದಯಾಲತಕವಲ್ಲಿ ಉಪಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ :-

“ಮಯಿತಿಷ್ಠತಿ ದುಷ್ಕೃತಾಂ ಪ್ರಧಾನೇ

ಮಿತದೋಷಾ ನಿತರಾ ನಿಚಿನ್ವಿತಿ ತ್ವಂ ।

ಅಪರಾಧ ಗಣೈರಪೂರೈ ಕೃಷ್ಣಿಃ

ಕಮಲಾಕಾಂತದಯೇ ಕಥಂ ಭವತ್ರಿ ॥ ೨೯ ॥

“ಓ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತನಾದ ನೀನಿವಾಸನ ದಯೆಯೇ, ಲೆಖುವಿಲ್ಲದೆ ಅಪರಾಧ ಸಮೂಹವನ್ನು ಮಾಡಿದ ನಾನು ಮುಖವಾಗಿ ಇರುವಾಗಲೇ, ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಅಪರಾಧವನ್ನಾಡಿದವರನ್ನು ನೀನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೀಯೆ. ಅಪರಾಧ ಸಮೂಹಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು ನೀನು ಹೇಗಾದೆಯೋ ತಿಳಿಯದು” ಎಂಬುವದು ಈ ಶ್ಲೋಕಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಿತ್ಯಸೂರಿಗಳ ಕೋರ್ಮಿಯಲಿಕೋತ್ತಾಲುಮ್ ಎಂದು ಏತಕ್ಕೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದರೆ, ಶರಣಾಗತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪನ್ನನು ಆತ್ಮಾತ್ಮೀಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದಿದ್ದು “ಸಕೃದೇವ ಪ್ರಪನ್ನಾಯ ತವಾಸ್ತೀತಿ ಚ ಯಾಚತೇ । ಅಭಯಂ ಸರ್ವಭೂತೇಭ್ಯೋ ದದಾಮೀ ತದ್ವ್ರತಂ ಮಮ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಬೇಡಿ ಎಂದವರಿಗೆ ದದಾಮಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಉದಾರಿಯು ಸರ್ವೇಶ್ವರನು, ಅನಂತರ ನೋಡುವಾಗ ಇವನೂ, ಈತನು ಬಂಧಿಗಳೂ ತನ್ನ ಕೈಪಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಾರೆಲ್ಲಾ ಎಂದೇನಾದರೂ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಯೋಚಿಸಿಯಾನೋ ಎಂದರೆ, ಹಾಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವು. ಅವರನ್ನು ನಿತ್ಯಸೂರಿಗಳ ಸಮೈಗೆ ಸೇರಿಸಿದುದು ಆ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ನುಸುಳಿದ ದಿನವೇ. ಇದು ಸಿದ್ಧವು ಎಂದು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ “ಕೋರ್ಮೈಯಿಲೇ ಕೋತ್ತಾಲುಮ್ ಅವಿಲ್ ಕೆಡಾದೇ” ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು. ವಾಗ್ಧಾನ ಮಾಡಿದ್ದೇನೋ

(೪) “ ಇರುಳ್ ತರುಮಾಣಾಲತ್ತಳಿನಿ ಪ್ಪಿರವಿಯಾ ವೇಣ್ಣೇ ”

“ನಣ್ಣಿನ ನಾರಾಯಣನೈ ನಾಮಣ್ಣಿಳ್ ಪಲಶೊಲ್ಲಿ,
ಮುಣ್ಣುಲಗಿರ್ ರಳಮಿಕ್ಕೈ ಪಾಟ್ಪುರ್ತಾ ವನ್ನಿನ್ರು |
ವಿಣ್ಣುಲಗಮ್ ರರುಮಾ ನಾಯ್ ಪಿರೈಕಿನ್ರಾ ವಿಧಿವಕ್ಕೈಯೇ
ಯೆಣ್ಣಿನ ಜ. ರಾಕಾ ವಿಕ್ಕುರುಮಣ್ಣಿ ತೆನ್ನೆ ಇಷ್ಟೇ ||

ಅವರರ್ಥವು :—ಓ ಎನ್ನೆಂತೇ - ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೇ, ಪಲನಾಮಂಗಳ್
ಲೊಲ್ಲಿ ಕೆ-ತ್ತ ಆತ್ಮವೈಶ್ವರಾದಿಗಳನ್ನು ಪೇಳಿ, ನಾರಾಯಣನನ್ನು, ನಣ್ಣಿನಮ್-
ಸರಸ್ವತ್ಯ ಶರಣಂ ಸುಹೃತ್ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ, “ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯೇತಿ
ಮನ್ತ್ರಸ್ವರೂಪ ಸಾಧಕಃ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಮಾರ್ಗ, ಆತನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ
ದೇವ, ಮುಣ್ಣುಲಗಿರ್ - ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ, ವೇಳೆಮ್ ಮಿಕ್ಕ - ಒಯಾ
ಮೊದಲಾದ ಕಲಾಜಿಗುಣಗಳನ್ನು ಸಂಪತ್ತಿನ ಅತಿಶಯ ಹೊಂದಿದ, ಪಾಟ್ಪು
ತ್ತಾ - ತಿರುವಾಟ್ಟುತೈಂಬಿ ಬೂರಲ್ಲಿ ಬಿಜಮಾಡಿಸಿರುವ ಶ್ರಿಯುಪತಿಯು,
ವನ್ನು ಇನ್ರು - ಬದು ಈಗ, ವಿಣ್ಣುಲಗಮ್ - ಪರಮಶವನನ್ನು, ವಿಧಿವ
ಗಿಯೇ ರರುಮಾನಾಯ್ - ನಮ್ಮನಿಬ ಮನಮೆಂಬ ಭಾವಿಸಿ ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ
ಪಾರ್ಥಸೆಯನ್ನೇ ಒ. ಸ. ಅಷ್ಟಮಾಗ ಶಿರವಹಿಸಿ ಕೊಡಲು ಇಷ್ಟವುಳ್ಳವನಾಗಿ,
ವಿರೈಕಿನ್ರಾ - ನಾವು ತ್ವರೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಆನೇ ತ್ವರೆಪಡಿಸು
ವನು, ಇಕ್ಕುರುಮಣ್ಣಿಳ್-ಈ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಎಣ್ಣಿನಮಾರಾಕಾ - ನಾವು ಯೇಚಿ
ಸಿದ ಹಾಗೆ ಆಗದು, ಎಂದರೆ ನಾವು ಆತನಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಕೆಲಸವಾ
ಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನನ್ನು ತ್ವರೆಪಡಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆವು, ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಯಾವಾಗ
ಆತನ ಮೇಲೆ ಭಾರವನ್ನು ಹಾಕಿದೆಯೋ, ಆಗ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾನೇ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು
ನಮ್ಮನ್ನೇ ತ್ವರೆಗೊಳಿಸುವನೆಂಬ ಭಾವವು.

(೪) ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯಬಿಡದಿರುವ ನಾವು ಸರೈತ್ವರನಿಗೆ ಶೇಷತ್ವವನ್ನು
ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ದಾಸಭೂತರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಆತನ ಪಾದವನ್ನು ಯಾವಾಗ ಆಶ್ರ
ಯಿಸಬಿಟ್ಟಿರೋ ಆಗ ಪರಮ ಕೃತಂತ್ರನಾದವನು ನಮಗೆ ಪರತಂತ್ರನಾಗಿ ನಮಗೆ
ಯಾವುದು ಹಿತವೋ ಅದನ್ನು ತಾನೇ ಯೇಚಿ, ಅ ಹಿತವಾದದನ್ನೇ ನಾವು
ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವನೆಂಬ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :—ಇರುಳ್ ತರುಮ್ -
ರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಾದ ಅತ್ಯಾನವನ್ನು ಕೊಡುವ, ಮಾ -

(೪) ತಿರುವಾಯ್ಮೊಳಿ ೧೦. ೬. ೧ ಮತ್ತು ೧೦. ೧೦. ೨.

ಎನ್ನುವ, “ಮಾಯಮ್ ಶೆಯ್ಯೇಲಿನ್ನೈ” ಎನ್ನುವ ಶೌಲ್ಯಾಗಿರ ಪಡಿಯೇ ಇವನುಕ್ಕು ಇಶೈವೈಯುಣ್ಡಕ್ಕಿ, (೧) “ಉ ತಿರುಮಾರ್

ಮಹತ್ತಾವ, ಇಾಲತ್ತುಳ್ - ಈ ಲೀಲಾವಿಧೂತಿಯಲ್ಲಿ, ಇನಿ - ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾದ ನಂತರ, ಪಿರಿವಿ - ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು, ಯಾರ್ ವೇಣ್ಡೇ - ನಾನಪೆಂಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲವು” ಎನ್ನು - ಎಂದೂ, “ಮಾಯಂ ಶೆಯ್ಯೇಲಿನ್ನೈ” - “ನನ್ನನ್ನು ಮುಂಚಿನ ಹಾಗೆ ವಂಡಿಸಿದಿರಪ್ಪಾ” ಎನ್ನುವ - ಎಂದು, ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ, ಇವನಿಗೆ - ಈ ಪ್ರವಚನಕ್ಕೆ, ಇಶೈವೈಯುಂಡಕ್ಕಿ - ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೇ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕಾರ ಉಂಟಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ;

ಈ ಎರಡು ಪಾಶುರಗಳು ಮಾವುವೆಂದರೆ :-

“ಅರುಳ್ ಪೆರುವಾರಡಿಯಾರ್ ತಮ್ಮಡಿಯನೇರ್ಕ್ಕು, ಅಳಿಯಾ !

ನರುಳ್ ತರುವಾನಮೈ ಕಿಸ್ರಾನದು ನಮದುವಿದಿವಗೈಯೇ ||

ಇರುಳ್ ತರುಮಾಇಾಲತ್ತುಳಿನಿ ಪಿರವಿಯಾರ್ ವೇಣ್ಡೇ ||

ಮರುಳೊಳಿ ನೀಮಡ ನೆಂಜೇ ವಾಟ್ಪುಳಾನಡಿ ವಣಜ್ಜೇ ||”

ಎಂದರೆ, ಅರುಳ್ ಪೆರುವಾರಡಿಯಾರ್ ತಮ್ - ಭಗವದನುಗ್ರಹವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಶೇಷತ್ವ ಜ್ಞಾನ ಮೂಲಕ ದಾಸಭೂತರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾಗ ವತರಿಗೆ, ಅಡಿಯಾರ್ - ದಾಸಭೂತರಾದ ನಮಗೆ, ಅಳಿಯಾರ್ - ಅಂಥಾವ ರನ್ನು ಕಾಪಾಡುವವಕ್ಕಾಗಿ ಚಕ್ರಧರನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು, ಅರುಳ್ ತರುವಾ - ಕೃಪೆ ಮಾಡಬುದ್ಯಕ್ಕನಾಗಿರುವನು ; ಅದು ನಮದು ವಿದಿವಗೈಯೈ - ಹಾಗೆ ಕೃಪೆ ಮಾಡುವದು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ತನ್ನಿಷ್ಟದಂತಲ್ಲವು, “ಅಜ್ಞಾಪಯ ಯಥೇ ಸ್ವಂವೈ” ಎಂದು ಶ್ರೀರಾಮನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಹಾಗೆ ನಮ್ಮ ನಿಯಮನ ಪ್ರಕಾರ ನಮಗೆ ಪರತಂತ್ರನಾಗಿ ನಡೆಸುವನು ; ಇರುಳ್ ತರುಮಾ ಇಾಲತ್ತುಳಿನಿ ಪಿರವಿಯಾರ್ ವೇಂಡೇ - ಈ ಅಜ್ಞಾನ ಭೂಯಿಷ್ಠವಾದ ಈ ವಿಶಾಲವಾದ ಲೀಲಾವಿಧೂತಿಯಲ್ಲಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು, ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯಾ ಈ ಬುದ್ಧಿಯೇಗ ವಿನೇಕಗಟುಂಟಾದ ನಂತರ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವದಿಲ್ಲವು ; ಓ ಮಡ ನೆಂಜೇ - ಓ ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ ಚಪಲವಾದ ಮನಸ್ಸೇ, ಮರುಳ್ ನೀ ಒಳಿ - ಅಚ್ಯಾವತಾರಿಯಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಾಗ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು

(ವೈತ್ತು) ಪತ್ತು ಮಾಲ್ಯೆ ನಜ್ಜಿ ವಾಶಮ್ ಶೆಯ್ ಪೂಜ್ಞುಳಲಾಳ್ ತಿರು

ಕೈಂಕರೈ ಮಾಡುವದು ಸಾಲದೇ ಎಂಬ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ; ವಾಟ್ವಾ
ಮುಖಾನಡಿವಣಜ್ಜಿ-ತಿರುವಾಟ್ವಿರಲ್ಲಿ ಬಿಡಮಾಡಿಸಿರುವ ಶ್ರೀ ಕೇಶವಸ್ವಾಮಿಯ
ಶ್ರೀಪಾದವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸು. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಳವಾದವರಾದವರೇತಿ
ಸಿರುತ್ತಾರೆ.

(೧) ಮಾಯಾಜ್ಞೆಯೇ ಲೆನ್ನೈಯುನಿರು ಮಾರ್ಪತ್ತೂಮಾಲ್ಯೆನಜ್ಜಿ .
ವಾಶಂಜ್ಜಿಯ್ ಪೂಜ್ಞುಳಲಾಳ್ ತಿರುವಾಣೈ ನಿನ್ನಾಣೈ ಕಣ್ಡಾಯ್ .
ನೇಶಂಜ್ಜಿಯ್ ದು ನೋಡೆನ್ನೈಯು ಯಿರ್ದೇರಿನಿರಿಯೊನಾಗವೇ .

ಕೂಶಂಜ್ಜಿಯಾದು ಕೊಣ್ಡಾಯೆನ್ನೈ, ಕ್ಕೂನಿಕೊಣ್ಡಾಯ್ ಸನ್ನನೋ||
ಇದರ್ಥವು:—ಮಾಯಾಜ್ಞೆಯೇ ಲೆನ್ನೈ - ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು
ಕ್ಷಣವೂ ಇರಲಿಪ್ಪವಿಲ್ಲದ ನನ್ನನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡುವ ವಂಚಿಸಬೇಡ
ವೈಯ್ಯ, ಉಳ್ ತಿರುಮಾರ್ಪತ್ತುಮಾಲ್ಯೆ - ಹಾಗಲ್ಲದೆ ನಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನು,
ಇಷ್ಟಬಂದಹಾಗೆ ಮಾಡುವೆನೆಂದರೆ, ನಿನಗೆ, (೨) “ಅಪ್ರಮೇಯಂ ಹಿ ಕತ್ತೇ
ಜಃ ಯಸ್ಯಸಾ ಜನಕಾತ್ಮಜಾ” ಎಂದೂ, (೩) “ವಿಷ್ಣೋಶ್ಚಿತ್ತೀ” ಎಂದೂ,
ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ನಿನಗೂ ಕೂಡ ಸಂಪದ್ರೂಪವಾಗುವ, ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳ
ವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದ, ಮಾಲೆಯ ಹಾಗೆ ಅಲಂಕಾರಭೂತಳಾಗಿ, ನಜ್ಜಿ - ನಿನ್ನ
ಹಾಗೆಯೇ ಅನುರೂಪರೂಪಗುಣವಿಭಿನ್ನಶ್ವರಾರಾದಿಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಳಾದ, ವಾಶ
ಮ್ ಶೆಯ್ - ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ “ಸರ್ವಗಂಧಃ” ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ,
ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯಮಂಗಳ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪರಿಮಳರೂಪವಾದ ಅಥವಾ ಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೇ
ಪರಿಮಳದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಭೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ, ಪೂಕುಳಲಾಳ್ - ಎಲ
ಕ್ಷಣವಾದ ಕುರುಳಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ, ತಿರು ಅಣೈ - ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ವೇಲೆ
ಆಣೆಯು, ನಿಲ್ ಅಣೆ ಕಂಡಾಯ್ - ಸರ್ವಾಧಿಕನಾಗಿ ಸರ್ವಕಾರಣಭೂತನಾಗಿ
ರುವ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆಯು ಆಣೆಯು, ಇದನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿಯುವದು ; ನನ್ನನ್ನು
ಬಿಟ್ಟು ನೀನು ಹೇಗೆ ಇರುತ್ತೀ ನೋಡುತ್ತೇನೆಂಬ ಭಾವವು. ನೇಶಮ್ ಶೆಯ್
ದು - ಸರ್ವಸ್ಯ ಶರಣಂ ಸುಹೃತ್ತಂದೂ, “ತ್ವಯಿ ಕಿಂಚಿತ್ಸಮಾಪನ್ನೇ ಕಿಂಕಾ
ರ್ಯಂ ಸೀತಯಾ ಮಮ” ಸೀತೆಗಿಂತಲೂ ಪೆಚ್ಚಾದ ಮಮತೆಯು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಎಂದು
ಹೇಳುತ್ತಾ, ಹೀಗೆ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ, ಉನ್ನೋಡು ಎನ್ನೇ -

(೧) ತಿರು. ೧೦. ೧೦. ೨. (೨) ರಾಮಾ ಆರೆ, ೩೭. ೧೮. (೩) ವಿ. ಪು. ೧. ೮.

ವಾಣ್ಯ ನಿನ್ನಾಣ್ಯ" ಎನ್ನು ಇವರ್ ತರ್ಕ ತ್ವರಿತ್ತು ವಳ್ಳಿಕ್ಕುಮ್ಮದಿ ಪಣ್ಣೆ,
(೧) "ಶರಣಮಾಗುಮಾ ತನತಾಳೆಡೈನ್ನಾಲ್ಕಿಲ್ಲಾಮ್ ಮರಣಮಾನಾಲ್"

ಹೇಯ ಪ್ರತ್ಯನೀಕನಾದ ನಿನೊಂದಿಗೆ ಹೇಯವಿಧ ಕೂಗಿದ ನನ್ನನ್ನ ಉಯರ್
ವೇರೆನ್ನಿ ಬನ್ನಾಕವೆ - ಜ್ಞಾನೈಕಾಕಾರತೆ ಮೊದಲಾದ ಗಣಾಸ್ವರಗಳಿಂದ
ಸಮಭಾವದಿಂದ ಕಪ್ಪುಧಕ್ಕಿದ್ದ ವಶೇಷವಾಗಿ, ಕೂಲಮಾ ಕೆಯ್ಯಾದು ಕೊಂಡಾ
ಯ್ - ನನ್ನ ನಿತ್ಯಪ್ರತಿಗಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂಕೋಚಕಡವೆ ಸನ್ನನ್ನ ಅಂಗಿಕರಿ
ಸಿರುತ್ತೀಯೆ. ಎನ್ನೈವನ್ನು ಕೊಬಿಕ್ಕೊಳ್ಳಾಯ್ - ನನ್ನನ್ನ ಬಂದು ಕಂಡು
ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬೇಕವ್ವಾ ಅಂದೋ - ಇವತ್ತಾಗಿ ಮನೆ ಮಾಡುವದು ನೀನು
ಕೆಲಸವಲ್ಲವೇ? ಅಂದೋ, ಇ ನಾನು ಅಣ್ಣನು ಬಂದೆಕೆ? ಎ ದಿ ಪಾಪು
ರೈವು" ಎನ್ನು - ಎಂದವಾಗಿ, ಇವರ್ ತರ್ಕ - ಈ ಕ್ರಮವು ತಾನೆ, ತ್ವರಿತ್ತು-
ತ್ವರೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ವಳ್ಳಿಕ್ಕುಂಪಡಿ ಪಣ್ಣೆ-ಹಿಂದೆ ಕಿಳಂಬವನ್ನನೇರಿಸಿದವನು
ಈಗ ಬೇಗ ಕೂಮಪದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೊರತು ಬಿಡುವವನು ಎಂಬ ಶ್ರೀಯ
ಪತಿಯ ಶ್ರೀಪಾದವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಸಿ; ಮುಂದೆ
ತನಗೆ ಸಮಾನಾದನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ದಿವ್ಯ ವೈಕುಂಠವನ್ನೂ ಕೊಡುವನು ಎಂದು
ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪೂರಾ ಪಾಮು ವು ಯಾವುದೆಂದರೆ:-

ಶರಣಮಾಗುನ್ನನ ತಾಳೆಡೈನ್ನಾರ್ ಕೈಲ್ಲಾಮ್,

ಮರಣಮಾನಾಲ್ ವೈಗುನ್ನ ಬೊಡುಕ್ಕುಗ್ಗಿರಾಕ್ .

ಅರಣಮೈನ್ನ ಮತಿಳ್ ಶೂಳ್ ತಿರುಕ್ಕಣ್ಣಪುರ,

ತ್ತರಣಿಯಾಳನ್ ತನತನ್ನರ್ ಕೈನ್ಬಾಗುವೇ .

"ತನತಾಳೆಡೈನ್ನಾರ್ ಕೈಲ್ಲಾಮ್ ಶರಣಾ" ಬಹಿ ಮಾಗಾ

ರಲ್ಲಿಕತ್ತರಾಗಿ, ತನ್ನ ಮಂಜುಮಲಿಕನಾದ್ರಯ ನಿರ್ಬಂಧನ ಮಾಡಿದ ಸಮಸ್ತ
ರಿಗೂ ತಾನೇ ಉಪಾಸುಭೂತನಾಗಿ, ಮರಣಮಾನಾಲ್ - ಹೇಯ ಮಾನವಲ್ಲಿ
ವೈಗುನ್ನಮ್ ಕೊಡುಕ್ಕುಮ್ ಪಿರಾಕ್ - ದಿವ್ಯ ವೈಕುಂಠವನ್ನು ಕೊಡುವ
ವಾಹೋಪಕರಣವು ಅರಣಮೈನ್ನ - ಪಕ್ಷಪಾಫವಾಗಿ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿಟ್ಟು, ಮದಿಳ್
ಶೂಳ್ ತಿರುಕ್ಕಣ್ಣಪುರತಾ - ಪ್ರಾಸಾದಗಂಧ ಕೂಡಿದ ತಿರುಕ್ಕಣ್ಣಪುರದ,
ತ್ತರಣಿಯಾಳನ್ - ಭಾವನೀಯ ಪತಿಯ, ಅಧವಾ ಪೂಜಾರಾದ ಲಿಂಗಾ
ವಿಭೂತಿಯ ನಿರ್ಬಂಧಕನು ಎಂದರೆ ಬಹುರಾದ ಚೇತನರಿಗೆ ಸಂಕಷ್ಟನ, ತನ

[illegible]

ತನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರ - ಪ್ರಜೆಗಳಾದಲ್ಲಿ : ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವಾಸ್ವತರೇ, ಅಸ್ತು ಗುಹ್ಯಾ -
ಅಸ್ತು ವಾಸವಾಸವಾ, ಎಂಬ : ಈ ಕಾವ್ಯದ ಸ್ತಂಭ. ಎಷ್ಟು ರಹಸ್ಯದಿಂದ :-
ಎ-ರ ಕೇಳಿದವರಾಗೆ, ಅಂತರ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇದಾಗಿ ಈ ಪ್ರಪಂಚ
ಅತ್ಯಂತ ಸುಖವಾಗಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಕಂಡಿರುವವನೇ ಪ್ರೀತಿ - ಈ ಪ್ರಪಂಚ ಕಲ್ಯಾ
ನನಗಿಂತ, ಉದಾಹರಣೆ ಮಾಡಿದಾಗಲಿ, ಅಂತರವೇ ಸತ್ಯವೆಂಬ
ದಾಖ್ತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ - ಇಂತಹವರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸತ್ಯ
ವೆಂಬ, ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ, ಸತ್ಯ, ಪ್ರೀತಿ, ಕೊಳಿ, ಈ ಕಲ್ಯಾಣಗಳೆಲ್ಲಾ ಸತ್ಯವೇ
ಪ್ರಪಂಚ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯವಾಗುವುದು

[illegible]

ಯುಮ್ (೧) “ಪೋಯ ಪಿಳ್ಳೆಯುಮ್ ಪುಕುತರವಾಯ್ ನಿನ್ನನವುಮ್ ತೀಯಿನಿಲ್‌ತ್ತೂ ಶಾಕುಮ್” ಎಜ್ಜರಪಡಿಯೇ ಮುನ್ನೇ ಇವನೋಡು ತ್ತುವಕ್ಕರುತ್ತು ವೈಕ್ಕಿಯಾಲೆ ಶರೀರಪಾತತ್ತುಕ್ಕು ನಿನ್ನೆಪ್ಪಿಟ್ಟು ಸಮ ಯುಮ್ ವನ್ನವಾರೇ, (೨) “ಪ್ರಿಯೇಷು ಸ್ವೇಷು ಸುಕೃತಮಪ್ರಿಯೇಷು ಚ ದುಷ್ಕೃತಮ್ | ವಿಸೃಜ್ಯ ಧ್ಯಾನಯೋಗೇನ ಬ್ರಹ್ಮಾಪ್ನೇತಿ ಸನಾ

ಮೇಲುಳ್ಳ ಕೂತ್ತಿಯುಮ್ - ಮೇಲುಳ್ಳ ಕೂರು ಎಂದರೆ ಅನಭ್ಯುಪೇಗತ ರೂಪವಾದ ಜನ್ಮಾಂತರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗವು, ಅದನ್ನೂ, ಇದಕ್ಕೆ ತುವಕ್ಕರುತ್ತು ಎಂದು ಮುಂದಿರುವದರಿಂದಿಗೆ ಅನ್ವಯವು, “ಪೋಯ ಪಿಳ್ಳೆಯುಮ್ - ಪೂರ್ವಾಭಿಗಳೂ, ಪುಕುತರವಾನ್ನಿನನ್ನನವುಮ್ - ಉತ್ತರಾ ಭಿಗಳೂ, ತೀಯಿನಿಲ್ - ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ, ದೂತು - ಅರಳಿಯು, ಹತ್ತಿಯು, ಅಗುಮ್ - ಅಗುವದು,” ಇದು ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. (೨) “ತದ್ಭೃಷಿಕಾತೂಲಿ ಮಗ್ನಾಪೋಕಂ ಪ್ರದೂಯೇತ, ಏವಂ ಹಾಸ್ಯ ಸರ್ವೇ ಸಾಪ್ತಾನೇ ಪ್ರದೂಯಂತೇ,” “ಇಷೀಕವೆಂಬ ಮುಂಜೇ ಹುಲ್ಲ ನಲ್ಲಿರುವ ಹತ್ತಿಯು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟರೆ ಒಡನೆ ಹೇಗೆ ದಗ್ಧವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಪನ್ನನ ಸರ್ವ ಪಾಪಗಳೂ ದಗ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ” ಎಂಬುದು ಈ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವು ಎಜ್ಜರಪಡಿಯೇ - ಎಂದು ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ, ಮುನ್ನೇ - ಪ್ರಪತ್ತಿ ವಾಕ್ಯೋಚ್ಚಾರಣ ಕಾಲದಲ್ಲೇ, ಇವನೋಡು - ಈ ಜೀವಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ, ತುವ ಕ್ಕರುತ್ತು ಆ ಪೂರೋತ್ತರಾಭಿಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ, ವೈಕ್ಕಿಯಾಲೇ - ಇಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ಶರೀರಪಾತತ್ತುಕ್ಕು - ದೇಹಾವಾಸಕ್ಕೆ, ನಿನ್ನೆಪ್ಪಿಟ್ಟು ಸಮ ಯಂ ವನ್ನವಾರೇ - ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ ಕಾವುವು ಒದಗದ ಒಡನೆಯೇ, “ಸ್ವೇಷು ಪ್ರಿಯೇಷು - ಪ್ರಪನ್ನರಲ್ಲದ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಕೃತವನ್ನೂ, ಅಪ್ರಿಯೇಷು - ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ, ದುಷ್ಕೃತವನ್ನೂ, ವಿಸೃಜ್ಯ - ಬಿಟ್ಟು, ಧ್ಯಾನಯೋಗೇನ - ಭಕ್ತಿಯೋಗದಿಂದ, ಸನಾತನಂ - ಅನಾದಿಯಾದ, ಬ್ರಹ್ಮ - ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು, ಅಪ್ನೇತಿ - ಹೋಗಿ ಸೇರ.ವನು ಎಂದರೆ ಹೊಂದುವನು ಎಂಬ ಭಾವವು” ಪ್ರಪತ್ತಿಯಾದ ಒಡನೆಯೇ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಸಂಕಲ್ಪಿಸುವದೇನೆಂದರೆ, ಶರಣಾಗತನಾದುದರಿಂದ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಿಯನಾದ ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳಿಲ್ಲಾ ನನ್ನಿಂದ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗದ್ದರೂ, ದೇಹಾವಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಯಾವ

(೧) ತಿರುಪ್ಪಾವೈ ೫. (೨) ಭಾಂ. ೫, ೨೪, ೩. (೩) ಮನುಸ್ಮೃತಿ ೬, ೭೯.

ಪಾಪಗಳಿಂವ ನಿಗ್ರಹವಾಗಲಿ ಭಯವಾಗಲಿ ಉಂಟಾಗದ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವೆನು ಎಂಬದಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯು “ದ್ವಿಷಂತಃ ಪಾಪಕೃತ್ಯಾಂ ಸುಹೃದಃ ಸಾಧುಕೃತ್ಯಾಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನ ಸುಕೃತವೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಪನ್ನರಲ್ಲದ ಇಷ್ಟಜನದಲ್ಲೂ, ದುಷ್ಕೃತವೆಲ್ಲಾ ದ್ವೇಷಿಗಳಲ್ಲೂ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಲ್ಲೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ದೇಹಾವಸಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಕೃತ ದುಷ್ಕೃತಗಳಾದ ಇವುಗಳು ಮಿತ್ರದ್ವೇಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದರೆ, ಪ್ರಸತ್ತಿ ಅನುಷ್ಠಿಸಿದ ಒಡನೆಯೇ ಉತ್ತರ ಪೂರ್ವಾಘಗಳಿಗೆ (ಅಘಶಬ್ದದಿಂದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೆರಡೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವು) ಅಶ್ಲೇಷವಿನಾಶಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವಲ್ಲಾ, ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವೇ ಎಂದರೆ ವಿರೋಧವೇನೂ ಇಲ್ಲವು ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಭರನ್ಯಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಈ ಅಶ್ಲೇಷವಿನಾಶಗಳನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿಬಿಡುವನು. ಆ ಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಪುಣ್ಯಗಳು ಇಷ್ಟರಲ್ಲೂ, ಪಾಪಗಳು ದ್ವೇಷಿಗಳಲ್ಲೂ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಭಾವವು. ಶ್ರೀ ದೇಶಿಕರವರೇ ಬರೆದಿರುವ ಪರಮಪದ ಸೋಪಾನ ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಅನೆಯ ಉತ್ತಮಣಪರವಲ್ಲಿ “ನೈಗುಂದಮ್ ಕೊಡುರುಮ್ ಪಿರಾ ಇವನುಕ್ಕು ಅಡಿಯಿಲೆ (ಭರನ್ಯಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ) ಅಶ್ಲೇಷ ವಿನಾಶ ವ್ಯಪದೇಶ ವಿಷಯಜ್ಞಳಾಯ್ ಕೊಂಡು ಮಾರ ನಿನ್ನೆ ಪಿಟ್ಟುಕ್ಕಿಡನ್ನ ಉತ್ತರಪೂರ್ವ ಪುಣ್ಯಪಾಪಜ್ಞಕ್ಕೆ ಮಾತ್ತಿ, “ಪ್ರಿಯೇಷು ಸ್ವೇಷು ಸುಕೃತಂ ಅಪ್ರಿಯೇಷು ಚ ದುಷ್ಕೃತಂ” ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿನ್ನಡಿಯೇ ನಾಟ್ಟಿಲುಳ್ಳ ಪಾವಮಲ್ಲಾಮ್ ಶುಮ್ಮನಾದೆ ಕೈವಿಟ್ಟೋಡಿ ದೂರ್ಗಳ್ ಪಾಯ್ ನನ್ನನೇ ಎನ್ನಮ್ ಪಡಿ, ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಕೂಲರುಡೈಯ ವಾನುಕೂಲ್ಯ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯಜ್ಞಳುಕ್ಕುಮ್ ಫಲಂ ಕೊಡುತ್ತು” ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದುದರಿಂದ ಅಶ್ಲೇಷ ವಿನಾಶಗಳುಂಟಾಗಲೆಂದು ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದುದು, ದೇಹಾವಸಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳು ಹೀಗೆ ಪರಿಣಾಮ ಹೊಂದಿ, ಇತರರಿಗೆ ಸುಖದುಃಖ ಹೇತುಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆಂಬುದೀಗ ತಾತ್ಪರ್ಯವು.” ಎನ್ನಮ್ - ಎಂದೂ, “ನಮ್ಮ್ ಪೋಲ್ - ಯಮನ ಹಾಗೆ, ನೀಟ್ಟುಮಕ್ಕುಮ್ - ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬೀಳಿಸಿ ಆಕ್ರಮಿಸುವ, ನಾಟ್ಟಿಲುಳ್ಳ ಪಾವಮಲ್ಲಾ - ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪವನ್ನೂ ಅಥವಾ ಲೋಕದ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪವನ್ನೂ, “ನನಿಂದಿತಂ ಕರ್ಮತದಸ್ತಿ ಲೋಕೇ ಸ್ತುತಸ್ಯತೋ” ಎಂದು ಆಳವಂದಾರ್ಪವರು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಅದರೂ ಅಗ ಬಹುದು ; ಶುನ್ ಎನಾದೆ - ಶುನ್ ಎಂದು ಉಸಿರುಬಿಡದೆ, ಕೈವಿಟ್ಟೋಡಿ- ಕೈತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗಿ, ತೂರುಗಳ್ - ಗಿಡಗಳನ್ನು, ಅಥವಾ ಸಂಸಾರ

ತನಂ ||” ಎನ್ನುವಂ, (೧) ನಮ್ಮ ಪೋರ್ ವೀಳ್ ತಮುಕ್ಕು ನಾಟ್ಟು ಉಳ್ಳ ಪಾಪಮೆಲ್ಲಾಂ ಶುಮ್ಮನಾತೇ ಕೈನಿಟ್ಟೀಡಿ ತ್ತೀರುಗಳಪಾಯ್ ನ್ನನನೇ” ಎನ್ನು ಸ್ಮರಾಕ್ಕಳ್ ಶೊನ್ನ ಉಪನಿಷದರ್ಥತ್ತಿನ್ನಡಿಯೇ ಇವ ನುಳ್ಳ ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಪಾದರಾದಿರು. ನ್ನಕ್ಕ, ವಿರಣ್ಣು ಶಿರುಗಿಲುಮ್ ಇವರ್ ಪಕ್ಕಲ್ ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಪಾದಿಲ್ಲುಳ್ಳ ಫಲಮಾಕ ವಶಲ್ ಪಿಳಿನ್ನೇರಿಡಗಿರದೆನ್ನುವ ಪಡಿ ಪಣ್ಣಿ,

ಗಣನ್ನು, ಪಾಯ್ ನ್ನನನೇ - ಆರೈಯಿಸುತ್ತನೆ; ಇದು ಪಾರದ ಉತ್ತರಾ ರ್ಥವು ಪೂರ್ವಾರ್ಥವು :-

ಎಮ್ಮ ನಾ ವೆ ಕುಲದೈವ ಮೇ ಯೆನ್ನುಡೈ ನಾಯಕನೇ ।

ನಿನ್ನುಳಿನಾಯ್ ಪೈಯನೈಯಿವುಲಗಿನಿಲಾರ್ ಪೆರುವಾರ್ ||

ಎಂದರೆ ತಾಯಿ ಯ ಸ್ತನದ ಹಾಗೆ ಜ್ಞಾನಮೂಲಕ ಸತ್ತಿಯನ್ನಿತ್ತವನೇ, ರಾಜನ ಹಾಗೆ ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದವನೇ, ನನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಪರವೇಶವೆಯೇ ಎಂದರೆ ನಮಗಿಗಿಲ್ಲಾ ಸಾಧನವೇನೇ, ನನಗೆ ನಿಯಾಮಕನೇ, ಪ್ರಾಪ್ಯವಲ್ಲ ಕೈಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ನಿಯಮವನೇ, “ಗರ್ಭಭೂತಾಸ್ತಪೋಧನಾಃ” ಎಂದು ಹೇಳುವಹಾಗೆನಿನ್ನ ಭೂತದಲ್ಲ ನೇರಿವನಾಗಿ ಹೊಂದಿದ ಮಹತ್ವವು ಇದು ಈ ಸಂಸಾರ ದೆಕೆಯಲ್ಲ ಯಾರಿಗೆ ಈ ಸುಕೃತವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ? ಇದು ಅಲಭ್ಯವಾದುದು ನನಗೀಗ ಅಲಭ್ಯವಾಯಿತು ಅಲ್ಲವೇ? ಇಂತಹ ಉಪಕಾರ ಪಡಿ ದವರುಂಟೋ? ಎಂಬುದು ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವು.” ಎನ್ನುವಂ - ಎಂದು, ಸ್ಮರಾಕ್ಕಳ್ - ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಉಪಬ್ರಹ್ಮಣ ಮಾಡಿರುವ ಸ್ಮೃತಿಕರ್ತರುಗಳು, ದ್ರಾವಿಡ ಪ್ರಬಂಧಕರ್ತೃಗಳೂ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಉಪಬ್ರಹ್ಮಣ ಮಾಡಿರುವದರಿಂದ “ಸ್ಮರಾಕ್ಕಳ್” ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವು ಶೊನ್ನ ಉಪನಿಷದರ್ಥತ್ತಿನ್ ಪಡಿಯೇ - ಹೇಳಿದ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಅರ್ಥದಹಾಗೆ, ಯಾವ ಉಪನಿಷತ್ತಿಂದರೇ - ಸುಹೃದಸ್ಸಾದುಕ್ಕುತ್ಯಾಂ ದ್ವಿಷಂತಃ ಪಾಪಕೃತ್ಯಾಂ” ಎಂಬ ಶಾಖ್ಯಾಯನ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವೆಂದು ಭಾವವು, ಇವನುಳ್ಳು - ಈ ದೇಹಾವಸಾನ ಸನ್ನಿಹಿತವಾ ಗಿರುವ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ, ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಪಾದರಾದಿರುನ್ನಕ್ಕ - ಪ್ರಪನ್ನರಲ್ಲ ದಿರುವ ಇಷ್ಟರೂ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷಿಗಳಾಗಿರುವ, ಇರಣ್ಣು ಶಿರಕಿಲುಮ್ - ಎರಡು ಪಕ್ಷದಲ್ಲೂ, ಇವರ್ ಪಕ್ಕಲ್ - ಈ ಪ್ರಪನ್ನಾಧಿಕಾರಿಯ ನಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಅನು

(೧) ಮು. ತಿರು. ಪ. ೪. ೩.

ಕೊಲ್ಕೆ ಪ್ರಾತಿಕೊಲ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕು - ಅವರು ಮಾಡಿದ ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ, ಫಲಮಾಗ - ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ, ಅಶಲ್ ಪಿಳೆನ್ನೇರಿಡುಗಿರ, ಪಿಳೆನ್ನು - ಇರುವ ಸ್ಥಳದಿಂದ ವಿಶ್ಲೇಷವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಎಂದರೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚ ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅಶಲ್ - ಇತರರಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಇಷ್ಟರು ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ, ಏರಿಡು ಗಿರದು - ಆರೋಪಿಸುತ್ತದೆ, ಎನ್ನುವ ಪಡೆ ಪಣ್ಣಿ - ಎಂದು ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ; ಇದು ಐವನೆಯ ಉಪಕಾರವು. ಈತನು ಹಿಂಗೆ ಪ್ರಪದನ ಮಾಡಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರೋತ್ತರನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಭಕ್ತನಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದುದ್ದೇ ಶಿಸಿ ಉತ್ತರವಾರ್ತಾಭಗಳ ಅಶ್ಲೇಷ ವಿನಾಶವನ್ನು ಸಜ್ಜುಪಡಿಸಿದವನು. ಹೀಗೆ ಅಶ್ಲೇಷ ವಿನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳಿಗೆ ಬೇರೇ ವಿಧವಾಗಿ ವಿನಿಯೋ ಗವನ್ನು ಸರೋತ್ತರನು ಉಪ್ದೇಶಿಸಿರುವದರಿಂದ, ಹಾಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ದೇಹಾವಸಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ವಿನಿಯೋಗಿಸುವನು. ಹೇಗೆಂದರೆ:—ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲಾ ಈತನಿಗೆ ಹಿತೈಷಿಗಳಾದ ಅಪ್ರಪಂಚರಲ್ಲೂ, ಹಾಗೆಯೇ ಈತನಿಗೆ ದ್ವೇಷಿಗಳಾದ ಅಪ್ರಪಂಚರಲ್ಲೂ ಹೋಗಿ ಸೇರುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವನು. ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾ ಭಿಷೇಕವು ಸಮುದ್ರತಟಕ್ಕೆ ಮುಂಜೆಯೇ ಉಪ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ರಾವಣನು ಧಾ ನಂತರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಹಾಗೆ, ಪಾಪಗಳ ಅಶ್ಲೇಷ ವಿನಾಶಗಳ ಉಪ್ದೇಶವು ಭರ ಸಮರ್ಥ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಆ ಸಂಕಲ್ಪವು ನೆರವೇರುವದು ರಾವಣ ರೂಪಕ್ಕೂಲ ದಶೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳು ತೊಲಗದ ನಂತರ ಎಂದರೆ ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲೂ ಆಗಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಕೆಲವರು ಪ್ರಪದನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟರಾದವರು ಅನಂತರ ದ್ವೇಷಿಗಳಾಗಿಯೂ, ದ್ವೇಷಿಗಳಾದವರು ಇಷ್ಟರಾಗಿಯೂ ಆಗಬಹುದು; ಮತ್ತು ಕೆಲವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಪಂಚರಾಗುವವರು ಅನಂತರ ಪ್ರಪಂಚರಾಗ ಬಹುದು; ಆಗ ಪುನಃ ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕಾದೀತು; ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಗಳ ವಿನಿಯೋಗವು ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲೇ ತ್ರಿಯಃಪತಿಯು ನಡಿಸುವನೆಂಬ ಭಾವವು ಆದುದರಿಂದಲೇ “ಶರೀರಸಾತತ್ವಕ್ಕು ನಿನ್ಮೆಪ್ಪಿಟ್ಟು ಸಮಯಮ್ ವಸ್ತ ವಾರೇ” ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು ಈ ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯವನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಉಪಬ್ರಹ್ಮ ಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯತೆ ವಾಕ್ಯವನ್ನೂ, ಪೆರಿಯಾಲ್ವಾರ್ ತಿರುಮೋಳಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪಾಪವು ಹೇಗೆ ಬಂಧಕವೋ ಪುಣ್ಯವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಬಂಧ ಕವು ಎಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪೊನ್ನುಮಿರುಮ್ಪುನಾನ ವಿಲಜ್ಜಿಗಳ ಪೋಲೆ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು; ಪುಣ್ಯವು ಸ್ವಲ್ಪ ದುಃಖಮಿಶ್ರವಾದ ಸುಖದಾಯಕ ನಾದುದರಿಂದ ಚಿನ್ನದ ಬೇಡಿಯು, ಪಾಪವು ಪೂರಾ ದುಃಖಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವದ

ನಿರ್ಯಾಣಸ್ಯ ದೇಶ ಕಾಲ ನಿಯಮೋ ನಾಸ್ತಿ

(೬) “ದಿವಾಚ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷಶ್ಚ ಉತ್ತರಾಯಣ ಮೇವ ಚ | ಮು ಮೂರ್ಘತಾಂ ಪ್ರಶಸ್ತಾನಿ” ಎನು ಸ್ಮೃತಿಯಿರುವಾ, ಜ್ಯೋತಿಶ್ಶಾಸ್ತ್ರ ತ್ತಿಲ್ ನಿರ್ಯಾಣ ಪ್ರಕರಣತ್ತಿಲುವಾ, ಫಲಾಂತರ ಪ್ರಸಕ್ತರೈಯುವಾ ನೋಕ್ಷೋಸಾಯ ಪೂರ್ವಿಯಿಲ್ಲಾದಾರೈಯುವಾ, ಪತ್ತ ಚ್ಚೊಲ್ಲುವಾ ಕಾಲ ನಿಯಮ ಮನ್ರಿಕ್ಯ (೧) “ನಿಶಿನೇತಿ ಚೇನ್ನ ಸಂಬಂಧಸ್ಯ ಯಾವ

ರಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬೇಡಿಯ, ಉಪವೇಯು ಇವುಗಳಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟವು.

ಪ್ರಪನ್ನನ ನಿರ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ದೇಶಕಾಲಾದಿ ನಿಯಮಗಳಿಲ್ಲವು.

(೬) ಹೀಗೆ “ಅಹಂ ತ್ವಾ ಸರ್ವ ಸಾಪೇಭ್ಯೋ ಮೋಕ್ಷಯಿಷ್ಯಾಮಿ” ಎಂದು ಲೀಲಾಸಾರಥಿಯಾಗಿ ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಅಪೋಘ ವಾಕ್ಯನ್ನು ನಡಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವೇಲೆ ಮಾಡುವ ಉಪಕಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ:—ದಿವಾಚ ಹಗಲೂ, ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷವೂ, ಉತ್ತರಾಯಣವೂ ಕೂಡ, ಮುಮೂರ್ಘತಾಂ-ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ, ಸಾಯ ಲಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನಿಗೆ, ಪ್ರಶಸ್ತಾನಿ-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದವು; ಮುಂದಕ್ಕೆ “ವಿಪರೀತಂತು ಗರ್ಹಿತಂ” ಎಂಬುವದು ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದವು; ಹಾಗಲ್ಲದೆ ರಾತ್ರಿಯೂ, ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷವೂ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲೂ ಮರಣವು ನಿಂದಿತವಾದುದು ಎಂಬ ಭಾವವು. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಹಗಲೂ, ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷವೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಾಯಣ ವೂ ಹಗಲಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಶಸ್ತವು; ಮನುಷ್ಯರ ರಾತ್ರಿಕಾಲವೂ, ಪಿತೃಗಳ ರಾತ್ರಿ ಯಾದ ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷವೂ, ದೇವತೆಗಳ ರಾತ್ರಿಯಾದ ದಕ್ಷಿಣಾಯನವೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಾವವು, ಎನುಸಾ - ಎಂಬದಾಗಿ, ಸ್ಮೃತಿಯಿರುವಾ - ಶ್ರುತೃಪ ಬ್ರಹ್ಮಣವಾದುದರಿಂದ ಸ್ಮೃತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾರತವಲ್ಲೂ, ಜ್ಯೋತಿ ಶ್ಶಾಸ್ತ್ರದ ನಿರ್ಯಾಣ ಪ್ರಕರಣವಲ್ಲೂ, ಫಲಾಂತರ ಪ್ರಸಕ್ತರೈಯುವಾ - ನೋಕ್ಷ ವಲ್ಲದ ಇತರ ಪ್ರಯೋಜನಾಪೇಕ್ಷೆ ರೂಢವರನ್ನೂ, ಮೋಕ್ಷೋಸಾಯವಾದ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಸತ್ತಿಗಳ, ಪೂರ್ತಿ ಇಲ್ಲಾದಾರೈಯುವಾ - ಅನುಷ್ಠಾನ ಪೂರ್ತಿಯಾಗದೇ ಇರುವವರನ್ನೂ, ಪತ್ತ - ಕರಿತು, ಶೊಲ್ಲುವಾ ಕಾಲನಿಯಮುವಾ-ಹೇಳುವ ಕಾಲನಿಯಮವಾಗಿರತ್ತದೆ, ಅನ್ರಿಕ್ಯೇ-ಹಾಗಲ್ಲದೆ, “ನಿಶಿನೇತಿಚೇನ್ನ ಸಂಬಂ ಧಸ್ಯ ಯಾವದೇಹ ಭಾವಿತ್ವಾದ್ವರ್ತಯತಿಚ” ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲೂ,

(೬) ಭಾ. ಅನು. ೨೦. ೩೧. (೧) ಶಾ. ರೂ. ೪. ೨. ೧೮.

ದ್ವೇಹ ಭಾವಿತ್ವಾತ್” ಎನ್ನುವ, (೨) “ಅತಶ್ಚಾಯನೇಪಿ ದಕ್ಷಿಣೇ” ಎನ್ನುವ, ಶೋಲ್ವಗಿರಪಡಿಯೇ ಮನುಷ್ಯ ಸಿತ್ಯದೇವತೆಗಳುಡೈಯ ಪಗಲ್ ಗಳಿಲೇಯಾದಲ್, ರಾತ್ರಿಗಳಿಲೇಯಾದಲ್, ತಾನ್ ಸಜ್ಜಿಲ್ವಿತ್.

“ಅತಶ್ಚಾಯನೇಪಿ ದಕ್ಷಿಣೇ” ಎಂದೂ, ಶೋಲ್ವಗಿರಪಡಿಯೇ - ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ, ಮನುಷ್ಯ ಸಿತ್ಯದೇವತೆಗಳ, ಪಗಲ್ ಗಳಿಲೇಯಾದಲ್ - ಹೆಗಲುಗಳಲ್ಲೇ ಯಾಗಲಿ, ಎಂದರೆ ಹಗಲು, ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷ, ಉತ್ತರಾಯಣಗಳಲ್ಲೇಯಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿಗಳಿಲೇಯಾದಲ್ - ರಾತ್ರಿಗಳಾದ ರಾತ್ರಿ, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನಗಳಲ್ಲೇಯಾಗಲಿ, ಮುಂದೆ ನಿರ್ಯಾಣ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ನಿರ್ಯಾಣ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಾಕ್ಯಖಂಡಾಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ, “ದಿವಾಚ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷತ್ವ” ಎಂಬ ಭಾರತ ವಚನವು ಸಾಮುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ, ಅಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಕಾಲಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಈ ವಚನವೇನು ಪ್ರಪನ್ನನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದುದೇ, ಅಲ್ಲಿನ ಇತರರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿದುದೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶಂಸೆಯಲ್ಲಿ, ಇದು ಪ್ರಪನ್ನನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದುದಲ್ಲವೆಂದೂ ಇತರರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದುದೇ ಎಂದು ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಕಾಲನಿವೃತ್ತಿವನ್ನು ಭಾರತವಲ್ಲೂ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿ ದಲ್ಲೂ ಹೇಳುವುದು “ಫಲಾಂತರ ಪ್ರಸಕ್ತರೈಯಮ್, ಮೋಕ್ಷೋಪಾಯ ಪೂರ್ತಿಯಿಲ್ಲದಾರೈಯಮ್” ಕುರಿತು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದುಪದೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಏತಕ್ಕೆ ಇವು ಪ್ರಶಸ್ತವೂ ನಿಂದಿತಗಳೂ, ಎಂದರೆ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಸುತರಾಂ ಅಲ್ಲವು, ಏಕೆಂದರೆ ಇವರುಗಳಿಗೆ ಉಪಾಯಪೂರ್ತಿಯಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಅನುಕೂಲವೇ ಇಲ್ಲವು, ಇತರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಹೇತುವಾಗಿ ಪ್ರಶಸ್ತವೂ, ನಿತ್ಯ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಗಳಿಗೆ ಹೇತುವಾಗಿ ಗರ್ಹಿತವೂ ಎಂಬ ಭಾವವು. ಹಾಗಾದರೆ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳಾದ ಭಕ್ತ ಪ್ರಪನ್ನರುಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ ಮಹರ್ಷಿಯು, “ನಿಕಿನೇತಿ ಚೇನ್ನ....” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲೂ, “ಅತಶ್ಚಾಯನೇಪಿ ದಕ್ಷಿಣೇ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲೂ, ಅಂತಹ ಕಾಲನಿವೃತ್ತಿಗಳೇನೂ ಪ್ರಪನ್ನರಿಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳ ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—ನಿಕಿನೇತಿ ಚೇನ್ನ - ರಾತ್ರಿ ಯಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವು; ಏಕೆಂದರೆ, ಸಂಬಂಧಸ್ಯ ಯಾವದ್ದೇಹ ಭಾವಿತ್ವಾತ್ - ಆರಂಭದೇ

ಇರುವ ಕರ್ಮ ಸಂಬಂಧವೆಲ್ಲಾ ಈ ವಿದ್ಯಾ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ನಷ್ಟವಾಗುವದರಿಂದಲೂ, ಮತ್ತು ಅರಬ್ಭವಾದ ಕರ್ಮ ಸಂಬಂಧವೆಲ್ಲಾ ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗುವದರಿಂದಲೂ, ಹೀಗೆ ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಸಂಬಂಧವೆಲ್ಲಾ ದೇಹಪಾತದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗುವದರಿಂದ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಮರಣ ಕೂಡದೆಂಬ ನಿಯಮವು ಸರಿಯಲ್ಲವು. ತದ್ವರ್ತಯತೀಚ - ಶ್ರುತಿಯೂ ಕೂಡ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. “ತಸ್ಯ ತಾವದೇವಚಿರಂ ಯಾವನ್ನವಿನೋಕ್ಷ್ಯೈಽಥಸಂಪತ್ಸ್ಯೇ” ಯಾವ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ದೇಹಸಂಬಂಧವು ಬಿಡಲಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೇನೇ ವಿಳಂಬವು, ಅನಂತರ ಅತನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆಂದು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರವಾದ “ಅತಶ್ಚಾಯನೇಸಿ ದಕ್ಷಿಣೇ” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷ ಉಂಟೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದರೂ ಮೋಕ್ಷ ಉಂಟೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ “ಅಥಯೋ ದಕ್ಷಿಣೇ ಪ್ರಮಿಯತೇ ಸಿತ್ಯಣಾಮೇವ ಮಹಿಮಾನಂಗತ್ವಾ ಚಿನ್ಮಮಸ ಸ್ನಾಯುಜ್ಯಂ” (ಶ್ರೀ. ನಾ. ೫೨. ೩) “ಯಾರು ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ ಮೃತಿ ಹೊಂದುವರೋ ಅವರು ಚಂದ್ರಸಾಯುಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಿತ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದುವರು” ಎಂದೂ, ಹಾಗೆ ಚಂದ್ರಸಾಯುಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಿಗೆ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯುಂಟೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂದರೆ ಪ್ರಪನ್ನನಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತು, ಚಂದ್ರಸಾಯುಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ವಿಶ್ರಾಂತನಾಗಿ ಮುಂದೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೆಂಬ ಭಾವವು. ಆದರೆ ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ಮರಣವು ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂದರೆ ಅದೂ ಕೂಡ ಅಪ್ರಪನ್ನನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದುದೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಅತಶ್ಚ - ಆ ಕಾರಣದಿಂದ, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದೆಂದರೆ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಶಿಯಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟೆಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ, ಅಯನೇಸಿ ದಕ್ಷಿಣೇ - ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪನ್ನನು ಮೃತನಾದರೂ ಕೂಡ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟು.

ಇದರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನೂ ತರಬಹುದು. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಯತ್ರ ಕಾಲೇ ತ್ವನಾವೃತ್ತಿಂ ಅವೃತ್ತಿಂಚೈವ ಯೋಗಿನಃ | ಪ್ರಯಾತಾ ಯಾನ್ತಿ ತಂ ಕಾಲಂ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಭರತರ್ಷಭ” ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿ, ಮುಂದಕ್ಕೆ “ಅಗ್ನಿ ಜ್ಯೋತಿ ರಹ ಶ್ಯುಕ್ಲಃ ಸ್ವರ್ಣಾಸಾಲುತ್ಪರಾಯಣಂ | ತತ್ರ ಪ್ರಯಾತಾ ಗಚ್ಛಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮಬ್ರಹ್ಮ

ಏದೋ ಜನಾಃ ||” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅನಂತರ “ಧೂಮೋ ರಾತ್ರಿ ಸ್ತುತಾ ಕ್ಲೃಷ್ಟಃ ಪಣಾಸಾ ದಕ್ಷಿಣಾಯನಮ್” । ತತ್ರ ಜಾನ್ಮಮಸಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ಯೋಗೀಪ್ರಾಪ್ತೃ ನಿವರ್ತತೇ || ಶುಕ್ಲ ಕೃಷ್ಣೇ ಗತೀಹ್ಯೇತೇ” ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೆಲವರು, “ಯಾವ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಗಳು ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರೆ ಅನಾವೃತ್ತಿಯಾಗಲಿ ಅವೃತ್ತಿಯಾಗಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೋ ಅಂತಹ ಕಾಲಗಳು ಯಾವುವೆಂದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವೆನೆಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅನಾವೃತ್ತಿಗೆ ದೇಹತ್ಯಾಗವು ಹಗಲು, ಶುಕ್ಲ ವಕ್ಷ, ಉತ್ತರಾಯಣಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕೆಂದೂ, ಅವೃತ್ತಿಗೆ ರಾತ್ರಿ, ಕೃಷ್ಣ ವಕ್ಷ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನಗಳಲ್ಲೂ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವರು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶಾರೀರಕ ಸೂತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಎರೋಧವಾದುದಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡನ್ನು ಬರೆದವರೂ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಯೇಯಾದುದರಿಂದ, ಹೀಗೆ ವಿರುದ್ಧಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನದೀಪ್ತಿಯಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುವರಾಗಿ “ವ್ಯಾಸಾಯ ವಿಷ್ಣು ರೂಪಾಯ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಬ್ರಹ್ಮವಿದಗ್ರೇಸರರು ಎಂದಿಗೂ ಹೇಳಲಾರರು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಶಾರೀರಕ ಸೂತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದು. ಅಂತಹ ಸಮಂಜಸಾರ್ಥವನ್ನು ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ದಯಪಾಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ :—ಕಾಲಶಬ್ದವು ಕಾಲಾಧಿಮಾನ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವದರಿಂದಲೂ, ಆ ದೇವತೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ದೇಹಾವಸಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಆತ್ಮನು ಹೋಗುವದರಿಂದಲೂ, ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲಶಬ್ದವು ಆತ್ಮನು ಹೋಗುವ ಗತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಯೋಗಿನಃ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಗದಲ್ಲಿರುವನನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಬೋಧಿಸಲಿಲ್ಲವು, ನಾನಾವಿಧ ಉಪಾಸಕರು ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೋಗಿ ಅನಾವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ, ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಅವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಹೊಂದುವರೋ ಅಂತಹ ಮಾರ್ಗಗಳು ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವನು, ಓ ಭರತಕುಲಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ ಕೇಳು ಎಂಬುದು “ಯತ್ರಕಾಲೇ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಮೊದಲು ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಗತಿಯನ್ನು “ಅಗ್ನಿ ಜ್ಯೋತಿಃ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ವಿವರಿಸಿ, ಇದಕ್ಕೆ ಅನಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಯಾದ ಉಪಾಸಕನಿಗೆ, ಅರ್ಚಿ ಜ್ಯೋತಿಃ - ಅಗ್ನಿ ರೂಪವಾದ ಜೋತಿಸ್ತು, ಇದರಿಂದ ಅರ್ಚಿಯು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟು, ಅಹಸ್ತು, ಶುಕ್ಲ ವಕ್ಷ, ಉತ್ತರಾಯಣ, ಈ ಕಾಲಾಧಿಮಾನ ದೇವತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಗತಿಯುಳ್ಳ, ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋ ಜನಾಃ - ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತುಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮಗಚ್ಛಂತಿ - ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ದೇವಯಾನವೆಂದು

ಸಮಯತ್ತಿಲೇ, (೩) “ಅಪ್ರಚ್ಯುತ ಪೂರ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮನೋರಥಃ
ನಾನ್ಪುಡಿಪಣ್ಣಿ, ತತ್ಕಾಲೇ.

ಹೆಸರು. ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಧೂಮಾದಿ ಗತಿಯು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಧೂಮಃ - ಹೊಗೆಯೂ, ರಾತ್ರಿಯೂ, ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷವೂ, ಉತ್ತರಾಯಣವೂ, ಈ ದೇ ವತಗಳ ಮೂಲಕ ಹೋಗುವ, ಯೋಗೀ - ಉಪಾಸಕನು, ಚಾಂದ್ರಮಸಂ ಜ್ಯೋತಿಃ - ಚಂದ್ರರೋಕವನ್ನು, ಪ್ರಾಪ್ಯ - ಹೊಂದಿ, ನಿವರ್ತತೇ - ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವನು. ಹೀಗೆ ಶುಕ್ಲ ಕೃಷ್ಣ ಗತಿಹೋತೇ - ದೇವಯಾನವಾದ ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಗತಿಯೊಂದು, ಪಿತೃಯಾಣವಾದ ಧೂಮಾದಿ ಗತಿಯೊಂದು, ಹೀಗೆ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳು ದೇಹಾಪಸಾನ ಉಂಟಾದವನಿಗೆ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಕಾಲವೆಂದರೆ ಕಾಲಾಭಿಮಾನ ದೇವತೆಯ ಮಾರ್ಗವೆಂದೇ ಅರ್ಥ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದು. ಕಾಲಶಬ್ದವು ಕಾಲವನ್ನೇ ಬೋಧಿಸಿದುದಾದರೆ ಗತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣ್ಯವೂ, ಯದಾ ತದಾ ಎಂದು ಹೇಳದೆ ಯತ್ರ ತತ್ರ ಎಂದು ಪ್ರದೇಶ ಬೋಧಕತ್ವವೂ ಕೂಡುವದಿಲ್ಲವು. ಆದರೆ ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳು ದೇಹತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಾಯಣ ಕಾಲ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಇದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂದರೆ ಅವರು ಯೋಗಪ್ರಭಾವಮೂಲಕ ತಮ್ಮಿಷ್ಟಾನುಸಾರ ಮರಣಹೊಂದುವರಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತನೆಗಾಗಿ ಉತ್ತರಾಯಣಪ್ರಾಕೃತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದರು. ಅದು ಅವರಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಲ್ಲವು.

ಅದುದರಿಂದ ಪ್ರಪನ್ನನ ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಕಾಲನಿಯಮಗಳು ಯಾವುವೂ ಇಲ್ಲವು. ಹಾಗೆಯೇ ದೇಶ, ರೀತಿ ಇವುಗಳ ನಿಯಮವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮುಂದೆ ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ, ಪಗಲ್‌ಗಳಿಲೇಯಾದಲ್, ರಾತ್ರಿಗಳಿಲೇಯಾದಲ್ ಎಂದು ಯಾವುದಾದರೂ ಆಗಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾನ್ ಸಂಜ್ಯಲ್ಪಿತ್ತ ಸಮಯತ್ತಿಲೇ - ಈಶ್ವರನಾದ ತಾನು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಚ್ಯುತ - ಜಾರಿಹೋಗದ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಿಹೋಗದ, ಪೂರ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರ - ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ, ಸಂಪ್ರೀತ್ಯರನಿಗೆ ಕೈಂಕರ್ಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಸಂಸ್ಕಾರವೇನು, ಮನೋರಥನಾನ್ಪುಡಿ - ಮೋಕ್ಷ ಬೇಕೆಂಬಾಶೆಯೇನು, ಇವುಗಳನ್ನು ಕೈವಲಾಗಿ ಪಣ್ಣಿ - ಮಾಡಿ, ಎಂದರೆ ಅವುಗಳು ಮರೆತುಹೋಗದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ; ಹೀಗೆ ಈ ಆರು ವಿಧ ಉಪಕಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಈ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಉಂಟುಮಾಡುವನೆಂದು ಹೇಳಿ ಮುಂದೆ ನಿರ್ವಾಣಕ್ರಮವನ್ನೂ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ

(೩) ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಶರಣಾಗತಿ ಗದ್ಯ.

ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮಃ ; ಸರ್ವೇಶ್ವರಸ್ಯ ಮಹೋಪಕಾರಾತ್ಮ .

(೭) ಶಿರೈಕಿಡನ್ನ ರಾಜಕುಮಾರರ್ ತಿರತ್ತಿಲ್ ಪ್ರಸನ್ನ ನಾನ ರಾಜಾ, ವಿಲಜ್ಞ ವೆಟ್ಟಿಚ್ಚಿ ರೈಕ್ಕೂಡತ್ತಿಲ್ ನಿನ್ರುಮ್ ಕೊಣ್ಣು ಪುರಪ್ಪುಡಮಾ ಪ್ಪೋಲೆ ಪ್ರಶಸ್ತಾ ಪ್ರಶಸ್ತ ನಿಯಮ ಮರ ತತ್ಕಾಲೋಪಸ್ಥಿತಮಾ ಯಿರುಪ್ಪ ದೇದೇನು ಮೊರು ಶರೀರವಿಶ್ಲೇಷ ನಿಮಿತ್ತತ್ವೈಯುಂಡಾಕ್ಕಿ,

ಮಾಡುವ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಮಹೋಪಕಾರಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮವೂ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಮಹೋಪಕಾರವೂ.

(೭) ಈ ಏಳನೆಯ ಉಪಕಾರ ನಿರೂಪಣವನ್ನು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ:—ಒಂದು ನೇಳೆ ದುರ್ಮರಣಾದಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ, ಅದು ದುಷ್ಟಫಲಸೂಚಕವಲ್ಲವೇ? ಇತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೆ, ಪ್ರಸನ್ನನಿಗೆ ಹಾಗಲ್ಲವೆಂದು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಸನ್ನನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶರೀರವಿಶ್ಲೇಷಕ್ರಮದಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದು ಕೃಪಾ ಸಾಗರನ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲವೇ ಎಂದರೆ ಇಂತಹ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮವೂ ಪ್ರಾರಬ್ಧಾನು ಗುಣವಾಗಿ ಈಶ್ವರಸಜ್ಜಲ್ಪದಿಂದ ನಡೆಯುವದರಿಂದ, ದೇಹಾಪಸಾನವು ಪ್ರಶಸ್ತ ವಾದುದೇಯಾಗಲಿ ಅಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೇಯಾಗಲಿ ಆಗಬಹುದೆಂದು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಸಿ, ಫಲದಲ್ಲೇನೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವೆಂದುಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ:—

ಶಿರೈ ಕಿಡನ್ನ - ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ, ರಾಜಕುಮಾರರ್ ತಿರತ್ತಿಲ್ - ರಾಜಪುತ್ರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ವಿಲಜ್ಞವೆಟ್ಟಿ - ಬೇಡಿಯನ್ನು ಛೇದಿಸಿ, ಶಿರೈಕೊಡ ತ್ತಿಲ್ ನಿನ್ರುಮ್ - ಕಾರಾಗೃಹದ ದೆಶೆಯಿಂದ, ಪುರಪ್ಪುಡಮಾಪ್ಪೋಲೆ - ಹೊರಗೆ ಹೊರಟುಬರುವ ಹಾಗೆ, ಪ್ರಶಸ್ತಾಪ್ರಶಸ್ತ ನಿಯಮಮರ - ಈ ದೇಶ ಕಾಲಗಳು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದವು, ಇವು ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲವೆಂಬ ನಿಯಮಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲದೆ, ತತ್ಕಾಲೋಪಸ್ಥಿತಮಾ ಯಿರುಪ್ಪದು - ಆ ನಿರ್ಮಾಣಕಾಲಕ್ಕೆ ಒದಗಿರುವದು, ವಿದೇನು ಮೊರು - ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು, ಶರೀರ ವಿಶ್ಲೇಷ ನಿಮಿತ್ತತ್ವೈ ಯುಂಡಾಕ್ಕಿ - ಈ ಸ್ಥೂಲದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಲು ಒಂದು ಕಾರಣ (ವ್ಯಾಜ) ವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಈ ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯಖಂಡದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನ ದೇಹ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ದೇಶ, ಕಾಲ, ರೀತಿಗಳು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದವುಗಳಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲವೆಂದುಪದೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ “ಅಹಂ

ವಿದ್ವದವಿದ್ವತ್ಸಾಧಾರಣೋತ್ಕಾಂಕ್ಷಿ ಕ್ರಮಃ.

(೮) ವಾಗಾದಿಗಳಾನ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಃ ಪತ್ತೈಯುಮ್

ಸ್ವರಾಮಿ ಮದ್ಯಕ್ತಂ" ಎಂದು ವಾರಾಹ ಚರಮಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಸ್ಮರಿಸುವದರಿಂದ ಈತನನ್ನು ಅಪ್ರಚ್ಯುತ ಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕಾರ ಮನೋ ರಥನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನು. ಹಿಂದೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಭಗವತ್ಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲೂ ಮೋಕ್ಷ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಅಭಿಮುಖಿಯು ತಪ್ಪದ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವನು. ಈತನಿಗೆ ಸ್ಥೂಲ ದೇಹ ಬಂಧನವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಪುನಃ ಬಂಧವುಂಟಾಗದ ಹಾಗೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಈ ಮಹೋಪಕಾರಕನ ಕರ್ತವ್ಯವು. ಅದುದರಿಂದ ಸ್ಥೂಲದೇಹ ವಿದೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಸನ್ನನಿಗೆ ಯಾವುದೊಂದು ದೇಶಕಾಲ ರೀತಿಗಳ ನಿಯಮವೂ ಇಲ್ಲವು ಅಂತೂ ದೇಹವು ತೊಲಗಿ ಹೋಗುವದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಾರಣ ಬೇಕು, ಅದು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ದೇಶಕಾಲ ರೀತಿಗಳೇ ಆಗಲಿ, ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲದವುಗಳೇಯಾಗಲಿ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲವು ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿರರ್ಥನವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ರಾಜಕುಮಾರನಾದರೂ ಏನೋ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿಟ್ಟು ರಾಜನು ಬೇಡಿ ಹಾಕಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಈಗ ರಾಜನನುಗ್ರಹ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದರಿಂದ, ಆ ಬೇಡಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಿಡುವ ಕಾಲವು ಒದಗಿರುವಾಗ, ಆ ಬೇಡಿಯನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕಲು, ಇದು ಪ್ರಶಸ್ತ ಕಾಲ ದೇಶ ರೀತಿ ಎಂದೂ, ಇವಲ್ಲವೆಂದೂ, ಯೋಚಿಸುವ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಹೇಗೆ ಯಿಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ರಾಜರಾಜನಾದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಆ ರಾಜಾಧಿರಾಜನ ಕೃಪೆಯು ಒದಗಿ ಸಂಸಾರಬಂಧವೆಂಬ ಬೇಡಿಯ ವಿಚ್ಛೇದನವು ಯಾವ ಜೀವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಏನೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು.

ಹೀಗೆ ಉಪೋದ್ಭೂತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವುಗಳ ನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೂಚಿಸಿ, ಪ್ರಕೃತ ಅಧಿಕಾರಾರ್ಥವಾದ ನಿರ್ಯಾಣಕ್ರಮವನ್ನು ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ :-

ಪ್ರಪನ್ನಾ ಪ್ರಪನ್ನರುಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಉತ್ಕಾಂಕ್ಷಿ ಕ್ರಮವು.

(೮) ವಾಗಾದಿಗಳಾನ ವಾಕ್ಯೇ ವೊದಲಾದ, ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಃ-
ಶರೈಂದ್ರಿಯಗಳೆಂದೂ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂದೂ ಹೀಗೆ ಹತ್ತನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ

ಮನಸ್ಸಿಲೇ ಶೇರ್‌ತ್ತು, ಇಪ್ಪಡಿ ಕರ್ಮಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಳಿಲ್ಲಾ ತೋಡುಮ್ ಕೂಡಿನ ಮನಸ್ಸೈ ಪ್ರಾಣವಾಯುವೋಡೆ ಶೇರ್‌ತ್ತು, ಇಪ್ಪಡಿ ಪದಿನೊರು ಇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಳೋಡುಮ್ ಕೂಡಿನ ಪ್ರಾಣವಾಯುವೈ ಜೀವನೋಡುಶೇರ್‌ತ್ತು, ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಸಂಯುಕ್ತನಾನ ಜೀವನೈ ತ್ರಿಸ್ಥೂಣಕ್ಷೋಭದತ್ತೈಯಿಲೇ ಸ್ಥೂಲದೇಹತ್ತಿಲ್ ನಿನ್ಮಮ್ ಕಡೈನ್ನೆಡುತ್ತ ಪಂಚಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಜ್ಞಳೋಡೆ ಶೇರ್‌ತ್ತು, ಇಪ್ಪಡಿ ಇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂಯುಕ್ತನಾನ ಜೀವನೈ ನಿಸರ್ಗ ಸೌಹಾರ್ದಮುಡೈಯ ಹಾರ್ದ

ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಶಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ, ಇಪ್ಪಡಿ - ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಕರ್ಮಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಳಿಲ್ಲಾ ತೋಡುಮ್ - ಐದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಐದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮನಸ್ಸನ್ನು, ಪ್ರಾಣವಾಯುವೋಡೆ ಶೇರ್‌ತ್ತು - ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ, ಇಪ್ಪಡಿ ಪದಿನೊರು ಇಂದ್ರಿಯಜ್ಞಳೋಡುಮ್ ಕೂಡಿನ ಪ್ರಾಣವಾಯುವೈ - ಹೀಗೆ ಈ ಹನ್ನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು, ಜೀವನೋಡು ಶೇರ್‌ತ್ತು - ಜೀವಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ, ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯುಕ್ತನಾನ ಜೀವನೈ - ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಣ, ಹನ್ನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಇವುಗಳಿಂದ ಸೇರಿದ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನೂ, ತ್ರಿಸ್ಥೂಣಕ್ಷೋಭದತ್ತೈಯಿಲೇ - ತ್ರಿಸ್ಥೂಣವೆಂದರೆ ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿರುವ ವಂಶವೆಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮೂರಾದ ಎಲುಬು, ಅದಕ್ಕುಂಟಾಗುವ ಕ್ಲೇಶದ ದೇಶಿಯಲ್ಲಿ, ಸ್ಥೂಲದೇಹತ್ತಿಲ್ ನಿನ್ಮಮ್ - ಈಗ ನಾವು ಹೊಂದಿರುವ ಸ್ಥೂಲದೇಹದಿಂದ (ಕಡ್ಲೆಗೆ ಕಾಣುವ ದೇಹವು ಸ್ಥೂಲದೇಹವೆಂದೂ ಕಡ್ಲೆಗೆ ಕಾಣದಿರುವ ದೇಹವು ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಹವೆಂದೂ ಎನಿಸುತ್ತವೆ ;) ಕಡೈನ್ನೆಡುತ್ತ - ಮೃಥನ ಮಾಡಿ ತೆಗೆದ, ಪಂಚಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಜ್ಞಳೋಡು ಶೇರ್‌ತ್ತು - ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಶಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪಂಚಭೂತಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ, ಇಪ್ಪಡಿ - ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಇಂದ್ರಿಯ - ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳೇನು, ಪ್ರಾಣ - ಪಂಚಪ್ರಾಣವೇನು, ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮ - ಪಂಚಭೂತಗಳು ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಶಿಯಲ್ಲಿರುವವುಗಳೇನು, ಇವುಗಳಿಂದೆಲ್ಲಾ, ಸಂಯುಕ್ತನಾನ ಜೀವನೈ - ಸೇರಿದ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು, ನಿಸರ್ಗ ಸೌಹಾರ್ದಮುಡೈಯ - ಏನೊಂದೂ ವ್ಯಾಜದಿಂದಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಸರ್ವಸೃತರಣಂ ಸುಹೃತ್ ಎಂದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಪರಮ ಮೈತ್ರೀಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ, ಹಾರ್ದನಾನ ತಳ ಪಕ್ಕಲಿಲೇ - ಹೃದಯಾಯತನದಲ್ಲೇ ಹಾರ್ದನ

ನಾನ ತಃ ಪಕ್ಕಲಿಲೇ ಇಳೈಪ್ಪಾತ್ತಿ, ಇಪ್ಪಡಿ ಸ್ಥೂಲಶರೀರತ್ತಿಲ್ ನಿನ್ನು
ಮ್ ವಿದ್ವದವಿದ್ವತ್ಸಾಧಾರಣಮಾನ ಉತ್ಕ್ರಾಂತಿ ಕ್ರಮತ್ತೈ ನಡತ್ತಿ,

ತಾರಿಯಾಗಿ ಬಿಜ ಮಾಡಿಸಿರುವ ತನ್ನಲ್ಲೇ, ಇಳೈಪ್ಪಾತ್ತಿ - ಉತ್ಕ್ರಮಣ ಕಾಲದ
ಆಯಾಸ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಿ, ಇಪ್ಪಡಿ - ಈಗ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ,
ಸ್ಥೂಲಶರೀರತ್ತಿಲ್ ನಿನ್ನುಮ್ - ಈಗ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ಸ್ಥೂಲವಾದ ಶರೀ
ರದ ದೇನೆಯಿಂದ, ವಿದ್ವದವಿದ್ವತ್ಸಾಧಾರಣಮಾನ - ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಪತ್ತ್ಯುಪಾಯಾ
ಘಟ್ಟಾನ ಮಾಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಾದ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಅಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಸಾಧಾರಣ
ವಾದ, ಉತ್ಕ್ರಾಂತಿ ಕ್ರಮತ್ತೈ ನಡತ್ತಿ - ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಥೇಹ
ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟು; ಈ ಭೂತಕೃದ್ವಾಚಿಗಳಿ
ಗೆಲ್ಲಾ “ಸರ್ಮೀಶ್ವರಃ” ಎಂಬುವದೇ ಕರ್ತೃಪದವು. ಈ ಮೇಲಿನ ಲನೆಯ
ವಾಕ್ಯಖಂಡದಿಂದ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಅಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಸಮವಾದ ಉತ್ಕ್ರಾಂತಿ ಕ್ರಮ
ವನ್ನು ಪಡೆತಿಸುತ್ತಾರೆ:—ಐದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಐದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ
ಗಳು, ಹೀಗೆ ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಶಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಮೀಶ್ವರ ಸಂಕ
ಲ್ಪದಿಂದ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತವೆ. ವಾಗಾದಿಗಳಾನ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗಳ್ಳ
ಪತ್ತೈಯುಮ್ ಮನಸ್ಸಿಲೆ ಶೇರ್ ತು ಎಂಬುದು ಮನಸ್ಸಿಕರಣಗ್ರಾಮಂ
ಎಂದು ಸಂಗ್ರಹಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು; ಇದು “ವಾಜ್ಞನಸಿ ದರ್ಮ
ನಾಚ್ಚುಬಾಚ್ಚ” (ಶಾ. ಸೂ. ೪. ೨. ೧) ಮತ್ತು “ಅತ ಏವ ಸರ್ವಾಣ್ಯನು”
(ಶಾ. ಸೂ. ೪. ೨. ೨) ಎಂಬೆರಡು ಸೂತ್ರಗಳಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ
ಈ ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಸೇರಿದ ಮನಸ್ಸು, ಈ ಹನ್ನೊಂದೂ ಪಂಚಪ್ರಾಣ
ದೊಂದಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಶಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತದೆಂದು “ಇಪ್ಪಡಿ ಪದನೊರು ಇಂದ್ರಿ
ಯುಳ್ಳ ಲೋಡುಮ್ ಕೊಡಿನಮನಸ್ಸೈ ಪ್ರಾಣನಾಯುವೋಡೆ ಶೇರ್ ತ್ತು”.
ಎಂಬುವದರಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಪ್ರಾಣೇ ಮನಃ ಎಂಬ, ಮತ್ತು
“ತನ್ನನಃ ಪ್ರಾಣ ಉತ್ತರಾತ” (ಶಾ. ಸೂ ೪ ೨. ೩) ಎಂಬ ಸೂತ್ರಗಳ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಶೇರಿದ ಪ್ರಾಣವು
ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಶಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಪುರುಷೇ
ಚ ತೆಂ ಎಂಬ ಸಂಗ್ರಹಶ್ಲೋಕದ, ಮತ್ತು “ಸೋಧ್ಯಕ್ಷೇ ತದುಪಗಮಾದಿ
ಚ್ಚಿ” (ಶಾ. ಸೂ. ೪. ೨. ೪) ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ, ಈ
ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಸೇರಿದ ಬೇವಾತ್ಮನು ಪಂಚಭೂತ

ವಿದ್ವದ್ ವಿದ್ವನ್ನಾ ದೀಪ್ಯವೇಶಕ್ರಮೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸಃ

(೯) “ಅನನ್ತಾ ರತ್ನಯ ಸ್ತ ಸ್ಯ ದೀಪವದ್ಯ ಸ್ಥಿತೋಹೃದಿ ಸಿತಾ

ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆಂದು “ಭೂತೇಷ್ಯೇನಂ” ಎಂಬುದನ್ನೂ “ಭೂತೇಷು ತಚ್ಚುತೇಃ” (ಶಾ. ಸೂ. ೪. ೨. ೫) ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ, ಜೀವನೈ ವಂಚಭೂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮಜ್ಞಳೋಡೆ ತೇರ್ ಮತ್ತು - ಎಂಬುದರ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣ, ಭೂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳಿಂದ ಸೇರಿದ ಜೀವಾತ್ಮನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೇರುವನೆಂದು, ಜೀವನೈ ತ್ವ ಪಕ್ಕಲಿಲೈ ಇಳ್ಳಿಪ್ಪಾತ್ತಿ - ಎಂಬುದರ ಮೂಲಕ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು “ಪರೇಚ ತಮಾತ್ಮನಿ” ಎಂಬುದರ ಮತ್ತು “ತೇಜಃಪರಸ್ಯಾಂ ಜೀವತಾ ಯಾಂ” ಎಂಬ ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು “ತಾನಿಪರೇ ತಥಾಹ್ಯಾಹ” (ಶಾ. ಸೂ. ೪. ೨. ೧೪) ಎಂಬ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡುತ್ತದೆ. ಈ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೇರುವದೇನು ಜೀವನಿಗೆ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಯೇ ಅಥವಾ ಸ್ವರೂಪೈಕ್ಯವೇ ಇತ್ಯಾದಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಗಳು ಬಂದೀತಾಗಿ “ಅನಿಭಾಗೋ ವಚನಾತ್” ಎಂಬ (ಶಾ. ಸೂ. ೪. ೨. ೧೫) ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾಗದ ಹಾಗೆ ಅವ್ಯುಕ್ತವಿಶೇಷಣ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಸೇರಲು ಕಾರಣವೇ ನೆಂದರೆ “ಇಳ್ಳಿಪ್ಪಾತ್ತು” ವದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ, ಎಂದರೆ ಆಗಿನ ದೇಹಾಯಾಸವು ಶಾಂತವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಹೀಗೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸೇರುವ ತನಕ ನಡೆಯುವ ಕ್ರಮವು ಪ್ರಪನ್ನಾ ಪ್ರಪನ್ನ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯವೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ನಾಡಿಯ ಮೂಲಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರಯುಕ್ತನಾದ ಜೀವನು ಹಾರ್ದನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾಡಿಯ ಮೂಲಕ ಹೊರಗೆ ಹೊರಡುವ ತನಕ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಉತ್ಕ್ರಾಂತಿ ಕ್ರಮವು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದು “ಸಮಾನಾಚಾ ಸ್ಯತ್ಯುಪ ಕ್ರಮಾದಮೃತತ್ವಂ ಚಾಸುಪೋಷ್ಯ” (ಶಾ. ಸೂ. ೪. ೨. ೭) ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಅಸ್ಯತ್ಯುಪಕ್ರಮಾತ್ - ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಗತಿಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ತನಕ, ಸಮಾನಾಚ - ವಿದ್ವದ್ವಿದ್ವತ್ಯಾಧಾರಣವಾದುದೆಂಬ ಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಸಿತಾಃ ಕದ್ರು ನೀಲಾಃ ಕಪಿಲಾಃ ಪೀತಲೋಹಿತಾಃ | ಊರ್ಧ್ವಮೇಕಸ್ಥಿತ
ಸ್ತೇಷಾಂ ಯೋಭಿತ್ವಾ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಮ್ | ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಮತಿಕ್ರಮ್ಯ

ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಅಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ನಾಡೀಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು.

(೯) ಹಿಂದೆ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಅಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಉತ್ಕ್ರಾಂತಿ ಕ್ರಮವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದಿದ್ದ, ಈ ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣ, ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿದ ಜೀವಾತ್ಮನು, ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುವಾಗ ನಾಡೀ ಮೂಲಕ ಹೊರಗೆ ಬರುವನು. ನಾಡಿಗಳು ೧೦೧ ಎಂದೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಷುಮ್ನಾ ಎಂದೂ ಅದರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಪ್ರಪನ್ನನಾದ ಜೀತನನು ಅರ್ಚರಾದಿ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಪರಮಪದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ನೆಂದೂ, ಇನ್ನು ನೂರು ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಅಪ್ರಪನ್ನ ಜೀತನರು ಧೂಮಾದಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪುನಃ ಬಂಧವನ್ನೇ ಹೊಂದುವರೆಂದೂ ಸಂಗ್ರಹಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ನಯತಿ ಪರಲೋ ನಾಡೀಭೇದೈ ರ್ಯಥೋಚಿತ ಮೀತ್ಸರಃ” ಎಂಬ ಭಾಗವನ್ನು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯಬಿಂಡದಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡುವವರಾಗಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವೈತಿಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ, ಸದ್ವೇಶ್ವರನ ಈ ಒಂಬತ್ತು ವಿಧ ಉಪಕಾರ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಮಹಾವಾಕ್ಯವನ್ನು ನಿಗಮನ ಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರು ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ವಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಶ್ರುತ್ಯುಪಬ್ರಹ್ಮಣ ಮಾಡಿರುವದರಿಂದ ಅವರಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ:—ಯಃ - ಯಾವ ಜೀವಾತ್ಮನು, ದೀಪವತ್ - ದೀಪದ ಹಾಗೆ, ಹೃದಿ - ಹೃದಯಕಮಲದಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಿತಃ - ಇರುತ್ತಾನೋ, ತಸ್ಯ - ಹಾಗೆ ಧರ್ಮ ಭೂತಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದ ಆತ್ಮನಿಗೆ, ಅನಂತಾರಶ್ಮಯಃ - ಅನೇಕ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಾಡಿಗಳುಂಟು; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು, ಸಿತಾಃ - ಬೆಳ್ಳಗಿರುವವು, ಇನ್ನು ಕೆಲವು, ಅಸಿತಾಃ-ಕಪ್ಪಾದವು, ಕದ್ರು ನೀಲಾಃ - ಕೆಲವು ಊದಾ ಬಣ್ಣವಾದವು, ಕೆಲವು ನೀಲೀ ಬಣ್ಣವಾದವು, ಕಪಿಲಾಃ - ಕೆಲವು ಬೂದು ಬಣ್ಣವಾದವು, ಪೀತಾಃ - ಕೆಲವು ಹಳದಿ ಬಣ್ಣವಾದವು, ಲೋಹಿತಾಃ - ಕೆಲವು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದವು, ತೇಷಾಂ-ಅವುಗಳಲ್ಲಿ, ಯಃ - ಯಾವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ಏಕಃ - ಒಂದಾದ, ಊರ್ಧ್ವಂ - ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹರಡಿದುದಾಗಿ, ಸ್ಥಿತಃ - ಇರುತ್ತದೋ, ತೇನ - ಆ ನಾಡಿಯಿಂದ, ಇದಕ್ಕೆ ಸುಷುಮ್ನಾ

ತೇನ ಯಾಂತಿ ಪರಾಂಗತಿಮ್ | ಯದಸ್ಯಾನ್ಯದ್ರಶ್ಮಿಶತಮೂರ್ಧ್ವಮೇವ
ವ್ಯವಸ್ಥಿತಮ್ | ತೇನ ದೇವ ಶರೀರಾಣಿ ಸಧಾಮಾನಿ ಪ್ರಪದ್ಯತೇ | ಯೇ
ನೈಕ ರೂಪಾಶ್ಚಾಧಸ್ತಾ ದ್ರಶ್ಮಯೋಽಸ್ಯಮ್ಯದುಪ್ರಭಾಃ | ಇಹ ಕರ್ಮೋಪ
ಭೋಗಾಯ ಕೈಸ್ಸಂಸರತಿ ಸೋವಶಃ" ಎಜ್ಜರ ಪಡಿಯೇ ಕಳ್ಳರ್ ಕೊಣ್ಣು
ಪೋಮ್ ವಳಿಗಳ್ ಪೋಲೆ, ಆತ್ಮಾಪಹಾರಿಗಳ್ ಸ್ವರ್ದ ನರಕಜ್ಜಳುಕ್ಕು
ಪೋಮ್ ಮಾರ್ಗಾಂತರಜ್ಜಳುಕ್ಕು ಮುಖಜ್ಜಳಾನ ನಾಡೀವಿಶೇಷಜ್ಜಳಿಲ್
ಪೋಗಾದ ಪಡಿ ವಳಿ ವಿಲಕ್ಕಿ ಅರ್ಜಿರಾದಿ ಮಾರ್ಗತ್ತುಕ್ಕು ಮುಖಮಾನ

ಎಂದು ಹೆಸರು, ತೇನ - ಅದರಿಂದ, ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು, ಭಿತ್ತಾ-ಭೇದಿಸಿ,
ಎಂದರೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ತನ್ನೂಲಕವಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು, ಅತಿಕ್ರಮ್ಯ - ದಾಟಿ,
ಪರಾಂಗತಿಂ - ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಎಂದರೆ ವೈಕುಂಠ ಲೋಕವನ್ನು,
ಯಾತಿ - ಹೋದುವನು ; ಅಸ್ಯ - ಈ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ, ಯತ್ - ಯಾವ,
ಆನ್ಯತ್ - ಇತರವಾದ, ರಶ್ಮಿ ಶತಂ - ನಾನಾ ಒಣ್ಣದ ನಾಡಿಗಳ ನೂರು,
ಊರ್ಧ್ವಮೇವ - ಅವುಗಳೂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹರಡುವವುಗಳಾಗಿ, ವ್ಯವಸ್ಥಿತಂ -
ಇರುತ್ತದೋ, ತೇನ - ಅದರಿಂದ, ಸಧಾಮಾನಿ - ಆಯಾಯ ಲೋಕಗಳಿಂದ
ಸೇರಿದ, ದೇವಶರೀರಾಣಿ - ಆಯಾಯ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶರೀರ
ಗಳನ್ನು, ಪ್ರಪದ್ಯತೇ - ಹೋದುವನು ; ಯೇ - ಯಾವ, ನೈಕರೂಪಾಃ -
ಅನೇಕ ಒಣ್ಣುಗಳಲ್ಲ, ಮೃದುಪ್ರಭಾಃ - ಅಲ್ಪವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ, ರಶ್ಮಯಃ -
ನಾಡಿಗಳು, ಅಸ್ಯ - ಈ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ, ಆಭಸ್ತಾತ್ - ಕೆಳಗೆ ಪ್ರಸರಿಸುವದಾಗಿ
ವೆಯೋ, ತೈ - ಅವುಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ, ಸಃ - ಆ ಜೀವಾತ್ಮನು ಅವಶಃ -
ಕರ್ಮವಶ್ಯನಾದವನಾಗಿ, ಇಹ - ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಕರ್ಮೋಪಭೋಗಾಯ -
ಆ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನುನುಭವಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಸಂಸರತಿ - ಒದ್ದಬೀದನಾಗಿ ಹುಟ್ಟು
ವನು." ಎಜ್ಜರಪಡಿಯೇ - ಎಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೇಳುವ ಹಾಗಿ, ಕಳ್ಳರ್
ಕೊಂಡು ಪೋಮ್ ವಳಿಗಳ್ ಪೋಲೆ - ಕಳ್ಳರು ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗಗಳ
ಹಾಗಿ, ಆತ್ಮಾಪಹಾರಿಗಳ್ - ಸರ್ವೇತ್ತರನ ಸ್ವತ್ತಾದ ಜೀವಾತ್ಮರುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ
ದೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಆತ್ಮಜೋರು, ಸ್ವರ್ದ ನರಕಗಳಿಗೆ ಪೋಮ್ ಮಾರ್ಗಾಂತ
ರಂಗಳುಕ್ಕು - ಹೋಗುವ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ, ಮುಖಜ್ಜಳಾನ - ದ್ವಾರ
ಗಳಾದ ನಾಡೀ ವಿಶೇಷಜ್ಜಳಿಲ್ - ಈ ನೂರು ವಿಶ್ವಜ್ಜಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಪೋಗಾದ
ಪಡಿ - ಹೋಗದಹಾಗಿ, ವಳಿವಿಲಕ್ಕಿ - ಆ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ, ಅರ್ಜಿರಾದಿ

ಶ್ರೀಮದ್ರಹಸ್ಯತ್ರಯಸಾರೇ

ಶತಾಧಿಕೃ ಯಾನ ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿ (ಯಲ್) ಯಾಲೇ ಪ್ರವೇಶಿಪ್ಪಿತ್ತು ಸೂರ್ಯ ಕರಾ (ಕಿರಣಾ)ವಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾಯ್ ಕೊಂಡು ಪುರಸ್ಪಡುಮ್ಮಡಿ ಪಣ್ಣುಮ್.

ಮಾರ್ಗತ್ತುಕ್ಕು - ಅರ್ಜಿ ರಾದಿ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ, ಮುಖಮಾನ - ದ್ವಾರವಾದ, ಶತಾ ಧಿಕೃಯಾನ - ನೂರೊಂದನೆಯದಾದ, ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಯಾಲೇ - ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಾ ವಪನು ಹೋಗುವ ನಾಡಿಯಾದ ಸುಷುಮ್ಮಾ ನಾಡೀ ಮೂಲಕವಾಗಿ, ಪ್ರವೇಶಿ ಪ್ಪಿತ್ತು - ಪ್ರವೇಶಮಾಡುವಹಾಗೆ ಮಾಡಿ, ಸೂರ್ಯಕರಾ (ಕಿರಣಾ) ವಲಂಬಿ ಯಾಯ್ - ಸೂರ್ಯಕಿರಣವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದವನಾಗಿಕ್ಕೊಂಡು, ಪುರಸ್ಪಡು ಮ್ಪಡಿ ಪಣ್ಣುಮ್ - ಹೊರಟುಹೋಗುವ ಹಾಗೆ ಈಶ್ವರಸಜ್ಜಲ್ಪವು ಮಾಡು ವದು ಎಂಬ ಭಾವವು. ಪಣ್ಣುಮ್ ಎಂಬುವದಕ್ಕೆ ಕರ್ತೃಪದವು ೧೬೯೮ನೆಯ ಪುಟ ದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಾದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯಸಜ್ಜಲ್ಪನುಮಾನ ಸರ್ವೇತ್ಸರ್ದ ಎಂಬುವದು.

ಈ ಮೊಕ್ಕಶೇಷದಿಂದ ದೇಹಾವಸಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮ ಸಂಪತ್ತಿಯಾಡು ನಂತರ ಉಂಟಾಗುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪರಮಾತ್ಮ ಸಂಪತ್ತಿಯಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರವನ್ನನಿಗೂ ಅಪ್ರವನ್ನನಿಗೂ ಮಾರ್ಗಗಳು ಭಿನ್ನ ವಾದವು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸಾಡಿಗಳು ೧೦೧. ಅದ ರಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ಸುಷುಮ್ಮಾನಾಡಿ (ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿ) ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದು ಉರ್ಧ್ವ ವಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣ, ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮ ಇವುಗಳಿಂದ ಸೇರಿರುವ ಜೀವಾತ್ಮನು, ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಸೂರ್ಯನ ಮೂಲಕ ಅರ್ಚಿರಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಇದು ಭಕ್ತೃಯ ಮಯನಿಷ್ಠನಿಗೂ ರಜ್ಯಸವಿದ್ಯಾನಿಷ್ಠನಿಗೂ ಸಹ ಸಮಾನವಾದ ಮಾರ್ಗವು. ಪ್ರಪನ್ನರಲ್ಲದೆ ಇತರರಾದ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣ, ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳಿಂದ ಸೇರಿದ ಜೀತನರು ಇತರ ನೂರು ಸಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಪ್ರೇರಬ್ಧ ಕರ್ಮನುಭವಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೋ ಅದರ ಮೂಲಕ ಹೊರಟು ಭೂಮಾದಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪುನಃ ಬಂಧಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ದೇವಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ, ಕೆಲವರಿಗೆ ನರಕವೂ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಪುನಃ ಈ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಇವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಮಾರ್ಗಗಳು ಕಳ್ಳರು ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗಗಳು. ಇವರು ಕಳ್ಳರು ಹೋಗಿ ಎಂದರೆ ಸ್ವಾಮಿ ಸ್ವತ್ತಾದ ಆತ್ಮಾವನ್ನು ಅವನ ಚರಣಾರವಿಂದದಲ್ಲಿ ಆರ್ಪಿಸಿ ಭರಣ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದೇ ಇಡುವರೊಬ್ಬ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೊಂದೆಂದೇ ಅಂತಹ ಮಾರ್ಗ

ಗಳನ್ನು ಕಳ್ಳರ ಕೊಂಡು ಪೋಮಾ ವಳಿಗಳ ಪೋಲಿ ಆತ್ಮಾಪಹಾರಿಗಳ ಪೋಮಾ ಮಾರಾಂತಹ ಜಿಂಕೆ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವು ಆ ಕಳ್ಳರ ದಾರಿಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ ಇನ್ನು ನೂರು ನೂರು ಬಣ್ಣದ ನಾಡಿಗಳು. ಈ ಆತ್ಮಪ್ರವೃತ್ತರನ್ನು ಆತ್ಮಾಪಹಾರಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಲು ಪ್ರಮಾಣವು:- “ಯೋಗ್ಯತಾಸಂತಮಾತ್ಮಾಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಪುನಃ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ | ಕಿಂತೇನ ನ ಕೃತಂ ಪಾಪಂ ಚೋರೇಣಾತ್ಮಾಪಹಾರಿಣಾ” ಎಂಬ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸೋಕ್ತಿಯು. ಸರ್ವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಶೇಷಭೂತವಾದ ಆತ್ಮವನ್ನು ತನಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವೆಂದು ಭಾವಿಸುವನಾದುದರಿಂದ ಆತ್ಮಾಪಹಾರಿಯು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಸಜ್ಜಲ್ಪನ ಮಹೋಪಕಾರವೇನೆಂದರೆ, ಈ ಭರನಾಸವನ್ನನು ಸ್ಥಿಸಿದವನನ್ನು ಇತರ ನೂರು ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕಳ್ಳ ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ, ರಾಜಮಾರ್ಗವಾದ ಸುಷುಮ್ನಾನಾಡಿಯ ಮೂಲಕ ಹೋಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳ ಮೂಲಕ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಆರ್ದ್ರಾ ದಿ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವನು. ಈ ಆರ್ದ್ರಾ ದಿ ಗತಿಯು ಮುಂದಿನ ಗತಿ ಚಿಂತನಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಪಪಾದಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಯ ಮೂಲಕ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸೇರುವನೆಂದು “ಅಥ ಕೈರೇವ ರಶ್ಮಿಃ ಊರ್ಧ್ವಮಾಕ್ರಮತೇ” ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಜೀತವನು ಆ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು ಎಂದು ಭಾಷೋಗ್ಯದಲ್ಲೂ (೮-೬-೫) ಮತ್ತು “ರಶ್ಮಿಃ ಸೂರ್ಯಾ” ಎಂಬ ಶಾಖೀಧರಕಸೂತ್ರದಲ್ಲೂ (೪-೩-೧೬) ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ರಾತ್ರಿ ಮೃತನಾದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಹೇಗೆ ? ಆಗ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳಿರುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂದರೆ ಧೂಮದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಯುಂಟೆಂದು ಹೇಗೆ ಭಾವಿಸಬಹುದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೂ ಕೂಡ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಉಂಟೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಈ ಸುಷುಮ್ನಾನಾಡಿಯ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿ ಸೂರ್ಯ ಸಂಭಂಧವಿರುವದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ಹೊನ್ನಾಡಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯಕಿರಣವವಲಂಬನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಸಂಭಂಧ ಉಂಟೆಂದು ಭಾಷೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯು ಆವತ್ಯಕವೆಂಬ ನಿರ್ವಂಧವಿಲ್ಲವು.

ಹೀಗೆ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವ ಸಾಧಾರಣತಾತ್ಮಕ ಭಾಗವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಅನಂತರ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ನಾಡೀಪೂಲಕ ಉಂಟಾಗುವ ಭಿನ್ನಗತಿಗಳೂ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಮುಂದೆ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯ ವಿವರವು ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಭಗವದ್ಗೀತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿಕ್ರಮೇ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆಯಲ್ಲಾ. ಹಾಗೆ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಪುನಃ

ಪ್ರಪನ್ನಸ್ಯ ಅನ್ರಿಮ ಸ್ತುತೇ ರನಪೇಕ್ಷಿತತ್ವಮ್.

ಅಳವಾ ನಂತಿಮದಶೈಯಿಲೆ ವಿಡಾಯಿನಾಲೆ ನಾಕ್ಕೊಟ್ಟಿ ಎಂಬೆರು ಮಾನಾರ್ ತಿರುವಡಿಗಳೈ ಪ್ಪಿಡಿಕ್ಕೈ, ಇವರಪ್ಪೋದು ಅಳ್ವಾರ್ ಶೆವಿಯಿಲೆ ದ್ವಯತ್ತೈ ಅರುಳಿಚ್ಚೆಯೈ, ಇಪ್ಪೇರು ನಮಕ್ಕು ವರುಗೈ ಯರಿದು ನಾಮೆ ನ್ನೆ ಕೆಯ್ಯಕ್ಕಡ ವೋಮೆನ್ನು ಅಪ್ಪೋದು ಸೇವಿತ್ತಿರುನ್ನ ಮುದಲಿಗಳ್

ವರಿಯೇ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಶಂಕಾ ಸಮಾಧಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಕೂರೇಶರ ಅಂತಿಮ ದೆಶೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಿಮ ಸ್ತುತಿ ಎಂದರೇನೆಂಬುದನ್ನು ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೇಹಾವಸಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಂತುಹೋಗಿ, ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿನ ದೆಶೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಿಯಶತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸೋಣವು. ಅಳವಾರ್ - ಎಂದರೆ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಪ್ರಿಯಶಿಷ್ಯರಾದ ಕೂರೇಶರಿಗೆ ಹೆಸರು, ಇವರ ಪೂರ್ಣವಾದ ಹೆಸರು ಕೂರತ್ತಾಳ್ವಾರ್. ಕಾಂಚೀಪುರದ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಕೂರಂಬ ಗ್ರಾಮ ದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದವರಾದುದರಿಂದ ಕೂರತ್ತಾಳ್ವಾರ್ ಎಂಬದಾಗಿ ಹೆಸರು. ಇವರಿಗೆ ಶ್ರೀವತ್ಸಾಂಕಮಿತ್ರರೆಂದೂ ಹೆಸರು ಉಂಟು; ಈ ಕೂರೇಶರ ಅನ್ರಿಮ ದಶೈಯಿಲೆ - ದೇಹಾವಸಾನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ವಿಡಾಯಿನಾಲೆ - ಆಯಾಸದಿಂದ, ನಾಕ್ಕೊಟ್ಟಿ - ನಾಲಿಗೆಯು ಒಣಗಿಹೋಗಿರುವದರಿಂದ ಅಂಗ ಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರುವದರಿಂದ ಮಾತಾಡಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಎಂಬೆರುಮಾನಾರ್ ತಿರುವಡಿಗಳೈ ಪ್ಪಿಡಿಕ್ಕೈ - ತಮ್ಮ ಗುರುವಾದ ಯತಿರಾಜರ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲು, ಇವರಪ್ಪೋದು - ಈ ಯತಿರಾಜರು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಅಳ್ವಾರ್ ಶೆವಿಯಿಲೆ - ಶ್ರೀ ಕೂರೇಶರ ಕಿವಿ ಯಲ್ಲಿ, ದ್ವಯತ್ತೈ ಅರುಳಿಚ್ಚೆಯೈ - ದ್ವಯಮಂತ್ರವನ್ನು ಕೈಪಯಾ ಉಚ್ಚರಿಸಲಾಗಿ, ಅಪ್ಪೋದು - ಆ ದ್ವಯಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಸೇವಿತ್ತಿರುನ್ನ ಮುದಲಿಗಳ್ - ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧರಾದ ಶಿಷ್ಯರುಗಳು, ಇಪ್ಪೇರು - ತಮ್ಮಂಥಾ ಗುರುಗಳು ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಅಂತಿಮದೆಶೆಯಲ್ಲಿ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವಯಮಂತ್ರವನ್ನು ಪದೇಶಿಸುವ ಪರಮ ಸುಕೃತವು, ನಮಕ್ಕು - ನಮ್ಮಂತಹ ಭಾಗ್ಯಹೀನರಿಗೆ, ವರುಗೈ - ಸ್ವಾಪ್ತವಾಗುವದ್ದು, ಅರಿದು - ದುರ್ಲಭವು, ಅದುದರಿಂದ, ನಾಮ್ - ನಾವುಗಳು, ಎನ್ನ ಕೆಯ್ಯಕ್ಕಡವೋಮೆನ್ನು

కలజ్జ, ఇవరుగళభిప్రాయత్వే తిరువుళ్ళమా పత్తి ఆళవాణ
ప్రకృతియిరియారాగళోః? ఇవ్వవస్థ్యయిలి వరుక్కుదు కర్పూర
త్వేయుమా బండకర్పర్యేయ్య మిట్టి మాత్రమన్మోః? నామిదు
ఁజ్జుకాయత్తుక్కు (పరికరమాగ) ఁజ్జుకారకమాగ జ్జేయాదోః.
మట్టిదోమెన్రుళిజ్జేయ్య, ముదలిగళ తేళిన్దు నిర్పరరానారాగళ.

ఏనన్ను మాడలు సాధ్యమృ. ఎందరే ఏనని ఇల్లవేంబ భావమృ, ఎన్ను-ఎంబు
దాగి, ముదలిగళ కలజ్జ-ఈ పూజ్యరావ తిష్యరుగళు ద్యేన్మదించని
వ్యవసదించలని బిన్నరాగిరలగా, ఇవరుగళభిప్రాయత్వే-ఈ తిష్యరభిప్ర
యవన్ను, తిరువుళ్ళమా పత్తి - గ్రహిసిదవరాగి, ఆళవాణ ప్రకృతి-ఈ
ఆళవారవర స్వభావవన్ను, అదు యావదేందరే, ఈ ఆళవారవరే తావు
బరేద సుందర బాకున్దవదల్లి, “త్రీరజ్జ ధామని యథా పురమోక్ష
సోఃహం! రామానుజార్క వరగః పరివర్తిష్యేయ” (సుందరశ్రవ ౧౭)
ఎందరే త్రీరజ్జక్షేత్రదల్లి త్రీ రామానుజమునిగళిగేప్రియతిష్యనాగద్దంఠా
ఆ నాను వేదదలినంతేయి ఆ గురుగళిగే వరనాగ వర్తిసదేళు ఎందు
జ్జేళిళిండిరువ హాగే, అనిష్టనిష్ట ఇష్టప్రాప్తి మోదలదేదల్లి ఆజా
ర్యాధినవేందు నేంది నిర్పరరాగిరువ స్వభావమృ, ఇదు సారాస్వాదినియవర
అభిప్రాయమృ, సారప్రకాశికా సారవివరణియవరుగళు, నన్న (త్రీ భాష్య
కారర) మూలకవాగి సమస్త అర్థవన్ను త్రీ క్షరేతరు గ్రహిసిదవరా
దరని పునఃపునః అదన్నే కేళదేకేంబభిలాషేయ్యిళ్లోణవే త్రీ క్షరే
తరే స్వభావవేందు వ్యాఖ్యాన మోడిరుత్తరే. మోదలనేయ వ్యాఖ్యానదల్లి
గురువినల్లి సర్వ పారతంత్యమృ, ఎరడనేయదరల్లి ద్వయమంత్రోహదే
కమృ భరన్యాసకాలదల్లి మాడలట్టిట్టదరని, తదనుసంధానరూపదల్లి ఈగలని
గురుముఖేన కేళదేకేంబ కుతూహలమృ నివర్తిసల్లిట్టితు. ఈ ఎరడ
నేయ అర్థమృ ప్రకరణక్కి తుంబా సంబంధతట్టిదుదాగదే, ఇంతే
ఆళవారవర అభిప్రాయవన్ను, అరియారాగళోః - నీమాగే తిళియదే?
ఎందు త్రీ భాష్యకారరు జ్జేళి, పునః ఁజ్జదేకేళుత్తరే; ఇవ్వవస్థ్య
యిల్ - ఈ జరవదేకేయిల్లి. అవరుక్కు - క్షరత్తాళవారవరిగే, ఇదు -
ఈగ నావు అవర కివియల్లి ద్వయమంత్రవన్ను జ్జేదసిదు, కర్పూరత్వే

ಯುಮ್ ಖಂಡ ಶರ್ಮರೈಯೈಯುಮ್ - ವಚ್ಚಕರ್ಪೂರವನ್ನೂ ಕಲ್ಲಾಸಕ್ಕರೆ
ಯನ್ನೂ, ಇಟ್ಟುಮಾತ್ರಮನ್ನೋ - ಬಾಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಹಾಗಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ
ಒಣಗಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನಿಟ್ಟರೆ ಶ್ರಮಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಬಾಯಲ್ಲಿ
ದ್ರವ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೋ ಹಾಗೆ, ಈ ದ್ವಯೋಚ್ಚಾರಣೆಯನ್ನು ಅವರ ಕಿವಿ
ಯಲ್ಲಿ ಗುರುವಾದ ನಾನು ಬಂದು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ದೇಹೋತ್ಕ್ರ
ಮಣದ ಆಯಾಸವು ಪರಿಹಾರವಾಗಲಿ ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಮಾಡಿದುದೆಂಬ
ಭಾವವು; ಮುಂದೆ ನೀವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಹಾಗಲ್ಲವೆಂದುಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ :-
ನಾಮ್ - ನಾವು, ಇದು - ಹೀಗೆ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ದ್ವಯೋಚ್ಚಾರಣವು,
ಉಪಾಯತ್ತುಕ್ಕು - ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಭರಣ್ಯಾಸಕ್ಕೆ, ಪರಿಕರವಾಗ - ಅಂಗ
ವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಅಥವಾ, ಉಪಕಾರಕವಾಗ - ಸಹಾಯರೂಪವಾದುದೆಂದು
ಭಾವಿಸಿ, ಶಿಯ್ ದೋಮಲ್ಲೋಮ್ - ಮಾಡಿದುದಲ್ಲವು, ಎನ್ನು - ಎಂಬದಾಗಿ,
ಅರುಳಚ್ಚೆಯ - ಕೃಪಯಾ ಶ್ರೀ ಯತಿರಾಜರುಪದೇಶಿಸಲಾಗಿ, ಮುದಲಿಗಳ್ -
ಆ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಶಿಷ್ಯರು, ತೆಳಿನ್ನ - ತಮ್ಮ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ
ಕೊಂಡು, ನಿರ್ದರರಾನಾರ್ಗಳ್ - ತಾವು ಮಾಡಿದ ಭರಣ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ದೃಢನಂಬಿಕೆ
ಯುಳ್ಳವರಾದರು. ಶ್ರೀ ಆಚಾರ್ಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಚರಮದೇಶಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯ
ಕಾರರು ದ್ವಯೋಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡಿದುದು ತಾವು ಮಾಡಿರುವ ಭರಣ್ಯಾಸಕ್ಕೆ
ತುಂಬಾ ಉಪಕಾರವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ತಮಗೂ ಶ್ರೀ ಯತಿವರ್ಯರು ಬೇವಂತರಾ
ಗಿರುವಾಗಲೇ ದೇಹೋತ್ಕ್ರಮಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಇಂತಹ ಭಾಗ್ಯವು ಲಭಿಸು
ವುದು, ಅಂತಹ ಭಾಗ್ಯವು ತಮಗಿಲ್ಲವೇ ಎಂದು ಖಿನ್ನರಾಗಿರಲು, ಅದನ್ನು ಕಂಡು
ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರುಗಳು ಈ ದ್ವಯೋಚ್ಚಾರಣೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ
ವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಓ ಶಿಷ್ಯರುಗಳೇ ಇದರಭಿ
ಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳಿ. ಶ್ರೀ ಕೂರೇಶರಿಗೆ ನಾನುಪದೇಶಿಸಿದ ಅರ್ಥ
ವನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ಕೇಳಿದರೂ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಪುನಃ ಪುನಃ ಕೇಳಲು ಕುತೂಹಲ
ವುಳ್ಳವರು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದ ನಾನು, ಅವರಿಗೆ ಭರಣ್ಯಾಸಕಾಲ
ದಲ್ಲುಪದೇಶಿಸಿದ ಕರಣಮಂತ್ರವಾದ ಈ ದ್ವಯಮಂತ್ರವನ್ನು ಪುನಃ ಈ ಚರಮ
ದೇಶಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ, ಆ ಭರಣ್ಯಾಸಕಾಲದ ಸ್ಮೃತಿಯು ಅವರಿ
ಗಂಟಾಗಿ, ಅದರಿಂದ ಸುಪ್ರೀತರಾಗುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಈ ಚರಮದೇಶಿಯ
ಆಯಾಸವು ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ನಡಿಸಿದನೇ ವಿನಾ, ಈ ದ್ವಯೋ
ಚ್ಚಾರಣೆಯು ಆ ಭರಣ್ಯಾಸೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಅಜ್ಞವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಉಪಕಾರಕ
ವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರು ಈ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದ

ಒಡನೆಯೇ ಆ ಶಿಷ್ಯರಿಗಿದ್ದ ಪೇದವು ತೊಲಗಿ ನಿರ್ಭರರಾದರೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಈ ವೃತ್ತಾಂತದಿಂದ ನಾವು ಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕದ್ದೇನೆಂದರೆ:—“ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಜರಮದೆತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮ ಸ್ಮೃತಿಯು ಅವಶ್ಯಕವೆಂಬ ವಾದವು ಕೂಡುವದಿಲ್ಲವು. ಕರುಣಾಸಾಗರನು ಪ್ರಪನ್ನನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೀತ್ಯತೀತಿಯಿಂದ “ಅಹಂ ಸ್ಮರಾಮಿ ಮದ್ಭಕ್ತಂ ನಯಾಮಿ ಪರಮಾಂಗತಿಂ” ಎಂಬ ಶ್ರೀ ವರಾಹ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ವೇಶ್ವರ ವಾಕ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ, ದೇಹೋತ್ಕ್ರಮಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಅಂತಿಮ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬಹುದು” ಎಂಬುದು

ಈ ವೃತ್ತಾಂತವು ಶ್ರೀಮತ್ಪ್ರತೀಯ ಬ್ರಹ್ಮತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವಾಮಿಯವರನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಮೂವ್ವಾಯಿರವೃದ್ಧಿ ಗುರುಪರಂಪರಾಸಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲವು. ಬಹುಶಃ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರಬಹುದು. ಪ್ರಪನ್ನಾವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಈ ವೃತ್ತಾಂತವು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನೆಂದು ತಿಳಿದೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವಿರುವವರು ಕೂರೇಶ ಪರಮಪದಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ೫೬ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು. ಪ್ರಕೃತ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಅಂಶವು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ:—

ತಚ್ಚೈತ್ಯಾ ಲಕ್ಷಣಾಚಾರ್ಯಃ ಕೂರೇಶ ಮಿದ ಮಬ್ರವೀತ್ |
 ವೈಕುಂಠೇ ತತ್ರ ಕೂರೇಶ ನಾಶಾಸ್ತ್ರಂ ನ ವ್ಯತಿಕ್ರಮಃ ||
 ಇಹಲೀಲಾ ವಿಭೂತ್ಯಾಂತು ಶಾಸ್ತ್ರಮಾರ್ಗ ಪ್ರವರ್ತನಂ |
 ತತೋ ವಿಷಣ್ಣಃ ಕೂರೇಶಃ ಶೇಷತ್ವಂ ವೀಕ್ಷ್ಯ ವಿಸ್ಮಿತಃ ||
 ದ್ವಯೋಪದೇಶಮಕರೋತ್ತಸ್ಯ ಕರ್ಣೇ ಯತೀಶ್ವರಃ |
 ಅಥ ತತ್ರ ಸ್ಥಿತಾ ಸ್ವರೇ ವೈಷ್ಣವಾಸ್ತೇನ ಕಚ್ಚುತಾಃ ||
 ಯತೀಂದ್ರಂ ತಂ ಮಹಾತ್ಮಾನಂ ವಚನಂ ಚೇದಮಬ್ರುವತ್ |
 ವೈಷ್ಣವಾನಾಂ ಪ್ರಪನ್ನಾನಾಂ ನಕರವ್ಯಾಂತಿಮಸ್ಮೃತಿಃ ||
 ಬಹುದ್ವಿಃ ಬಹುಳಂ ಜೋಕ್ತಂ ಶಾಸ್ತ್ರೈರೇವಂ ಯತೀಶ್ವರ |
 ದ್ವಯೋಪದೇಶಂ ಯೋಗೀಂದ್ರ ತೇನೈವ ಭವತಾಥುನಾ ||
 ಅನ್ತಕಾಲೇ ಕೃತಂ ತಸ್ಮೈ ಕೂರೇಶಾಯ ಮಹಾತ್ಮನೇ |
 ತೇಷಾಂ ತದ್ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಯತೀಂದ್ರಃ ಪ್ರಾಹತಾತ್ಮನಃ ||
 ಕರೂರ ಘಟಿಕಾ ಭಾವಾತ್ ರಾಜಪುತ್ರಸ್ಯ ವೈಷ್ಣವಾಃ |

ಸಂಕೋಷ್ಯತೇ ಯಥಾ ಜಿಹ್ವಾ ದ್ವಯಾಭಾವಾ ತ್ತಥಾಸ್ಥಹಿ ||
 ಎಂಬುದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—ಶ್ರೀ ಯತಿವರ್ಮನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯಶಿಷ್ಯರಾದ ಕೂರೇಶರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, “ನೀನು ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿರುವ ನಿತ್ಯ

ಸೂರಿಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರಾತಿಕ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡುವರೆಂದು ಹೇಳಿದಹಾಗಲ್ಲವು. ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿರುವ ನಿತ್ಯಸೂರಿಗಳು ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಬೇಕಿಲ್ಲವು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯತಿಕ್ರಮವಾಗಿ ನಡೆಯೋಣವೇ ಇಲ್ಲವು. ಈ ಲೀಲಾವಿಭೂತಿಯಲ್ಲಿಯಾದರೋ ಹಾಗಲ್ಲವು. ಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯತಿಕ್ರಮವಿರುವದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಬೇಕು, ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯಕವು ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಕೂರೇಶರಿಗೆ ಶೇಷತ್ವವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಆಶ್ಚರ್ಯಭರಿತರಾಗಿರುವಾಗ ಶ್ರೀ ಯತಿವರ್ಯರು ಆ ಕೂರೇಶರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವಯಮಂತ್ರವನ್ನು ವದೇಶಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರ ನೆರೆದಿದ್ದ ನಿಜ ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲಿಗೆ ಸೇರಿದ ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವೋತ್ತಮರು ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಸಂದೇಹವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳಾದ ಯತೀಂದ್ರರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೇನೆಂದರೆ, “ತಾವು ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮಸ್ಮೃತಿ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಎಂದುಪದೇಶಿಸಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿದೆವು. ಹೀಗಿರಲು ತಾವು ಈಗ ಈ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಕೂರೇಶರಿಗೆ ಅಂತಿಮಸ್ಮೃತಿಯುಂಟಾಗುವ ಹಾಗೆ ದ್ವಯೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದಿರಲ್ಲಾ ಅದು ಹೇಗೆ” ಎನ್ನಲು, ಅದಕ್ಕಾ ಯತಿವರೈರು, ಓ ವೈಷ್ಣವಾಗ್ರೇಸರರೇ, ರಾಜವುತ್ರನಿಗೆ ಗಂಟಲು ಒಣಗಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಚ್ಚಿಕರ್ಪೂರ ಗುಳಿಗೆ ಹೇಗೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಪನ್ನರಾದ ಈ ಕೂರೇಶರಿಗೆ ದ್ವಯೋಚ್ಚಾರಣೆಯು” ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದರು. ಅನುಕೂಲವಾದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಪನ್ನನು ದ್ವಯೋಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆಯಷ್ಟೆ. ಹಾಗೆ ತನಗೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಅಂತಿಮಕಾಲ ದ್ವಯೋಚ್ಚಾರಣವು ಆಪ್ತಾಯನವು ಎಂಬ ಭಾವವು. ಉಪಾಯವೆಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮುಖ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಅದರ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲವು:

ಕೆಲವರು ಆರ್ಘ್ಯ ಅಂತಿಮ ದೆತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ದ್ವಯೋಚ್ಚಾರಣೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅಂತಿಮ ಸ್ಮೃತಿಯು ಅವಶ್ಯಕವೆಂಬ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ತರುವರು. ಅದನ್ನು ಖಂಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ತಮ್ಮ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯದ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿಯೂ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರೇ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಅವಗಾಹನೆಗೆ ತಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಅಂತಿಮ ಸ್ಮೃತಿಯು ನಿರಪೇಕ್ಷವಾದುದೆಂಬುದು ಸುವ್ಯಕ್ತವು.

ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ಕೆಲವು ಪ್ರಮಾಣಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿಗಮನ ಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:—ಆಗ್ನಿಯಾಲ- ಹೀಗೆ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಉಪದೇಶ ಮೂಲಕ, ಅನ್ತಿಮಸ್ಮೃತಿಯು ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವೆಡೆಲ್ಲವೂ

ಅಗ್ನಿಯಾಲೇ “ನಷ್ಟಸ್ತೃತಿರಪಿ ಪರಿತ್ಯಜ್ಞ ದೇಹಂ” ಎನುಮ್
(೧) “ಸ್ಥಿತೇ ಮನಸಿ ಸುಸ್ತಸ್ಥೇ” ಎಜ್ಜರ ಶ್ಲೋಕದ್ವಯತ್ತಿಲುಮ್, (೨)
“ತುಪ್ಪುಡ್ಡೆಯಾರೈ ಯಡೈವದೆಲ್ಲಾಮ್” ಎಜ್ಜರಪಾಟ್ಟಿಲುಮ್ ಪೊಲ್ಲು
ಗಿರಪಡಿಯೇ, ಪ್ರಪನ್ನನುಕ್ತನಿಮಸ್ತೃತ್ಯಾದಿಗಳಿಲ್ ನಿರ್ಬಂಧಮಿಟ್ಟಿ.

ದುದರಿಂದ, “ನಷ್ಟಸ್ತೃತಿಃ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ, “ಸ್ಥಿತೇ ಮನಸಿ ಸುಸ್ತಸ್ಥೇ”
ಎಂದಾರಂಭಿಸಿ ಹೇಳಿರುವ, ಶ್ಲೋಕದ್ವಯತ್ತಿಲುಮ್ - ಎರಡು ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ,
“ತುಪ್ಪುಡ್ಡೆಯಾರ್” ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಸಹ, ಪೊಲ್ಲುಗಿರಪಡಿಯೇ -
ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ, ಅಂತಿಮ ಸ್ತೃತ್ಯಾದಿಗಳ, ನಿರ್ಬಂಧಮಿಟ್ಟಿ -
ನಿರ್ಬಂಧವೇನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲವು ಎಂದರೆ ಅಂತಿಮ ಸ್ತೃತ್ಯಾದಿಗಳು ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ
ವೆಂಬ ಭಾವವು ಇಲ್ಲಿ ಅದಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ನಾಮಸಂಕೀರ್ತನಾದಿಗಳು ಸೂಚಿಸಲ್ಪ
ಟ್ಟವು ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಪಾಠರವೂ ಯಾವುವೆಂದರೆ:—

“ನಷ್ಟಸ್ತೃತಿಃ” ಶ್ಲೋಕವು:—“ತೀರ್ಥೇ ಶ್ವಪಚಗೃಹೇವಾ ನಷ್ಟಸ್ತೃತಿ
ರಪಿ ಪರಿತ್ಯಜ್ಞ ದೇಹಂ । ಜ್ಞಾನ ಸಮಕಾಲ ಮುಕ್ತ್ಯಾ ಕೈವಲ್ಯಂ
ಯಾತಿ ಗತಶೋಕಃ” ಎಂದರೆ, ತೀರ್ಥೇ - ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ, ಶ್ವಪಚ
ಗೃಹೇವಾ - ನಾಯಿಯನ್ನು ಬೇಯಿಸಿ ತಿನ್ನುವ ಚಂಡಾಲನು, ಮನೆಮಲ್ಲಿಯೇ
ಅಗಲಿ, ಇವರಿಂಥ ಪ್ರದೇಶ ನಿರ್ಬಂಧವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆಯೇ
ಕಾಲನಿಷ್ಠನುನಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ಅಂತಿಮ ಸ್ತೃತಿಯೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ
ವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ನಷ್ಟಸ್ತೃತಿರಪಿ-ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎಂದರೆ ಆ
ಕಾರಣದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದಿದ್ದರೂ, ದೇಹಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಞ-ದೇಹವನ್ನು
ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವವನಾಗಿ, ಜ್ಞಾನ ಸಮಕಾಲಮುಕ್ತ್ಯಾ-ಜ್ಞಾನವು ಸರಿಯಾಗಿ
ರವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಉಕ್ತ್ಯಾ-ಧ್ಯಯೋಚ್ಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕೈವಲ್ಯಂ-ಮೋಕ್ಷ
ವನ್ನು, ಗತಶೋಕಃ-ಎನೊಂದೂ ಶೋಕವಿಲ್ಲದವನಾಗಿ, ಯಾತಿ-ಹೊಂದುವನು.

ಇಲ್ಲಿ ನಷ್ಟಸ್ತೃತಿರಪಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಅಂತಿಮ ಸ್ತೃತಿಯು
ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲವು. ವರಾಹಪುರಾಣದ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ:—

ಸ್ಥಿತೇ ಮನಸಿ ಸುಸ್ತಸ್ಥೇ ಶರೀರೇ ಸತಿ ಯೋ ನಶ್ಚ ।
ಧಾತುಸಾಮ್ಯೇ ಸ್ಥಿತೇ ಸ್ಮರಾ ವಿಶ್ವರೂಪಂ ಚ ಮಾಮಜಂ ।
ತತಸ್ತಸ್ಮಿನ್ಮಯ ಮಾಣಂತು ಕಾಷ್ಠಪಾಷಾಣಸನ್ನಿಧಂ ।
ಅಹಂ ಸ್ಮರಾಮಿ ಮದ್ಯಕ್ತಂ ನಯಾಮಿ ಪರಮಾಂಗತಿಂ ॥

(೧) ವರಾಹಪುರಾಣ. (೨) ಪೆರಿ. ತಿರು. ೪. ೧೦ ೧.

“ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತತೆಯನ್ನೂ, ಶರೀರವು ಧಾತುಸಾಮ್ಯವನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವಾಗಲೇ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಾಗಲಿ ಜನ್ಮಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಿತ್ಯನಾದ ವಿಶ್ವರೂಪನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವನೋ, ಅಂತಹ ನನ್ನ ಭಕ್ತನನ್ನು, ಆತನ ದೇಹವಿಯೋಗ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರದ ತುಂಡಿಗೂ ಕಲ್ಲಿಗೂ ಸಮಾನನಾಗಿ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಬಿದ್ದಿರುವವನನ್ನು ನಾನು ಸ್ಮರಿಸುವನಾಗಿ, ಎಂದರೆ ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಹಾಗಿ ಮಾಡುವದೇ ಮೊದಲಾದ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಮಯವೆಂದು ತಿಳಿದವನಾಗಿ, ಆತನಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋಗುವೆನು.” ಇದಕ್ಕೆ ವರಾಹ ಚರಮಶ್ಲೋಕವೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂಟು. ಈ ಶ್ಲೋಕಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಶ್ರೀ ದೇಶಿಕರವರೇ ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಅಭೀಶ್ವರನ ವ ೬ನೆಯ ಶ್ಲೋಕವಾದ “ಸ್ಥಿತೇ ಮನಸಿ ವಿಗ್ರಹೇ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲೂ ಉಪಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ದಾಸನು ಬರೆದಿರುವ ಅಭೀಶ್ವರನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಪರಾಂಬರಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಷ್ಠಾಪಾಣಿ ಸನ್ನಿಭಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಇಂದ್ರಿಯವ್ಯಾಪಾರಗಳೆಲ್ಲಾ ನಿಂತುಹೋಗಿ ಸರೈಶ್ವರನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದೇ ಇದ್ದರೂ ದಿವ್ಯವೈಕುಂಠವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವನೆಂದು ಸರೈಶ್ವರನೇ ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಅಂತಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯ ಆವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲವು.

ಪೆರಿಯಾಞ್ಚಾರ್ಯರ ಪಾಶುರವು:—

ತುಪ್ಪುಡೈಯಾರೈ ಯಡೈವದೆಲ್ಲಾ ಇಕ್ಕೋರ್ ವಿಡತ್ತು ತುಣೈಯಾ ವರನೇ | ಒಪ್ಪಿಲೇ ಸಾಗಿಲು ನಿನ್ನ ಡೈನ್ನೇ ನಾನೈಕ್ಕು ನೀಯರುಳ್ ಶೆಯಾದ ಮೈಯಾಲ್ || ಎಯ್ಪನ್ನೈ ವಂದು ನಲಿಯುವೋದಜ್ಜಿದು ನಾನುನ್ನೈ ನಿನ್ನೈಕ್ಕಮಾಟ್ಟೇ | ಅಪ್ಪೋದೈ ಕೈಪ್ಪೋದೇ ಶೊಲ್ಲಿವೈತ್ತೇ ಸರಜ್ಗತ್ತರವಣೈಪ್ಪಳ್ಳಿಯಾನೇ || (೪. ೧೦. ೧.)

ಇದರರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—ತುಪ್ಪುಡೈಯಾರೈ-ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರನ್ನು, ಅಡೈವದು - ಆಶ್ರಯಿಸುವದು, ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸರೈಶ್ವರನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವದು, ಇಲ್ಲಿ ಬಹುವಚನವು ಪೂಜ್ಯತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರಕ್ಷಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು “ನ ಸಂಪದಾಂ ಸಮಾಹಾರೇ ವಿಪದಾಂ ವಿನಿವರ್ದನೇ | ಸಮರೋದ್ಯತ್ಯತೇ ಕಶ್ಚಿತ್ ತಂ ವಿನಾ ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ” ಎಂದರೆ “ಸರ್ವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದರಲ್ಲೂ ಸಮಸ್ತ ವಿಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದರಲ್ಲೂ ಆ ಶ್ರೀಯುತನಿಯಾದ ಪುರುಷೋತ್ತಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಯಾರೊಬ್ಬ ಸಮರ್ಥರೂ ಇಲ್ಲವು” ಎಂದೂ ಮತ್ತು “ನಹಿ ಪಾಲನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮೃತೇ ಸರೈಶ್ವರಂ ಹರಿಂ” “ಸರೈಶ್ವರನಾದ

ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲವು” ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ ಶ್ರೀಯುತರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಎಂಬ ಭಾವವು; ಎಲ್ಲಾ ಶೋರವಿಡತ್ತು - ದತೇಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ತೊರೆದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಅಂತಿಮ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೇಹವು ಕಾಷ್ಠಪಾಷಾಣಸದೃಶವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವಾಗ, ತುಣ್ಣಿಯಾವರೆನ್ನೇ - “ಅಹಂ ಸ್ಮರಾಮಿ ಮದ್ಭಕ್ತಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರಗೂ, “ವಾ ಶುಚಿ” ಎಂಬ ಸ್ತೋತ್ರಗೂ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ನೀವು ಅಂತಹ ಕಷ್ಟದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಕರಾಗುವಿರಿ ಎಂದೇ, ಒಪ್ಪಿಲೇನಾಗಿಲಾಮ್ - “ಜ್ಞಾ ಜ್ಞಾ ಅಜಾವೀತ ನೀಶಾ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಹಾಗೂ, “ಅಹಮಸ್ಮ್ಯಸರಾಧ ಚಕ್ರ ವರ್ತೀ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೂ, ನಾನು ಆಪರಾಧ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿಯೂ ನೀನು ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾಗಿಯೂ ಹೀಗೆ ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಗೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ನಿನ್ನ ಡೈನೇರ್ - ನಿನ್ನ ಪಾದಾರವಿಂದವನ್ನಾ ಶ್ರಯಿಸಿದೆನು. ಹೀಗೆ ಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂದು ಆಶ್ರಯಿಸಿದೆಯಲ್ಲ, ನಾವು ಹಾಗೆ ರಕ್ಷಿಸಿದುದನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡಿರುವಿರಿ ಎಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:—ಅನೈಕ್ಯ ನೀಯರುಳ್ ಶಯ್ ಮೈಯಾಲ್ - ನೀವು ಆನೆಗೆ ಕೃಪೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ತೀರ್ಥಕ್ಕಾದ ಗಜೇಂದ್ರನಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಆರ್ತಿಯನ್ನೂ ಅನನ್ಯಗತಿತ್ವವನ್ನೂ ಕಂಡು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದುದರಿಂದ ಎಂಬ ಭಾವವು. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಆನೆಗೆ ಆರ್ತ ಬಂದಾಗ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಹಾಗೆ ನೀನೂ ಆರ್ತ ಬಂದಾಗ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೆ ರಕ್ಷಿಸುವೆನು ಎಂದೇನಾದರೂ ಹೇಳುವಿರಾದರೆ, ಹಾಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವು, ನನಗೆ ಆರ್ತ ಬಂದಾಗ, ಏಯ್ ಪೈನ್ನೈ ವನ್ನು ನಲಿಯುವನ್ನೋದು ಅಜಕ್ಕಿ ದುಮ್ ನಾನುನ್ನೈ ನಿನ್ನೈ ಕ್ಕಮಾಟ್ಟೀ - ವಾತ ಸಿತ್ತ ತ್ಲೇಷ್ಠಾಧಿಕ್ಯದಿಂದ ಕ್ಲೇಶಪಡುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವದು ಅಸಾಧ್ಯವು, ಹಾಗಾದರೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತೀ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತೀರೋ ಹೇಳುವೆನು ಲಾಲಿಸಿ ; ಅಪ್ಪೋದಿಕ್ಕಿ ಪ್ಪೋದೆ ತೊಲ್ಲಿವೈತ್ತೇ - ಹಾಗೆ ಕರಣಕಳೇಬರಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವೆಲ್ಲಾ ಕುಂದಿ ಹೋಗಿರುವ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಈಗ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯ ದಾರ್ಢ್ಯವಿರುವಾಗಲೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ದ್ವಯೋಜ್ಞಾರಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆನು. ಆಗಲಿ ನೀವೀಗ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆಗ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವೇ ನೆಂದು ಕೇಳುವಿರೋ ? ಅರಜ್ಗತ್ತ ರವಣೈಪ್ಪಳ್ಳಿಯಾನೇ . ಹೀಗೆ ನಮ್ಮಂಥಾ ವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂಬ ವ್ರತವನ್ನಾಚರಿಸಿ, ಬಹು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ತಾವಿರುವ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ವೈಭವವನ್ನು ನಮಗೆ

ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕಾವೇರೀ ಮಧ್ಯದೇಶವಾದ ಶ್ರೀರಂಗದಲ್ಲಿ ಶೇಷ ಪರ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ ಶಯನಿಸಿದ್ದೀರಲ್ಲವೇ ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಸಂಬೋಧನೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಕುಲಶೇಖರಾಚಾರ್ಯರೂ “ಕೃಷ್ಣತ್ವದೀಯ ಪದ ಪಜ್ಜುಜ ಪಂಜರಾನ್ತಮದ್ಯೇವ ಮೇ ವಿಶತು ಮಾನಸ ರಾಜಹಂಸಃ | ಪ್ರಾಣ ಪ್ರಯಾಣ ಸಮಯೇ ಕಫ ವಾತಪಿತ್ತೈಃ ಕಣ್ಮವರೋಧನ ವಿಧೌ ಸ್ಮರಣಂ ಕೌತಸ್ತೇ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಓ ಕೃಷ್ಣನೇ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ರಾಜಹಂಸ ಪಕ್ಷಿಯು ನಿನ್ನ ಪಾದಕಮಲ ಪಂಜರದೊಳಗೆ ಈಗಲೇ ಎಂದರೆ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲಾ ದೃಢವಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಯು ಪಂಜರಪ್ರವೇಶ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಏಕೆ ಹೇಳಿದರೆಂದರೆ ಪಂಜರಸ್ಥ ಪಕ್ಷಿಯು ಹೇಗೆ ಅತಿತ್ತ ಓಡಾಡದೆ ಪಂಜರದಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತದೆಯೋ, ಹಾಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಗಿ ಬಹುಕ ಭ್ರಮಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸದಾ ಕೃಷ್ಣ ಪದಪಂಕಜದಲ್ಲೇ ಸಕ್ತವಾಗಿರಲೆಂಬ ಧಾವವು. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕುಕಾದಿ ಇತರ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸದೆ ರಾಜಹಂಸಪಕ್ಷಿಗೆ ಏಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ರಾಜನಹಾಗೆ ತನ್ನ ವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, “ಮನ ಏವ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಕಾರಣಂ ಬಂಧನೋಕ್ಷಯೋಃ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಅದೇ ಕಾರಣಭೂತವಾದುದರಿಂದ ಮಾನಸ ರಾಜಹಂಸ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು. ಯಾವಾಗ ಅದು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿ ತೋ ಆಗ ರಾಜಹಂಸವೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಏನೊಂದೂ ಅಭ್ಯಂತರವಿಲ್ಲವು. ಏಕೆ ಈಗಲೇ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ :—ಕಫ, ವಾತ, ಪಿತ್ತಗಳ ಅಧಿಕೃದಿಂದ ಗಂಟಲಲ್ಲಿ ಮಾತು ಕೂಡ ಹೊರಡದಿರುವ, ದೇಹಾವಸಾನದ ದುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಕರುಣಾನಿಧಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಅಂತಿಮ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ಆಗಲಿ, ಹೀಗೆ ಅಂತಿಮಸ್ಥಿತಿಯ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಶ್ರೀ ಯತಿನರೈರೇ ಶರಣಾಗತಿ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನಿಮಿಸ್ಥಿತಿಯು ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಾಹ ಹೇಗೆ? ಎಂದರೆ ಆ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಉಪಾಹರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೇ ವಿಧವಾಗಿ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯ ಕಾರರಿಗೆ ಶ್ರೀ ಕಾಂಚೀಪುರ್ಣರ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ವರದರಾಜರ ಕೃಪಾಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಷಡರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯು ಅನಾವಶ್ಯಕವೆಂಬುದೂ ಹಿಂದಾಗಿರುವಾಗ, ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಯತಿನರೈರು ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ

ಆಸ್ತಿನ್ನರ್ಥೇ ಗದ್ಯಪಾಠ್ಯಸ್ಯ ವಿರೋಧಿತ್ವಮ್.

(೧) “ಶರೀರಪಾತ ಸಮಯೇತು ಕೇವಲಂ ಮದೀಯ ಯೈವ ದಯಯಾತಿ ಪ್ರಬುದ್ಧೋ ಮಾಮೇವಾವಲೋಕಯನ್ನಪ್ರಚ್ಯುತ ಪೂರ್ವ

ಅನುಗ್ರಹಿಸುವರೇ ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವು. ಆದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಾಹ ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈ ವಾಕ್ಯವು ಶಿರಃಪಾತಕಾರರ ಶರಣಾಗತಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಿರುವ ನಂತರ ಶ್ರೀ ಶಂಕರನಾಥನು ತನ್ನ ಭಕ್ತಾಗ್ರೇಸರರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವದಾಗಿರುತ್ತದೆ :— ಶರೀರಪಾತಸಮಯೇತು - ಶರೀರಾವಸಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ, ಇಲ್ಲಿ ‘ತು’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕೃಪಾಲವಾಲನ ತತ್ಕಾಲದ ವಿಶೇಷ ಕೃಪೆಯು ದ್ವೈತಿಕವು. ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವದರಿಂದ ಕಾಷ್ಟಪಾಪಾಣಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ದೇಹವು ಬಿದ್ದಿರುವಾಗ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವದು ಅತ್ಯವೇಂಬ ಭಾವವನ್ನಾದರೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ, ಕೇವಲಂ-ಮದೀಯಾಭ್ಯಾಸೇನೋ ಬೇಕಾಗದಿರುವ ಬರೇ, ಮದೀಯಯೈವ ದಯಯಾತಿ - ನನ್ನ ಸಂಕುಲವಾದ ದಯೆಯಿಂದಲೇ, ಇನ್ಯಾರದಯಯಾ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಏನು ಎಂಬವಧಾರಣವು, ಅಥವಾ ದಯೆ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ನಿರಾಪಾದಿತವಾದುದೆಂಬ ಭಾವವೂ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ, ತನ್ನ ದಯೆ ಮಾತ್ರವೇ ಸಾಕು ಎಂದು ಹೇಳುವದರಿಂದ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾಸ, ಪುಣ್ಯಾರ್ಥಸಾಧನ, ದ್ವಯಾರ್ಥಾನುಸಂಧಾನ ಮುಂತಾದವೂ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ ; ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈತನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ ಕೂಡ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಸೂಚಿತವಾಯಿತು, ಅತಿ ಪ್ರಬುದ್ಧಃ - ಶರೀರ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಹೇಗೆ ಜ್ಞಾನವಿತ್ತೋ ಹಾಗೆಯೇ ತುಂಬಾ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಅಥವಾ ಅವಾಗಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ಉಂಟಾಗುವ ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಅತಿ ಪ್ರಬುದ್ಧನಾಗಿ, ಮಾಮೇವಾವಲೋಕಯನ್ - ನನ್ನನ್ನೇ ನೋಡುವವನಾಗಿ ಎಂದರೆ ನನ್ನ ದಿವ್ಯಮಂಗಳ ವಿಗ್ರಹವನ್ನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿದವನಾಗಿ, ಅಥವಾ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡುವವನಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿ ಏನು ಎಂಬ ಅವಧಾರಣದಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳೂ ಸರ್ವೋತ್ಕರಣಿಗೆ ಅಪೃಥಕ್ವಿದ್ಯವಿಶೇ

(೧) ಶರಣಾಗತಿ ಗದ್ಯ

ಸಂಸ್ಕಾರ ಮನೋರಥಃ” ಎನ್ನರುಳಿಚ್ಛೆಯಾದದು ಇವ್ವಚನಜ್ಞಳುಕ್ಕು ಅವಿರುದ್ಧವಾಗ ವೊರು ಪ್ರಕಾರತ್ತಾಲೇ ನಿರಾಹ್ಯಮ್ :-ಎಜ್ಞನೇ ಯೆನ್ನಿಲ್ :-

ಪಣವೆಂಬ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಎಲ್ಲಾದರಲ್ಲೂ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೇ “ವೃಕ್ಷೇ ವೃಕ್ಷೇಃ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಚೀರಕೃಷ್ಣಾಜಿನಾಂಬರಂ” ಎಂದರೆ “ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವೃಕ್ಷದಲ್ಲೂ ನಾರುವುಡಿ ಧರಿಸಿದ ತ್ರೀರಾಮನೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾನೆ” ಎಂಬ ಮಾರೀ ಜೋಕ್ತಿಯ ಹಾಗೆ ತೋರುವವನಾಗಿ ಎಂಬರ್ಥವು, ಅಪ್ರಚ್ಯುತ ಪೂರ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮನೋರಥಃ - ಜಾರಿ ಬೀಳದ ಅಥವಾ ನಾಶಹೊಂದದ ಪೂರ್ವ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮೂಲವಾದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಮನೋರಥವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಎಂದರೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೇ ಪರಮಪ್ರಾಪ್ಯವೆಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರಜನ್ಯವಾದ ಅನುಭವ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಈ ಅಂತಿಮ ದೆಶೆ ಯಲ್ಲುಂಟಾಗುವ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಕ್ಲೇಶಗಳಿಂದೇನೂ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಆಗ ಈ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಅನುಬಂಧಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಕೂಡ ಏನೂ ಮಾಡಲಾರದೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಎನ್ನರುಳಿಚ್ಛೆಯಾದದು - ಏಂದು ಕೃಪಯಾ ಹೇಳಿರುವದು, ಇವ್ವಚನಜ್ಞಳುಕ್ಕು - ಹಿಂದಿನ ಭಾಷ್ಯಕಾರಸೂಕ್ತಿ, ವರಾಹಪುರಾಣೋಕ್ತಿ, ಪೆರಿಯಾಳ್ವಾರನರ ಪಾತುರಗಳಿಗೂ, ಅವಿರುದ್ಧವಾಗ - ವಿರೋಧವುಂಟಾಗದ ಹಾಗೆ, ಒರು ಪ್ರಕಾರತ್ತಾಲೇ ನಿರಾಹ್ಯಮ್ - ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಅಂತಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಈ ಗದ್ಯವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದು. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಪಡರ್ಥಪ್ರಾಪ್ತಿ ಆಳ್ವಾಕ್ ಅಂತಿಮ ಕಾಲಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಂದ ಅವರಭಿಪ್ರಾಯವು ಅಂತಿಮ ಸ್ಥರಣವು ಅನವೇಕ್ಷಿತವೆಂದೇ ಆಗಿರುವಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವರೇ ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವು. ಆದುದರಿಂದ ಬೇರೇ ವಿಧವಾಗಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಭಾವವು. ಎಜ್ಞನೇ ಯೆನ್ನಿಲ್ - ಅದು ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ :-

ಅದುದರಿಂದ ಈ ಗದ್ಯವಚನಕ್ಕೆ ಬೇರೇ ವಿಧವಾಗಿ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿ ಕೆಲವರು ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿಯೂ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲು ಕೆಲವಾಚಾರ್ಯರಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಅದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಅನುವಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ

ಲೋರು ಶರೀರತ್ತಿಲುಮ್ ಅನ್ತಿಮ ಮಾನ ಪ್ರತ್ಯಯಮ್ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಯಮಾ
ಯಿರಾಮೈಯಾಲ ಇದು ಭಗವದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ವಿಷಯತ್ತಿಲೇ ಪೋಮಾ
ಗಿಲ್, (೧) “ಯಂ ಯಂ ವಾಪಿ ಸ್ಮರಣ ಭಾವಂ” ಎಜ್ಜರ ಕಣಕ್ಕಿಲೇ
ವಿಪರೀತ ಫಲಮಾಮ್.

ಸ್ಮೃತಿಯು ಪ್ರಪತ್ತಿಫಲವಾಗಿ ಉಂಟಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸದೇ ಇರುವ ಪ್ರವ
ಣನ ವಿಷಯವಾದುದು ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದರಿಂದ
ಎರಡಕ್ಕೂ ವಿದೋಧವಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿದುವೇನೋ ಆಯಿತು. ಆದರೆ
ಹೀಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರೆ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯವಾಯ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳು
ತ್ತಾರೆ:— ಇಪ್ಪಡಿಯಾಗಿಲ್ - ಪ್ರಪತ್ತಿಫಲವಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅಂತಿಮ
ಸ್ಮೃತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ, ಹಾಗಪೇಕ್ಷಿಸದೇ ಇದ್ದರೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು
ಹೇಳಿದರೆ, ಒರು ಶರೀರತ್ತಿಲುಮ್ - ಹಾಗಪೇಕ್ಷಿಸದೇ ಇರುವ ಯಾವನೊಬ್ಬ
ಪ್ರಪನ್ನನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ, ಅಂತಿಮ ಪ್ರತ್ಯಯವು, ನಿರ್ದಿಷ್ಟಯವಾಯಿರಾಮೈ
ಯಾಲ್ - ಯಾವದೊಂದು ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಲಿ ಉದ್ದೇಶಿಸದೆ, ಎಂದರೆ ಯಾವುದಾ
ದರೂ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿಯೇ ಉಂಟಾಗುವದರಿಂದ, ಇದು-ಈ ಅಂತಿಮ
ಪ್ರತ್ಯಯವು, ಭಗವದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ವಿಷಯತ್ತಿಲೇ ಪೋಮಾಗಿಲ್ - ಸರ್ವೇತ್ಸರ
ನನ್ನು ಕುರಿತಲ್ಲದೆ ಮಿಕ್ಕ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿಹೋದರೆ, “ಯಂ ಯಂ
ವಾಪಿ ಸ್ಮರಣ ಭಾವಂ” ಎಜ್ಜರ ಕಣಕ್ಕಿಲೇ - ಎಂದು ಗೀತಾಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ
ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ವಿಪರೀತ ಫಲಮಾಮ್ - ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಫಲವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂದರೆ
ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ದೇಹಾವಸಾನಾನಂತರ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಬೇರೆ ಏನನ್ನೂ
ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬಹುದು. ಆದಿ ಭರತರಿಗೆ ದೇಹಾವಸಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೃಗಶಾಬ
ವನ್ನು (ಚಿಂಕೆ ಮರಿ) ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಮೃಗಜನ್ಮವೇ ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾ
ಯಿತೋ ಹಾಗೆ ಎಂಬ ಭಾವವು, ಗೀತಾ ಪೂರಾ ಶ್ಲೋಕವು:—

“ಯಂ ಯಂ ವಾಪಿ ಸ್ಮರಣ ಭಾವಂ ತ್ಯಜತ್ಯಂತೇ ಕಿಳೇಬದಿಃ ||
ತಂ ತಮೇವೈತಿ ಕೌಂತೇಯ ಸದಾ ತದ್ಭಾವ ಭಾವಿತಃ ||”

ಹೇ ಕೌಂತೇಯ - ಹೀ ಆರ್ಜುನನೇ, ಅಂತೇ - ದೇಹಾವಸಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ,
ಯಂ ಯಂ ವಾಪಿ - ಯಾವಯಾವುದನ್ನು, ಸ್ಮರಣ - ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ, ಕಿಳೇಬತಂ

(೧) ಗೀತೆ ೧೨.೧೦

ತೃಜತಿ - ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವನೋ, ಸದಾ ತದ್ಭಾವೇ ಭಾವಿತಃ - ಸದಾ ಆ ಆ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ತಂ ತಮೇವ - ಆ ಆ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ವಸ್ತುವಿನ ಜನ್ಮವನ್ನೇ, ಏತಿ - ಹೊಂದುವನು. ಇಲ್ಲಿ, ತದ್ಭಾವ ಎಂದು ಇರುವುದರಿಂದ ಅದಿ ಭರತರು ಮೃಗರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಮೃಗದೊಂದಿಗೆ ಸ್ವರೂಪೈಕ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ, ಮಾಮೇವ ಸ್ಮರಣ ಮದ್ಭಾವಂ ಯಾತಿ ಎಂದು ಸರೈಶ್ವರನು ಹೇಳಿದರೆ, ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಸ್ವರೂಪೈಕ್ಯ ಹೊಂದುವನೆಂಬ ಶಾಂಕರಾಧಿಪ್ರಾಯವು ಸಮಂಜಸವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಸಹ ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದು ಈ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದುದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಶ್ಲೋಕಾಧಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಸಮಂಜಸಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವು. ಇಲ್ಲಿ "ಯಂ ಯತಿ" ಎಂದೇ ಹೇಳಿರುವುದೇನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದೇ ಆ ಭವಾ ವಿನಾದರೂ ಅಧಿಕಾರಿ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದೇ ಎಂಬ ಜರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಮೂರು ವಿಧ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದು ಹೇಳುವುದು ಕುಪೋತ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಯುಳ್ಳ ಯಾರಿಂದಲೇ:--(೧) ಏಶ್ವರೈಃ (೨) ಕೈವಲ್ಯಃ (೩) ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಆಶೇಕ್ಷಿಸುವವರು, ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಇವರುಗಳು ಭಕ್ತಿಯೋಗವಿಟ್ಟರಾಗುವವರು. ಇದರಿಂದ ಇತು ಭಕ್ತ್ಯುಪಾಯಃ ಏಶ್ವರಸ್ಸುಕುರಿತು ಹೇಳುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಪತ್ತಿನಿಷ್ಠವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಲ್ಲವು.

ಈ ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯಾಧಿಪ್ರಾಯವು ಏನೆಂದರೆ:--ಅಂತಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಹೇಳುವ ಪ್ರಪದನ ಮಾಧಿಕವಾಗಿ ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಅಂತಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯು ಫಲಪ್ರವಾಸುತ್ವದಿಂದ ಹೇಳಿದರೆ, ಹಾಗೆ, ಅಂತಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯು ಪ್ರಪತ್ತಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಆಶೇಕ್ಷಿಸದೇ ಭರಣ್ಯಸ ಮಾಡದವನಿಗೆ ಭಗವದ್ವಿಷಯವಾದ ಅಂತಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯು ಉಂಟಾಗದೇ ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮ ಸ್ಥಿತಿಯು ನಿರ್ವಿಷಯವಾಗಿ ಬೇರೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲವು. ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಗೋವನ್ನು ಕುರಿತು ಅನಿಮಃ ಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನನ್ನಿಟ್ಟ ದೇಹವೊಂದಾಗಿ ಉಂಟಾದರೆ, ಈ ಗೋವು ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಪುತ್ರನನ್ನಿಟ್ಟ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿ ಗೋವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಪದನ ಪ್ರಾಪ್ತಕ್ಕೆ ಅನವಸತ್ತಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಅಗುತ್ವದಿಂದ ಭಾವವು, ಹೀಗೆ ಪ್ರಪದನ ಪ್ರಾಪ್ತಕ್ಕೆ ಮರುದ್ಧವಾದಧಿಪ್ರಾಯವುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಈ ಗದ್ಯವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ೫೦ ಯಾದಧಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗದ್ಯವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಭಿಮತಾಭಿಪ್ರಾಯ ಕಥನಮ್.

ಅನ ಪಿನ್ನು, ಗದ್ಯತ್ತಿಲೇ ಅರುಳಿಚ್ಚೆಯ್ ಪಡಿಯೇ ಸ್ವತಂತ್ರಪ್ರಪತ್ತಿ ನಿಷ್ಕನುಕ್ಕು ಭಗವದ್ವಿಷಯತ್ತಿಲ್ ಅನ್ತಿಮ ಪ್ರತ್ಯಯಮ್ ಅವಶ್ಯಮ್ ವರುಮ್.

ಗದ್ಯವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಂಜಸವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಅನ ಪಿನ್ನು - ಈ ಕೆಲವಾಚಾರ್ಯರುಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ವಿರೋಧ ಉಂಟಾಗುವದರಿಂದ, ಗದ್ಯತ್ತಿಲೇ ಅರುಳಿಚ್ಚೆಯ್ ಪಡಿಯೇ - ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಯತಿವರ್ಯರು ಕೃಪಯಾ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಹಾಗೆ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಪತ್ತಿ ನಿಷ್ಕನುಕ್ಕು - ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿನ ಹಾಗೆ ಅಂಗವಾಗಿ ಪ್ರಪತ್ತಿ ಮಾಡದೆ, ಅಂಗಿಯಾಗಿ ಭರಣ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಪ್ರವನ್ನನಿಗೆ, ಭಗವದ್ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಅನ್ತಿಮ ಪ್ರತ್ಯಯಮ್ - ಅನ್ತಿಮ ಸ್ತೂತಿಯು, ಅವಶ್ಯಮ್ ವರುಮ್ - ಸರ್ದೇಶ್ವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಆಗತ್ಯವಾಗಿ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಅಹಂ ಸ್ವರಾಮಿ ಮದ್ಭಕ್ತಮ್ ಎಂದು ವರಾಹ ಚರಮಶ್ಲೋಕೋಕ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ಈ ಪ್ರವನ್ನನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೀತ್ಯ ತಿಶಯದಿಂದ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ತೂತಿಯನ್ನು ಸರ್ದೇಶ್ವರನೇ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆಂಬುದು ಆ ವಾಕ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಇದನ್ನೇ ಶ್ರೀ ದೇಶಿಕರ ವರು ಅಭೀಶಸ್ತವದ ೭ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ "ಸ್ವಯಂ ವಿಹಿತಸಂಸ್ಕೃತಿಃ" ಎಂದರೆ "ತನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಅನ್ತಿಮ ದೆಶಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಹಾಗೆ ತಾನೇ ಮಾಡಿ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಉಪಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಶರಣಾಗತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ದೇಶ್ವರನಿಗೆ ಪರಮ ಕೃಪೆಯಾದುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವ ಕಾಲ ಓದಗಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ತಾನೇ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ತೂತಿಯುಂಟಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವನೆಂಬ ಭಾವವು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರವನ್ನ ಪರಿತ್ಯಾಜದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ಕಂಕಣನಾದ ಕರುಣಾಸಾಗರನು ಆತನಿಗೆ ದೇಹವಿಯೋಗ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿಷಯವಾದ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ತೂತಿಯು ಆವಶ್ಯವಾಗಿ ಬರುವ ಹಾಗೆ ತಾನೇ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ "ನವ್ಯಸ್ತೂತಿರಪಿ" ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಜೆಗಳು ಅನ್ತಿಮ ಸ್ತೂತಿಯೇ ಬೇಕಾಗಲಿವೆಂದು ಹೇಳುವವೆಂಬುದು. ಅವುಗಳಿಗೆ ನಿರ್ವಾಹ ಹೇಗೆ? ಈ ನವ್ಯಸ್ತೂತ್ಯಾದಿ ಪದಜೆಗಳೂ ಮತ್ತು ಗದ್ಯ ವಾಕ್ಯವೂ ಸಹ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನೇ ಎಂದರೆ ಆ ವಚನ

“ನಷ್ಟಸ್ತುತಿರಪಿ” ಇತ್ಯಾದಿಗಳ್, ಶ್ರೀ ಗೀತೆಯಿಲ್ ಅಷ್ಟಮಾಧ್ಯಾಯಾತ್ಮಿಲುಮ್, (೧) “ಯಂ ಯೋಗಿನಃ ಪ್ರಾಣವಿಯೋಗಕಾಲೇ ಯತ್ನೇನ ಚಿತ್ತೇ ವಿನಿವೇಶಯಂತಿ” ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಲುಮ್ ಸ್ವಯಂತ್ಯ ಸಾಧ್ಯಮಾಗ ವಿಧಿತ್ತ ಕಟ್ಟಳೆಯಿಲ್, ಉಪಾಯಮಾಕೆ ಅನ್ವಿತ ಸ್ತುತಿ ವೇಣ್ಣಾ ವೆಜ್ಜಾರನ ವೆನ್ರು ತಿಲ ಆಚಾರ್ಯರಗಳ್ ಅನುಸಂಧಿಪ್ಪಾರಗಳ್.

ಗಣಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಉಪಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅದು ಸಂತ್ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದಂಟಾ ದುದೆಂದೂ ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ನಷ್ಟಸ್ತುತಿರಪಿ,” ಇತ್ಯಾದಿಗಳ್ - ಎಂಬನೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳು, ಮೊದಲಾದವು ಎಂಬುವುದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ನರಾಹ ಪುರಾಣ ಚರಮಶ್ಲೋಕವಾದ “ಅಹಂ ಸ್ಮರಾಮಿ ಮದ್ಭಕ್ತಂ” ಎಂಬ ವಚನವೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವು, ಇವುಗಳು ಏನನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದರೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ, ಶ್ರೀ ಗೀತೆಯಿಲ್ ಅಷ್ಟಮಾಧ್ಯಾಯಾತ್ಮಿಲುಮ್ - ಶ್ರೀ ಭಗದ್ಗೀತೆಯ ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲೂ, ಮತ್ತು “ಯಂ ಯೋಗಿನಃ” ಎಂಬ ಶಾಂತಿಪರ್ವದ ಶ್ರೀ ಭೀಷ್ಮನಿರಾಣಿ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲೂ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಲುಮ್ - ಇನೇ ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಸ್ವಯಂತ್ಯ ಸಾಧ್ಯಮಾಗ - ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ದಿಂದ ಸಾಧಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು, ವಿಧಿತ್ತ - ವಿಧಿಸಿದ, ಕಟ್ಟಳೆಯಿಲ್ - ಕ್ರಮ ಪ್ರಕಾರ, ಉಪಾಯಮಾಗ - ಸಾಧ್ಯೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದಾಗಿ, ಎಂದರೆ ಆ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ವಿತ ಸ್ತುತಿಯು ಉಪಾಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಆವಶ್ಯಕವೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಅನ್ವಿತ ಸ್ತುತಿ ವೇಣ್ಣಾ ವೆಜ್ಜಾರನ - ಸ್ವತಂತ್ರಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಸಿದ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಅನ್ವಿತ ಸ್ತುತಿಯು ಆವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲವೆಂದು, ಎನ್ರು - ಎಂಬುದಾಗಿ, ತಿಲ ಆಚಾರ್ಯರಗಳ್ - ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಯುವ ಕೆಲವು ಆಚಾರ್ಯರುಗಳು, ಅನುಸಂಧಿಪ್ಪಾರಗಳ್ - ಅಧಿಪ್ರಾಯ ಪಡುವರು, ಇದೇ ಸರಿಯಾದ ಅಧಿಪ್ರಾಯವೆಂಬ ಅನುಸಂಧಾನವುಳ್ಳವರೆಂಬ ಭಾವವು. ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಾಧಿಪ್ರಾಯಗಳ್ಳು ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಸಮಂಜಸಾಧಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಚಾರ್ಯರೊಡನೆ ಸೇರಿದ ಕೆಲವು ಮಹರ್ಷಿಯರುಗಳ ಅಧಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ತಿಳಿಸಿ, ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗಕ್ಕೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಪತ್ತಿಗೂ ಇರುವ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ

ಅನ್ವಿತಮಃಸ್ತುತಿಯು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಗೀತೆಯ ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲೂ, ಭೀಷ್ಮನಿರಾಣಿ ಪ್ರಕಾಣ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂದೂ, ಭರಣ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಅನ್ವಿತಮಃಸ್ತುತಿ ಬೇಕೆಲ್ಲವೆಂದೂ “ನಪ್ಪಸ್ತುತಿರಹಿ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲೂ. “ಅಹಂ ಸ್ಮರಾಮಿ ಮಧ್ಯಕ್ಷರಂ” ಎಂಬ ವರಾಹ ಚರಮ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಎಂಬುವದು ಮುಖ್ಯ ಸಾರಾಂಶವು. ಶ್ರೀ ಗೀತೆಯ ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಶ್ಲೋಕವು ಯಾವುದೆಂದರೆ:—ಸಾರಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಸಾರಾ ಸಾರ ವಿವರಣೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೃಗಳು “ಹಿಮಿತ್ಯೇಕಾಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವ್ಯಾಹರಂ ನಾ ಮನುಸ್ಮರಂ | ಯಃ ಪ್ರಯಾತಿ ತ್ಯಜ್ಜ ದೇಹಂ ಸಯಾತಿ ಪರಮಾಗತಿಂ” (ಗೀ. ಲ. ೧೩) ಎಂಬುವ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—ಹಿಂ ಎಂಬದಾಗಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಾದ ನನ್ನನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಒಂದಕ್ಷರದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ, ನನ್ನನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ, ಯಾವನು ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಹೋಗುವನೋ, ಈತನು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಎಂದರೆ ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅಪ್ರಾಕೃತವಾದ, ನನಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೆಂಬ ಭಾವವು. “ಯಂ ಯೋಗಿನಃ” ಎಂಬ ಶಾಂತಿಪರ್ವ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವು ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರು, ಪ್ರಾಣವಿಯೋಗ ಕಾಲೇ - ಪಂಚವಸ್ತಿ ಪ್ರಾಣವು ಸ್ಥೂಲ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಯತ್ನೇನ - ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ಮೂಲಕವಾಗಿ, ಚಿತ್ತೇ - ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಯಂ - ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ವಿನಿನೇತಯಂತಿ - ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೋ, ಇದು ಪೂರ್ವಾರ್ಥವು. ಉತ್ತರಾರ್ಥವು “ಸ ತಂ ಪುರ ಸ್ತಾಧ್ಯರಿಮಿಕ್ಷುಮಾಣಃ ಪ್ರಾಣಂ ಜಹೌ ಪ್ರಾಪ್ತ ಫಲೋ ಹಿ ಭೀಷ್ಮ | ತಂ - ಅಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ, ಹರಿಂ - ಶ್ರೀ ಹರಿಯನ್ನು, ಎದುರಿಗೆ ನೋಡುವವನಾದ, ಅ ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರು ಹೊಂದಿದ ಮೋಕ್ಷಫಲವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಹಿ ಎಂಬವದರಿಂದ ಇದು ನಿಸ್ಸಂಕಯವಾದ ವಾಷಯವೆಂಬ ಭಾವವು” ಎಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಶ್ರೀ ಭೀಷ್ಮರು ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಾಗ ಮಾರ್ಗವು ಪ್ರಕಾರದ ಮಾರ್ಗವು ಪ್ರಕಟವು.

ಈ ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ವಿತಮಃಸ್ತುತಿಯು ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಉಂಟಾಗುವ ಹಾಗೆ ಉಪಾಸಕನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂಬುದು ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಭರಣ್ಯಾಸಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ವಾಷಯದಲ್ಲಾದರೋ, ಇಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾರ್ಗವಾದ ಅನ್ವಿತಮಃಸ್ತುತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಲಮಾಚಾರ್ಯರುಗಳು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಿಸುವರು ಎಂಬ ಭಾವವು.

ಗದ್ಯವಾಕ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯಃ, ಅಸ್ತಿಮತ್ಕೃತಿ ನಿರೂಪಣಮ್

(೧) “ಕೇವಲಂ ಮದೀಯಯೈವ ದಯಯಾ” ಎನ್ನಿರೇ ಇಚ್ಛುರುಚಿಚ್ಛಯದ್ವಯಮ್. ಅಸ್ತಿಮತ್ಕೃತಿ ಯಾವದು ? ವಾಗಾದಿಗಳುಪಶ್ಯಂತ

ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ತಾನೇ ಈ ಪ್ರಪನ್ನನಲ್ಲಿರುವ ವಿಶೇಷಾನುರಾಗದಿಂದ ಅಸ್ತಿಮತ್ಕೃತಿಮನ್ವಯವಾದ ಶ್ಲೋಕವು. ಆತನ ಕೃಪಾಪ್ರಭಾವದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯಿಂದಂಟಾಗಬಹುದೆಂದಿಗ ಶ್ರೀ ಮತಿವರ್ಧನ ಹಿಂದೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಗದ್ಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದು ಎಂದು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಸ್ತಿಮತ್ಕೃತಿಯು ಉಪಾಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಆನಂದಕರವೆಂದೇನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವು ಕೇವಲ ಆತನ ದಯೆಯಿಂದ ಅದು ಲಭಿಸುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದರೆಂದುಸಮೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗದ್ಯ ವಾಕ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಅಸ್ತಿಮತ್ಕೃತಿ ಎಂಬುದರರ್ಥವು.

ಹೀಗೆ ಕೆಲವಾಚಾರ್ಯರು ಅಸ್ತಿಮತ್ಕೃತಿಯಾದಾನಂದಕೃತ್ಯವು ಭರಣ್ಯಾಸನಿಷ್ಠನಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು ಸತ್ಯಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ಬಂದದ್ದೆಂದು ಹೇಳಲು ಏನಾದರೂ ಸಾಧಕವುಂಟೋ ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ, ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಹಾಗೆ ಎಂದು ತೋರಿಸಿ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ:-

ಕೇವಲಂ ಮದೀಯಯೈವ ದಯಯಾ - ಬರೇ ನನ್ನ (ಸರ್ವೇಶ್ವರನ) ದಯೆಯು ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ, ದೇಹಾನಾಶ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ತುಂಬಾ ಜ್ಞಾನವಿರುವ ನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನೇ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಾ ಎಂದು ಮುಂದೆ ಇರುತ್ತದೆ, ಎನ್ನಿರೇ ಇಚ್ಛುರುಚಿಚ್ಛಯದ್ವಯಮ್ - ಎಂದಲ್ಲವೇ, ಎಂದರೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಪನ್ನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವದು. ಈ ವಾಕ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ, ಜ್ಞಾನವಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಅಸ್ತಿಮತ್ಕೃತಿಯುಂಟಾಗುವದು, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ದಯೆಯೇ ಏನೂ ಬೇರೆಯಲ್ಲವು ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲಂ ದಯೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ, ಈತನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಈತನಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು. ಮದೀಯಯೈವ ದಯಯಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಏನಕಾರವಿರುವದರಿಂದ ಇನ್ನು ಯಾರ ದಯೆ ಎಂಬ ಬೇಕಿಲ್ಲವು, ಅಂತಹ ಇತರರ ದಯೆಯಿಂದ ಅಸ್ತಿಮ

(೧) ಶರಣಾಗತಿ ಗದ್ಯ.

ಮಾನಾಲ್ ಮನಸ್ಸು ಉಪಶಾಂತಮಾವದಕ್ಕು ಮುನ್ನೇ ಪಿರಿಪ್ಪೆದೊರು ಸ್ತುತಿ. ಇದು ಅರುಗಿರುನ್ನಾರ್ಕು ತೈರಿಯಾದು (೧) “ ದೃಶ್ಯತೇಹಿ

ಸ್ತೃತಿಯು ಉಂಟಾಗುವದೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು. ಹಾಗಾದರೆ ಅನ್ತಿಮಸ್ತೃತಿ ಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಪನ್ನನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬೇಕಿಲ್ಲವೋ ಎಂದರೆ, ಬೇಕಿಲ್ಲ ವೆಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ತಿಮಸ್ತೃತಿ ಶಬ್ದಾರ್ಥವೇನೆಂಬುವದನ್ನು ಮುಂದೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ :—ಅನ್ತಿಮ ಸ್ತೃತಿಯಾವದು - ಅನ್ತಿಮ ಸ್ತೃತಿಯೆಂ ಬುಮ ಹಾಗಾದರೆ ಯಾವುದು? ವಾಗಾದಿಗಳುಪಶಾಂತಮಾನಾಲ್ - ವಾಕ್ಯ ಮೊದಲಾದ ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇಲ್ಲದವುಗಳಾಗಿ, ಮನಸ್ಸು ಉಪ ಶಾಂತಮಾವದಕ್ಕು ಮುನ್ನೇ - ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಿಂತುಹೋಗುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ, ಪಿರಿಪ್ಪೆದೊರು ಸ್ತೃತಿ - ಉಂಟಾಗುವ ಸ್ಮರಣೆಯು, ಎಂದರೆ ಪ್ರಪನ್ನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಗವದನುಗ್ರಹದಿಂದಂಟಾಗುವ, ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥೈರ್ಯ ದಿಂದಂಟಾಗುವ ಸ್ಮರಣೆಯು. ಇದರಿಂದ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ತೃತಿಯು ಸರ್ದೇಶ್ವರನ ವಿಷಯವಾಗಿಯಾದರೂ ಅಥವಾ ಐಹಿಕ ವಿಷಯವಾಗಿಯಾದರೂ ಇರಬಹುದು. ಭರಣ್ಯಸನಿಷ್ಠನಿಗೆ ಕೇವಲ ಸರ್ದೇಶ್ವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ತೃತಿಯು ಸರ್ದೇಶ್ವರ ವಿಷಯವಾಗಬಹುದು. ಇತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಐಹಿಕವಿಷಯವಾದು ದಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಭರಣ್ಯಸನಿಷ್ಠನಿಗೆ ಭಗವದೈಕಾಂತ್ಯವು ಸದಾ ಇರು ವದ್ದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ದೇಹತ್ಯಾಗಾನಂತರವೂ ಇರುತ್ತದೆಯಾದುದರಿಂದ ಅನ್ತಿಮವಾ ದುದೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬಹುದೆಂದಾಕ್ಷೇಪಿಸಿದರೆ, ಸ್ಥೂಲ ತರೀರಕನಾಗಿರುವ ದೇಶ ಯಲ್ಲಿ ವಾಗಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಉಪರತಿಯುಂಟಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಉಪರತಿ ಯುಂಟಾಗುವದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ಸ್ತೃತಿ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪ ಟ್ತುತು. ಆದುದರಿಂದ ಅಂತಿಮವೆಂದರೆ ಬದ್ಧದೇಶಿಯಲ್ಲೇ ಇಂದ್ರಿಯಾಧೀನಜ್ಞಾನ ಗಳಲ್ಲೇ, ಅನ್ತಿಮವೆಂಬ ಭಾವವು. ಹೀಗೆ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ತೃತಿಯು ಸರ್ದೇಶ್ವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನಿಯತವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂಬಭಿಪ್ರಾಯವಾದರೆ, ಹತ್ತಿರದ್ದವರಿಗೇ ನಾದರೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೋ ಎಂದರೆ, ಏನೋ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ತೃತಿಯುಂಟಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದೇ ವಿನಾ, ಇಂತಹ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ತೃತಿಯುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಸಮಾಪಸ್ಯರೂ ಕೂಡ ತಿಳಿಯಲಾರರೆಂದುಪದೇಶಿಸ ತ್ತಾರೆ. ಇದು - ಈ ಅನ್ತಿಮಸ್ತೃತಿಯು, ಎಂದರೆ ಇದು ಇಂಥಾದ್ದೆಂಬುವುದು,

(೧) ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ೪. ೨. ೧.

ವಾಗಿಂದ್ರಿಯ ಉಪರತೇಪಿ ಮನಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ" ಎಜ್ಞರ ಭಾಷ್ಯಮುಮ್ ಏದೇನು ಮೊರು ಲಿಜ್ಞತ್ತಾಲೆ ಒರು ಮನಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇವನುಕ್ಕುಣ್ಣೆನುರಿ

ಅರುಗಿರುನ್ನಾರ್ಕು - ದೇಹಾವಸಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಪರ್ವತಗಣಾದವರಿಗೂ, ತೆರಿಯಾದು - ಗೊತ್ತಾಗುವದಿಲ್ಲವು. ಇಂತಹ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಮೃತಿಯುಂಟಾಯಿ ತೆಂದು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹತ್ತರವಿದ್ದ ಜನಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಗೊತ್ತಾಗುವದಿಲ್ಲವು. ಮಾತು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲಾ ನಿಂತುಹೋಗಿರುವದರಿಂದ ಇಂತಹ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಮೃತಿಯೆಂದು ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೇಳಲಾರನಾದುದರಿಂದ ಬಾಹ್ಯಚಿಹ್ನೆ ಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು.

ಆದರೆ, ವಾಗಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳುಪಶಾನ್ತಿಯಾದ ನಂತರವೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಂಟೋ ಎಂದರೆ ಉಂಟು ಎಂದು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಸೂಕ್ತಿಯನ್ನುದಾಹರಿಸಿ, ಇಂತಹ ವಿಷಯವಾದ ಸ್ಮೃತಿ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗದಿದ್ದರೂ ಯಾವದಾದರೂ ಒಂದು ಹೇತುವಿನಿಂದ ಸ್ಮೃತಿಯುಂಟೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಊಹಿಸಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ:—ವಾಗಿಂದ್ರಿಯ ಉಪರತೇಪಿ - ವಾಗಿಂದ್ರಿಯದ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಿಂತುಹೋದರೂ ಕೂಡ, ಮನಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ - ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಾಪಾರವು, ದೃಶ್ಯತೇಹಿ - ತೋರಿಬರುತ್ತದೆಯಷ್ಟೇ." ಎಜ್ಞರ ಭಾಷ್ಯಮುಮ್ - ಎನ್ನುವ ಶ್ರೀ ಯತಿವರ್ಮರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ, ಏದೇನು ಮೊರು ಲಿಜ್ಞತ್ತಾಲೆ - ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಬಾಹ್ಯ ಚಿಹ್ನೆಯಿಂದ, ಒರು ಮನಃಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಣ್ಣೆನು - ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೆಂಟೆಂದು, ಅರುಗಿರ ವಳವೈ - ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂಬುದಷ್ಟು ಮಾತ್ರವನ್ನು, ಚೊಲ್ಲುಗಿರದಾಗವುಮಾನಾ-ಹೇಳುವದರಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶ್ಯವು. ಮನಃಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇಂಥಾದ್ದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವದು ಅಸಾಧ್ಯವಾದರೂ, ವಾಗಾದಿಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಂತುಹೋದ ನಂತರವೂ ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಉಂಟೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂದು ಶ್ರೀ ಯತಿವರ್ಮರಭಿಪ್ರಾಯವೇ ವಿನಾ, ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಮೃತಿ ಇಂಥಾದ್ದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲವು. ಆದುದರಿಂದ ತಾವು ಸಮಾಪಸ್ಥರಿಗೂ ಕೂಡ ಈ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಮೃತಿ ಇಂಥಾದ್ದೆಂದು ಹೇಳಿರುವದು ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಈ ಉಕ್ತಿಗೆ ವಿರೋಧವಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲವು. ಈ ವಾಕ್ಯವು "ವಾಜ್ಞನಸಿ ದರ್ಮನಾ ಚೈವಾಜ್ಞ" ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ (೪. ೨. ೧) ದರ್ಮನಾತ್ ಎಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಾಕ್ಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪೈಕ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲವು,

ಗಿರ ವಳವೈ ಚೊಲ್ಲುಗಿರದಾಗವುಮಾಮ್, ತನಕ್ಕು ಶಿಲವ್ಯಾಧ್ಯಾದ್ಯವಸ್ಥೈ
ಗಿಳಿಲ್ ಕಂಡ ಪಡಿಯೈ ಚೊಲ್ಲುಗಿರದಾಗವುಮಾಮ್.

ವಿಕೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸು ವಾಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಲ್ಲವು. ವಾಚ್ಮನಸಿ ಸಂಪದ್ಯತೇ
ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯಿರುವದರಿಂದ ವಾಗಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಹದಲ್ಲಿ
ಹೋಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಎಂದುಪವಾದಿಸುವ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ. ಈ
“ದೃಶ್ಯತೇಹಿ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ದೃಶ್ಯತೇಹಿ
ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ತೋರಿಬರುವದೇನು ಇತರ
ಜೀವಿಗಳ ಚಿಹ್ನೆಯಿಂದ ಊಹೆಯೇ, ಇಲ್ಲವೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದಲೇ? ಅಥವಾ ದೃಶ್ಯ
ತೇಹಿ ಎಂಬುದು ಇತರಿಗೆ ಗೋಚರವಾದ ಹಾಗೆಯೇ, ಇಲ್ಲವೇ ತನಗೆ ಗೋಚರ
ವಾದ ಹಾಗೆಯೇ ಎಂಬ ವಿಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿಯೂ ಆಗಬಹುದೆಂದು
ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾಪಸ್ಥರು ಆತನಿಗೆ ವಾಗಿಂದ್ರಿಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಆತನ ಕೈ
ಅಡಿಸುವದೇ ಮೊದಲಾದ ಬಾಹ್ಯ ಜೀವಿಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.
ಅಥವಾ ತಾನೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯ
ದಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ:—ತನಕ್ಕು - ತನಗೆ, ಶಿಲ ವ್ಯಾಧ್ಯಾದ್ಯವಸ್ಥೈಗಳಿಲೇ -
ಕೆಲವು ರೋಗ ಮೊದಲಾದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ. ಕಣ್ಣು ಹಡಿಯೇ-
ವಾಗಿಂದ್ರಿಯದ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಂತುಹೋಗಿದ್ದರೂ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರವಿತ್ತೆಂಬಂಶ
ವನ್ನು ಕಂಡಹಾಗೆ, ಚೊಲ್ಲುಗಿರದಾಗವುಮಾಮ್ - ಹೇಳುತ್ತದೆಂದಾಗಲಿ ಆಗ
ಬಹುದು. ಕೆಲವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಖಾಯಿಲೆಯಾಗಿ ಮಾತು ಕೂಡ ನಿಂತುಹೋಗಿ
ಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಗಿ ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅಂತವರ ಮೂಲಕವಾಗಿಯಾ
ಗಲಿ ವಾಗಿಂದ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರವಿಲ್ಲವ ಸ್ಥಿತಿಯಿಲ್ಲೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇತ್ತೆಂ
ಬಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು ಅದುದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ದೃಶ್ಯ
ತೇಹಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಇದು ಸಿದ್ಧಪಾಢ್ಯ ವಿಷಯವೆಂದು
ತೋರ್ಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅದುದರಿಂದ ಪ್ರಪನ್ನನಾಗಿ ವಸತ್ತನಾಗುವವನಿಗೂ ಅನ್ರಿಮ ಸ್ಥೈತಿ
ಯುಂಟೆಂದು ಒಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದೆಂಬ ಭಾವವು. ಆ ಅನ್ರಿಮ ಸ್ಥೈತಿಯು ಕೇವಲ
ಸರೋತ್ತರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಆ ತ್ರಿಮುಖಪವನೇ ಸ್ಮರಿಸುಂಥಾದ್ದೆಂಬುದು
ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳಲು ವ್ಯಾಕೃತ ಗುಣಗಳು ಯಾರಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಗೋಚರಿವಾಗದೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ

ಅನ ಪಿನ್ನು ಭಗವದ್ವಿಷಯತ್ತಿಲ್ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಮೃತಿ ಮುಕ್ತರಾಗಿರ
ವರ್ಮನ್ ಮೋಕ್ಷಮ್ ಕೊಡುಕ್ಕಿರವರ್ಮನ್ ತೆರಿಯುಮಿತ್ತನೈ.

ದುದರಿಂದಲೇ “ಇದು ಅರುಗಿರುನ್ನಾರ್ಕ್ಕು ತ್ತೆರಿಯಾದು” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.
ಹಾಗಾದರೆ ಯಾರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂದರೆ ಮೋಕ್ಷ ಕೊಡುವ
ಶ್ರೀಯುತನಿಗೂ, ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದ ವನರಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂಬ ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯ
ದಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ:—ಅನ ಪಿನ್ನು - ಹಿಂಗಾದ ನಂತರ, ಎಂದರೆ ಸಮಾಪಸ್ಥ
ರಾದ ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದುದರಿಂದ,
ಭಗವದ್ವಿಷಯತ್ತಿಲ್ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಮೃತಿ - ಸರೈತ್ತರನನ್ನು ಕುರಿತ ಅನ್ತಿಮ
ಸ್ಮೃತಿಯು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂಬುದು, ಮುಕ್ತ
ರಾಗಿರ ವರ್ಮನ್ - ದೇಹಾವಸಾನಹೊಂದಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದವನಿಗೂ,
ಮೋಕ್ಷಮ್ ಕೊಡುಕ್ಕಿರವರ್ಮನ್-ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡುವ ಶ್ರೀಯುತನಿಗೂ
ಸಹ, ತೆರಿಯುಮ್ - ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುವದು, ಇತ್ತನೈ - ಇಷ್ಟು
ಮಾತ್ರವೇ ಸರಿ, ಎಂದರೆ ಈ ಬದ್ಧ ಜೀತನರಿಗ್ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ,
ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಾವಿರ್ಭಾವ ಉಂಟಾದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುವದೆಂಬ
ಭಾವವು. ಇಲ್ಲಿ ಸರೈತ್ತರನುಕ್ಕುಮ್ ತೆರಿಯುಮ್ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ
ಮೋಕ್ಷಮ್ ಕೊಡುಕ್ಕಿರವರ್ಮನ್ ಎಂದು ಏಕೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದರೆ ಮೋಕ್ಷ
ಕೊಡಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರೇಂದ್ರಯಮಾದಿಗಳಿಗೂ ಮೋಕ್ಷಸೂಚಕ
ವಾದ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಮೃತಿಯ ವಿಷಯವು ತಿಳಿಯಲಾರದೆಂಬ ಭಾವವು. “ದೈತ್ಯ
ತೇರಿ” ಎಂಬ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರ ಸೂಕ್ತಿಗೆ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ಉಪಪತ್ತಿಯನ್ನು
ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಮಗಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸೇರುವದ
ರಿಂದ ವಾಕ್ಯನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿಂತುಹೋದರೂ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಮೃತಿಗೆ ಬೇಕಾದ
ವಸ್ತು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು; ಅಥವಾ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಧಿ
ಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯನ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಂತುಹೋಗಿ ಮನೋ
ವ್ಯಾಪಾರವಿನ್ನೂ ಇರುತ್ತದೆಂದಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದು, ಎಂಬ ಭಾವವು. ಅದು
ದರಿಂದ ದೈತ್ಯತೇರಿ ಎಂಬ ಭಾವವು ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಮೃತಿಯ ವಿಷಯವಲ್ಲವು.
ದೇಹಾವಸಾನ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂಭವವಿದ್ದರೆ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಮೃತಿಗೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿ
ಯಾದವಸ್ಥೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು ; ಅಥವಾ ದೇಹಾವ
ವಿಲ್ಲದೆ ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಬಹುದು ; ಆಗ

ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಫೂತ್ಯನಂತರಾವಸ್ಥಾಃ.

ಇದು ಕ್ಕನಂತರಮ್ ಯೋಗಿಗಳೋಡುಮ್ (ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಾ ದಾ ರೋಡುಮ್) ಅಯೋಗಿಗಳೋಡುಮ್ ವಾಶಿಯರ, ಹಾರ್ದನಾನ ಪರ ಮಾತ್ಮಾವಿನ್ ಪಕ್ಕಲಿಲೇ ವಿಶ್ರಮಿಕ್ಕ ಮಳವುಮ್ ಸುಷುಪ್ತಿ ತುಲ್ಯ ನಾಯಿರುಕ್ಕುಮ್. ಇವ್ವವಸ್ಥೆಯೈಪ್ಪತ್ತ "ಕಾಷ್ಠಪಾಷಾಣ ಸನ್ನಿ

ಆತನು ನನಗೆ ಮಾತು ನಿಂತುಹೋಗಿದ್ದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಯೋಚಿಸು ತ್ತಿದ್ದೆನು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದುದರಿಂದ ದೃಶ್ಯತೇಹಿ ಎಂದು ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ ಹೇಳಿದರು. ಪೂರ್ವಯೋಜನೆ ಪ್ರಕಾರ ಹತ್ತಿರವಿರುವವರಿಂದ ತಿಳಿ ಯಲ್ಪಡಬಹುದು ಎಂದರ್ಥ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಆರಿಗಿರವಳವೈ ಚೊಲ್ಲುಗಿರದು ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದರು. ತನಗೇನೆ ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂದು "ತನಕ್ಕು" ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಎರಡನೆಯ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದರು, ಎಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

ಅನ್ತಿಮಸ್ಫೂತ್ಯನಂತರ ಉಂಟಾಗುವ ಅವಸ್ಥೆಗಳು.

ಮುಂದೆ ಈ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಫೂತ್ಯನಂತರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಎರಡಾಗಿ ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಒಂದು ಸುಷುಪ್ತ್ಯವಸ್ಥೆಯು, ಅನಂತರ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಎಂದರೆ ಕಾಲತತ್ತ್ವವಿರುವವರೆಗೂ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರುವ ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಯು, ಎಂದು ಮುಂದಿನ ಮೂರು ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಸಿ ಆ ಅವಸ್ಥೆಗಳು ಎಂಥವು ಎಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ಪ್ರಾಣ ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸಂಪತ್ತಿಯು ಪ್ರಪನ್ನ ಆಪ್ರಪನ್ನ ಸಾಧಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಿ ಅದು ಸುಷುಪ್ತಿಯವ ವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಪನ್ನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನಾ ದರೂ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವುಂಟೋ ಎಂಬುದು ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕನಂತರಮ್ - ಈ ಅನ್ತಿಮ ಸ್ಫೂತಿ ಕೇವಲ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಕರುಣೆಯಿಂದಲೇ ಈ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ನಂತರ, ಯೋಗಿಗಳೋಡುಮ್ - ಭಕ್ತಿ ನಿಷ್ಕಾರಾದ ಉಪಾಸಕರಿಗೂ, ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಾ ದಾರೋಡುಮ್ - ಉಪಾಸಕರಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಪತ್ತಿನವರಿಗೂ ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳುಗಳಾದ ಇತರರಿಗೂ, ಅಯೋಗಿಗಳೋ

ಭಮ್." "ನಷ್ಟಸ್ತುತಿರಪಿ" ಎನ್ನಮ್ (೧) "ನಿನ್ನೈಕ್ಕಮಾಟ್ಟೀ" ಎನ್ನಮ್ ಶೋಲ್ಲುಗಿರದೆನ್ನಾಲ್ ಪ್ರಪನ್ನಾಧಿಕಾರಿಕ್ಕು ವಿಶೇಷಿತ್ತು ಓರತಿ ಶಯಮ್ ಶೋಲ್ಲುತ್ತಾಗಾದು. ಇದುಕ್ಕು ಮೇಲ್ (೨) "ಮತ್ತಸ್ತುತಿ

ಡುಮ್ ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಅರ್ಥವೇ, ವಾಶಿಯರೆ - ಏನೊಂದೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ, ಹಾರ್ದನಾನ - ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹಾರ್ದರೂಪಿಯಾದ, ಪರಮಾತ್ಮಾವಿನ ಪಕ್ಕಲಿಲೇ - ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ, ವಿಶ್ರಮಿಕ್ಕು ಮಳವುಮ್ - ವಿಶ್ರಮಿಸಿರುವವರೆಗೂ, ಸುಷುಪ್ತಿ - ಮಲಗಿರುವವನಿಗೆ, ಶುಲ್ಕಮಾ ಯಿರುಕ್ಕುಮ್ - ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಬುಬುಕ್ಷು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸುಷುಪ್ತ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸಮಾನವಾದುದೆಂಬ ಭಾವವು. ಆದರೆ ಇವರುಗಳ ಧರ್ಮಭೂತಜ್ಞಾನ ವಿಕಾಸದಲ್ಲೇನಾದರೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟೋ ಎಂದರೆ ಉಂಟೆಂದು ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಧರ್ಮಭೂತಜ್ಞಾನ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಆಗ ಸಂಕೋಚ ಉಂಟೆಂದು ಹೇಳುವದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದೂ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಆಗ ಅತಿಶಯವೇನೂ ಹೇಳಿದಹಾಗಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ. ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ :- ಇವ್ಯವಸ್ಥೆಪ್ರತ್ಯ-ಈ ಪರಮಾತ್ಮಸಂಪತ್ತಿಯೆಂಬುದುಂಟಾಗುವ ಸುಷುಪ್ತಿ ಶುಲ್ಕಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, ಕಾಷ್ಠಪಾಷಾಣ ಸನ್ನಿಭಮ್ - ಮರದ ತುಂಡುಗಳಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತವಾಗಿರುವನೆಂದು ವರಾಹ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿನ, ನಷ್ಟಸ್ತುತಿರಪಿ - ಈ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಯು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಎನ್ನಮ್ - ಎಂಬುವ, ನಿನ್ನೈಕ್ಕಮಾಟ್ಟೀ - ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ದೇಶ್ವರನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸ್ಮರಿಸಲಾರನೆಂದೂ, ಎನ್ನಮ್ - ಎಂದು ಶ್ರೀ ಪೆರಿಯಾಱ್ವಾರವರೂ, ಶೋಲ್ಲುಗಿರದು - ಹೇಳುವದು, ಎನ್ನಾಲ್ - ಎಂದರೆ, ಆಗ ಪ್ರಪನ್ನಾಧಿಕಾರಿಗೆ, ವಿಶೇಷಿತ್ತು - ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಓರತಿ ಶಯಮ್ - ಏನೊಂದು ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯನ್ನೂ, ಶೋಲ್ಲುತ್ತಾಗಾದು - ಹೇಳಿದಂತಾಗುವದಿಲ್ಲವು ; ಎಂದರೆ ಸರ್ದೇಶ್ವರನು ಕೇವಲ ತನ್ನ ಪರಿಪೂರ್ಣಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಈ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತ ಅಸ್ತಿಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅನಂತರ ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿ ಸುಷುಪ್ತ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ, ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನವಿಕಾಸವು ನಷ್ಟವಾಗಿಹೋಗುತ್ತದೆಂದು ಈ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸಿದರೆ ಆಗ ಈ ಪ್ರಪನ್ನನ

ಜ್ಞಾನ ಮಪೋಹನಂಚ್ಛ ಎಜ್ಜಿರ ಪ್ರಾಜ್ಞಾನುಣರತ್ತ ತತ್ಪ್ರಕಾಶಿತ

ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನೊಂದು ಅತಿಶಯವನ್ನೂ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಆಗುವಿಲ್ಲವೆಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಜ್ಞಾನವಿಕಾಸವಿಲ್ಲವೆಂದು ಏತಕ್ಕೆ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಯವು. ಹಾಗೆ ಜ್ಞಾನವಿಕಾಸವು ನಷ್ಟವಾಯಿತೆಂದರೆ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಇತರ ನೂರು ನಾಡಿಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಯಲ್ಲೇ ಈ ಪ್ರಸನ್ನನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ, ಜ್ಞಾನವಿಕಾಸವಿಲ್ಲದೇ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನೇ? ಆಗ ಸರ್ವೋತ್ಕರನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ ಎಂದರೆ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯುಂಟೋ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಶವುಂಟು. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ನಾಶವೇ? ಮುಕ್ತನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸರ್ವಜ್ಞತೆಯನ್ನೂ, ಕಾಲವಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನೂ, ಹೇಳುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಸಿ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಸುಷುಪ್ತವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಚೇಷ್ಟಾರಹಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ಜ್ಞಾನ ಸಂಕೋಚ ಅಥವಾ ನಾಶವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವು. “ನಿನೈಕ್ಕಮಾಟ್ಟೀಳ್” ಎಂಬುದು ಏಯ್ಯಪ್ಪ ಎನ್ನಿ ವನ್ನ ನಲಿಯುಮೋದು ಅಜ್ಜಿಗ್ಗಿದುಮ್ ನಾನುನ್ನೈ ನಿನೈಕ್ಕಮಾಟ್ಟೀಳ್ - ವಾತ ಪಿತ್ತ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾಧಿಕ್ಯದಿಂದ ರೋಗವು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುವಾಗ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿನನ್ನ ಸ್ಮರಿಸಲಾರೆನು ಎಂದು “ತುಪ್ಪುಡೈಯಾರೈ” ಎಂಬ ಪೆರಿಯಾಳ್ವಾರ್ ತಿರುಮೋಳಿ ಪಾಶುರದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ೧೭೫೩ನೆಯ ಪುಟ ನೋಡಿ

ಇದುಕ್ಕು ಮೇಲ್ - ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ, ಈ ಸುಷುಪ್ತವಸ್ಥೆಯಾದ ನಂತರ, “ಮತ್ತೆ - ಎಲ್ಲಾದಕ್ಕೂ ಆತ್ಮಾವಾಗಿ ಇರುವ ನನ್ನಿಂದ, ಸ್ಮೃತಿ - ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಕ್ಕಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆ ಅನುಭವದಿಂದಂಟಾದ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುವ ಜ್ಞಾನವೂ, ಜ್ಞಾನಂ - ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂದಲೂ, ಲಿಂಗಗಳೆಂದಲೂ, ಆಗಮದೆಂದಲೂ, ಯೋಗದೆಂದಲೂ ಉಂಟಾಗುವ ವಸ್ತುನಿಶ್ಚಯಕ ಜ್ಞಾನವೂ, ಅಪೋಹನಂ ಚ - ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯತೆ ಅಥವಾ ಊಹಿಸೋಣವು, ಈ ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥವು ಉತ್ತಮವು, ಊಹನವೆಂದರೆ ಈ ಪ್ರಮಾಣವು ಹೀಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವು ಎಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಅರ್ಹತಾ ವಿಷಯವಾದ, ಸಾಮಾನ್ಯಾದಿಗಳ ನಿರೂಪಣದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಪ್ರಾಪಕವಾದ ಜ್ಞಾನವೂ ಸಹ, ಇವೆಲ್ಲ

ದ್ವಾರನಾಯಕೋಣ್ಣು ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಯಿಲೇ ಪ್ರವೇಶಿತೌಲ್ ಪಿನ್ನು ಕಾಲತತ್ತ್ವಮುಳ್ಳದನೈಯು ಮೊರುಪಗಲಾಯುಣ್ಣಾತ್ರಿಯೇ ಯಾಮ್.

ನನ್ನಿಂವಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. “ಸರ್ವಸ್ವಜಾಹಂ ಹೃದಿ ಸನ್ನಿವಿಷ್ಟೋ” ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ಪಾಠವು. ಎಣ್ಣಾರ - ಎಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ, ಪ್ರಾಜ್ಞ - ಸರ್ವವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಸರ್ಮೇಶ್ವರನು, ಉಣ್ಣಾರ್ತ್ - ಜ್ಞಾನವಿಕಾಸವೊಂದಿಗೆ ಎಬ್ಬಿಸಲಾಗಿ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ, ತತ್ಪ್ರಕಾಶಿತ ದ್ವಾರನಾಯಕೋಂಡು - ಆತನ ಕೃಪಾ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಾರ್ಗವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಆತನಿಂದ ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಾರ್ಗವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಎಂಬರ್ಥವು. ಆ ಮಾರ್ಗವು ಯಾವುದೆಂದರೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:- ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಯಿಲೇ ಪ್ರವೇಶಿತೌಲ್ - ೧೦೧ನೆಯದಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ, ಪಿನ್ನು-ಅನಂತರ, ಕಾಲತತ್ತ್ವಮುಳ್ಳದನೈಯು ಮ್ - ಕಾಲತತ್ತ್ವವು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಅದುವರೆಗೂ, ಕಾಲತತ್ತ್ವವು ಸದಾ ಇರುವದರಿಂದ ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಎಂಬ ಭಾವವು, ಒರುಪಗಲಾಯ್ - ಒಂದೇ ಹಗಲಾಗಿ, ರಾತ್ರಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವದರಿಂದ, ಆತನ ಜ್ಞಾನವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಆಮೇಲೆ ಎಂದಿಗೂ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು; ಉಣ್ಣಾರ್ತಿಯೇಯಾಮ್ - ಆಮೇಲೆ ಸುಷುಪ್ತಿ ಏಣಾದರೂ ಉಂಟೋ ಎಂದರೆ ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು, ಉಣ್ಣಾರ್ತಿಯೇಯಾಮ್ - ಸರ್ವಪ್ರಕಾಶಕ ಸರ್ವಜ್ಞತೆಯೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಈತನಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವೂ ಅವರಿಂದ ಈತನ ; ಸರ್ವಜ್ಞತೆಗೆ ಕುಂದಕವೂ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಯಾವಾಗ ಸರ್ಮೇಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯು ಒದಗಿ ಅನ್ನಿಮ ಸ್ಮೃತಿ ಮೊದಲಾದವು ಉಂಟಾದವೋ, ಆಗ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವು ತೊಲಗಿ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಾವಿರ್ಭಾವದಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ “ಏವ ಮೇವೈಷ ಸನ್ಪ್ರಸಾದೋಽಸ್ಮಾಚ್ಛರೀರಾತ್ಮನು ತ್ಥಾಯಃ ಪರಂಜ್ಯೋತಿರುಪಸಮ್ಪದ್ಯ ಸ್ಥಾನರೂಪೇಣಾಭಿ ನಿಷ್ಪದ್ಯತೇ” (ಛಾಂ. ೮. ೧೨. ೨.) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ್ಥವು:- ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಜೀವಾತ್ಮನು ಈ ಶರೀರದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟವನಾಗಿ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಸ್ವಾದ ಪರಮಪುರುಷನನ್ನು ಸೇರಿ ತನ್ನ ಸ್ವಕೇಯವಾದ ಸ್ವರೂಪಾವಿರ್ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಎಂದಿರುವದರಿಂದ, ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದುದಲ್ಲವು, ಆ ಸ್ವರೂಪವು ಸಹಜವಾದುದು ಎಂಬರ್ಥವು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ

“ಸಂಪದ್ಯಾವಿರಭಾವ ಸ್ವೇನ ಶಬ್ದಾತ್” (ಛ. ಛ. ೧.) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲೂ ಉಪಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಶೌನಕಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ವಿಷ್ಣುಧರ್ಮದಲ್ಲೂ (೧೦೪-೫೫. ೭) ಹಾಗೆಯೇ ಉಪವೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. “ಯಥಾ ನ ಕ್ರಿಯತೇ ಜ್ಯೋತ್ಸಾನಮಲ ಪ್ರಕ್ಷಾಳ ನಾನ್ಮಣೀಃ | ದೋಷಪ್ರಹಾಣಾನ್ಮಜ್ಜಾನ ಮಾತ್ಮನಃ ಕ್ರಿಯತೇ ತಥಾ ||” ಮಣೀಃ - ರತ್ನದ, ಮಲ ಪ್ರಕ್ಷಾಳನಾತ್ - ಕೊಳೆಯನ್ನು ತೊಳೆಯುವದರಿಂದ, ಜ್ಯೋತ್ಸಾನ - ಪ್ರಕಾಶವು, ಯಥಾ ನ ಕ್ರಿಯತೇ - ಹೇಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಉಂಟುಮಾಡಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆ, ಆತ್ಮನಃ ಜ್ಞಾನಂ - ಬೇವಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವು, ದೋಷಪ್ರಹಾಣಾತ್ - ಕರ್ಮಕೃತ ದೋಷವು ಹೋಗುವದರಿಂದ, ನ ಕ್ರಿಯತೇ - ಹೊಸದಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲವು ; “ಯಥೋದ ಪಾನ ಕರಣಾತ್ಕ್ರಿಯತೇ ನ ಜಲಾಂಬರಂ | ಸ ದೇವ ನೀಯತೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಸತಸ್ಸಂಭವಃ ಕುತಃ ||” ಉದಪಾನ ಕರಣಾತ್ - ಸ್ವಾದೂದಕಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಳ, ಸರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವದರಿಂದ, ಜಲಾಂಬರಂ - ಹೊಸದಾಗಿ ನೀರೂ ಆಕಾಶವೂ, ಯಥಾ ನ ಕ್ರಿಯತೇ - ಹೇಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆಯೇ, ಸ ದೇವ - ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥಾದ್ದೇ, ಎಂದರೆ ಮೊದಲಿನ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವೇ, ವ್ಯಕ್ತಿಂ ನೀಯತೇ - ಪ್ರಕಾಶತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ, ಅಸತ ಸ್ಸಂಭವಃ ಕುತಃ - ಇಲ್ಲವೇ ಇರುವದಕ್ಕೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಎಲ್ಲಿಯದು ? “ತಥಾ ಹೇಯ ಗುಣಧ್ವಂಸಾದವಭೋದಾದಯೋ ಗುಣಾಃ | ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂತೇ ನ ಜನ್ಯಂತೇ ನಿತ್ಯಾ ಏವಾತ್ಮನೋ ಹಿ ತೇ ||” ತಥಾ - ಹಾಗೆಯೇ, ಹೇಯಗುಣ ಧ್ವಂಸಾತ್ - ಹೇಯಗುಣಗಳ ನಾಶದಿಂದ, ಅವಭೋದಾದಯೋ ಗುಣಾಃ - ಜ್ಞಾನವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು, ಆದಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಆನಂದತ್ವ, ಸತ್ಯಕಾಮ, ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪಾದಿಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವು, ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂತೇ - ಪ್ರಕಾಶನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ, ನ ಜನ್ಯಂತೇ - ಹೊಸದಾಗಿ ಏನೂ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವು, ನಿತ್ಯಾ ಏವಹಿ - ನಿತ್ಯವಾದವುಗಳೇಯಷ್ಟೇ. ಕರ್ಮ ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿದ್ದು ಪರಮಾತ್ಮ ಸಂಪತ್ತಿಯಿಂದ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ವೆಂದು ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ತತ್ಪ್ರಕಾಶಿತ ದ್ವಾರನಾಯಕೊಡು ಎಂಬಭಿ ಪ್ರಾಯವು. “ತಸ್ಯ ಹೈತಸ್ಯ ಹೃದಯಸ್ಯಾಗ್ರಂ ಪ್ರದ್ಯೋತತೇ,” “ತೇನ ಪ್ರದ್ಯೋತೇನ್ನೈಷ ಆತ್ಮಾ ನಿಷ್ಕ್ರಾಮತಿ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿನಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನವಿಕಾಸವು ಯಾವಾಗ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಾವಿರ್ಭಾವದಿಂದಂಟಾಯಿತೋ, ಅನಂತಕ ಆತನಿಗೆ ಕಷ್ಟಭಂಧವಿಲ್ಲವುಡರಿಂದ ಜ್ಞಾನಸಂಕೋಚ ರೂಪವಾಗಿ, ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವು, ಜ್ಞಾನವಿಕಾಸವಾಗಿಯೇ ಇರುವದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ

ನನ್ನಿಲಮಾ (ವದು) ಮದು ಸರ್ಮಕಲಾ (ವದು) ಮದು ನನ್ನಿಮಿತ್ತಮ್,
ಎನ್ನಲಮಾ (ವದು) ಮದು ಯಾದಾ (ನು ಮಾಮಜ್ಯಾಡಿಯವರು)
ಮರಜ್ಜಿರಡಿಯವರು,

ಹಗಲೇ ಇರುತ್ತದೆಂದು “ಒರುಪಗಲಾಯ್ ಉಣ್ಣರಿಯೇಯಾಮ್” ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಹಿಂದೆ ಪುರುಷಾರ್ಥಕಾಷ್ಠಾಧಿಕಾರದ ಕೊನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತೈಶ್ವರೈದಿನ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಮುಕ್ತದೇಶಿಯೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಹಗಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆಯೇ “ತಸ್ಮಾದ್ವ್ಯಾ ಏತಂ ಸೇತುಂ ತೀರತ್ವಾ ಅಸಿನಕ್ತ ಮಹರೇವಾಭಿನಿಷ್ಪದ್ಯತೇ” ಎಂಬ, “ಸಕೃದ್ವಿಭಾತೋಹ್ಯೇವೈಷ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಃ” “ಜಾಗೃವಾಗ್ಂಸ್ ಸ್ವಮಿಂಧತೇ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗಳೆಲ್ಲೂ ಉಪಪಾದಿತವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಪನ್ನನು ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ದೇಶಕಾಲಾವಸ್ಥಾದಿ ಯಾವ ನಿಯಮವೂ ಇಲ್ಲವು. ಎಂದು ಅಧಿಕಾರದೊಳಪಾದನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಗರ್ಭಿಕರಿಸಿ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಪರಮಕೃಪಯಾ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ ದೇಶಕಾಲಾದಿಗಳೇ, ಮೂರ್ಧನ್ಯನಾಡಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಗತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದಲು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದವೆಂದು ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕದ ಮೂಲಕ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ:—

ಈ ಪಾಶುರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧ ಪಾಠವುಂಟು. ಸಾರದೀಪಿಕಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ತೃವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ () ಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪಾಠವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾರಪ್ರಕಾಶಿಕಾ, ಸಾರವಿವರಣೆ, ಸಾರಸಂಗ್ರಹ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೃಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಗೆ ಹೊರಗಿನ ಪಾಠವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಾರಾಸ್ವಾದಿನಿಯವರು ಎರಡು ಪಾಠವನ್ನೂ ಅನುಮೋದಿಸಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಎರಡು ಪಾಠಕ್ಕೂ ತುಂಬಾ ಅರ್ಥಭೇದವಿಲ್ಲವು. ಸಾರದೀಪಿಕಾಯವರು ಯಾದಾನುಮಾಮ್, ಅಜ್ಜು, ಅಡಿಯಾವರು ಎಂದು ಪದಜ್ಞೇದ ಮಾಡಿದರು; ಇತರರು ಯಾದಾಮ್, ಅರಜ್ಜಿರಡಿಯವರು ಎಂದು ಪದಜ್ಞೇದ ಮಾಡಿದರು; ಇಷ್ಟಮಾತ್ರವೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು. ಮೊದಲು ಸಾರದೀಪಿಕಾ ಪಾಠಪ್ರಕಾರ ಅರ್ಥವು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ:—ಅಡಿಯವರು - ಪ್ರಪನ್ನರಾದ ಸರ್ಮೇಶ್ವರನ ಪಾದಸೇವಕರಿಗೆ, ಮಿನ್ನಿಲೈಮೇನಿ - ಮಂಜಿನ ಹಾಗೆ ಅಸ್ಥಿರವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳ ನಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು, ವಿಡುಮ್ಪುಯಣತ್ತ - ಬಿಡುವ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಎಂದರೆ ನಿರ್ಯಾಣಕ್ಕೆ, ಇದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕಾರವು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು, ವಿಲಕ್ಕಿಲದೋರ್ - ಪ್ರತಿಬಂಧಕ

ಮಿನ್ನಿಲೇನೇನಿ ವಿಡುವ್ವಯಣತ್ತು ನಿಲಕ್ಕಿಲದೋರ್,
ನನ್ನಿಲೈ ಯಾ ನಡು ನಾಡಿ ವಳಿಕ್ಕು ನಡೈ ಪೆರವೇ ||೨೭||

ಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲದ ಅದ್ವಿತೀಯವಾ ; ನನ್ನಿಲೈಯಾನ - ಸಮಾಚೀನವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳ ಎಂದರೆ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳ, ನಡು ನಾಡಿ ವಳಿಕ್ಕು - ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ೧೦ನೆಯದಾದ ಸುಷುಮ್ನ ನಾಡಿ ರೂಪವಾದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿ, ಮೂರ್ಧನ್ಯ ನಾಡಿ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂಟು ; ನಡೈ ಪೆರವೇ - ಸಂಚಾರವನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ, ಅಜ್ಞ-ಪ್ರದೇಶ ಕಾಲ ನಿಮಿತ್ತಗಳಲ್ಲಿ, ಯಾದಾನುಮಾಮ್ - ಯಾವುದೇ ಆಗಲಿ, ಅದೇ, ನನ್ನಿಲಮಾವದು - ಒಳ್ಳೇ ಪ್ರದೇಶವಾಗುತ್ತದೆ ; ನರ್ವಗಲಾವದು - ಒಳ್ಳೇ ದಿನವಾಗುತ್ತದೆ, ನನ್ನಿಮತ್ತಮೆನ್ನಲುಮಾವದು - ನಿರಾಣಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೇ ನಿಮಿತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ; ನಿಮಿತ್ತವೆಂದರೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು ಅಥವಾ ಲಗ್ನವಾಗಬಹುದು.

ಇನ್ನು ಮಿಕ್ಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೃಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಅರಜ್ಞರಡಿಯವರೈ - ಶ್ರೀ ರಂಗನಾಥನ ಪಾದಕಮಲವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದ ದಾಸರಾದವರಿಗೆ, ಮಿನ್ನಿಲೈ ಮೇನಿ ವಿಡವ್ವಯಣತ್ತು - ಮಿಂಚಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಡುವ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ, ಯಾದಾನುಮಾಮ್ - ಯಾವ ದೇಶ ಕಾಲ ನಿಮಿತ್ತಗಳು, ಅಮ್ - ಆಗುವನೋ, ಅದು, ನಿಲಕ್ಕಿಲದೋರ್ ನನ್ನಿಲೈಯಾ ನಡುನಾಡಿವಳಿಕ್ಕು - ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ ಒಳ್ಳೇ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಮೂರ್ಧನ್ಯನಾಡಿರೂಪವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ನಡೈ ಪೆರವೇ - ಸಂಚಾರವನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿ, ನನ್ನಿಲಮಾವದು - ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪ್ರದೇಶವಾಗುವದು, ಅಥವಾ, ನನ್ನಿಲಮಾಮ್ ಅದು - ಅದೇ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಮಿಕ್ಕ ಭಾಗಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ :- ಮನುಷ್ಯರು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಲಗ್ನ ಮುಹೂರ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಹೊರಡುವದಿರುವಾಗ ಇಂತಹ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಶಸ್ತದೇಶ ಕಾಲ ನಿಮಿತ್ತಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಬೇಡವೋ ಎಂದರೆ ಪ್ರಪನ್ನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರೈತ್ತರನೇ ಸರ್ವವಿಧ ಭರವನ್ನೂ ವಹಿಸಿರುವದರಿಂದ ಈ ಜೀತನನ ಪ್ರಯತ್ನವೇನೂ ಬೇಕಾಗಿರುವದಿಲ್ಲವು. ಸರೈತ್ತರನು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶ, ಕಾಲ ನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ನಿರಾಣವನ್ನು

ವಿರ್ಪಡಿಸಿರುವಾಗ ಅವುಗಳೇ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದವುಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಪ್ರಶಸ್ತ ದೇಶ ಕಾಲಾದಿಗಳೇಕ್ಷೆಯು ಫಲಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿರುವಾಗ ಫಲಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಬೇಕಾದವು. ಸರ್ವೈಶ್ವರನೇ ಸಕಲ ಭರವನ್ನೂ ವಹಿಸಿ ಅಸ್ತಿಮ ಸ್ತುತಿ ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಸಂಪತ್ತಿ, ಬ್ರಹ್ಮನಾಡೀ ಪ್ರವೇಶ, ಆರ್ಚಾರಾದಿಗತಿ, ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾನೇ ಮಾಡಿಸಲು ಕಂಕಣಬದ್ಧನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಫಲವು ನಿಸ್ಸಂ ದೇಹವಾಗಿರುತ್ತವಾಗ ಇನ್ನು ಪ್ರಶಸ್ತ ದೇಶ ಕಾಲಾದಿಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಏನು ? ಅದುದರಿಂದ ಯಾವುದೂ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆದರೆ ಶಾಸ್ತಿರ್ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಭೀಷ್ಮರು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಕರಣ ದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾಯಣ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷ ನಿರೀಕ್ಷಣಿ ಮಾಡಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ :—

“ಭೀಷ್ಮಸ್ಯ ಕುರುಶಾರ್ದೂಲ ದೇಹೋತ್ಸರ್ಗಂ ಮಹಾತ್ಮನಃ ।

ಪ್ರವೃತ್ತಮಾತ್ರೇ ತ್ವಯನ ಮುತ್ತರೇಣ ದಿವಾಕರೇ ॥

ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷಸ್ಯ ಚಾಷ್ಟಮ್ಯಾಂ ಮಾಘಮಾಸಸ್ಯ ಪಾರ್ಥಿವ ।

ಪ್ರಾಜಾಪತೇಚ ನಕ್ಷತ್ರೇ ಮಧ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ದಿವಾಕರೇ ”

(೪೬. ೨. ೩.)

ಶ್ರುಣುಷ್ವ - ಕೇಳು ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಹಿಂದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರಾಯಣ ಮಾಘಮಾಸ ಶುಕ್ಲಾಷ್ಟಮಿ ದಿವಸವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಣಿ ಮಾಡಿ ದೇಹತ್ಯಾಗ ವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ, ಭೀಷ್ಮರು ಮಹಾಭಾಗವತಾಗ್ರೇಸರರಾಗಿ ಯೋಗಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಯಿಂದ ಶರೀರ ವಿಕ್ಷೇಪ ಕಾಲವನ್ನು ಸ್ವೇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಕೃಪಾದಿಂದ ಹೊಂದಿದ್ದರಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ, ಅಂತಹ ಒಳ್ಳೇ ಕಾಲವನ್ನೇ ಯದ್ಯಪಿ ನಿರೀಕ್ಷಣಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ದೇಶ ನಿಮಿತ್ತಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ತೆಯು ತೋರಲಿಲ್ಲವು. ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಶರತತ್ವೈಶ್ವಿ ತಃ - ಶರತಲ್ಪ ಮೂಲಕ, ಮರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಶ್ರೀ ಭೀಷ್ಮರ ಉತ್ತರಾಯಣ ನಿರೀಕ್ಷಣಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳೆ ಕೊಡಿಸಿರುವದೇನೆಂದರೆ :—“ಭೀಷ್ಮಾ ದೀನಾಂ ಯೋಗಪ್ರಭಾವಾತ್ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಮರಣಾನಾಂ ಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತನಾಯೋತ್ತರಾಯಣ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನಾರ್ಥ ಸ್ತಥಾನಿಧಾಚಾರಃ” ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಮೇಲೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ “ದಿವಾಚ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷಶ್ಚ ಉತ್ತರಾಯಣ ಮೇವಚ । ಮುಮೂರ್ಷಕಾಂ ಪ್ರಶಸ್ತಾನಿ ವಿಪರೀತಂತು ಗರ್ಹಿತಮ್ ॥” ಎಂದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತಾನಿ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂದರೆ ಈ

ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರಪನ್ನನಲ್ಲದವನನ್ನು ಕುರಿತದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಆಗಲಿ, ಗೀತೆಯ
೮ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ :—

“ಅಗ್ನಿ ರ್ನೋತಿರಹಶ್ಚುಕ್ಲಃ ಷಣ್ಮಾಸಾ ಉತ್ತರಾಯಣಂ ।

ತತ್ರ ಪ್ರಯಾತಾ ಗಚ್ಛಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋ ಜನಾಃ ॥೨೪॥

ಧೂಮೋ ರಾತ್ರಿ ಸ್ತಥಾ ಕೃಷ್ಣಃ ಷಣ್ಮಾಸಾ ದಕ್ಷಿಣಾಯನಂ ।

ತತ್ರ ಚಾನ್ದ್ರಮಸಂ ಜ್ಯೋತಿರೋಗೀ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನಿವರ್ತತೇ ॥೨೫॥

ಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣ ಗತೀಹ್ಯೇತೇ ಜಗತಶ್ಚಾಶ್ವತೇ ಮತೇ ।

ಏಕಯಾ ಯಾತ್ಯನಾವೃತ್ತಿ ಮನ್ಯಯಾಽವರ್ತತೇ ಪುನಃ” ॥೨೬॥

ಹಗಲಿನಲ್ಲೂ ಉತ್ತರಾಯಣದಲ್ಲೂ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲೂ ಹೋದ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತಿಗೆ
ಪರಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿ ರೂಪವಾದ ಅವನರಾವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೂ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನ
ದಲ್ಲೂ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲೂ ಹೋದ ಯೋಗಿಗೆ ಪುನಸ್ಸಂಸಾರ ರೂಪವಾದ ಅವೃತ್ತಿಯ
ನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂದರೆ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಿವು ಹಾಗಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯ
ತಕ್ಕದ್ದು. ಶುಕ್ಲ ಕೃಷ್ಣ ಗತೀಹ್ಯೇತೇ ಎಂಬುವದರಿಂದ ಅವು ಗತಿ ಎಂದರೆ
ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆಯೇ ವಿನಃ, ಕಾಲವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ
ವದು, ಗ್ರಂಥದಿಂದಲೇ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅಹಃ, ಶುಕ್ಲಃ, ಉತ್ತರಾಯಣ
ಶಬ್ದಗಳು, ಅಗ್ನಿ, ಜ್ಯೋತಿಸ್ಸು ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ ಅಗ್ನಿ
ಯು ಕಾಲವಲ್ಲದರಿಂದ ಇವುಗಳು ಕಾಲವನ್ನು ಬೋಧಿಸಲಾರದೆಂದು ಭಾವಿಸ
ತಕ್ಕದ್ದು. ಆದುದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಅಭಿಮಾನ ದೇವತೆಗಳು ತೋರಿಸುವ ಮಾರ್ಗ
ವೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ತತ್ರ ಪ್ರಯಾತಾ ಗಚ್ಛಂತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ
ತದಾ ಎಂದು ಹೇಳದೆ ತತ್ರ ಎಂದಿರುವದರಿಂದ, ಕಾಲವಲ್ಲದೆ ಮಾರ್ಗಪ್ರದೇಶವೇ
ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಯತ್ರ ಕಾಲೇ ತ್ವನಾವೃತ್ತಿ
ಮಾವೃತ್ತಿಂಚೈವ ಯೋಗಿನಃ । ಪ್ರಯಾತಾಯಾಂತಿತಂ ಕಾಲಂ ವಕ್ಷ್ಯಾತಿ
ಮಿ ಭರತರ್ದಭ ॥ ಎಂದು ಕಾಲವನ್ನೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಅನೇಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ,
ಅನಂತರ ಅಹಶ್ಚುಕ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಕಾಲವನ್ನಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಿ
ರುವದು ಎಂದಾಕ್ಷೇಪ ತಂದರೆ, ಅರ್ಜುನನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಒಂದು ಎರಡನೆಯ
ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿರುವ ಏಳು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲೂ ಮರಣಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕಾಲವು ಪ್ರಶಸ್ತ
ವೆಂದು ಕೇಳಲಿಲ್ಲವು. ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ವಿಧ ಯೋಗಿಗಳಿಂದಲೂ ಹೇಗೆ
ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವಿ ? ಎಂಬುವದು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಶ್ನೆಯು. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಮರಣ
ಕಾಲದ ಅಸ್ತಿಮತ್ವಸ್ಮೃತಿಯೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗುವ ಎರಡು ವಿಧ ಗತಿ
ಗಳೂ ಅಂತರ್ಗತವಾದುದರಿಂದ, ಮೊದಲು ಅಸ್ತಿಮ ಸ್ಮೃತಿ ವಿಷಯವನ್ನು

ತಿಳಿಸಿ, ಅನಂತರ ಈ ಎರಡು ವಿಧ ಗತಿಗಳನ್ನೂ ಶ್ರೀ ಗೀತಾಜಾಯರು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಾಲಶಬ್ದದಿಂದ, ಆಹಸ್ಸು ಮೊದಲು ಸಂವತ್ಸರ ಪರ್ಮಂತವಿರುವ ಕಾಲಾಭಿಮಾನ ದೇವತೆಗಳು ತುಂಬಾ ಇರುವದರಿಂದ, ಕಾಲಾಭಿಮಾನ ದೇವತೆಗಳುಳ್ಳ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಆಗಲಿ, ಹಾಗೆ ಕಾಲವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಹೇಳದೇ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಅವುನರಾವರಿಯಿಲ್ಲದ ನೋಕ್ಷವೂ, ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ ಅವರಿಯಿಂದ ಸಂಸಾರವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂದೂ, ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ, ಶುಕ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಗತಿಯ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿತ್ತಾದ ಯೋಗಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣವೆಂದೂ, ಇತರ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನೇ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಕೃಷ್ಣವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಧೂಮಾದಿಗತಿಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ೨೪ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿದಃ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವೂ, ೨೫ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯೋಗಿನಃ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ಅಧಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಶದವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ, ತಾತ್ಪರ್ಯಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಶ್ರೀ ದೇಶಿಕರು ಈ ವಿಶಿಷ್ಟವಿಷಯವನ್ನೂ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ನಮಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವ ಮಹಾ ಸುಜ್ಞಾನ ನಿಧಿಯಾಗಿರುವದರಿಂದ, ಅದೇ ನನ್ನಿಲಂ, ಅದೇ ನರ್ಮಗಲ, ಅದೇ ನನ್ನಿಮಿತ್ತಂ ಎಂದು ನಮಗೆ ಪರಮ ಕೃಪೆಯಾ ಬೋಧಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತಗಳಿಂದ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಉಂಟಾಯಿತೋ ಅದೇ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಪ್ರದೇಶವು ಅದೇ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಲಗ್ನವು, ಅದೇ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಶಸ್ತ ಕಾರಣವೆಂಬ ಭಾವವು, ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ಸರ್ದೇಶ್ವರನ ಮೂಲಕ ಅವೇಕ್ಷಿತವಾದ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವದರಿಂದ ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಹೀಗೆ ಸರ್ದೇಶ್ವರನ ಸಂಕಲ್ಪವಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವುದೊಂದು ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳೂ ಆ ನಡುನಾಡಿ ವಳಿಕ್ಕು ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಾಡೀಪ್ರವೇಶರೂಪಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಇತರ ನೂರು ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರವೇಶವಾದರೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವುಂಟೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವು. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳಿಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆ ಮಾರ್ಗ ಮೂಲಕ ಉಂಟಾಗುವದರಿಂದ ಅದು, ನನ್ನಿಲೈಯಾನ ನಡುನಾಡಿವಳಿ-ಸಮಾಚೀನವಾದ, ಮೂರ್ಧನ್ಯನಾಡಿಯ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆಯಸ್ಸು ನಿಯತವಾಗಿ ಅದು ಮುಗಿಯಿತೆಂದರೆ, ಮಿನ್ನಿಲೈಯ - ಹಾಗೆ “ಝಟಿತಿ” ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ನಡೆದುಹೋಗುವದರಿಂದ, ಮಿನ್ನಿಲೈಮೇನಿ ವಿಡುಮ್ ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಲಾದಿ ಗ್ರಹಣಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ

ಭಾವವು ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಮಿನ್ನಿಲ್ಯೆ ಎಂದು ಜೇರೆ ಪದವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, ವಿಲಕ್ವಿಲದೋರ್, ನನ್ನಿಲ್ಯೆಯಾನ್, ಇವೆಲ್ಲಾ ಹೇಗೆ ನಡುನಾಡಿ ವಳಿಕ್ಕು ಎಂಬುವದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮಿನ್ನಿಲ್ಯೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಆ ಮೂರ್ಧನ್ಯನಾಡಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮಿಂಚಿನಹಾಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವದರಿಂದ ಮುನೂರ್ಷಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜೀವನ ನಡುನಾಡೀ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಿಸುತ್ತದೆಂಬರ್ಥವು ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಧಿಪ್ರಾಯವು “ತದೋಕ್ತೋಗ್ರಜ್ವಲನಂ ತತ್ಪ್ರಕಾಶಿತ ದ್ವಾರೋ ವಿದ್ಯಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತ್ ಚೇಷಗತ್ಯನುಸ್ಮೃತಿಯೋಗಾಚ್ಚ ಹಾರ್ದಾನುಗೃಹೀತತ್ಯತಾ ಧಿಕಯಾ” ಎಂಬ (೪. ೨. ೧೬) ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಿಂದ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಇದ ರರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ, ಆ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಗೆ ಅಂಗವಾಗಿ ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲೂ ಅನುಷ್ಠಿಸುವ ಆರ್ಚಿರಾಗಿ ಗತಿಚಿಂತನದಿಂದಲೂ ಸುಪ್ರೀತನಾದ ಹೃದಯಾಂತರ್ವರ್ತಿಯಾದ ಪರಮಪುರುಷನಿಂದನುಗೃಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ, ತನಗೆ ಸ್ಥಾನವಾದ ಹೃದಯವು ಮೇಲುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ; ಹೀಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸ ಲ್ಪಟ್ಟ ದ್ವಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಗಂಗನೆಯವಾದ ಸುಷುಮ್ನನಾಡಿಯ ಮೂಲಕ ಆರ್ಚಿ ರಾದಿ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಚೇತನನಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವದರಿಂದ, ಮಿನ್ನಿಲ್ಯೆ - ಮಿಂಚಿನ ಪ್ರಕಾಶದ ಹಾಗೆ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ, ನಡುನಾಡಿ ವಳಿ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯ ಅನುಗ್ರಹವು ಯಾವ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಲ ನಿಮಿತ್ತಗಳಿಲ್ಲದಂತೆಯೇ ಅದೇ ಪ್ರಶಸ್ತ ದೇಶ ಕಾಲ ನಿಮಿತ್ತಗಳೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಅವತಾರಿಕೆ. ಹಿಂದೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೇ ಪರಮ ಕೃಪಯಾ ಹಾರ್ದರೂಪಿಯಾಗಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅಸ್ತಿಮ ಸ್ಮೃತಿ, ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಸಂಪತ್ತಿ, ಬ್ರಹ್ಮನಾಡೀ ಪ್ರವೇಶ, ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಗತಿಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಈ ಪ್ರಪಂಚನಿಗೆ ದಯಪಾಲಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈತನ ಶರೀರವು ಅತಿ ಹೇಯವು, ಅದರಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೇ? ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾರ್ದನಾಗಿದ್ದು ಚೇತನನನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿ ಮೊದಲು ಇದುವರೆಗೂ ಹಾರ್ದನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಈ ವಿಭ ಕೃಪೆಮಾಡದೆ ಈಗ ಮಾತ್ರ ಕೃಪೆ ಮಾಡುವನೆಂಬುದನ್ನು ನಂಬಬಹುದೇ? ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಲೀಲಾವಿಭೂತಿಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರೇಮವು, ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ನ್ಯೂನತೆಯುಂಟಾಗುವ ಹಾಗೆ, ಈತನಿಗೆ ಪರಮ ಭೋಗ್ಯವಾದ ಶರೀರವಿತ್ತೇನು ಮೂಲಕ ಲೀಲಾವಿಭೂತಿಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬಿಡುವನೇ? ಇತ್ಯಾದಿ

ದಹರ (ಜಠರ) ಕುಹರೇ ದೇ ವಸ್ತಿಷ್ಠ ನಿಷದ್ವರ ದೀರ್ಘಿಕಾ ।
ನಿಪತಿತ ನಿಜಾಪತ್ಯಾದಿತ್ಯಾನತೀರ್ಥ ಪಿತ್ಯಕ್ರಮಾತ್ ॥

ಶಂಕಾಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನುಗ್ಗುಹಿ ಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವೇಚ್ಛಾಂತನ ನಮಗೆ ಪಿತ್ತಸ್ಥಾನದಲ್ಲರುವನು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ಪುತ್ರರು. ಈ ಲೀಲಾವಿಭೂತಿಯೂ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಂತನವಾಗಿದ್ದರೂ ಇದು ಕರ್ಮಸುಗುಣವಾಗಿ ಉಪಭೋಗವನ್ನು ಕೊಡುವದಾದ್ದರಿಂದ “ದೇವಾಲಯಶಾಸ್ತ್ರತಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ವಿಭೂತಿಯಾದ ನಿತ್ಯವಿಭೂತಿಯೂ ಹೀಗೆ ಸರ್ವವೂ ಆತನದೇ. ಆಲ್ಲಿನ ಸುಖಕ್ಕೆ ಇದು ಕೆಸರು ಸುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಹಾಗೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಮಹತ್ವಾದ ವಿಭೂತಿಯಲ್ಲಿರಲು ಈತನು ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಂಡರೆ ಈ ಕೆಸರುಗುಂಡಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ತಾನೇ ಎತ್ತಿ ಆ ಉತ್ತಮ ಪದವನ್ನು ಸೇರಿಸುವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂವೇಶವೇನೂ ಇಲ್ಲವು, ಅಸಂಖ್ಯಾಕ ಜೀವ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವದರಿಂದ ಲೀಲಾವಿಭೂತಿಗೇನೂ ಕುಂದಕವಿಲ್ಲವು. ಈ ಹೇಯಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹಾರ್ದನಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಮಾಡುವದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಹೇಯಗುಣಸಂಬಂಧವು ಈತನದೇ ಇಲ್ಲವು ಎಂಬ

ಅರ್ಥ:—ದಹರ ಕುಹರೇ - ಹೃದಯ ರಂಧ್ರದಲ್ಲಿ, ದಹರಾಕಾಶ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹಾರ್ದಾದಂತರಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಸ್ಥಳವು ದಹರ ಕುಹರವು. ಸಾರಾಸ್ವಾದಿನಿಯವರು, ಜಠರ ಕುಹರೇ ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಪರಮಾತ್ಮ ವಾಸಸ್ಥಾನವು ಜಠರವೆಲ್ಲವು, ದಹರವೇ. ಜಠರವು ದೇಹಕ್ಕೆ ಉಪಲಕ್ಷಣವು, ದೇಹದ ದಹರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವವನು ಎಂಬುದೇ ಆಗಲೂ ಅರ್ಥವು, ತಿಷ್ಠಾ - ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವವನಾಗಿ, ದೇವಃ - ಲೀಲಾಸವನ್ನು ನುಭವಿಸುವವನಾದ, ಪ್ರಭುಃ - ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಯುತತೆಯ, ನಿಷದ್ವರ..... ಪಿತ್ಯಕ್ರಮಾತ್, ನಿಷದ್ವರಕೆಳಗಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ, “ನಿಷದ್ವರಸ್ತು ಜಂಜಾಲಃ” ಎಂದು ಅನುರವಿರುವದರಿಂದ ಇವೆರಡು ಶಬ್ದಗಳು ಕೆಸರಿನ ಕೆಸರುಗಳು. ದೀರ್ಘಿಕಾ - ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ, ನಿಪತಿತ - ಬಿದ್ದ, ನಿಜಾಪತ್ಯ - ತನ್ನ ಮಗನ, ಅದಿತ್ಯಾ - ಎತ್ತೋಣವರಲ್ಲಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ, ಅನತೀರ್ಥ - ಅವತರಿಸಿದ ಎಂದರೆ ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದ, ಪಿತ್ಯಕ್ರಮಾತ್ - ತಂದೆಯ ಕ್ರಮದಿಂದ ಎಂದರೆ ಲೋಕತಂದೆಯೋ

ಧಮನಿ ಮಿಹಸಸ್ತಸ್ಮಿನ್ಮಾಲೇ ಸ ಏವ ಶತಾಧಿಕಾ
ಮಕೃತಕ ಪುರ ಪ್ರಸ್ಥಾನಾರ್ಥಂ ಪ್ರವೇಶಯತಿ ಪ್ರಭುಃ ||೪೫||

ಪಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಅಕೃತಕ ಪುರಪ್ರಸ್ಥಾನಾರ್ಥಂ - ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಲಯಾದಿಗಳಿಗೆ ವಶವಾದ ಈ ಪ್ರಾಕೃತಲೋಕದ ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಅಪ್ರಾಕೃತವಾದ ನಿರುಪಾಧಿಕವಾದ ದಿವ್ಯವೈಕುಂಠಲೋಕದ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ, ಇದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಗತಿ ಚಿಂತನಾಧಿಕಾರಾರ್ಥವು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು, ತಸ್ಮಿನ್ ಕಾಲೇ - ಆ ಶರೀರವಿಶ್ಲೇಷವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ, ಅಥವಾ ತಂದೆಯ ಹಾಗೆ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂಬವೇಕ್ಷೆಯುಂಟಾದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ, ಸ ಏವ - ಲೀಲಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಾದ ಆತನೇನೇ, ನಃ - ಪ್ರಪನ್ನರಾದ ನಮಗೆ, ಇಹ-ಈ ದೇಹದಲ್ಲೇ, ಶತಾಧಿಕಾಂ ಧಮಿನಿಂ - ನೂರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ಏಂದರೆ ನೂರೋದನೆಯದಾದ ಮೂರ್ಧನ್ಯ ನಾಡಿಯನ್ನು, ಪ್ರವೇಶಯತಿ - ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಶಾತ್ಪರ್ಯಃ :- ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಹಾರ್ದಾವತಾರಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಮಂಗಳಯುಕ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. (೫೬ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ) “ಅಜ್ಞಾತ್ಮಮಾತ್ರಃ ಪುರುಷೋಽಜ್ಞಾತ್ಮಂಚ ಸಮಾಶ್ರಿತಃ | ಈಶಸ್ಸರ್ದೈವಜಗತಃ ಪ್ರಭುಃ ಪ್ರೀಣಾತಿವಿಶ್ವಭುಕ್” “ಅಂಗುಷ್ಠಪರಿಮಾಣದ ದೈವಯವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುತ್ತಾನೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು; ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅಂಗುಷ್ಠಪರಿಮಾಣರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ; ಆತನೇ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ನಿಯಂತ್ರಕನು, ಸ್ವಾಮಿಯು, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಾನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೋ, ಆದುದರಿಂದ ತನಗೇನೇ ಪ್ರಾಣಾದ್ಯಾಹುತಿಯ ಭೋಕ್ತೃತ್ವವಿರುತ್ತದರಿಂದ, ಆತನೇ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ” (ತೈ.೩೪) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಘನಪವಾದಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕಠವಲ್ಲಿಯಲ್ಲೂ “ಅಜ್ಞಾತ್ಮಮಾತ್ರಃ ಪುರುಷೋ ಮಧ್ಯ ಆತ್ಮನಿ ತಿಷ್ಠತಿ | ಈಶಾನೋ ಭೂತಭವ್ಯಸ್ಯ ನ ತೋ ವಿಜುಗುಪ್ಸತೇ” ಎಂದೂ, “ಅಜ್ಞಾತ್ಮಮಾತ್ರಃ ಪುರುಷೋಽನ್ತರಾತ್ಮಾ ಸದಾಜನಾನಾಂ ಹೃದಯೇ ಸನ್ನಿವಿಷ್ಟಃ” ಎಂದೂ ಇಡುತ್ತದೆ. ಇಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲೂ “ಅಥ ಯದಿದಮಸ್ಮಿನ್ನಪ್ಯುಕ್ತಪುರೇ ದಹರಂ ಪುಂಡ್ರಕಂ ವೇಶ್ಯ ದಹರೋಸ್ಥಿನ್ನಪ್ತರ ಆಕಾಶಃ” ಈ ಜೀತನನ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಪುರಂಬದೇಹದಲ್ಲಿ ದಹರ-ಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾದ ಹೃದಯಕಮಲವಿದೆಯೆಂದೂ ಆ ದಹರಂ ದರೋಕವೆಂಬ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದಹರಾಕಾಶ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾದ ಹರಮುಕ್ತವಿರುವ

ನೊಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸದಾ ಜೇತನನಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿ ಹೃದಯಕುಹರದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ದಹರ ಕುಹರೇ ತಿಷ್ಠಾ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು. ಹೀಗೆ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿ ಏಕೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತಾನೆಂದರೆ, ಆತನು ದೇವಃ - ಕ್ರೀಡಾಸಕ್ತನು. ಹಾಗೆ ಇರುವದರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಭಕ್ತರನ್ನೂ ಅವರವರ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿರುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವನು. ಭಕ್ತನು ಈ ನಾಲ್ಕು ಜನರಲ್ಲೂ ಪರಮ ಪ್ರಿಯನಾದುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಯುಕ್ತವಾದ ಪ್ರವರ್ತನೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಸನ್ನನು “ಜ್ಞಾನೀತ್ವಾತ್ಮೈವ ಮೇಮತೆಂ” (ಗೀತಾ) ಎಂದೂ, “ಪ್ರಿಯೋಹಿ ಜ್ಞಾನಿನೋತ್ಕರ್ದಂ” (ಗೀ. ೭. ೧೭) ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ, ಆತನು ಇಂತಹ ಹೇಯ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವನನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಸಹಿಸನು. ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನು ಕೆಸರು ತುಂಬಿದ ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರೆ ಲೋಕಪಿತಾ ಹೇಗೆ ಸುಮ್ಮನಿರಲಾರನೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಈತನೂ ಕೂಡ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವದು ಭೋಗವಿಭೂತಿಯಾದ ದಿವ್ಯವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೆಸರುಗುಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಹಾಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನು ಕೆಸರಿನ ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರೆ, ತನ್ನ ದೇಹವೂ ಕೆಸರಾದೀತೆಂಬ ಯೋಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಒಡನೆ ಧುಮುಕಿ ಮಗುವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತುವನೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೂ ಕೂಡ ಈ ಹೇಯಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವವರನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ತನ್ನ ನಿರ್ಹೇತುಕ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅವರೊಂದಿಗೇನೇ ಅವರ ಹೇಯಶರೀರದಲ್ಲೇ ವಸಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರುತಿಯು “ಅನಶ್ಚ ಅನ್ಯೋ ಅಭಿಜಾಕೀಶಿತಿ” ಎಂದು ಹೃದಯಕುಹರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ವಸಿಸುತ್ತಾನೆಂದೂ, “ನತತೋ ವಿಜುಗುಪ್ಸತೇ” ಜುಗುಪ್ಸೆ ಇಲ್ಲದೆ ಅದೇ ಆ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಆ ದಹರವೇ “ಆಯತನಂ ಮಹತ್” ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ದೇವಾಲಯವೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಯಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಹೇಯಸಂಬಂಧ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವೇ? ಕೆಸರಿರುವ ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಪಿತಾ ಧುಮುಕಿದರೆ ಕೆಸರು ಅಂಟುವದಿಲ್ಲವೋ? ವಜ್ರವನ್ನು ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿಟ್ಟರೆ, ಕೆಸರು ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಟುವದಿಲ್ಲವೋ? ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೂ ಅಲ್ಲವೋ? ಎಂದರೆ ಪದ್ಧತಿತ್ಯವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೇಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ನೀರು ಅಂಟುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಹೀಗೆ ದೋಷಯುಕ್ತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿನ ದೋಷಗಳೆಂಟುವದಿಲ್ಲವೆಂದು “ನ ಸ್ಥಾನತೋಪಿ ಪರಸ್ಯ” (ಶಿ. ೨. ೧೧) ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಪ

ಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. “ಅಪಹತ ಪಾಪಾ” “ನಿರವದ್ಯಂ ನಿರಂಜನಂ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗಳೂ, “ಪರಃ ಪರಾಣಾಂ ಸಕಲಾ ನ ಯತ್ರ ಕ್ಲೇಶಾದಯ ಸ್ಸನ್ನಿ ಪರಾವರೇಶೇ” ಎಂಬ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ ಶ್ಲೋಕವೂ ಸಹ, ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲಾದರಲ್ಲೂ ಇದ್ದರೂ “ನ ದೋಷಗಂಧಸ್ಪೃಷ್ಠವತಿ”-ದೋಷಗಂಧವುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವು; ಹಾಗಾದರೆ ಮತ್ತೇನುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ:- “ಸರ್ವ ನಿಯಮನ ರೂಪ ಲೀಲಾರಸ ಏವ” - ಸಮಸ್ತರನ್ನೂ ನಿಯಮಿಸುವ ಲೀಲಾರಸ ಮಾತ್ರವೇ ಆತನಿಗುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಹೇಗೆ ಕೆಸರಿನ ಕೂಪ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೂ ಕೆಸರು ಅಂಟದ ಹಾಗಿ ಇರುತ್ತಾನೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಮನುಷ್ಯನೂ ಕೂಡ ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬುವ ಕೆಸರಿನ ಕೂಪದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರೂ ಕೆಸರು ಅಂಟದ ಹಾಗಿ ಮಾಹಿಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂಟುವದಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಂಟದೇ ಇರುವದಕ್ಕಾಗಲಿ ಮನಸ್ಸೇ ಕಾರಣವು. ಅದರಿಂದಲೇ “ಮನ ಏವ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಕಾರಣಂ ಬಂಧ ಮೋಕ್ಷಯೋಃ | ಬಂಧಾಯ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿ ಮುಕ್ತೈ ನಿರ್ದಿಷಯಂ ಮನಃ” ಮನಸ್ಸು ವಿಷಯಾಸಕ್ತವಾದರೆ ಕೆಸರಂಟುತ್ತದೆ, ಹಾಗಿ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೆಸರು ಅಂಟುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ತನ್ನ ಚರಣಾರವಿಂದವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಎತ್ತುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಪ್ರಪನ್ನನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ “ಸಂಸಾರ ಕೂಪ ಪತಿಕಂ ವಿಷಯೈರ್ಮುಷಿತೇ ಕ್ಷಣಮ್ | ಗ್ರಸ್ತಂ ಕಾಲಾಹಿ ನಾತ್ಮಾನಂ ಕೋಽನ್ಯಸ್ತಾತು ಮಧೀಶ್ವರಃ” (ಭಾಗ. ೧೧. ೯. ೪೦) ಜೀತನನು ಹೀಗೆ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಕೆಸರು ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ; ಇಂದ್ರಿಯೋಪಭೋಗಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿ ಅಂಧನಾಗಿ ದ್ದಾನೆ; ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕಾಲಸರ್ಪದಿಂದ ಕಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ; ಇಂತಹ ದುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಹಾರ್ದಾಪತಾರಿಯಾದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ರಕ್ಷಿಸದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನು ಯಾರು ತಾನೇ ರಕ್ಷಕರಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಜ್ಜುಸೂರೋದಯದಲ್ಲೂ ದುರ್ಲಂಘೇ ದುಃಖಸಿಂಧೌ ದುರನುಭವ ಮಹಾವ್ಯಾಧಿ ಭೇದೋತ್ತರಂಗೇ | ಸಮೃಗ್ನಾ ವೀಕ್ಷ್ಯಜೀವಾ ಸಹಜ ಕರುಣಯಾ ಪ್ರೇರಿತಾ ಲೋಕಮಾತುಃ | ಕೂಪಾಂತರ್ಮಗ್ಧಪುತ್ರಂ ಪತಿಕಮನುಪತನ್ಮಾತ್ಮವಲ್ಲೋಕಮೇತಂ | ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ದಾಟಲಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಎಂದು ದುಃಖಸಾಗರವು; ಅದರಲ್ಲಿ ಜೀವರುಗಳು ಅನುಭವಿಸುವ ವ್ಯಾಧಿ ಭೇದಗಳೇ ಅದರ ತಳಂಗಳೂ, ಇಂತಹ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುಹೋಗಿರುವ ಜೀವರಾತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಲೋಕಮಾತೆಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಾರುಣ್ಯನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತ

ನಾಗಿ, ಒಂದು ಭಾವಿಯೊಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಮಗ್ಗುಲಾದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬೀಳುವ ತಾಯಿಯ ಹಾಗೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪಿತುಃ ಕ್ರಮಾತ್ ಎಂಬುದರಿಂದ ಮಗನು ಬಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡ ಪಿತುವಿನ ಹಾಗೆ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಹೀಗೆ ವಿಷಯೋಪಭೋಗಗಳಿಂದ ಕಣ್ಣು ಕಾಣದೆ ಬಿದ್ದವರು ಅಸಂಖ್ಯಾಕರಾದ ಜೀತನರು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಮನುಷ್ಯಾದಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸುವುದರಿಂದ ಅಂತವರಾಗಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟವರೋಕಿಸಿ ಜಗಜಾರವಿಂದವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರೆ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದೇ ಕಾದು ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿರುವನು. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ನಾನವಾಪ್ತ ಮವಾಪ್ತವ್ಯಂ ವರ್ತಯೇವ ಚ ಕರ್ಮಣಿ” ತಾನು ಆವಾಪ್ತ ಸಮಸ್ತ ಕಾಮನಾಗಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಲೋಕರಕ್ಷಣಾರ್ಥರೂಪ ಕರ್ಮದಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ಜೀತನ ರಕ್ಷಣಾಕಾರ್ಯೇ ಹಾರ್ದಾವತಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಆದರೆ ಅನೇಕರು ಅಂತಹ ಕೃಪಾಸಾಗರನ ಸುಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವು.

ಆದರೆ ಭಗವಾನ್ ಮಾಡಿದವರು ಮಾನವ ಪ್ರಾಪ್ತರಾದರೂ ಆಗ ತನ್ನ ಸುಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತೆಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದ, ಸ ಏವ - ತಾನೇ, ತಸ್ಮಿನ್ ಕಾಲೇ-ಆ ಸುಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾರ್ವಿಭಾವ ಮೂಲಕ ಕತಾಧಿಕಾಂಧಮನಿಂ - ನೂರೊಂದನೆಯ ನಾಡಿಯು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಅವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಯತಿ ಪ್ರಭುಃ-ಈ ಪ್ರಪನ್ನನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಹಾಗೆ ಈ ಸರ್ವಶಕ್ತನು ಮಾಡುವನು ಎಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅಂತಹ ಲೀಲಾಸಕ್ತನೇ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ ರಕ್ಷಣಾದೀಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ವಹಿಸಿರುವುದರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ “ಸ ಏವ” ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು. ಈ ಲೀಲಾವಿಧೂತಿ ಮಾತ್ರವೇ ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರಳಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಗುರಿಮಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಜೀತನನು ಈ ಲೀಲಾವಿಧೂತಿಗೆ ಸೇರಿ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಪುರಿ ಎಂಬ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವುದು ಕೃತಕಪುರವಾಸವು, ಈ ಹೇಯವಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೊರೆದು ಹೇಯಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಷ್ಟಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದೇ ಇರುವ ನಿತ್ಯವಿಧೂತಿಯ ದಿವ್ಯವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಅಕೃತಕ ಪುರ ಪ್ರಸ್ಥಾನವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ದಿವ್ಯ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ತೆರಳುವುದು ಎಂಬುದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಚಾರಾಧಿ ಗತಿಯು ಉಪಪಾದಿಸಲ್ಪಡುವುದು.

ತ್ತದೆಂಬ ಭಾವವೂ ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೇಗೆ ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಗತಿಯನ್ನವಲಂಬಿಸುವನು ಎಂಬುದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ರಶ್ಮಿಮುಸಾರೀ ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರಪ್ರಕಾರ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಗಳನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಹೋಗುವನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರು ತ್ತದೆ. ಆದರೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ದುರ್ದಿನದಲ್ಲಾಗಲಿ ಈ ಪ್ರಪನ್ನನಿಗೆ ಮರಣ ವಾದರೂ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿನೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲ, ಆಗ ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ, ಆಗಲೂ ಸೂರ್ಯನ ರಶ್ಮಿಗಳು ಉಂಟೆಂಬುದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೂ ಕೆಳೆಯಾಗುವದರಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು ಆದರೆ ಆಗ ಕಾಂತಿ ಇಲ್ಲವು ದುರ್ದಿನ ದಲ್ಲೂ ಆಕಾಶವು ಮೇಘಾವೃತವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಗೆ ತೇಜಸ್ಸಿಲ್ಲವು. ಆದರೆ ಆಗಲೂ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಗಳುಂಟೆಂದೇ ನಂಬತಕ್ಕದ್ದು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಎಂಬ ಭಾವವು.

ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಗತಿಯು ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಇಂತು

ಶ್ರೀಮದ್ರಹಸ್ಯತ್ರಯಸಾರದ

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ನಿರಾಣಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ

ತಿರುನಾರಾಯಣಪುರಂ ವಿಜಯರಾಘವಶರ್ಮನ

ಆ ಚಾರ್ಯ ಹೃದಯಾನಂದೇ ಸಿಂಹೇ

ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಅರ್ಥ ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳು. ಸಮಾಪ್ತವಾದವು.

ಶ್ರೀಮತೇ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮಹಾದೇವೇ ನಮಃ.